

**Seksuaalisen haluttomuuden diskurssit
Suomi24-korpusaineistossa**

Maisterintutkielma

Maiju Paldán

Suomen kieli

Kielten laitos, Jyväskylän yliopisto

2018

ABSTRAKTI

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Maiju Paldán	
Työn nimi – Title Seksuaalisen haluttomuuden diskurssit Suomi24-korpusaineistossa	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Elokuu 2018	Sivumäärä – Number of pages 152
Tiivistelmä – Abstract <p>Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitkä diskurssit hallitsevat seksuaalista haluttomuutta käsitteleviä Suomi24-foorumikeskusteluita. Tutkimusta motivoi havainto siitä, että seksuaalinen haluttomuus on noussut paljon esille mediassa ja internetin keskusteluryhmissä viimeisen kymmenen vuoden aikana. Seksuaalisuuden historian näkökulmasta tämä on mielenkiintoinen ilmiö, sillä perinteisesti länsimainen keskustelu seksuaalisuudesta on keskittynyt liiallisen seksuaalisen aktiivisuuden ja halujen paheksumiseen. Tarkastelemalla seksuaalista haluttomuutta koskevia keskusteluja voidaan siis saada tietoa siitä, mitkä ideologiset näkemykset ja merkityksellistämisen tavat hallitsevat nykyistä seksuaalijattelua ja -kulttuuria.</p> <p>Tutkimuksen teoreettis metodologisen viitekehyksen perustana toimii kahden eri tutkimussuuntauksen, kriittisen diskurssianalyysin ja korpuslingvistiikan, yhdistäminen. Olen hyödyntänyt tutkimuksessani molempien tutkimussuuntausten lähtökohtia ja menetelmiä ja pyrkinyt näin selvittämään, mitkä diskurssit nousevat tarkastelemassani aineistossa eniten esille ja mitkä ovat kyseisten diskurssien yhteydet laajempaan sosiokulttuuriseen kontekstiin. Korpusanalyysin olen toteuttanut tarkastelemalla <i>haluttomuus</i>-sanana saamia kollokaatioita ja semanttisia preferenssejä. Diskurssianalyysini pohjautuu puolestaan korpusanalyysin tuloksiin ja keskittyy tarkastelemaan kriittisesti, mitä korpusanalyysin tulosten perusteella voidaan päätellä seksuaalisen haluttomuuden kulttuurisista merkityksistä.</p> <p>Tutkimuksen aineistona toimivat vuosien 2001–2015 aikana julkaistut Suomi24-foorumiviestit, joissa puhutaan seksuaalisesta haluttomuudesta. Olen kerännyt aineiston Suomi24-korpuksen kautta. Foorumikeskusteluita tarkastelemalla pyrin selvittämään, kuinka kielenkäyttäjät puhuvat seksuaalisen haluttomuuden kaltaisesta arkaluontoisesta aiheesta vapaa-ajan kontekstissa. Diskurssien tarkasteluun keskittyvä tutkimuskysymykseni on: 1. Mitkä ovat seksuaalista haluttomuutta käsittelevän foorumiaineiston keskeisimmät diskurssit? Tarkastelen tutkimuksessa myös tutkimuksen metodologista toteutusta ja etsin vastausta seuraavaan tutkimuskysymykseen: 2. Millaisia etuja ja haasteita kriittisen diskurssianalyysin ja korpuslingvistiikan yhdistämiseen sisältyy?</p> <p>Tutkimusaineistossa keskeisimpänä nousevat esille biolääketieteen, sukupuolieron, suhde- ja kärsimysdiskurssit. Kyseisten diskurssien hallitsevuudesta voi päätellä, että seksuaalisesta haluttomuudesta puhuminen on yhteyksissä erityisesti seuraaviin ilmiöihin: seksuaalisuuden medikalisoituminen, sukupuolidikotomian korostaminen ja valtataisteluihin keskittyvät parisuhdenäkemykset. Näkemys seksuaalisesta haluttomuudesta ”kärsimyksenä” toimii puolestaan perustana kaikille muille aineistossa esille nouseville diskursseille. Tutkimus osoittaa, että kriittisen diskurssintutkimuksen ja korpuslingvistiikan lähtökohtia ja menetelmiä yhdistämällä on mahdollista nostaa esille kulttuurisesti ja sosiaalisesti merkittävää tietoa myös seksuaalisen haluttomuuden kaltaisista monitahoisista aiheista.</p>	
Asiasanat – Keywords kriittinen diskurssintutkimus, korpus tutkimus, keskustelupalstat, seksuaalinen haluttomuus, seksuaalisuus	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, suomen kielen oppiaine	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
2 DISKURSSI, VALTA JA SEKSUAALINEN HALUTTOMUUS	5
2.1 Sosiaalinen konstruktionismi kielentutkimuksen lähtökohtana	5
2.2 Diskurssi(t) todellisuuden ja tiedon rakentajana	6
2.3 Diskurssit, valta ja ideologiat	9
2.4 Seksuaalinen haluttomuus diskursiivisena ilmiönä	11
3.1 Kriittisen diskurssintutkimuksen ja korpuslingvistiikan synergia	14
3.2 Kriittinen diskurssintutkimus	15
3.2.1 Kriittisen diskurssintutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet	15
3.2.2 Funktionaalinen kielikäsite kriittisessä diskurssintutkimuksessa	17
3.2.3 Kontekstin määrittely ja rajaaminen	19
3.2.4 Kriittisen diskurssianalyysin työkalut ja menetelmät	22
3.3 Korpuslingvistiikka	24
3.3.1 Korpuslingvistiikan lähtökohdat ja menetelmät	24
3.3.2 Sanojen myötäesiintyminen	26
3.3.3 Kollokaatio	30
3.3.4 Semanttinen preferenssi	32
4 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT	34
4.1 Tutkimusaineiston esittely	34
4.1.1 Tutkimusaineiston yleiskuvaus	34
4.1.2 Keskustelufoorumien viestintä	35
4.1.3 Suomi24-foorumi viestintäympäristönä	37
4.1.4 Tutkimusaineiston keräys ja rajaus	39
4.2 Analyysin menetelmät ja vaiheet	41
4.2.1 Korpustyökalut	41
4.2.2 Kollokaation ulottuvuudet	44
4.2.3 Kollokaatioanalyysi	46
4.2.4 Semanttisen preferenssin analyysi	50
4.2.5 Diskurssianalyysi	52
4.2.6 Metodologian analyysi	57
5 KORPUSANALYYSIN TULOKSET	60
5.1 Kollokaatioanalyysin tulokset	60
5.1.1 Frekventeimmät kollokaatit	60
5.1.2 Kollokaatioanalyysin tulosten yhteenveto	70
5.2 Semanttisen preferenssin analyysin tulokset	72

5.2.1 Merkitysryhmien luokittelun perusteet	72
5.2.2 Vahvimmat preferenssit	78
5.2.2 Semanttisen preferenssin analyysin yhteenveto	87
6 DISKURSSIANALYYSIN TULOKSET	89
6.1 Biolääketieteen diskurssi	89
6.2 Sukupuolieron diskurssi	93
6.3 Suhdediskurssit	97
6.3.1 Sopimusdiskurssi	98
6.3.2 Syyllisyysdiskurssi	100
6.3.3 Vaihtokauppadiskurssi	101
6.3.4 Yhteistyödiskurssi	104
6.3.5 Yhteenveto suhdediskursseista	106
6.4 Kärsimysdiskurssi	107
6.5 Diskurssianalyysin yhteenveto	109
7 METODOLOGIAN ANALYYSI	111
7.1 Tutkimuksen objektiivisuus	111
7.1.1 Tutkijan osuus aineiston keräyksessä ja rajauksessa	111
7.1.2 Tutkijan osuus korpusanalyysin tulosten rakentumisessa	113
7.1.3 Tutkijan osuus diskurssianalyysin tulosten rakentumisessa	114
7.2 Kontekstuaalisen tiedon riittävyys	116
7.2.1 Tiedon riittävyys kontekstin tasolla	116
7.2.2 Tiedon riittävyys tilannekontekstin tasolla	118
7.2.3 Tiedon riittävyys sosiokulttuurisen kontekstin tasolla	120
7.3 Korpusaineiston ja diskurssianalyysin yhteensovittaminen	121
7.4 Korpusanalyysin tulosten ja diskurssien vastaavuus	123
7.4.1 Kollokaatioanalyysin tulosten vastaavuus	123
7.4.2 Semanttisen preferenssin analyysin tulosten vastaavuus	125
7.5 Yhteenveto metodologian analyysista	126
8 PÄÄTÄNTÖ	128
8.1 Suuresti ja vähäisesti näkyvät diskurssit	128
8.2 Tutkimuksen arviointi	131
8.3 Jatkotutkimusmahdollisuudet	133
LÄHTEET	135

1 JOHDANTO

Seksuaalikulttuuri on samaan aikaan sekä aina muutosliikkeessä että sidoksissa historiallisesti vakiintuneisiin käsityksiin luonnollisesta ja hyväksyttävästä seksuaalisuudesta. Tämän voi havaita esimerkiksi tarkastelemalla, miltä nykyinen länsimainen seksuaalikulttuuri näyttää seksuaalisuuden historiaan peilattuna: Uskonnollismoraalisen seksuaali-ideologian sijasta länsimainen kulttuuri on kääntynyt yhä enemmän yksilöiden seksuaalista vapautta ja oikeuksia painottavaan suuntaan ja eri seksuaalivähemmistöjen tasa-arvoisuutta ryhdytty edistämään sekä lainsäädännön tasolla että yleisesti eri sosiaalisen toiminnan osa-alueilla. Toisaalta esimerkiksi seksuaalivähemmistöjä koskevista keskusteluista (ks. esim. Jantunen 2018) ja seksuaaliasenteita kartoittavista tutkimuksista (ks. esim. Kontula 2009) voi havaita, että historiallisesti rakentuneet ja vakiintuneet näkemykset ”oikeanlaisesta” ja ”normaalista” seksuaalisuudesta ovat yhä vahvasti esillä länsimaisessa seksuaaliajattelussa. Vaikka siis ihmisten asenteissa ja suhtautumisessa tapahtuu muutoksia, länsimaisessa seksuaalisuuden historiassa vallinneet uskonnollismoraaliset ja ”epätyypilliseen” seksuaalisuuteen keskittyneet näkemykset ja arvot eivät ole täysin väistyneet taka-alalle.

Tästä muutoksen ja pysyvyyden ristiriidan näkökulmasta on mielenkiintoista tarkastella, millaisia merkityksiä seksuaalinen haluttomuus saa nykysuomalaisessa seksuaalikeskustelussa ja -kulttuurissa. Seksuaalinen haluttomuus on ollut paljon esillä mediassa ja julkisessa keskustelussa 2010-luvun aikana: aihetta on käsitelty esimerkiksi eri uutislähteissä (ks. esim. Koskinen 2016; Leppänen 2017), aikakauslehdissä (ks. esim. Järvinen 2012; Salonen 2016), keskusteluohjelmissa (ks. esim. Yle Teema 2010; Aamutohtori 2015; Onnelliseksi 2015), seksuaalineuvojien neuvontapalstoilla (ks. esim. Kysy seksistä 2013, 2016, 2017) sekä internetin keskustelufoorummeilla (ks. esim. Suomi24 Keskustelu), minkä lisäksi seksuaalisen haluttomuuden kokemukset ovat nousseet esille myös populaarikulttuurissa muun muassa kirjallisuuden (Härkönen 2008), musiikin (PMMP 2009), ja elokuvataiteen (Valkama 2014) kautta. Seksuaalinen haluttomuus näyttäisi siis muodostuneen viimeisen kymmenen vuoden aikana keskeiseksi julkisen keskustelun ja tarkastelun kohteeksi, mitä voidaan historiallisesti tarkasteltuna pitää mielenkiintoisena ilmiönä; perinteisesti seksuaalisten halujen hillitseminen ja kontrollointi on saanut länsimaisessa seksuaaliajattelussa ja -kulttuurissa keskeisemmän huomion kuin vähäinen seksuaalinen halukkuus. Voidaan siis pohtia, miksi seksuaalinen haluttomuus on noussut niin keskeiseksi puheenaiheeksi 2010-luvulla ja mitä haluttomuudelle annetut merkitykset kertovat nykysuomalaisesta seksuaalikulttuurista ja -ajattelusta.

Saadakseni tietoa seksuaaliselle haluttomuudelle rakentuvista merkityksistä olen tutkimuksessani tarkastellut, kuinka seksuaalisesta haluttomuudesta puhutaan julkisessa keskusteluaineistossa. Tarkastelen tutkimuksessani vuosina 2001–2015 käytyjä Suomi24-foorumien keskusteluita, joissa puheenaiheena on seksuaalinen haluttomuus. Foorumikeskustelut voidaan nähdä hedelmällisenä maaperänä seksuaalisen haluttomuuden kaltaisen aiheen tarkastelulle, sillä seksuaalinen haluttomuus aiheuttaa usein kokemuksen epänormaaliudesta ja epäonnistumisesta (ks. esim. Ling 2013; Brown-Bowers, Gurevich, Vasilovsky, Cosma & Matti, 2015) ja aiheesta voi olla vaikeaa puhua avoimesti ja rehellisesti kasvokkai keskustelussa tai muussa vastaavassa viestintätilanteessa. Keskustelufoorumeilla keskustelut käydään anonyymisti eli kasvottomina ja nimettöminä, minkä on havaittu madaltavan ihmisten kynnystä henkilökohtaisista ja arkaluontoisista asioista puhumiseen (Laukkanen 2007: 41; Hakala & Vesa 2015). Näin ollen on odotuksenmukaista, että foorumiaineiston avulla on mahdollista saada tietoa seksuaaliselle haluttomuudelle rakentuvista merkityksistä, jotka eivät nouse yhtä vahvasti esille muissa viestintäkanavissa.

Olen keskittynyt tarkastelemaan tutkimuksessani diskursseja eli kielenkäytössä esiintyviä, sosiaalista todellisuutta heijastavia ja rakentavia merkityksenannon tapoja. Tutkimukseni teoreettismetodologinen pohja on kriittisen diskurssintutkimuksen ja korpuslingvistiikan menetelmiä yhdistävässä kielentutkimuksessa. Kriittisessä diskurssintutkimuksessa kieltä lähestytään yhteiskunnallisesta ja sosiaalisesti motivoituneesta näkökulmasta käsin: kielen tutkimuksen avulla pyritään saamaan ja välittämään tietoa kielenkäyttöön heijastuvista ja rakentuvista ideologisista merkityksistä, epätasa-arvoisista valtarakenteista sekä sosiaalisessa toiminnassa ja vuorovaikutuksessa vallitsevasta vallankäytöstä. Korpuslingvistiikassa pyritään puolestaan tekemään laajojen, sähköisten tekstiaineistojen ja kvantitatiivisten menetelmien avulla havainnot muun muassa kielen lause- ja tekstitason rakentumisesta ja sanojen merkityksistä. Pyrin näiden kahden erilaisen tutkimustavan yhdistämisellä saamaan tietoa siitä, kuinka seksuaaliselle haluttomuudelle rakentuvat diskursiiviset merkitykset sekä todentuvat konkreettisesti kielenkäytössä että ovat kytköksissä kielenkäytön sosiokulttuuriseen, yhteiskunnalliseen ja historialliseen kontekstiin ja vallitsevan seksuaalikulttuurin rakentumiseen. Tämä tavoite luo perustan ensimmäiselle tutkimuskysymykselleni, jonka olen muotoillut seuraavalla tavalla: Mitkä ovat seksuaalista haluttomuutta käsittelevän foorumiaineiston keskeisimmät diskurssit?

Kriittisen diskurssintutkimuksen ja korpuslingvistiikan menetelmien ja lähtökohtien yhdistäminen on vielä kohtalaisen tuore, joskin nouseva, kielentutkimuksen laji. Tutkimustraditioiden yhdistämistä on hyödynnetty sekä korpus- että diskurssintutkimuksen puolella yhä ene-

nevissä määrin 2000-luvulta lähtien, mutta tutkimuksen määrä on silti jäänyt kohtalaisen vähäiseksi. Keskeisinä suunnannäyttäjinä kriittisen diskurssintutkimuksen ja korpuslingvistiikan yhdistämisessä voidaan pitää muun muassa Mautneria (2009a, 2009b) ja Bakeria (2012), joiden työt ovat keskittyneet esimerkiksi eri sosiaalisten ryhmien mediarepresentaatioihin ja kielellisiin merkityksiin. Suomenkielisessä tutkimuksessa tutkimussuuntaus on ollut vielä vähäisesti näkyvillä. Korpusavusteista diskurssianalyysia on hyödynnetty muun muassa Jantusen (2018) ja Lehdon (2018) tutkimuksissa, joista edeltävässä on tarkasteltu Suomi24-keskusteluissa esille nousevia homo- ja heterodiskursseja ja jälkimmäisessä japaninsuomalaisen kielidiskursseja eli kielistä puhumisen tapoja. Kyseiset tutkimukset eivät kuitenkaan ainakaan eksplisiittisesti edusta kriittistä diskurssintutkimusta. Tästä johtuen pidän tutkimuksessa hyödyntämäni teoreettismetodologista lähestymistapaa, kriittisen diskurssianalyysin ja korpustutkimuksen yhdistämistä, vielä kohtalaisen tuoreena ilmiönä suomalaisessa kielentutkimuksessa. Tutkimuksen teoreettismetodologisen pohjan tuoreudesta johtuen keskityn tutkimuksessani myös metodologian tarkasteluun ja etsin vastauksia seuraavaan tutkimuskysymykseen: ”Millaisia etuja ja haasteita kriittisen diskurssianalyysin ja korpuslingvistiikan yhdistämiseen sisältyy?” Pyrin tämän tutkimuskysymyksen avulla lisäämään tietoa siitä, kuinka kriittinen diskurssintutkimus ja korpustutkimus voivat täydentää toisiaan ja mitkä tekijät mahdollisesti nousevat niiden yhdistämisen haasteiksi ja ongelmatekijöiksi.

Metodologisen pohjan lisäksi myös tutkimukseni aihetta – seksuaalisen haluttomuuden kielellisiä merkityksiä – voidaan pitää tuoreena lähestymistapana, sillä aiheesta ei ole juurikaan tehty tutkimuksia Suomessa tai edes kansainvälisellä tasolla. Seksuaalista haluttomuutta on kyllä tarkasteltu diskurssintutkimuksen näkökulmasta muun muassa Lingin (2013) ja Brown-Bowers ym. (2015) tutkimuksissa, mutta kyseisissä tutkimuksissa on keskitytty pariskuntien haastatteleamiseen ja heidän kokemuksiinsa seksuaalisesta haluttomuudesta. Suomessa seksuaalista haluttomuutta on tutkittu lähinnä seksologian ja väestöntutkimuksen näkökulmasta (ks. Kontula 2009, Kontula & Sandberg 2012). Seksuaalisen haluttomuuden kielellisten merkitysten tutkimusta voidaan kuitenkin pitää tärkeänä, sillä antamalla tiettyjä merkityksiä haluttomuudelle ihmiset heijastavat myös niitä asenteita ja käsityksiä, jotka he liittävät haluttomuuteen ja jotka mahdollisesti ovat heijastusta laajemmista seksuaalisuutta koskevista näkemyksistä. Tutkimalla seksuaalisen haluttomuuden diskursseja voidaan näin ollen syventää käsitystä siitä, millaiseksi ilmiöksi seksuaalinen haluttomuus on muodostunut ihmisten elämässä ja mihin kulttuuriin käytänteisiin ja ennako-oletuksiin sen ilmeneminen liitetään.

Myös keskustelufoorumien ja ylipäätään onlinekeskustelujen tutkimus on jäänyt suomenkielisessä tutkimuksessa vielä vähäiseksi ja monet aiheeseen perehtyneistä tutkimuksista ovat

keskittyneet tarkastelemaan keskusteluympäristöjä, jotka on suunnattu melko rajatulle kävijäkunnalle (ks. esim. Arpo 2005 ja Laukkanen 2007). Suomi24:n kaltaisia ”yleisfoorumeita” on sen sijaan tarkasteltu tutkimuksissa vähemmän (ks. kuitenkin Jantunen 2018). Suomi24:n kaltaisen, laajalle kävijäkunnalle suunnatun foorumin tutkimusta voidaan kuitenkin pitää perusteltuna, sillä foorumilla käydään vilkkaasti keskustelua monenlaisista aiheista (Lagus, Pantzar, Ruckenstein & Ylisiurua 2016: 20–26) ja näin vaikutetaan osaltaan siihen, millaiseksi suomalainen keskustelukulttuuri muotoutuu. Tutkimukseni voidaan nähdä siis osaltaan lisäävän tietoa myös siitä, millaista keskustelua suomenkielisillä foorumeilla käydään ja mitkä ovat foorumiviestinnälle ominaisia piirteitä.

Habermasin tiedonintresseihin (ks. mm. Pietarinen 2002: 64) peilaten voidaan todeta, että tutkimustyöni tavoitteissa on havaittavissa kaikki kolme keskeisintä – praktinen, tekstinen ja emansipatorinen – tiedonintressiä. Praktinen tiedonintressi näkyy erityisesti tavoitteena lisätä ymmärrystä tutkittavasta aiheesta (seksuaalisesta haluttomuudesta) sekä muista, ihmiselämään oleellisesti kuuluvista tekijöistä, esimerkiksi kielenkäyttäjien välisestä vuorovaikutuksesta. Pyrkimystä kriittisen diskurssintutkimuksen ja korpuslingvistiikan yhdistämistä koskevien arvioiden ja kehitysideoiden tarjoamiseen voidaan puolestaan pitää teknisenä intressinä eli tavoitteena lisätä tietoa, josta on materiaalista käytännön hyötyä. Kolmantena – ja kenties keskeisimpänä – tiedonintressinä voidaan pitää emansipatorista intressiä eli pyrkimystä vapauttaa yksilö hallitsevista valtarakenteista ja vallankäytöstä kriittisen tiedon avulla. Toisin sanoen eräänä tutkimuksen keskeisimpänä tavoitteena voidaan pitää tiedon lisäämistä siitä, kuinka seksuaaliseen haluttomuuteen liitettävät merkitykset ovat yhteydessä sosiaalisessa toiminnassa ja vuorovaikutuksessa ilmenevään vallankäyttöön, ja näin auttaa tiedon vastaanottajia arvioimaan kriittisesti, kuinka kyseinen vallankäyttö hallitsee heidän elämänsä.

2 DISKURSSI, VALTA JA SEKSUAALINEN HALUTTOMUUS

2.1 Sosiaalinen konstruktionismi kielentutkimuksen lähtökohtana

Niin arkipuheessa kuin tieteellisessä keskustelussa seksuaalisen halun käsitteellistämistä on länsimaissa tapana lähestyä biologisesta ja kehollisesta näkökulmasta. Tällöin seksuaalinen halu määrittyy synnynäiseksi, lisääntymiseen tähtääväksi vietiksi. (Regan & Berscheid 1999: 22–27; (Wood, Koch & Mansfield 2006: 236; Kontula 2009: 33.) Kyseinen biologiakeskeinen näkemys on kuitenkin joutunut kritiikin kohteeksi 1960–70-luvuilta lähtien, jolloin humanistisissa ja yhteiskuntatieteissä ryhdyttiin kyseenalaistamaan seksuaalisuuden ja muiden ihmiselämän osa-alueiden essentialistinen eli luonnollista, muuttumatonta olemusta korostava määrittely ja nostettiin huomion kohteeksi sen sijaan se, kuinka eri sosiaaliset, kulttuuriset ja historialliset tekijät vaikuttavat ihmisten kokemuksiin ja näkemyksiin muun muassa seksuaalisesta halusta, sukupuolesta ja seksuaali-identiteeteistä (Kontula 2009: 24, 35; Parker 2009: 253–255). Kritiikin lähtökohtana on näkemys siitä, että seksuaalinen halu mielletään luonnolliseksi ja keholliseksi ilmiöksi, koska ihmiset rakentavat sille kyseisen merkityksen sosiaalisessa kanssakäymisessä. Seksuaalisen halun syntyminen voi mahdollisesti palautua biologiaan, mutta käytäksimme tulkitsemaan ja järjeistämään halun merkitykselliseksi havainnon kohteeksi meidän on tukeuduttava niihin havaitsemisen ja merkityksenantotapoihin, joihin olemme ympäröivän seksuaalikulttuurin kautta soviaalistuneet. (Regan & Berscheid 1999: 71–72; Eder & Laurence 2004: 431.)

Essentialista näkökantaa kritisovaa ajattelutapaa voidaan kutsua sosiaalisesti konstruktionismiksi. Sosiaalinen konstruktionismi on yleisnimitys tutkimussuunnille, joissa tarkastellaan sosiaalisen todellisuuden ja merkitysten rakentumista (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 12). Sosiaalisen konstruktionismin lähtökohtana on, ettei todellisuus heijastu meille sellaisenaan vaan näkemyksemme todellisuudesta on riippuvainen siitä, kuinka olemme ympäröivän kulttuurin ja yhteiskunnan vaikutuksen myötä tottuneet tarkastelemaan maailmaa (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016: 26–27, 386–387). Voisi siis vertauskuvallisesti sanoa, että tarkastelemme maailmaa tietynmuotoisten ja -väristen lasien läpi, joiden muoto ja väri ovat pitkälti ympäröivän kulttuurin ja yhteiskunnan seurausta. Todellisuuden havainnoinnin subjektiivisuudesta johtuen sosiaalinen konstruktionismi kyseenalaistaa näkemykseen, että todellisuudesta voisi koskaan esittää objektiivisia, materiaaliseen todellisuuden palautuvia kuvauksia ja tietoa (Jokinen ym. 2016: 26–27). Sen sijaan sosiaalinen konstruktionismi tähdentää sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä maailmaa koskevan ymmärryksen ja kuvan rakentumisessa.

Sosiaalisen konstruktionismin vahvistumista humanistisissa ja yhteiskuntatieteissä on toisinaan kutsuttu kielelliseksi käänteeksi, sillä suuntauksen myötä kokeelliset ja kvantitatiiviset tutkimusotteet jäivät kyseisillä tieteenoilla pienempään rooliin ja huomion kohteeksi nousi kielen ja muiden semioottisten merkkijärjestelmien merkitys sosiaalisen todellisuuden rakentamisessa (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 25). Kielenkäytön voidaankin ajatella olevan eräs keskeisimmistä tavoista jäsentää ja järjestää todellisuutta merkitykselliseksi kokonaisuudeksi: se konstruoi eli rakentaa tieto- ja uskomusjärjestelmiä, sosiaalisia suhteita ja identiteettejä ja näin ollen vaikuttaa siihen, miten ympäröivä todellisuus näyttäytyy kielenkäyttäjille (Pietikäinen 2000: 197). Erityisen keskeisenä kielen ominaisuutena voidaan pitää siihen sisältyvää mahdollisuutta merkityksellistää havainnon ja ajattelun kohteita eli antaa eri asioille ja ilmiöille merkityksiä. Todellisuudessa havaittavien asioiden ja ilmiöiden olemus riippuu siis hyvin pitkälti siitä, millaisia merkityksiä niille annetaan kielenkäytössä. (Jokinen ym. 2016: 26.) Esimerkiksi seksuaalinen halu näyttäytyisi hyvin erinäköisenä ilmiönä, mikäli tieteellisissä julkaisuissa ja asiantuntijapuheissa käsite alettaisiin liittää ensisijaisesti tappaviin sairauksiin luonnollisen lisääntymisvietin sijaan. Kielellä on siis hyvin merkittävä vaikutusvalta siihen, kuinka todellisuus havaitaan ja koetaan.

Kun puhutaan kielestä sosiaalisen todellisuuden merkityksellistäjänä, käytetään usein käsitettä *diskurssi*. Diskurssi voidaan kriittisen diskurssintutkimuksen perinteen mukaisesti määritellä kahdella tavalla: sekä teoreettiseksi näkemykseksi kielestä sosiaalisena toimintana että kiteytyneeksi merkityksellistämisen tavaksi (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 26–27). Perehdyn seuraavassa alaluvussa siihen, mitä diskurssin käsitteellä tarkemmin määriteltynä tarkoitetaan ja kuinka kielenkäytön ja sosiaalisen todellisuuden välinen yhteys ilmenee diskurssissa.

2.2 Diskurssi(t) todellisuuden ja tiedon rakentajana

Diskurssintutkimus on yleistynyt viime vuosikymmeninä niin humanistisissa kuin yhteiskuntatieteissä. Samalla diskurssin käsite on monipuolistunut ja hämärtynyt. (Luukka 2000, 133.) Diskurssi on määritelty muun muassa ”käytössä olevaksi kieleksi” (Brown & Yule 1983), ”lausetasoa laajemmaksi tekstijaksoksi” (Stubbs 1983: 1), ”verrattain eheäksi säännönmukaisten merkityssuhteiden järjestelmäksi” (Jokinen ym. 2016: 34) sekä ”merkitysten, metaforien, representaatioiden, mielikuvien, tarinoiden, väittämien ja muiden vastaavien joukoksi, jotka yhdessä luovat tietyn version tapahtumista” (Burr 1995: 48). Voidaan siis sanoa, että diskurssin määritelmiä on lähes yhtä paljon kuin tutkimuksia ja tutkijoitakin.

Tässä tutkimuksessa nojaan kriittisen diskurssintutkimuksen diskurssimääritelmään. Kriittinen diskurssintutkimus lähestyy diskurssia laajempaan, historialliseen ja kulttuuriseen kontekstiin kytkeytyneenä sosiaalisena toimintana (Fairclough & Wodak 1997: 258; Fairclough 2001; Blommaert 2005: 3). Kriittisessä diskurssintutkimuksessa diskurssia tarkastellaan yleensä sekä yleisestä, teoreettisesta näkökulmasta että yksilöivänä, teoreettisanalyttisena käsitteenä: Yksiköllisessä ja yleisessä merkityksessä diskurssi (*discourse*) viittaa näkemykseen kielenkäytöstä sosiaalisen ja tilanteisen toiminnan resurssina, jolla on sosiaalisia ehtoja ja seurauksia. Kun siis *diskurssi*-sanaa käytetään tässä merkityksessä, viitataan kaikkiin niihin kielenkäyttöä koskeviin näkemyksiin ja lähtökohtiin, jotka toimivat diskurssintutkimuksen perustana. Diskurssin käsitteellä voidaan kuitenkin myös viitata yksittäiseen merkityksellistämiseen tapaa, joka tuo asian, ilmiön tai tapahtuman esille tietyistä näkökulmasta (*a discourse*). Tässä merkityksessä *diskurssi*-sana voi saada eteensä määritteen (esimerkiksi feministinen diskurssi, sovinistinen diskurssi) ja esiintyä monikollisessa muodossa (*diskurssit*). (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 24–27.) Näin ollen myös tässä tutkimuksessa aineistoanalyysin keskeisimpänä kohteena ovat diskurssit, kun taas kielenkäytön tarkastelu yleisen diskurssin käsitteen näkökulmasta on tutkimuksen teoreettinen lähtökohta. Se, kumpaan merkitykseen *diskurssi*-sanalla viitataan, käy ilmi tekstiyhteydestä.

Kun puhutaan kielestä sosiaalisena toimintana, voidaan viitata hyvin moneen asiaan. Ensinnäkin voidaan ajatella, että kieli on osa yhteiskuntaa. Kieli ei siis ole mikään erillinen osa maailmasta tai oma ulottuvuutensa vaan rakentuu ja muovautuu sosiaalisessa toiminnassa. Toisaalta kieli on myös sosiaalista toimintaa: kieli muokkaa ja merkityksellistää omalta osaltaan sosiaalista todellisuutta ja kielen voi nähdä konkreettisesti vaikuttavan siihen, kuinka ihmiset puhuvat, käyttäytyvät, ajattelevat ja toimivat. Todellisuuden sosiaalinen ulottuvuus voi puolestaan rajoittaa tai edistää kielenkäyttöä. (Luukka 2000: 140; Pietikäinen 2000: 196–197; Fairclough 2001: 18–20.) Kielen ja sosiaalisen todellisuuden välillä on toisin sanoen dialektinen suhde: kieli rakentuu osana sosiaalista todellisuutta mutta toisaalta kieli myös rakentaa sosiaalista todellisuutta (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 46).

Diskurssit voi nähdä oleellisena osana kielenkäytön konstruoivaa luonnetta, sillä diskurssit merkityksellistävät kohteensa tietyllä tavalla ja rajaavat näin, mistä näkökulmasta asiaa tarkastellaan (Mills 2004: 46–47). Diskurssit siis ikään kuin tarjoavat valon, mistä näkökulmasta kohdetta tarkastellaan: kun valo tuotetaan eri kulmasta ja eri voimakkuudella, myös havaittava kohde näyttää erilaisena. Tämän voi havaita esimerkiksi siinä, millaiseksi näkemys seksuaalisesta halusta muuttuu eri merkityksellistämistapojen myötä: essentialistisesta, biologisesta viitekehyksestä käsin seksuaalinen halu rakentuu ruokahaluun

verrattavaksi ilmiöksi (Regan & Berscheid 1999: 21–22); kristillisessä ajattelussa seksuaalinen halu on ollut tapana merkityksellistää ”lihan synniksi” ja ei-jumalalliseksi voimaksi (Hattunen 2007: 15–17); parisuhdekontekstissa seksuaalinen halu saa puolestaan usein merkityksen parisuhteen toimivuuden ja onnellisuuden mittarina (Regan & Berscheid 1999: 139; Kontula 2009: 46–48). Ilmiön, tapahtuman tai objektin saaman merkityksen voidaan puolestaan ajatella ohjaavan vahvasti sitä, kuinka henkilö suhtautuu tai reagoi kyseiseen tarkastelun kohteeseen kielenulkoisessa todellisuudessa (Jäger & Maier 2009: 37–38). Voidaan esimerkiksi ajatella, että seksuaalisen halun merkityksellistyminen yksilön biologiaan ja hyvinvointiin palautuvaksi ilmiöksi mahdollistaa sen, että seksuaalinen haluttomuus näyttäytyy vahvasti lääketieteellistä tarkastelua ja hoitoa edellyttävänä ilmiönä (ks. esim. Wood ym. 2006: 239–241). Näin diskurssien vaikutusvalta voi ulottua konkreettiseen toimintaan ja käytökseen asti.

Diskurssien eräänä keskeisimmistä ominaisuuksista voidaan pitää sitä, että se synnyttää tieto- ja uskomusjärjestelmiä (Pietikäinen 2000: 197; Fairclough & Wodak 1997: 58). Tiedolla on keskeinen osa ajattelun ja toiminnan säätelijänä: tiedoksi voidaan käsittää kaikki ne merkitykset, jotka muodostavat tietoisuuden ja joita ihmiset käyttävät tulkitukseen ja muokataksaan ympäristöään (Jäger & Maier, 2009: 34). Rakentamalla tietynlaisia tieto- ja uskomusjärjestelmiä diskurssit vaikuttavat siis osaltaan siihen, millaisten tulkinta- ja toimintaohjeiden varassa ihmiset ohjaavat elämäänsä. Diskurssien välittämien tieto- ja uskomusjärjestelmien tarkastelua voidaan pitää merkittävänä myös niiden valtasuhteita rakentavan ja heijastavan luonteen vuoksi. Kussakin sosiaalisessa ja historiallisessa kontekstissa vallitseva näkemys yleisesti hyväksyttävästä ja pätevästä tiedosta on merkittävästi sidoksissa vallitseviin yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin valta-asetelmiin (Foucault 1980, Mills 2003: 69 mukaan). Keskeisenä merkinä jonkin tiedon tai uskomuksen yleisesti hyväksyttävästä asemasta voidaan puolestaan pitää tietyyntyyppisen merkityksellistämistavan tai merkityksen luonnollistumista eli muuttumista itsestäänselväksi ja neutraaliksi maailman hahmotustavaksi (Fairclough 2001: 76–77). Diskurssien välittämät kuvaukset maailmasta sekä sen tapahtumista ja toimijoista (eli kielenkäytön ideationaalinen funktio; kts. luku 3.2), luonnollistuneet merkityksellistämistavat ja yhteiskunnallinen ja sosiaalinen vallankäyttö ovat siis vahvasti kietoutuneet toisiinsa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja toiminnassa. Perehdyn seuraavaksi luvussa 2.3 tarkemmin siihen, kuinka diskurssit ovat yhteydessä vallankäyttöön ja ideologisten merkitysten luonnollistumiseen.

2.3 Diskurssit, valta ja ideologiat

Valtaa voidaan pitää voimana ja prosessina, jolla on merkittävä vaikutus sekä symbolisen että materiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Eri tieteenalojen kesken ei kuitenkaan vallitse selkeää yhteisymmärrystä siitä, mitä valta tarkalleen ottaen tarkoittaa. Tyypillisesti valta käsitetään tiettyjen vaikutusvaltaisten tahojen kyvyksi tai mahdollisuudeksi alistaa heikompia osapuolia ja saada heidät tekemään asioita, joita he eivät haluaisi tehdä (Mills 2003: 34–35; Wodak & Meyer 2009: 9). Tästä näkökulmasta katsottuna valta merkityksellistyy usein eräänlaiseksi omaisuudeksi, jota valtaapitävät hallitsevat ja jonka heikommassa asemassa olevat osapuolet pyrkivät riistämään (Mills 2003: 35). Kyseistä vallan määritelmää on kritisoinut erityisesti ranskalainen filosofi ja kriittisen diskurssintutkimuksen oppi-isä Foucault, joka kyseenalaistaa näkemyksen vallasta tietyn tahon ”omaisuutena” ja yksisuuntaisena alistussuhteena ja esittää sen sijaan, että vallankäyttöä voi havaita kaikissa ihmisten ja instituutioiden välisissä suhteissa. Foucaultilaisesta näkökulmasta katsottuna siis myös arkisia, näennäisen tasavertaisia kohtaamisia ihmisten välillä on mahdollista tarkastella esimerkkinä vallankäytöstä. Foucaultilaisessa valtakäsityksessä kumotaan ajatus vallankäytöstä vääristyneenä alistussuhteena, josta tulisi pyrkiä eroon, ja nähdään valta pikemminkin kaiken sosiaalisen toiminnan perustana, joka synnyttää uusia merkityksiä, tietoa ja sosiaalisia suhteita. Vallankäyttö on siis tästä näkökulmasta katsottuna tuottavaa ja sosiaalista todellisuutta uudistavaa. (Cameron & Kulick 2003: 112; Mills 2003: 34–38; Jokinen ym. 2016: 75.)

Foucaultilaista vallan määrittelyä voidaan pitää erityisen hyvänä lähestymistapana, kun tarkastellaan keskustelufoorumien viestintää. Keskustelufoorumeja ei lähtökohtaisesti voi pitää minkään tietyn instituution tai muun vaikutusvaltaisen tahon viestintäkanavana vaan pikemminkin tavallisten, anonyyminä pysyttelevien kielenkäyttäjien kohtaamispaikkana (ks. luku 4.1.2). Keskustelufoorumeilla harjoitettavaa vallankäyttöä voidaan yleisesti ottaen pitää hyvin hienovaraisena ja laajalle levinneenä: keskustelijat harvemmin kykenevät käyttämään suoraa, institutionaalista valtaa toisiinsa mutta tekemillään kielellisillä ja viestinnällisillä ratkaisuilla he päätyvät väistämättä synnyttämään, vahvistamaan tai haastamaan sekä foorumin sisäisiä että ulkopuolisia valtasuhteita. Kielenkäytöllä on foorumikeskusteluiden valtakonstruktioiden luomisessa hyvin keskeinen rooli, sillä keskusteluiden kasvottomuudesta ja nimettömyydestä johtuen keskustelijat eivät pysty turvautumaan kielenulkoisiin vallan symboleihin yhtä vaivattomasti kuin offline-keskusteluissa. Kielestä muodostuu siis keskustelufoorumeilla korostuneesti vallankäytön väline.

Kielenkäytön ja vallan välisiä yhteyksiä tarkastellessa diskurssit ovat keskeinen huomion kohde, sillä kuten luvussa 2.2 tuodaan esille, diskurssit tuovat ilmi oman versionsa todellisuudesta ja vaikuttavat näin siihen, millaisiksi sosiaalisten toimijoiden väliset valta-asetelmat rakentuvat kielenkäytössä. Diskurssit sekä rakentuvat valtasuhteissa että rakentavat vallankäyttöä (Pietikäinen 2000: 197–203; Fairclough 2001: 36–54, Jäger & Maier 2009: 37–39). Diskursseissa kierrättyvät sisällöt, symbolit ja strategiat määrittävät rajat todellisuudesta tekemillemme havainnoille ja tulkinnoille ja näin luovat pohjan sille, kuinka toimimme maailmassa yksilöinä ja yhteisön jäseninä (Jäger & Maier 2009: 37–38). Diskursseja voidaan siis pitää selityksenä muun muassa sille, millaiset sosiaalisen todellisuuden valta-asetelmat rakentuvat meille itsestäänselvyyksiksi ja jopa näkymättömiksi (Fairclough 2001: 76–77, 87; Wodak & Meyer 2009: 8–9). Keskeisenä osana diskurssien vaikutusvaltaa voidaan pitää niiden toistuvuutta: toistuessaan ja eri kielellisiin ja sosiaalisiin käytänteisiin kytkeytyessään diskurssien välittämät merkitykset ja havaitsemistavat rakentuvat luonnolliseksi osaksi sosiaalisen todellisuuden jäsentämistä ja näin ollen rajaavat sitä, minkä koemme maailmassa totuudenmukaiseksi ja järkeenkäyväksi (Jäger & Maier 2009: 37–38; Pynnönen 2013: 17).

Sosiaalisen todellisuuden valtasuhteet ja -asetelmat vaikuttavat puolestaan siihen, millainen asema ja merkitys diskursseille rakentuu eri sosiaalisen toiminnan aloilla ja instituutioissa eli mikä on tiettyä sosiaalista tai institutionaalista osa-aluetta määrittävien diskurssien järjestys (Fairclough 2001: 24–25; Pynnönen 2013: 20). Diskurssit eivät lähtökohtaisesti ole samanarvoisia keskenään vaan ne järjestäytyvät hierarkkisesti sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin perustein. Kyseinen diskurssijärjestys ei ole kuitenkaan pysyvä vaan jatkuvan muutosliikkeen alaisena, sillä diskursseja ympäröivät yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset heijastuvat myös diskurssien väliseen hierarkiaan ja vaikuttavat näin osaltaan siihen, mitkä diskursseista muodostuvat hallitseviksi eli dominoiviksi ja mitkä puolestaan saavat vähemmän hallitsevan aseman. (Pynnönen 2013: 20.) Diskurssijärjestyksen jatkuvan muutosliikkeen vuoksi diskurssintutkimusta tehdessä onkin tärkeää kiinnittää huomiota myös siihen, mitkä diskurssit nousevat haastamaan dominoivia diskursseja.

Kun puhutaan diskurssien heijastamasta ja rakentamasta vallankäytöstä, nousee tarkastelun kohteeksi väistämättä myös se, kuinka diskurssit osallistuvat ideologioiden muodostumiseen. Ideologia voidaan määritellä koherentiksi ja kohtalaisen vakaaksi uskomusten ja arvojen joukoksi, joka rakentuu osana sosiaalisia ja kielellisiä käytänteitä (Wodak & Meyer 2009: 8). Ideologian voidaan siis ajatella vaikuttavan merkittäväksi siihen, minkä yhteisöt tai yksilöt kokevat todellisuudessa totuudenmukaiseksi ja hyväksyttäväksi. Ideologioiden rakentuminen kytkeytyy osaksi vallankäyttöä: ideologioiden välittämät

kuvaukset maailmasta tuottavat epätasa-arvoisia valta- ja alistussuhteita ja hyväksikäyttöä sekä luovat perustan identiteettikonstruktiolle (Fairclough & Wodak 1997: 275–276; Wodak & Meyer 2009: 8). Diskursseilla on keskeinen osa ideologioiden rakentumisessa, sillä tuottaessaan tiettyjä sosiaalisia merkityksiä maailmassa havaittaville objekteille, ilmiöille ja tapahtumille diskurssit luovat väistämättä myös pohjan sille, millaisten uskomusten ja arvojen varaan ihmisten toiminta perustuu (ks. esim. Fairclough 2001: 64–90, 76–77; Jäger & Maier 2009: 37–38; Wodak & Meyer 2009: 8). Ideologia voidaankin ymmärtää diskurssien synnyttämien vaikutusten ilmentymäksi (Eagleton 1991: 194).

Kun tarkastellaan kielenkäytön ja sosiaalisten valtasuhteiden välistä yhteyttä, voidaan pitää erityisen keskeisenä tarkastelun kohteena dominoivia ideologioita eli ideologioita, jotka näyttäytyvät neutraaleina ja pysyvät tästä johtuen haastamattomina (Wodak & Meyer 2009: 8). Ideologian dominanssi perustuu hyvin pitkälti siihen, kuinka hyvin se sekoittuu ”terveeseen järkeen” eli kuinka kyseenalaistamattomana sen välittämä maailmankuva välittyy (Fairclough 2001: 64). Kyseisessä prosessissa keskeisessä osassa ovat luonnollistuneet eli kyseenalaistamattomiksi muuttuneet diskurssit. Diskurssi luonnollistuu sen saaman valta-aseman myötä: kun jokin diskurssi muuttuu tietyn sosiaalisen toiminnan tai ymmärryksen osa-alueella niin dominoivaksi, ettei sen sattumanvaraisuutta tai vaihtoehtoisuutta kyetä enää tunnistamaan, diskurssin välittämät merkitykset ja aikaansaamat seuraukset muuttuvat itsestäänselviksi totuuksiksi. Luonnollistuessaan diskurssit muodostavat pohjan kollektiivisesti jaetulle ”terveelle järjelle” ja vaikuttavat näin siihen, mitkä ideologiat muuttuvat dominoiviksi. (Fairclough 2011: 76–77.)

Diskurssien vaikutusvallan keskeisimpänä perustana voidaankin pitää sitä, että niiden yhteys vallankäyttöön ja valtasuhteisiin pysyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa usein näkymättömissä. Hiukan yksinkertaistaen voidaan todeta, että diskurssin huomiotaherättävyys ja erityisyys on yleensä merkki siitä, että kyseisen diskurssin välittämä todellisuuskuva ei heijasta yhteiskuntaa tai kulttuuria dominoivien ideologioiden arvoja ja uskomuksia. Diskursseja tarkastellessa voidaan siis pitää keskeisenä huomion kiinnittämistä niihin kielenkäytön piirteisiin ja ilmiöihin, jotka näyttäytyvät neutraaleina ja arkipäiväisinä (ks. 3.3.2).

2.4 Seksuaalinen haluttomuus diskursiivisena ilmiönä

Edellä tässä luvussa on tuotu ilmi, kuinka ilmiön, objektin tai tapahtuman saama merkitys sosiaalisessa todellisuudessa on kytköksissä sen diskursiiviseen rakentumiseen, diskurssien välittämiin tieto- ja uskomusjärjestelmiin sekä vallankäyttöön. Tämä lähtökohta on nähtävissä myös

silloin, kun tarkastellaan seksuaalista haluttomuutta sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä. Historiallisesti tarkasteltuna seksuaalinen haluttomuus on hyvin tuntematon ilmiö, mikä näkyy muun muassa sen vähäisenä näkyvyytenä seksuaalisuuden historiaa käsittelevissä teksteissä. Syynä tähän voidaan mahdollisesti pitää läntistä seksuaalikulttuuria vuosisatoja hallinneita synti- ja sairausnäkemystyksiä, joiden kautta seksuaalinen haluaminen ja aktiivisuus on merkityksellistynyt ensin yksilön moraalialue ja myöhemmin yksilön terveyttä uhkaavaksi tekijäksi (Eerikäinen 2006: 13–43; Hattunen 2007: 15–19; Kontula 2009: 13–18, Parker 2009: 253). Toisin sanoen keskeisin huomio ihmisseksuaalisuudessa on historiallisesti ollut liiallisten seksuaalisten halujen säätelemisessä ja hillitsemisessä, kun taas vähäinen seksuaalinen halukkuus on näyttäytynyt seksuaalisuuden historiassa ei-huomionarvoisena tai vaihtoehtoisesti – naisista puhuttaessa (ks. esim. Hattunen 2007: 28–30; Ling 2013: 8) – luonnollisena ja oletusarvoisena olotilana.

Seksuaalinen haluttomuus onkin noussut yleiseksi huomion kohteeksi ja ongelmalliseksi tekijäksi vasta melko hiljattain, 1970-luvulta lähtien (Irvine 1993: 203–204). Syynä huomion kasvamiseen voidaan pitää länsimaisessa seksuaalijäätelussa tapahtunutta paradigman muutosta: Synti- ja perversioajattelun sijaan seksuaalisuutta on yhä enenevässä määrin alettu tarkastella seksuaalisen nautinnon ja seksihalujen luonnollisuudesta käsin, mikä juontaa juurensa Freudin (1856–1939) seksuaalisen nautinnon omaehtoisuutta painottavasta seksuaalisuuskäsityksestä. Freud asetti kyseenalaiseksi kristinuskon ja porvarillisen yhteiskunnan ylläpitämisen näkemyksen seksuaalisesta vietistä lisääntymisen ja suvunjatkamisen perustana ja määritteli sen sijaan seksuaalisuuden perustaksi ihmiselle ominaisen kyvyn ja halun nauttia oman ruumiinsa tuottamasta mielihyvästä (Eerikäinen 2006: 36–43; Hattunen 2007: 20–21). Freudilaisesta seksuaalisuuskäsityksestä käsin seksuaalinen halu ja toiminta näyttäytyvät siis ensisijaisesti nautinnon ja mielihyvän lähteenä, mitä voidaan pitää yhtenä keskeisimmistä perustoista 1900-luvulla tapahtuneelle seksuaalikulttuurin vapautumiselle ja seksimyönteisyyden kasvulle.

Freudin ajatusten ohella nykyistä länsimaista seksuaalikulttuuria hallitsee myös vahvasti biolääketieteellinen lähestymistapa, jossa ihmisseksuaalisuus on ensisijaisesti luonnontieteellisen eikä moraalisen tarkastelun kohde ja seksuaalinen halu nähdään luonnollisena ja synnynäisenä yksilön ominaisuutena (Wood ym. 2006: 236; Hattunen 2007: 23; Eerikäinen 2006: 16). Biolääketieteellisessä ajattelussa ihmisseksuaalisuutta lähestytään erityisesti normaaliuden näkökulmasta: lääketieteellisillä diagnooseilla, julkaisuilla ja lausunnoilla pyritään määrittelemään, millainen seksuaalinen haluaminen ja käyttäytyminen on normaalia ja millainen ei, ja asetetaan näin ”epätyypilliset” seksuaalisuuden muodot lääketieteellisen tarkastelun ja kontrollin alaisiksi (Wood ym. 2006: 238–240; Kontula 2009: 17). Koska biologisesta näkökulmasta

tarkasteltuna seksuaalisen halun kokeminen on luontainen osa ihmisseksuaalisuutta, seksuaalinen haluttomuus merkityksellistyy biolääketieteellisessä viitekehyksessä useimmiten seksuaaliongelmaksi tai jopa -häiriöksi, joka voi hoitamattomana vaikuttaa negatiivisesti haluttoman yksilön elämään (ks. esim. Hayfield & Clark 2012: 70). Kriittisestä näkökulmasta katsottuna seksuaalista haluttomuutta voidaankin pitää esimerkkinä ongelmasta, jonka lääketiede ensin luo (muun muassa diagnostisten arvioiden kautta) ja myöhemmin ratkaisee tarjoamalla lääketieteellistä hoitoa ja asiantuntija-apua (Wood ym. 2006: 241).

Seksimyönteisyyden ja lääketieteen auktoriteetin kasvun lisäksi seksuaalisen haluttomuuden ongelmallisuutta nyky-yhteiskunnassa selittää myös parisuhde- ja aviollisen seksin muuttunut merkitys. Kuten edellä jo tuotiin ilmi, aiemmin kristillisen syntiajattelun ja porvarillisen perhekeskeisyyden hallitsemassa seksuaalikulttuurissa seksi nähtiin ensisijaisesti suvunjatkumiseen tähtäävänä toimintana ja eräänlaisena ”jumalanpalveluksen” muotona, eikä parisuhteen tai avioliiton osapuolten seksuaalista halukkuutta pidetty merkittävänä tarkastelun kohteena (Kontula 2009: 15). Viimeisen vuosisadan aikana seksuaalikulttuuri on kuitenkin vapautunut, perheen ja avioliiton institutionaalinen asema murentunut ja romantiikan merkitys kasvanut, mistä johtuen parisuhteen osapuolten toisiaan kohtaan tuntema romanttinen ja seksuaalinen kiinnostus on rakentunut keskeiseksi parisuhteen muodostamisen perustaksi (Kontula 2009: 15, 53–54). Näin ollen tyydyttävästä ja nautinnollisesta seksielämästä on myös muodostunut eräänlainen mittari parisuhteen onnellisuudelle ja seksuaalisesta haluttomuudesta parisuhteen onnellisuutta ja toimivuutta heikentävä tekijä (Kontula 2009: 46–48; Ling 2013: 28–29). Seksuaalinen haluttomuus onkin hyvin vahvasti parisuhdekontekstiin sidottu ongelma: mikäli vähäinen seksuaalinen halukkuus ei aiheuta henkilölle ristiriitoja sosiaalisissa suhteissa, haluttomuuden kokemukset harvemmin vaikuttavat negatiivisesti hänen elämäänsä (Ling 2013: 28).

Yhteenvedon voidaan siis todeta, että seksuaalinen haluttomuus on nykyaikana erityisesti sosiaalinen ja interpersoonallinen ongelma, jonka ongelmallisuus on kytköksissä siitä tuotetun tiedon vaikutusvaltaan, normaaliuden ideologiaa ylläpitävän lääketieteen auktoriteettiin sekä nykyisessä seksuaalikulttuurissa vallitseviin arvoihin ja uskomuksiin. Toisin sanoen seksuaalinen haluttomuus on hyvin vahvasti diskursiivisesti rakentunut ilmiö: se, kuinka seksuaalisesta haluttomuudesta puhutaan muun muassa mediassa ja julkisissa keskusteluissa, määrää merkittävässä määrin sen, millainen ajattelu ja toiminta tulkitaan seksuaaliseksi haluttomuudeksi ja kuinka kyseisiin ajatus- ja toimintatapoihin reagoidaan. Näin ollen kielenkäyttö ei pelkästään tarjoa tapaa ja välinettä seksuaalista haluttomuutta koskevien näkemysten, kokemusten ja uskomusten jakamiselle vaan toimii sen koko olemassaolon ja merkityksellisyyden perustana.

3. TEOREETTISMETODOLOGINEN VIITEKEHYS

3.1 Kriittisen diskurssintutkimuksen ja korpuslingvistiikan synergia

Kriittisellä diskurssintutkimuksella ja korpuslingvistiikalla on ollut keskenään verrattain lyhyt historia: korpusta on alettu hyödyntämään runsaammin kriittisessä diskurssintutkimuksessa vasta 2000–2010-luvulta lähtien (Mautner 2009b: 32, 36). Suuntauksen vakiintumisen suurimpana esteenä voi pitää tutkimussuuntausten erilaisia lähtökohtia: kriittisessä diskurssintutkimuksessa keskeisin huomion kohde on kielenkäytön yhteiskunnallisten ja sosiaalisten kytkösten kvalitatiivinen tarkastelu, kun taas korpustutkimuksen analyysi on suureksi osaksi kvantitatiivista ja pyrkii tilastollisesti edustavien tutkimustulosten tuottamiseen. Kriittisen diskurssintutkimuksen ja korpuslingvistiikan yhdistäminen vaatii tutkijalta näin ollen monipuolista ja poikkitieteellistä osaamista sekä kykyä yhdistää molempien tutkimussuuntausten lähtökohdat toimivaksi teoreettismetodologiseksi pohjaksi, mikä voi olla tutkimuksellisesti hyvin suuri haaste (Baker 2006: 6).

Kielentutkimuksen saralla vallitseva näkemys kuitenkin on, että kriittisen diskurssintutkimuksen ja korpuslingvistiikan yhdistäminen on hyvin hedelmällinen maaperä sosiaalisesti motivoituneella kielentutkimukselle (ks. esim. Baker, Gabrielatos, Khosravini, Krzyżanowski, Mcenery & Wodak 2008: 297; Mautner 2009b: 32; Hunt & Harvey 2015: 134–135). Korpustutkimuksen kvantitatiivisten menetelmien on esitetty lisäävän diskurssianalyysin tulosten objektiivisuutta ja edustavuutta (Garzone & Santulli: 352, Partington, Morley & Harman 2004: 353; Baker ym. 2008: 277) sekä nostavan esille kielenkäytön yleisiä piirteitä, joita voi olla vaikeampi havaita yksittäisiä tekstejä tarkastelemalla (Garzone & Santulli 2004: 366, ks. myös luku 3.3.2). Kriittisen diskurssintutkimuksen viitekehyksen voidaan puolestaan ajatella tarjoavan mahdollisuuden syventää ja laajentaa korpusanalyysin laadullista tarkastelua yhteiskunnallisesti motivoituneempaan suuntaan. Kahden eri tutkimustradition yhdistämisessä on kuitenkin myös omat haasteensa. Pohdintaa on herättänyt muun muassa se, kuinka kattavan diskurssianalyysin korpusaineiston tarjoamien dekontekstualisoitujen eli kontekstistaan irrotettujen tekstinäytteiden perusteella voi tehdä (Virtanen 2009: 1048) ja missä määrin kielenkäytön frekventeimmät piirteet rakentavat relevantin perustan diskurssianalyysin toteuttamiselle (Mautner 2009b, 44). Syvennyn luvussa 4.2.6 tarkemmin kriittistä diskurssintutkimusta ja korpuslingvistiikkaa yhdistävän tutkimuksen etuihin ja haasteisiin.

Korpuslingvistiikan ja diskurssintutkimuksen lähtökohtien ja menetelmien yhdistämiselle ei ole olemassa yhtä ainoaa mallia ja eri yhdistämistapojen kirjo onkin kohtalaisen laaja

(ks. esim. Mautner 2009b: 37–44). Esimerkiksi korpusaineiston käyttö vaihtelee tutkimuksittain: se voi toimia koko tutkimushypoteesin ja -tulosten pohjana, antaa mahdollisuuden ennalta määriteltyjen kategorioiden ja luokittelujen tarkastukselle tai tarjota esimerkkejä diskurssianalyysin tulosten havainnollistamiseen (Tognini-Bonelli 2001; Lee 2008: 88–92). Tavallisesti korpusanalyysin nähdään tukevan diskurssianalyysia eikä päinvastoin, mistä johtuen tämänkaltaista tutkimusta onkin usein tapana nimittää korpusavusteiseksi diskurssintutkimukseksi (ks. esim. Partington, Duguid & Taylor 2013; Jantunen 2018). Bakerin ym. (2008: 274, 297) mukaan kriittisen diskurssintutkimuksen ja korpuslingvistiikan yhdistämisen voi kuitenkin nähdä myös ”metodologisena synergiana”, jossa kumpikaan tutkimustraditioista ei ole alisteinen toisilleen (kuten sana korpusavusteinen antaa ymmärtää) vaan ovat pikemminkin toisiaan täydentäviä ja yhtä tärkeitä lähestymistapoja. Myös tässä tutkimuksessa tukeudutaan ”synergiseen” lähestymistapaan ja puhutaan ensisijaisesti kriittisen diskurssintutkimuksen ja korpuslingvistiikan yhdistämisestä korpusavusteisen (kriittisen) diskurssintutkimuksen sijaan.

Kriittinen diskurssintutkimus ja korpuslingvistiikka jakavat joitakin tutkimuksellisia lähtökohtia. Molemmissa suuntauksissa tutkimuksen huomion kohteena ovat ensisijaisesti aineistot, jotka sisältävät autenttista, luonnollista kielenkäyttöä (Mautner 2009b: 33). Molempia voidaan myös pitää sosiaalisesti motivoituneina tutkimussuuntauksina (Mautner 2009b: 32), joskin kriittisessä diskurssintutkimuksessa tämä tutkimuksellinen lähtökohta on eksplisiittisemmin esillä kuin korpuslingvistiikassa. Kriittistä diskurssintutkimusta ja korpuslingvistiikkaa yhdistettäessä on kuitenkin huomattava, että tutkimustraditioiden lähtökohdat ja käytänteet myös eroavat monella tapaa toisistaan ja ovat jopa ristiriidassa keskenään: kriittisessä diskurssintutkimuksessa kielianalyysin keskeisin tehtävä on luoda lisää ymmärrystä sosiaalisesta todellisuudesta ja siihen sisältyvistä valtasuhteista, korpuslingvistiikassa analyysin keskeisin tavoite on puolestaan kielen rakentumisen tarkastelu. Perehdyn seuraavaksi luvuissa 3.3.2 ja 3.3.3 tarkemmin kriittisen diskurssintutkimuksen ja korpuslingvistiikan erityispiirteisiin.

3.2 Kriittinen diskurssintutkimus

3.2.1 Kriittisen diskurssintutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet

Kuten muutkin diskurssintutkimuksen muodot, kriittinen diskurssintutkimus keskittyy tutkimaan konkreettisen, autenttisen kielenkäytön ja laajempien sosiaalisten ja kulttuuristen rakenteiden välistä suhdetta (Fairclough & Wodak 1997: 258). Diskurssintutkimuksen lähtökohtana on, että kaikki sosiaalisen todellisuuden versiot ovat sosiaalisia rakennelmia

(konstruktiota), jotka syntyvät ja säilyvät osana diskursiivisia prosesseja. Tämän näkemyksen mukaan ei ole olemassa yhtä oikeaa näkemystä todellisuudesta vaan todellisuuskuva on riippuvainen siitä, millaisessa sosiaalisessa ympäristössä se tuotetaan. (Phillips & Hardy 2002: 84; Pynnönen 2013: 10 mukaan.) Diskurssintutkimuksen perustana toimii siis ajatus siitä, että todellisuus rakentuu osana kielenkäyttöä ja muuta sosiaalista toimintaa.

Kriittisen diskurssintutkimuksen erityispiirteenä voidaan pitää sen keskittymistä sosiaalisten valtasuhteiden kielellisen ja diskursiivisen luonteen tarkasteluun. Kriittinen diskurssintutkimus keskittyy siis tarkastelemaan, kuinka valtasuhteita harjoitetaan ja muovataan diskurssissa. (Fairclough & Wodak 1997: 272–273; Pynnönen 2013: 10, 28.) van Dijk (1993: 132; Titscher, Meyer, Wodak & Vetter 2000: 4 mukaan) sanoin voidaan todeta, että kriittisen diskurssintutkimuksen tekijät ovat ensisijaisesti kiinnostuneita tavoista, joilla kielenkäyttö hallitsee mieltä ja tuottaa ja ylläpitää sekä suostumusta ja hyväksyntää että vastustusta ja haastamista. Eräänä kriittisen diskurssintutkimuksen keskeisimmistä tavoitteista voidaan pitää sen paljastamista, millaisten rajoitusten ja keinojen avulla diskurssit tekevät tietyistä väitteistä kyseenalais- tamattomia ja yleisesti hyväksytyjä (Jäger & Maier 2009: 36). Kriittisessä diskurssintutkimuksessa diskurssi nähdään ensisijaisesti sosiaalisen toiminnan tai poliittisen vaikuttamisen muotona eikä pelkästään kielellisenä konstruktiona (Titscher ym. 2000: 4).

Vallankäytön ja valtasuhteiden diskursiivisen luonteen tarkastelun keskeisimpänä pyrkimyksenä voidaan pitää emansipaatio- eli vapautumismahdollisuuden tarjoamista ihmisille. Kriittinen diskurssintutkimus pyrkii tekemään näkyväksi neutraalistuneet vaikutussuhteet kielenkäytön, diskursiivisten käytänteiden ja yhteiskunnallisten käytänteiden välillä. Ajatuksena on, että ihmiset eivät usein ole tietoisia kielenkäytön kautta harjoitettavasta vallankäytöstä eivätkä näin ollen kykene vastustamaan kyseistä vallankäyttöä. Tuomalla neutraalistuneet rakenteet ja ehdot tarkemman tarkastelun kohteeksi kriittinen diskurssintutkimus tarjoaa kielenkäyttäjille mahdollisuuden reflektoida omaa suhdettaan sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen vallankäyttöön, mikä puolestaan voi johtaa rakenteista ja ehdoista vapautumiseen. (Fairclough & Wodak 1997: 278–280; Pietikäinen 2000: 200; Wodak & Meyer 2009: 7.) Kriittisen diskurssintutkimuksen lähtökohtana on toisin sanoen ajatus siitä, että kriittinen ymmärrys ja tietoisuus ympäröivästä sosiaalisesta todellisuudesta mahdollistaa (positiivisen) yhteiskunnallisen muutoksen (Pietikäinen 2000: 205).

Kriittinen diskurssintutkimus on lähtökohtaisesti aina poliittisesti väritynyttä tutkimusta, jolla pyritään muokkaamaan sosiaalista toimintaa. Tutkimuksessa ei pyritä tarjoamaan puhtaan objektiivista tietoa, vaan eräs keskeinen osa kriittisen diskurssintutkimuksen tekoa on tutkimustyön taustalla vaikuttavien intressien ja tutkijan aseman näkyväksi tekeminen.

(Pietikäinen 2000: 203; Titscher ym. 2000; 2; Wodak & Meyer 2009: 7.) Kriittisen diskurssintutkimuksen tutkijoita onkin toisinaan kritisoitu siitä, että he heijastavat omat poliittiset ennako-oletuksensa tutkimusaineistoon ja analysoivat aineistoa sen mukaisesti (Garzone & Santulli 2004: 352). Kriittisen diskurssintutkimuksen näkökulmasta kaikki tutkimus on kuitenkin lähtökohtaisesti sosiaaliin, poliittisiin ja taloudellisiin intresseihin sitoutunutta; kriittinen diskurssianalyysi vain tuo kyseiset intressit eksplisiittisesti esille (Titscher ym. 2000; 4). On myös hyvä huomata, että kriittinen tarkastelu ei kohdistu kriittisessä diskurssintutkimuksessa pelkästään tutkittavaan kohteeseen vaan myös tutkimuksen omiin lähtökohtiin ja ennako-oletuksiin (Titscher ym. 2000; 2). Kriittistä diskurssintutkimusta tehtäessä on siis syytä tarkastella kriittisesti myös sitä, mitkä tutkimukselliset lähtökohdat diskurssianalyyseissä nähdään itsestäänselvyytenä ja kuinka tutkimuksen sosiaalinen konteksti vaikuttaa analyysin rakentumiseen (Pietikäinen 2000: 203).

Kriittistä diskurssintutkimusta ei voi pitää yhtenä, yhtenäisenä teoriana tai metodologisena lähtökohtana vaan pikemminkin vallankäytön diskursiivisesta luonteesta kiinnostuneiden tutkimusten jaettuna näkökulmana (Pietikäinen 2000: 195: 200; Titscher ym. 2000: 2). Ei siis ole yhtä tapaa toteuttaa kriittistä diskurssintutkimusta vaan tutkimuksen toteutus riippuu tutkimuksen tavoitteista ja lähtökohdista (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 164). Eri kriittisen diskurssintutkimuksen muotoja voi kuitenkin nähdä yhdistävän erityisesti seuraavat kaksi asiaa: huomion kohdistaminen kielenkäytön funktionaaliseen luonteeseen sekä kontekstin tarkastelun keskeisyys diskurssianalyysejä tehtäessä. Perehdyn luvussa 3.2.2 kriittisen diskurssintutkimuksen taustalla vaikuttavaan funktionaaliseen kielikäsitteeseen ja luvussa 3.2.3 kontekstin määrittelyyn. Luvussa 3.2.4 kuvailen puolestaan kriittisen diskurssintutkimuksen yleisimpiä analyysimenetelmiä ja -käytänteitä.

3.2.2 Funktionaalinen kielikäsite kriittisessä diskurssintutkimuksessa

Kriittinen diskurssintutkimus pohjautuu näkemykseen kielestä sosiaalisen toiminnan resursina, joka on vahvasti kytköksissä ympäröivän sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen ja heijastamiseen. Kriittinen diskurssintutkimus nojaa siis vahvasti funktionaaliseen kielikäsitteeseen, joka lähestyy kielen tarkastelua eritoten siitä näkökulmasta, mitä kielellä tehdään sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kuinka kielen saamat rakenteet ja merkitykset ovat yhteydessä sosiaaliseen kontekstiin (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 14). Funktionaalista näkökulmasta katsottuna kieli on ensisijaisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen väline, joka muuntuu eri tilan-

teissa (Luukka 2000: 139). Tämän näkemyksen mukaan ei ole olemassa yhtä, kielenkäyttötilanteesta irrallaan olevaa kielen järjestelmää vaan kielen saamiin muotoihin ja heijastamiin merkityksiin vaikuttaa merkittävästi se, millaisessa kontekstissa kieltä käytetään (Luukka 2000: 140; Pietikäinen & Mäntynen 2009: 14). Kieli on kaksisuuntaisessa vuorovaikutussuhteessa sosiaalisen todellisuuden kanssa: kielen avulla luodaan sosiaalista todellisuutta mutta toisaalta myös sosiaalinen todellisuus luo kielenkäyttöä ja vaikuttaa siihen, miten kieltä käytetään (Luukka 2000: 140; Pynnönen 2013: 5). Funktionaalinen lähestymistapa kielen tarkasteluun eroaa siis monella tapaa formalistisesta kielikäsitelmästä, jonka mukaan kieli on ensisijaisesti mentaalinen ja autonominen järjestelmä ja riippumaton kielen kontekstisidonnaisesta käytöstä (Luukka 2000: 141–142).

Funktionaalisen kielen tarkastelun keskeisimpänä tehtävänä voidaan pitää kielen käytön ja merkitysten rakentumisen selittämistä. Funktionaalissa kielen kuvauksessa ajatellaan, että kielelliset merkitykset ovat tilannesidonnaisia ja syntyvät osana sosiaalista vuorovaikutusta (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 14). Kielen välittämiä merkityksiä ei siis funktionaalista näkökulmasta katsottuna voi tarkastella irrallaan kontekstista (Luukka 2000: 140). Funktionaalisen lähestymistavan keskeinen ajatus on myös näkemys siitä, että kielen rakenteet ja muodot ovat alisteisia merkitykselle, eli toisin sanoen kielelliset piirteet määräytyvät sillä perusteella, millaisiin tehtäviin ne ovat sidoksissa kielenkäytössä (Luukka 2000: 141). Voidaan esimerkiksi ajatella, että tiettyjen sanojen yhteen liittäminen tai sanajärjestyksen valitseminen ei ole sattumanvarainen tai pelkästään kielensisäinen ilmiö vaan heijastaa sitä, millainen funktio kyseisillä kielellisillä valinnoilla on sosiaalisen vuorovaikutuksen rakentumisen ja merkitysten välittämisen kannalta. Funktionaalista näkökulmasta katsottuna kielen rakenteet, merkitykset ja kielenkäytön konteksti kuuluvat siis erottamattomasti yhteen (Luukka 2000: 140).

Funktionaalista kieliteorioista keskeisimpänä voidaan pitää Hallidayn systeemifunktionaalista kielioppia. Systeemifunktionaalisen kieliopin lähtökohtana on ajatus kielellisten valintojen kytköksistä kielen tehtäviin: kieli tarjoaa meille eri valinnan mahdollisuuksia eli kielelliset resurssit, joiden avulla luomme merkityksiä eri tilanteissa ja osallistumme sosiaaliseen toimintaan (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 14). Systeemifunktionaalinen kielioppi tarjoaa mallin analyysille, jossa tarkastellaan kielellisten muotojen ja merkitysten yhteensitoutuneisuutta, ja näin ollen sitä onkin hyödynnetty laajalti kriittisessä diskurssianalyysissä (Pietikäinen 2000: 194: 198). Tässä tutkimuksessa diskurssianalyysia ei ole sidottu systeemifunktionaaliseen kielioppiin. Analyysin taustalla vaikuttaa kuitenkin ajatus Hallidayn (2004: 29–31) esittämästä kolmesta universaalista kielen perusfunktioista: ideationaalinen (maailman ja kokemusten kuvaaminen), interpersonaalinen (suhteiden ja identiteettien luominen) ja tekstuaalinen (tekstin

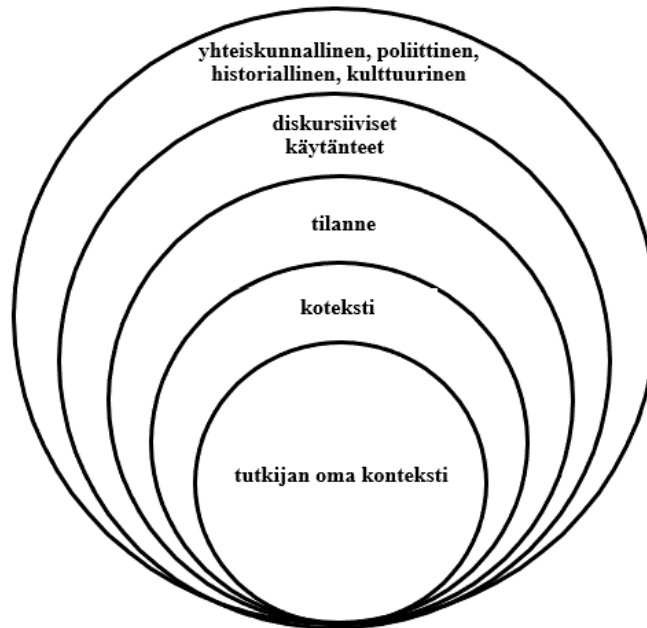
rakennus) funktio. Tässä tutkimuksessa keskeisin huomion kohde on kielenkäytön ideationaalisisessa funktiossa eli siinä, kuinka tutkimusaineistossa tarkasteltavat foorumiviestit kuvaavat maailmaa ja sen tapahtumia ja toimijoita.

Yhteenvedona voidaan todeta, että kun kielen tutkimusta tehdään funktionaalisisesta lähtökohdasta käsin, on analyysin keskipiste erityisesti kielellisten valintojen ja merkitysten rakentumisen selittämisessä. Kriittisessä diskurssianalyysissa funktionaalinen näkökulma heijastuu erityisesti havainnointiin siitä, kuinka kielessä ilmenevät valinnat ja merkitykset heijastavat sosiaalisessa todellisuudessa tapahtuvaa vallankäyttöä ja valtasuhteiden rakentumista. Kriittistä diskurssianalyysia tehdessä ei voida siis tyytyä tarkastelemaan vain sitä, miten kielenkäyttö rakentuu, vaan ensisijaisesti kriittinen diskurssianalyysi pyrkii selvittämään, miksi kielenkäyttö on rakentunut tietyllä tavalla. Tällöin analyysissa nousee keskeiseen osaan kielenkäytön kontekstin tarkastelu, jonka toteuttamiseen perehdytään tarkemmin seuraavassa luvussa.

3.2.3 Kontekstin määrittely ja rajaaminen

Kun tehdään kriittistä diskurssintutkimusta, tutkitaan väistämättä tilanteista, kontekstiaalisoitua kielenkäyttöä. Kontekstista itsestään muodostuu näin ollen oleellinen metodologinen ja teoreettinen tutkimusongelma (Blommaert 2005: 39). Kontekstiksi voidaan ajatella kaikki ne tekijät, jotka vaikuttavat merkityksen muodostumiseen sekä mahdollistavat ja rajaavat sen käyttämistä ja tulkitsemista (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 30). Kontekstin tarkastelu voidaan tiivistettynä kuvata sekä kielenkäytön mikro- (konkreettinen kielenkäyttö) että makrotason (laajempi sosiaalinen ja yhteiskunnallinen konteksti) analysoimiseksi (kts. luku 3.2.4). Kielenkäytön mikro- ja makrotason välille mahtuu kuitenkin monia, erilaajuisia konteksteja, ja tyypillisesti diskurssintutkimuksessa otetaan useammat eri kontekstin tasot huomioon (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 19). Kontekstin kuvaaminen ja rajaaminen on hyvin tutkijakohtaista, ja näin ollen kontekstin eri tasot saattavat muotoutua tutkimuksissa erinäköisiksi (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 37). Esittelen seuraavaksi tutkimukseni pohjana toimivan viisitasoisen kontekstijaottelun, joka on synteesi Jantusen (2004: 10–12), Pietikäisen ja Mäntynen (2009: 31–36), Wodakin & Meyerin (2009: 31) ja Pynnösen (2013: 12–13) esittelemistä kontekstikuvauksista. Kontekstijaottelustani löytyy seuraavalla sivulla havainnollistava kuva, johon olen ottanut esimerkkiä Pynnösen (2013: 12) kontekstikuvioista.

Kuva 1. Kontekstin eri tasot.

Kontekstin alimpana ja rajatuimpana tasona voidaan pitää välitöntä kielenkäyttöä tai tekstintäsisäistä kontekstia eli kotekstia (Jantunen 2004: 12; Wodak & Meyer 2009: 31). Kotekstiksi voidaan käsittää kaikki ne tekijät, jotka esiintyvät tarkasteltavan kohteen ympärillä lause, virke tai tekstitasolla (Jantunen 2004: 12). Foorumiviestejä tarkastellessa kotekstiksi voitaisiin siis käsittää esimerkiksi yksittäinen lause, virke tai foorumiviesti. Tässä tutkimuksessa kotekstiksi ajatellaan ensisijaisesti kollokaatioanalyysin tarkastelualuetta ja laajemmin tarkasteltuna kokonaisviestejä, joihin hakusana ja sen kollokaatit sisältyvät.

Tilannekontekstiksi voidaan määritellä välitön, sosiaalinen tilanne, jossa kielenkäyttö tapahtuu. Tilannekontekstia voi tarkastella muun muassa pohtimalla, mitä kielenkäyttötilanteessa on mahdollista ja mahdotonta tehdä, millaisia toimijuuksia kielenkäyttäjille rakentuu ja mikä on tilanteessa tapahtuvan viestinnän tehtävä ja tarkoitus. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 31–32; Wodak & Meyer 2009: 31.) Omassa tutkimusaineistossani tilannekontekstina voidaan siis pitää esimerkiksi yksittäistä keskustelua Suomi24-foorumilla, jonka tuottamiseen ovat osallistuneet eri osallistujat ja jonka rakentumista ohjaavat muun muassa keskustelijoiden tulkinnat toistensa viesteistä ja keskustelussa esiintyvien viestien ajallinen järjestäminen.

Tilannekontekstin ja laajemman, sosiokulttuurisen tai yhteiskunnallisen kontekstin väliin jäävää tasoa voidaan kutsua diskursiivisiksi käytänteiksi. Diskursiivisilla käytänteillä tarkoite-

taan kiteytyneitä diskursiivisen toiminnan tapoja, jotka ovat syntyneet ajan saatossa kulttuurisen ympäristön muokkaamina ja jotka muokkaavat kielellistä toimintaa ja tekevät siitä helpommin tunnistettavaa ja tulkittavaa. Toisin sanoen diskursiivisia käytänteitä voidaan pitää niinä kielenkäytön kehyksinä, jotka ohjaavat kielenkäyttäjiä tekemään itsensä ymmärrettäväksi tietyllä tavalla. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 34–35.) Käsillä olevan tutkimuksen aineistossa diskursiivisten käytänteiden pohjana voidaan pitää muun muassa foorumikeskusteluille tyypillisiä viestintätapoja, eri tekstilajien ja -tyyppien konventioita, haluttomuutta koskevan keskustelun diskursiivisia mahdollisuuksia ja rajoitteita sekä suomenkielisen keskustelun ja kielenkäytön normeja ja säännönmukaisuuksia.

Kielenkäytön makrotasolla eli laajemmalla sosiokulttuurisella tai yhteiskunnallisella kontekstilla tarkoitetaan kaikkia niitä kulttuurisia, historiallisia ja yhteiskunnallisia tekijöitä, jotka vaikuttavat tarkasteltavaan kielenkäyttöön. Kielenkäytön laajempi sosiokulttuurinen tai yhteiskunnallinen konteksti voikin käsittää hyvin monenlaiset kontekstuaaliset tekijät, esimerkiksi tietyn keskustelukulttuurin käytänteet, yhteiskunnalliset ja historialliset muuttujat sekä yleiset sosiaalista toimintaa ohjaavat lainalaisuudet. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 36; Wodak & Meyer 2009: 31.) Tässä tutkimuksella käsitän kielenkäytön makrotasoksi eritoten suomalaisen ja laajemmin ajateltuna länsimaalaisen seksuaalikulttuurin ja -ajattelun sekä sen rakentumiseen vaikuttavat yhteiskunnalliset ja historialliset tekijät.

Kontekstin viidenneksi tasoksi voidaan erottaa vielä tutkijan konteksti, eli se, kuinka tutkija itse vaikuttaa tulkittavan aineiston rakentumiseen ja tulkintaan. Tutkijan kontekstiin voidaan lukea esimerkiksi tutkijan tekemät rajaukset aineiston, teorian ja metodien suhteen sekä tutkijan oma suhde aineistoon ja tutkittavaan ilmiöön. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 31–37.) Tutkijan konteksti on näin ollen sijoitettu eri tasojen keskelle, sillä se vaikuttaa lähtökohtaisesti kaikkiin rajauksiin, valintoihin, ratkaisuihin ja niiden kautta syntyviin tulkintoihin (Pynnönen 2013: 13). Omassa tutkijan kontekstissani merkittävänä tekijänä voidaan pitää esimerkiksi asemaani pro gradu -työn tekijänä, suomalaisen kulttuurin ja kieliyhteisön jäsenenä sekä aktiivisena verkkokeskustelijana. Tutkijan konteksti olisi todennäköisesti muodostunut hyvin erinäköiseksi, mikäli tutkimustyöni akateemiset tavoitteet olisivat erilaiset tai lähestyisin aiheita ilman aiempaa tietämystä suomalaisesta seksuaalikulttuurista tai verkkokeskusteluiden käytänteistä.

Voidaan ajatella, että kontekstin eri tasot ovat näkyvillä tutkimuksessa vaihdellen ja eri tavoin. Jos esimerkiksi halutaan tarkastella tietyn sanan yhteisesiintymistä muiden sanojen kanssa (ks. luku 3.3.2), huomio on ensisijaisesti kontekstissa ja tarvittaessa myös kontekstia ym-

päroivässä tilannekontekstissa. Pohdittaessa syitä tietyn diskurssin esiintymiselle ja rakentumiselle on puolestaan tyypillisempää kiinnittää huomio tarkemmin diskursiivisiin käytänteisiin ja laajempaan sosiokulttuuriseen tai yhteiskunnalliseen kontekstiin. Kriittisessä diskurssianalyysissä on kuitenkin keskeistä se, että eri kontekstin tasot tulevat tavalla tai toisella huomioituiksi tutkimusta tehtäessä. Pelkkä mikro- tai makrotason erillinen tarkastelu ei siis riitä vaan oleellista on tarkastella, kuinka konkreettinen kielenkäyttö ja kielenkäytön laajempi konteksti ovat yhteyksissä ja sidoksissa toisiinsa.

3.2.4 Kriittisen diskurssianalyysin työkalut ja metodit

Kuten jo luvussa 3.2.1 tuotiin ilmi, kriittinen diskurssianalyysi ei muodosta yhtä, yhtenäistä teoreettista tai metodologista pohjaa vaan lähtökohtaisesti tutkija rakentaa itse mallin tutkimukselleen tutkimustavoitteidensa ja -ongelmiensa pohjalta. On kuitenkin joitakin periaatteita ja metodologisia käytänteitä, jotka luovat jaetun pohjan eri kriittisen diskurssintutkimuksen muodoille. Käyn seuraavaksi läpi keskeisimpiä diskurssintutkimuksen metodologisia lähtökohtia.

Eräs keskeisimmistä kriittisen diskurssintutkimuksen lähtökohdista on keskittyminen autenttiseen, aitojen kielenkäyttäjien tuottamaan kielenkäyttöön (Wodak & Meyer 2009: 2). Tämän periaatteen kriittinen diskurssianalyysi jakaa korpuslingvistiikan kanssa. Merkittävä ero kahden lähestymistavan aineiston valinnassa on kuitenkin se, että kriittisessä diskurssianalyysissä on tapana keskittyä kohtalaiseen pieneen, tutkimuksen kannalta mielenkiintoisten tai keskeisten tekstien joukkoon (Garzone & Santulli 2004: 352), kun taas korpuslingvistiikassa aineistot voivat olla usean miljardin saneen kokoisia (ks. 3.3.1). Toisin kuin korpuslingvistiikassa, kriittisessä diskurssianalyysissä ei pyritä niinkään tilastolliseen edustavuuteen tai kvantitatiivisesti mitattaviin tuloksiin vaan muutamia tekstejä analysoimalla pyritään tuomaan esille mahdollisimman paljon ja kattavasti tietoa tarkasteltavan ilmiön diskursiivisesta rakentumisesta (Garzone & Santulli 2004: 352). Kriittisessä diskurssianalyysissä ei myöskään keskitytä tiettyihin kielellisiin piirteisiin (Wodak & Meyer 2009: 31) vaan huomio on ensisijaisesti siinä, mitä kielellä tehdään. Kriittinen diskurssianalyysi on näin ollen perusluonteeltaan tulkitsevaa ja selittävää tutkimusta (Fairclough & Wodak 1997: 278; Pynnönen 2013: 9) ja tähtää usein objektiiviseksi luokiteltavan, neutraalissävytteisen analyysin sijasta tietyn sosiaalisen tai yhteiskunnallisen epäkohdan esilletuomiseen (ks. luku 3.2.1).

Tutkimuksen yhteiskunnallisesta orientaatiosta johtuen kriittistä diskurssianalyysia tehtäessä on huomioitava sekä kielenkäytön mikrotaso että tilanteen ja laajemmin yhteiskunnan makrotaso (ks. luku 3.2.3). Lähtökohtana analyysissä on, että kieltä tutkimalla voidaan ja on

keskeistä saada tietoa myös ympäröivästä yhteiskunnasta ja kulttuurista (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 13–22). Näin ollen kriittisen diskurssianalyysin tekeminen on lähtökohtaisesti monitieteistä toimintaa ja edellyttää tutkijalta kykyä ja halua tarkastella aineistoa myös muista kuin kielitieteen viitekehyksistä käsin (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 21).

Itse konkreettisen analyysin tutkija voi toteuttaa monella tapaa, ja kriittisessä diskurssi-analyysissä on hyvin tavallista lainata analyysimenetelmiä ja -työkaluja muista lähitieteistä (Pietikäinen & Mäntynen 165). Keskeisenä edellytyksenä analyysin tekemisessä voidaan pitää kuitenkin sitä, että analyysi etenee systemaattisesti eli tietyn järjestyksen ja rungon mukaan (Pynnönen 2013: 33). Eräs tunnetuimmista ja yleisimmin käytetyimmistä diskurssianalyysin rungoista on Faircloughin kolmiulotteinen analyysimalli, jossa diskurssitapahtumaa tarkastellaan kolmen ulottuvuuden – tekstin, diskurssikäytänteiden ja sosiaalisten käytänteiden – näkökulmasta. Tekstin tarkastelua voidaan pitää analyysin kuvausvaiheena: analyysin keskeisimpänä huomion kohteena ovat tekstin sisältö ja kielelliset muodot, kun taas kontekstuaaliset tekijät jäävät vähemmälle huomiolle. Diskursiivisia käytänteitä eli tekstin tuottamisen ja vastaanottamisen prosesseja tarkastellessa analyysi keskittyy puolestaan erittelemään, kuinka teksti ja siihen sisältyvät diskursiiviset elementit on tuotettu ja kuinka ne on mahdollista tulkita. Diskursiivisten käytänteiden tulkinta yhdistyy siis sekä tekstin tarkasteluun että laajemman sosiaalisen kontekstin ymmärtämiseen: diskursiiviset käytänteet ovat sosiaalisen toiminnan muokkaamia mutta tekstin tulkinta tapahtuu kuitenkin tekstuaalisten elementtien perusteella. Viimeistä vaihetta eli sosiaalisten käytänteiden tarkastelua voidaan puolestaan pitää analyysin kaikista kriittisimpänä vaiheena. Tällöin analyysin vaiheessa pyritään selittämään, kuinka tarkasteltava teksti on sidoksissa sitä ympäröivään sosiaaliseen kontekstiin ja erityisesti niihin ideologioihin vaikutuksiin ja prosesseihin, jotka luovat pohjan diskurssin syntymiselle ja vakiintumiselle. Sosiaalisia käytänteitä tarkastellessa kielitieteellinen näkökulma jääkin vahvemmin taka-alalle ja analyysi nojautuu enemmän yhteiskuntateoreettiseen tulkintaan. (Ks. esim. Titscher ym. 2000: 6–8; Fairclough 2001: 21–22, Blommaert 2005: 29–30.)

Analyysin pohjaaminen tiettyyn analyysimalliin tai -runkoon on hyvä tapa lisätä analyysin systemaattisuutta ja näin turvata se, ettei analyysi jää täysin tutkijan hajanaisten ja intuitiivisten tulkintojen varaan. Tietyn analyysimallin hyödyntäminen ei tarkoita kuitenkaan sitä, että kyseistä mallia tarvitsisi noudattaa täysin esimerkin mukaisesti, vaan analyysia tehtäessä on ensisijaisesti otettava huomioon toteutettavan tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset (Pynnönen 2013: 33). Olen esimerkiksi itse pohjannut diskurssianalyysini osittain Faircloughin analyysimalliin, mutta jättänyt analyysissäni diskurssikäytänteiden tarkastelun vähemmälle ja

keskittynyt sen sijaan analysoitavien tekstien tekstuaalisen ja yhteiskunnallisen tason tarkasteluun (ks. luku 4.2.5). Tiettyihin metodologisiin ratkaisuihin sitoutumisen sijaan kriittisessä diskurssianalyysissä voidaan siis pitää keskeisempänä seikkana sitä, että valitut tutkimusmenetelmät ja -aineistot tukevat tutkimuksen tavoitteita ja intressejä.

Kriittisen diskurssianalyysin rakentuminen tapahtuu yleensä hermeneuttisen prosessin kautta. Hermeneuttisessa prosessissa tutkimuksen yksittäiset osat ja kokonaisuus ovat taukoamattomassa vuorovaikutuksessa keskenään: yksittäisten osien tulkinta tapahtuu kokonaiskuvan perusteella mutta vastaavalla lailla kokonaiskuva rakentuu sen yksittäisten osien perusteella (Wodak & Meyer 2009: 22–23). Tästä seuraa se, että diskurssintutkimuksen lähtöasetelma, tavoitteet ja lähestymistavat ovat lähtökohtaisesti jatkuvassa muutoksessa. Tutkimusten tuloksia voidaan pitää riittävinä, kun mitään uutta ei tule ilmi ja asiat alkavat toistua, eli tutkimuksessa saavutetaan riittävä saturaation (kylläntymisen) taso (Wodak & Meyer 2009: 31). Tutkimustulosten merkittävyyttä puolestaan arvioidaan erityisesti niiden vaikuttavuuden ja relevanssin perusteella eli sen kautta, miten merkittävästi ne edesauttavat muutoksen syntymistä (Pynnönen 2013: 35). Tulosten käytettävyyttä sosiaalisen todellisuuden muokkaamisessa voikin pitää eräänä keskeisimmistä kriittisen diskurssintutkimuksen tekemisen lähtökohdista ja tavoitteista.

On kuitenkin hyvä huomata, että kriittinen diskurssintutkimus on tulostensa osalta aina tietyllä tapaa ”vajaa” ja keskeneräinen. Diskursseja ei voi palauttaa mihinkään tiettyihin kielen piirteisiin tai tekstin osiin, vaan tutkija voi jäljittää niistä vain johtolankoja. (Pynnönen 2013: 35.) Kriittisessä diskurssintutkimuksessa ei näin ollen ole pyrkimyksenä tarjota universaalisti pitävää tietoa tutkittavasta aiheesta vaan pikemminkin tuoda esille, kuinka kielenkäyttö ja sosiaalinen toiminta ovat kietoutuneet toisiinsa tietyn viestintätapahtuman eri kontekstin tasoissa.

3.3 Korpuslingvistiikka

3.3.1 Korpuslingvistiikan lähtökohdat ja metodit

Korpuslingvistiikka voidaan kaikessa yksinkertaisuudessaan määritellä tutkimukseksi, jossa tutkimuksen pohjana toimivat sähköiset korpuukset eli luonnollista kielenkäyttöä sisältävät tekstikokoelmat (Partington ym. 2013: 5). Korpuksiin pohjautuva tutkimus on yleistynyt huomattavasti kielitieteissä viime vuosikymmenien aikana, johtuen erityisesti tutkimukseen tarvittavan teknologian ja sähköisten korpustyökalujen kehittymisestä (Baker 2006: 2; Stubbs 2009: 115–116). Korpus tutkimusten keskeisimpänä etuna voidaan pitää sitä, että sen avulla kyetään käy-

mään inhimillisesti läpi miljoonien, jopa miljardien saneiden kokoisia aineistoja (ks. esim. Jantunen 2018: 5–6), ja päästä näin käsiksi kielellisiin ilmiöihin, jotka saattaisivat pienempää tekstin kokoelmaa tarkastelemalla tai intuitioon nojaamalla jäädä huomaamatta (Baker 2008: 76; Partington ym. 2013: 11). Korpusta hyödyntämällä on siis mahdollista tehdä aineiston kohdalla se, mikä diskurssintutkimuksessa jää väistämättä vähemmälle huomiolle: tarkastella kielenkäytön yleisiä ja toistuvia piirteitä.

Diskurssintutkimuksen tavoin korpustutkimuksen aineistona toimivat autenttiset, todellisten kielenkäyttäjien tuottamat tekstit (Baker 2006: 2; Mautner 2009b: 33). Diskurssintutkimuksesta poiketen korpuslingvistiikassa ei kuitenkaan analysoida yksittäisiä tekstejä vaan aineistona toimivat sähköisesti kootut korpukset eli tekstikokoelmat, joihin saattaa sisältyä esimerkiksi eri lähteistä poimittuja kaunokirjallisuutta (esim. Jantunen 2004), sanomalehtiartikkeleita (esim. Pirkola 2016) tai internetkeskusteluita (esim. Jantunen 2018). Tutkimuksessa hyödynnettävät korpukset poikkeavat niin kokonsa, sisältönsä kuin käyttötarkoituksensa puolesta hyvin paljon toisistaan. Tutkimusaineistona voi toimia noin sanottu yleiskorpus, johon on koottu tekstejä monista erilaisista lähteistä, tai erityiskorpus, jonka sisältö on rajattu esimerkiksi tietyn lähteen, genren tai aihealueen ympärille (Baker 2006: 26–27; King 2009: 301). Kussakin tutkimuksessa hyödynnettävän korpuksen koko, muoto ja sisältö ovat hyvin pitkälti riippuvaisia tutkimuksen tavoitteista ja resursseista. Sopivanlaisen korpusaineiston kokoaminen ja tutkimuskäyttöön valjastaminen voi olla hyvinkin työläs prosessi, mikä osaltaan rajaa tutkimuksessa hyödynnettävän korpuksen tai korpusten valintaa (ks. esim. King 2009: 319).

Korpustutkimuksessa keskeisessä osassa ovat korpustyökalut eli sähköiset, tietokoneperustaiset ohjelmat, joiden avulla korpusaineistoa on mahdollista käydä läpi ja analysoida. Eräs keskeisimmistä korpustutkimuksen analyysimenetelmistä on tutkia konkordanssiohjelman avulla tietyn hakusanan esiintymistä aineistoon sisältyvissä teksteissä (Partington ym. 2013: 17). Ohjelma esittää tarkastelun kohteena olevan hakusanan eli noodin aineistoesiintymät peräkkäisinä konkordanssiriveinä, joilla näkyy itse hakusanan lisäksi sen viestikohtainen koteksti (Stubbs 2009: 117; Baker & McEnery 2015: 3). Näin konkordanssirivistöt tuovat esille esimerkiksi sen, millaisessa tekstuaalisessa kontekstissa tietty sana tai kielellinen piirre yleensä esiintyy.

Korpustutkimuksessa on myös tyypillistä tehdä kvantitatiivista analyysia, eli esimerkiksi tutkia, kuinka usein tietyt sanat tai piirteet esiintyvät tutkittavan sanan lähikotekstissa ja kuinka tilastollisesti merkitseviä kyseiset yhteisesiintymät ovat (Baker & McEnery 2015: 2). Eräänä korpuslingvistiikan keskeisimmistä vetovoimista voidaankin pitää sitä, että sen avulla tutkijan

on mahdollista tarjota havainnoilleen kvantitatiivisesti tutkittua tukea ja näin lisätä osaltaan tutkimuksen luotettavuutta ja uskottavuutta (ks. 4.2.6). On kuitenkin hyvä huomata, että kvantitatiivisesta perusolemuksesta huolimatta tutkijan valinnoilla ja intuitiolla on keskeinen rooli myös korpustutkimuksessa (Jantunen 2009: 107; Stubbs 2009: 125). Tutkija on esimerkiksi loppupeleissä se taho, joka määrää tutkittavat kohteet sekä tutkimuksessa hyödynnettävät menetelmät (Jantunen 2009: 107). Korpustutkimukseen kuuluu myös oleellisena osana kvalitatiivinen eli laadullinen analyysi, sillä ilman tulosten laadullista selittämistä tutkimuksessa tehdyt havainnot jäisivät väistämättä vain irrallisiksi havainnoiksi (Baker 2006: 1–2; Baker & McEnery 2015: 2; Hunt 2015: 271). On siis suhtauduttava kriittisesti ennakko-oletukseen siitä, että korpustutkimuksen tarjoama tieto olisi täydellisesti tutkijan ennakko-oletuksista ja tulkinnoista vapaata (Baker 2012: 255).

Korpuksen suurikokoisesta aineistosta ja kvantitatiivisista menetelmistä johtuen korpuslingvistiikka voi kuitenkin tarjota tutkijalle näkökulmia kielen tarkasteluun, jotka muuntyyppisessä kielentutkimuksessa eivät ole mahdollisia. Kriittisen diskurssintutkimuksen kannalta korpuslingvistiikan keskeisimpänä hyötynä voidaan pitää sitä, että korpustutkimuksen avulla on mahdollista saada tietoa sanojen ja muiden kielellisten piirteiden myötäesiintymisistä eli siitä, mitkä sanat ja kielelliset piirteet esiintyvät toistuvasti toistensa kontekstissa. Tällöin tarkastelun lähtökohtana on, että sanojen tai muiden kielenkäytön piirteiden toistuva yhteisesiintyminen ei ole sattumanvaraista tai täysin kielensisäistä vaan kuvastaa sitä, kuinka kielenkäyttäjät rakentavat sosiaalisen todellisuuden ja kuinka kieli on valjastettu heijastamaan kyseistä todellisuuskäsitystä (Stubbs 1995: 383, 387; Baker 2006: 13; Hunt & Harvey 2015: 134–135). Perehdyn seuraavaksi luvussa 3.3.2 tarkemmin siihen, kuinka sanat ja muut kielelliset piirteet myötäesiintyvät keskenään ja kuinka nämä myötäesiintymiset ovat kytkeytyneitä diskurssien ja ideologisten merkitysten rakentumiseen.

3.3.2 Sanojen myötäesiintyminen

Kun tarkastellaan sanojen ja muiden kielellisten piirteiden myötäesiintymistä, on huomio kielen syntagmaattisissa suhteissa eli siinä, kuinka kielen yksiköt suhteutuvat toisiinsa ja järjestyvät kielenkäytössä. Syntagmaattisia suhteita voidaan siis pitää eräänä merkittävänä selityksenä sille, miksi kielenkäyttö rakentuu tietynlaiseksi. Toisena keskeisenä kielenkäytön rakentumisen pohjana voidaan pitää paradigmaattista valintaa eli sitä, kuinka tietty sana ja sananmuoto valikoituu kielenkäyttöön kaikkien kieliympäristöön sopivien sanojen joukosta. (Jantunen 2004: 8–

9.) Sinclair, joka on tullut tunnetuksi korpusvetoisesta myötäesiintymätutkimuksestaan, on esittänyt syntagmaattisten suhteiden tarkastelun jääneen paradigmaattista valintaa vähemmälle huomiolle kielentutkimuksessa ja pyrkinyt omilla tutkimuksillaan tuomaan ilmi, että kielen syntagmaattiset suhteet ohjailevat todellisuudessa kielenkäyttöä hyvin merkittävässä määrin. Tarkemmin sanottuna kielenkäyttö on Sinclairin (1991: 110) mukaan pohjimmiltaan fraseologisesti rakentunutta eli sanojen ja kielen muiden yksiköiden myötäesiintymiseen perustuvaa. Havainnollistaakseen eroa perinteisen ja sanojen myötäesiintymiseen perustuvan kielen kuvauksen välillä Sinclair (1991: 109–114, 1996: 81–82) esittää kaksi periaatetta, jotka kuvaavat kielenkäytön rakentumisen perusteita: vapaan valinnan periaatteen, jossa leksikaalisten yksiköiden valintaa rajoittavat lähinnä kieliopilliset syntaktiset (lauseopilliset) rajoitukset, ja idiomaattisen valinnan periaatteen, jossa valinta perustuu ennakolta valmiiden rakenteiden ja sanojen myötäesiintymisiä koskevan tiedon hyödyntämiseen. Kuvailen seuraavaksi tarkemmin, miten kyseiset periaatteet toteutuvat kielenkäytössä, ja perehdyn sen jälkeen myötäesiintymisen eri muotoihin.

Sinclairin (1991: 109, 1996: 81–82) mukaan vapaan valinnan periaate on tyypillinen tapa kuvata kielenkäytössä tapahtuvaa leksikaalisten yksiköiden valintaa. Sanojen vapaassa valinnassa sana ja sananmuoto valikoituu kielenkäyttöön sillä perusteella, mihin tarkoitteeseen sana viittaa ja kuinka hyvin se täyttää kontekstin asettamat kieliopilliset, syntaktiset ja semanttiset rajoitukset (Sinclair 1996: 81–82). Esimerkiksi lauseeseen ”haluttomuudesta _____ naiset kertovat kokemuksistaan” voisi tämän periaatteen mukaan lisätä minkä tahansa partisiippimuodon, joka noudattaa subjektin kongruenssia, voi toimia *naiset*-sana määrittäjänä ja viittaa toimintaan, jossa haluttomuus voi olla toiminnan objektina. Idiomaattisessa valinnassa sanojen valinnan perustana ovat sen sijaan osittain jo ennalta rakentuneet, yhdessä esiintyvien leksikaalisten yksiköiden muodostamat konstruktiot, jotka toimivat pohjana kielenkäytölle (Sinclair 1991: 110, Sinclair 1996: 82). Toisin sanoen idiomaattisen valinnan periaatteen mukaan sanat eivät valikoidu kielenkäyttöön yksitellen vaan sanojen valintaa ohjaa tieto siitä, millaisissa konstruktioissa sana tyypillisesti esiintyy (Sinclair 1996: 82). Esimerkiksi edellä esitetyn lauseen täydentäminen *nauttia*-verbillä (*haluttomuudesta nauttineet/nauttivat kertovat kokemuksistaan*) on idiomaattisen valinnan periaatteen näkökulmasta epäkonventionaalinen valinta, sillä seksuaalinen haluttomuus harvemmin esitetään nautinnollisena kokemuksena.

Sinclairin (1991: 110) mukaan juuri idiomaattisen valinnan periaate on keskeisin selitys kielenkäytössä tapahtuville leksikaalisille valinnoille ja vapaan valinnan periaate toteutuisi lähinnä muutamien poikkeustapausten, esimerkiksi tarkkaan rajattujen terminologisten käsitteiden, kohdalla. En ota tässä tutkimuksessa tarkemmin kantaa siihen, kuinka suuressa määrin

Sinclairin esittämät periaatteet toteutuvat oman aineistoni kohdalla. Pidän kuitenkin eräänä tutkimukseni lähtökohdista näkemystä siitä, että leksikaaliset yksiköt valitaan kielenkäyttöön ainakin osittain valmiina konstruktioina ja että sanoja ei pysty täysin yhdistelemään kielenkäytössä vapaan valinnan periaatteen mukaisesti. Tämän lähtökohdan perustana toimii jo tutkimuksen tavoite eli kielenkäytön diskurssien tarkastelu: kun kielenkäyttö nähdään diskursiivisesti rakentuneena, on johdonmukaista olettaa, että kielenkäyttöä ei ohjaa vapaa valinta vaan se on pikemminkin kielenkäytössä omaksuttujen konstruktioiden ohjaamaa ja rajoittamaa.

Idiomaattisessa valinnassa ilmenevä sanojen myötäesiintyminen voi ilmetä kielenkäytössä monella tavalla. Tyypillinen esimerkki myötäesiintymisestä on kahden sanan taipumus esiintyä taajaan yhdessä. Esimerkiksi omassa aineistossani voi havaita toistuvan myötäesiintymisen *kärsiä-* ja *haluttomuus-*sanojen välillä, muun muassa ilmauksissa *kärsin haluttomuudesta* tai *haluttomuudesta kärsivät miehet/naiset*. Sanalla voi olla kuitenkin myötäesiintymissuhde myös muihin kielellisiin kategorioihin, esimerkiksi kieliopillisiin rakenteisiin tai semanttisiin ominaisuuksiin. Tutkimuskirjallisuudessa (esim. Jantunen 2004) on tapana erottaa erityisesti seuraavat myötäesiintymisen muodot:

- kollokaatio: kahden (tai useamman sanan) myötäesiintymä
- kolligaatio: sanan ja kieliopillisen kategorian myötäesiintymä
- semanttinen preferenssi: sanan ja semanttisen merkitysryhmän myötäesiintymä
- semanttinen prosodia: sanaa ympäröivä ”merkitysaura” eli sanan esiintyminen joko positiivis- tai negatiivissävytteisessä kontekstissa

Kun tarkastellaan sanojen myötäesiintymistä, on tapana puhua sanan myötäesiintymäpreferensseistä eli sanan suosimista myötäesiintymissuhteista. Tällä halutaan tuoda ilmi sitä, että sanan toistuva esiintyminen toisen sanan tai muun kielellisen yksikön kanssa ei tarkoita sitä, etteikö sana voisi esiintyä myös muunlaisessa seurassa. Mikäli sanalla todetaan olevan vain rajallinen määrä myötäesiintymismahdollisuuksia, voidaan myötäesiintymäpreferenssien sijaan puhua myötäesiintymärajoituksista. Ajatusta täysin rajatusta myötäesiintymisten joukosta voi kuitenkin pitää lähinnä hypoteettisena, sillä sanat sijoittuvat lähes poikkeuksetta myötäesiintymisominaisuuksiltaan jonnekin vapaan valinnan (ei rajoituksia myötäesiintymisten suhteen) ja rajatun myötäesiintymisen (esiintyy vain tiettyjen sanojen ja kielellisten kategorioiden seurassa) välille. (Jantunen 2004: 15.) Myös tässä tutkimuksessa puhutaan ensisijaisesti myötäesiintymäpreferensseistä, sillä koen tutkimani noodin eli *haluttomuus-*sanon myötäesiintymisen

kohdalla olevan kyse pääasiassa tiettyjen kontekstuaalisten tekijöiden suosimisesta eikä rajoitusta myötäesiintymissuhteiden ilmenemisestä.

Koska sanojen myötäesiintyminen tarjoaa niin paljon tietoa sanan kontekstuaalisista ominaisuuksista, sanojen myötäesiintymäpreferenssien tutkimista voidaan pitää hedelmällisenä lähtökohtana kriittiselle diskurssintutkimukselle. Sanojen myötäesiintymisten tutkimuksessa, aivan kuten kriittisessä diskurssintutkimuksessakin, sanan merkityksen ajatellaan määräytyvän kontekstin perusteella (ks. luku 3.2.3). Kriittisessä diskurssintutkimuksessa ajatellaan, että sanan tai muun kielellisen yksikön merkitystä ohjaa sen funktio kielenkäytössä (ks. luku 3.2.2); myötäesiintymiä tarkastellessa ajatuksena puolestaan on, että sana ja sen kontekstuaaliset tekijät (eli erityisesti myötäesiintymäpreferenssit) muodostavat yhdessä leksikaalisen merkitysyksikön (Jantunen 2004: 29–32). Kriittinen diskurssintutkimus ja myötäesiintymätutkimus lähestyvät siis kielellisten yksikköjen merkityksen rakentumista eri näkökulmista mutta päätyvät kuitenkin samaan lopputulokseen: sanan tai muun kielellisen yksikön merkitystä ei voi ymmärtää pelkän sanakirjamääritelmän perusteella vaan konteksti määrää loppupeleissä merkityksen.

Voidaan ajatella, että tietyn sanan tai muun kielellisen yksikön merkityksen rakentuminen on monivaiheinen prosessi, jonka perustana toimii vuorovaikutus kielenkäyttäjän, kielen ja sosiaalisen kontekstin välillä: Kielenkäyttöön on rakentunut vakiintuneita tapoja kuvata ja merkityksellistää asioita, mikä heijastuu myös siihen, millaiseksi kielenkäyttö rakentuu kontekstuaalilla tasolla. Kielenkäyttäjä omaksuu nämä eri kuvaus- ja merkityksellistämistavat osana sosiaalista vuorovaikutusta ja oppii näin muun muassa yhdistämään sanat tietyllä tapaa toisiinsa (Hoey 2007). Kielenkäytön rakentumista tietyllä tapaa voidaan puolestaan pitää osoituksena kielenkäyttöä ohjailevista diskursiivisista käytänteistä ja rajoituksista, jotka rakentuvat osana sosiaalista toimintaa (ks. luku 2). Sanojen myötäesiintymistä tarkastelevissa tutkimuksissa (ks. esim. Stubbs 1995; Baker 2008) onkin havaittu, että sanojen toistuva yhteisesiintyminen ei välttämättä perustu pelkästään kielensisäisiin rajoituksiin vaan heijastaa osaltaan myös kieltä ympäröivän kulttuurin ideologisia prosesseja ja sosiaalisia käytänteitä.

Kriittisestä näkökulmasta katsottuna erityisen keskeisenä voidaan pitää sanojen myötäesiintymäpreferenssejä, jotka arkisuutensa tai yleisyytensä vuoksi eivät herätä kielenkäytössä erityisemmin huomiota (Baker 2006: 88–89; Baker 2008: 76). Myötäesiintymäpreferenssin huomaamattomuutta ei pidä pitää merkinä siitä, että kyseinen myötäesiintymissuhde olisi tavallista vähemmän ideologinen perusluonteeltaan, vaan pikemminkin myötäesiintymäpreferenssin huomaamattomuus ja arkisuus voi kieliä siitä, että kyseinen sanan ja toisen kielellisen yksikön yhteenliittäminen on luonnollistanut ja muuttunut kyseenalaistamattomaksi ”totuudeksi” (Stubbs 1995: 383; Baker 2006: 88–89; Stubbs 2009: 194; ks. myös luku 2.3). Yleisten

ja taajaan toistuvien myötäesiintymisten tutkimusta voi siis pitää erityisen keskeisenä kriittisen diskurssintutkimuksen kannalta. Tässä korpustutkimus voi olla hyvin suuri apu: korpustutkimuksessa hyödynnettävän aineiston laajuus ja sähköisten analyysityökalujen käyttäminen mahdollistavat sen, että aineistossa nousevat esille myös ne piirteet, jotka pienempään aineistoon keskittymällä saattaisivat jäädä perinteisessä diskurssianalyysissä huomaamatta (Garzone & Santulli 2004: 366). Aineiston yleiset ja taajaan toistuvat piirteet ovat myös omassa tutkimuksessani keskeisimpänä huomion kohteena.

Koska yksittäisessä tutkimuksessa on usein mahdollista keskittyä vain tiettyihin myötäesiintymissuhteisiin, olen rajannut korpusanalyysini kahteen myötäesiintymäpreferenssin muotoon: kollokaatioon ja semanttiseen preferenssiin. Kyseiset myötäesiintymäpreferenssin muodot valikoituivat tarkasteluni kohteeksi erityisesti sillä perusteella, että niiden analysoiminen on aiemmissa kriittisissä, korpusta hyödyntävissä diskurssintutkimuksissa osoittautunut hedelmälliseksi lähtökohdaksi kielenkäytön diskursiivisen rakentumisen tarkastelulle. Perehdyn seuraavaksi luvuissa 3.3.3 ja 3.3.4 tarkemmin siihen, mitä kollokaatiolla ja semanttisella preferenssillä tarkoitetaan korpusanalyysissa.

3.3.3 Kollokaatio

Kollokaation voi yksinkertaisimmillaan määritellä tiettyjen sanojen taajaksi eli frekventiksi yhteisesiintymäksi. Tätä ei kuitenkaan voida pitää kaikenkattavana määritelmänä, sillä tutkijoiden kesken on eriäviä näkemyksiä muun muassa siitä, mikä lasketaan sanojen yhteisesiintymäksi ja millä tavoin yhteisesiintymät tulisi todentaa. Kollokaatiomääritelmistä voi erottaa erityisesti kaksi näkökulmaa: empiirisen, firthilaisen lähestymistavan sekä fraseologisen näkemyksen (Evert 2009: 1212–1214). Firthilaisen määritelmän mukaan kollokaatiot ovat tunnistettavia, toistuvia ja todennäköisiä sanayhdistelmiä, jotka on mahdollista todentaa empiirisesti (Evert 2009: 1212–1213). Fraseologisessa lähestymistavassa kollokaatio puolestaan määritellään kahden tai useamman sanan yhdistelmäksi, jonka merkitys ei ole täysin pääteltävissä sanojen merkitysten perusteella. Tällöin kollokaation todentamisen parhaana mittarina voidaan pitää lingvistisiä testejä ja kielenkäyttäjien intuitiota. (Evert 2009: 1213–1214.) Tässä tutkimuksessa nojataan firthilaiseen määritelmään, eli kollokaatiota pidetään ensisijaisesti empiirisesti todennettavana ilmiönä.

Määritelmää voi syventää entisestään täsmentämällä, nähdäänkö kollokaatio tekstuaalisena, assosiatiivisena vai tilastollisena ilmiönä. Tekstuaalisen määritelmän mukaan kollokaati-

oksi voidaan laskea kaikki ennalta määritellyllä tarkastelualueella esiintyvät sanojen yhteis-esiintymät. Tekstuaalisen määritelmän mukaan kollokaatin kriteerit siis täytyvät, kunhan kollokaatti sijaitsee riittävän lähellä noodia eli kollokaatioanalyysin hakusanaa ja esiintyy tämän kotekstissa riittävän usein. Assosiativinen määritelmä puolestaan laskee kollokaatioksi myötä-esiintymisen, johon kuuluvien sanojen välillä on merkityspohjainen yhteys. Assosiativisesta määritelmästä on siis esimerkiksi kyse silloin, kun puhutaan *hevonen-* ja *hirmua-*sanojen välisestä myötäesiintymisestä. Tilastollisessa määritelmässä kollokaation määrittelyn pohjana toimii sen sijaan tilastollinen merkitsevyys. Kollokaatti on tilastollisesti merkitsevä, kun se esiintyy noodin kotekstissa useammin kuin sen yleisen esiintyvyyden perusteella voi olettaa. Tilastollista merkitsevyyttä tarkastellessa pyritään siis rajaamaan kollokaattien joukosta pois ne sanat, jotka ovat sijoittuneet noodin kotekstiin sattumanvaraisesti niiden yleisen käytön vuoksi. (Jantunen 2001: 173.) Useissa kollokaatiota koskevissa tutkimuksissa on tukeuduttu juuri tilastolliseen määritelmään. Oma tutkimukseni nojaa kuitenkin pääosin kollokaation tekstuaaliseen määritelmään eli ajatukseen siitä, että kollokaatio tarkoittaa sanojen kotekstuaalista myötäesiintymistä. Olen sen sijaan pyrkinyt muilla tavoin rajaamaan, mitkä sanat voidaan laskea *haluttomuus-*sanana kollokaateiksi.

Määritelmätavan valitseminen vaikuttaa luonnollisesti myös siihen, millaisia menetelmiä kollokaation tutkimuksessa käytetään. Koska monissa kollokaatiotutkimuksissa analyysin perustana on kollokaation tilastollinen määritelmä, käytetään kollokaatiota tutkittaessa erilaisia tilastollisia menetelmiä testaamaan, kuinka tilastollisesti merkitseviä noodin ja sen kotekstiin sijoittuvat leksikaaliset yksiköt ovat. Testeillä voidaan testata esimerkiksi sitä, kuinka kollokaatin todellinen ja odotuksenmukainen frekvenssi noodin kotekstissa eroavat toisistaan. (Jantunen 2004: 17.) Omassa kollokaatioanalyysissäni en ole hyödyntänyt tilastollisia menetelmiä vaan tarkastellut kollokaattien absoluuttista frekvenssiä eli sitä, kuinka usein kollokaatit toistuvat määrittelemälläni tarkastelualueella. Olen myös perustanut havaintoni noodin frekventeimmistä kollokaateista näihin laskelmiin. Pelkästään kollokaattien absoluuttisen frekvenssin tarkastelun heikkoutena voi pitää sitä, ettei sillä tavalla voida erottaa kollokaattien joukosta niitä sanoja, jotka ovat päätyneet noodin kollokaateiksi pääasiassa yleisyytensä vuoksi. Olen kuitenkin pyrkinyt vähentämään ns. sattumanvaraisten kollokaattien määrää rajaamalla tarkasteltavista sanoista pois *olla-*verbin, pronominiinien, partikkelien ja apuverbien kaltaiset sanat, jotka esiintyvät taajaan kaikenlaisessa kielenkäytössä eivätkä viittaa kielenulkoisiin tarkoitteisiin (ks. luku 4.2.2). Näin tarkasteltavaksi jäävät sanat ovat pääasiassa substantiiveja, adjektiiveja ja verbejä, jotka viittaavat kielenulkoisessa todellisuudessa esiintyvään tarkoitteeseen ja ovat näin semanttisen sisältönsä puolesta relevantteja tutkimuksen kohteita.

Kollokaatiotutkimusta voidaan pitää kielenkäytön ideologisia vaikutusten analyysin kannalta mielenkiintoisena ja hedelmällisenä lähtökohtana, sillä tiettyjen sanojen toistuva myötäesiintyminen luo pohjan myös sille, kuinka sanojen viittauskohteet assosioituvat toisiinsa kielenkäyttäjien tajunnassa. Kuten jo edellä luvussa 3.3.2 tuotiin ilmi, usein sanojen toistuvien yhteisesiintymisten välittämät merkitykset luonnollistuvat ja muuttuvat kyseenalaistamattomiksi, jolloin niiden ideologinen luonne jää helposti näkymättömiin. Sanojen myötäesiintymistä keskenään voidaan näin ollen pitää osana diskursiivista prosessia, jossa jokin todellisuuskäsitelmä muuttuu ”terveen järjen” mukaiseksi (ks. 2.3). Kollokaatioiden ja kielen välittämien ideologisten merkitysten välinen yhteys onkin noussut keskeiseksi tutkimuksen kohteeksi korpusta ja diskurssianalyysia yhdistävissä tutkimuksissa (ks. esim. Baker 2008; Caldas-Coulthard & Moon 2010; Loring 2016).

3.3.4 Semanttinen preferenssi

Kuten jo luvussa 3.3.2 tuotiin ilmi, semanttinen preferenssi tarkoittaa myötäesiintymistä sanan ja tiettyjen semanttisten ominaisuuksien välillä. Semanttisesta preferenssistä on siis kyse esimerkiksi tarkasteltaessa *haluttomuus*-sanan myötäesiintymistä ’ongelmallisuus’- ja ’sukupuoli’-tyyppisten semanttisten ryhmien kanssa. Semanttinen preferenssi on toisinaan sekoitettu tutkimuskirjallisuudessa semanttiseen prosodiaan, jolla tarkoitetaan sanan myötäesiintymistä tietynsävyisen (esimerkiksi positiivisen tai negatiivisen) kontekstin kanssa (Bednarek 2008: 129–132; Jantunen 2004: 24). Semanttinen preferenssi ja semanttinen prosodia ovat jossain määrin yhteneväiset ilmiöt: niissä molemmissa huomio on yksittäistä sanaa tai ilmausta laajemmalla tasolla. Semanttisen preferenssin analyysia voidaan kuitenkin pitää omana, erillisenä ilmiönään, sillä kontekstien välittämien asenteiden ja suhtautumistapojen sijaan siinä pyritään tunnistamaan semanttiset merkitysryhmät, joita noodi suosii kontekstissaan. (Jantunen 2004; Partington ym. 2004.) Tämän eroavaisuuden vuoksi olen erotellut semanttisen preferenssin ja semanttisen prosodian omiksi ilmiöikseen ja keskityn tässä tutkimuksessa tarkastelemaan yksinomaan *haluttomuus*-sanan semanttisia preferenssejä.

Kuten kollokaatiotakin, myös semanttista preferenssiä voi tutkia monella tapaa. Eräs tyyppisemmistä menetelmistä on pohjata semanttisen preferenssin analyysi aineistosta löydettyihin kollokaatteihin eli niihin sanoihin, joiden kanssa noodi esiintyy toistuvassa myötäesiintymäsuhteessa (ks. esim. Pirkola 2016). Tällöin kollokaatit jaetaan semanttisiin ryhmiin, joiden perustana toimii ryhmään kuuluvien sanojen merkityspohjainen yhteys toisiinsa. Keskeistä jaottelussa on, ettei sanojen luokittelu ole sidoksissa sanaluokkiin (Sinclair 2004: 34; Jantunen

2004: 24–25, 133). Yhteen semanttiseen ryhmään voi siis kuulua niin nomineja, verbejä kuin funktiosanoja. Sen sijaan sanojen luokittelun perustaa toimii näkemys siitä, että samaan ryhmään kuuluvia sanoja yhdistää jokin tietty semanttinen ominaisuus, joka on mahdollista niiden merkitysten pohjalta. Tutkijan semanttisella kielitajulla on näin ollen väistämättä merkittävä rooli semanttisen preferenssin analyysissä, sillä semanttiset merkitysryhmät eivät esiinny aineistossa sellaisenaan vaan tutkija muodostaa ne löytämiensä kollokaattien pohjalta kielitajunsa ja intuitionsa perusteella (Bednarek 2008: 122; Potts 2015: 288). Tämä erottaa semanttisen preferenssin analyysin keskeisesti kollokaatioanalyysistä, missä kollokaattien havaitseminen ja tarkastelu on kohtalaisen suoraviivaista ja aineistopohjaista.

Kollokaatioanalyysin tavoin myös semanttisen preferenssin analyysi voi tarjota merkittävää tietoa kielenkäytön ideologisista prosesseista. Esimerkiksi Jantunen (2018) havaitsee omassa Suomi24-foorumikeskusteluja tarkastelevassa tutkimuksessaan, että *homot*-sanan keskeisiksi semanttisiksi preferensseiksi nousevat 'uskonto', 'politiikka' ja 'aggressio', kun taas *heterot*-sanojen keskeisimmät semanttiset preferenssit ovat 'kognitio', 'tunne', 'seksuaalinen suuntautuminen' ja 'sukupuoli'. Aineiston välittämät kuvaukset homo- ja heteroseksuaaleista näyttäisivät siis olevan vahvasti yhteydessä konservatiiviseen käsitykseen siitä, että heteroseksuaalisuus on seksuaalinen normi, kun taas homoseksuaalisuus on ensisijaisesti yhteiskunnallinen ilmiö ja jopa aggression kohde. Semanttisen preferenssin analyysi voi toimia kollokaatioanalyysin syventäjänä ja laajentajana, sillä semanttisen preferenssin analyysin avulla on mahdollista nostaa esille merkityksiä, jotka eivät välttämättä tule ilmi yksittäisiä frekventtejä kollokaatteja tarkastelemalla. Tämän vuoksi myös tässä tutkimuksessa on päädytty tekemään kollokaatioanalyysin lisäksi myös semanttisen preferenssin analyysi.

4 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

4.1 Tutkimusaineiston esittely

4.1.1 Tutkimusaineiston yleiskuvaus

Tutkimusaineistoni on peräisin Suomi24-foorumilta (tästä lähtien S24-foorumi), joka on eräs Suomen suosituimmista keskustelufoorumeista eli verkkoympäristöistä, missä internetin käyttäjät keskustelevat itseään kiinnostavista aiheista kirjallisten viestien muodossa. Tarkalleen ottaen tutkimusaineistonani toimivat Suomi24-foorumilla vuosina 2001–2015 julkaistut viestit, joissa käsitellään seksuaalista haluttomuutta. Olen kerännyt aineiston Helsingin Yliopiston Kulltajatutkimuslaitoksen ja näiden yhteistyökumppanien kokoamasta Suomi24-korpuksesta (Aller Media 2014), joka on yleiseen tutkimus- ja opetuskäyttöön tarkoitettu, maksuton tekstikokoelma. Aineiston hakemisessa olen käyttänyt hyödyni Korp-käyttöliittymää, joka toimii Suomi24-korpuksen ja muiden tekstikokoelmin hakutyökaluna (ks. luku 4.1.4). Lopullinen, aineistoanalyysiini päätyneen tutkimusaineiston koko on 6900 viestiä ja 377 790 sanetta.

S24-foorumikeskustelut päätyivät tutkimusaineistoksi erityisesti sen vuoksi, että ne oli valmiiksi jo koottu helppokäyttöiseksi ja maksuttomaksi korpusaineistoksi. Toisaalta S24-foorumien kaltaisen viestintäympäristön avoimuuden ja anonyymiuden voidaan myös katsoa tukevan tutkimuksen aihevalintaa: koska kielenkäyttäjillä on keskustelufoorumeilla mahdollisuus keskustella anonyymisti eli kasvottomana ja nimettömänä, on verrattain todennäköistä, että he puhuvat foorumikeskusteluissa myös seksuaalisuuden haluttomuuden kaltaisista arkaluontoisista ja henkilökohtaisista asioista (ks. mm. Laukkanen 2007: 41; Hakala & Vesa 2015). Foorumikeskusteluissa voidaan pitää kiehtovana myös sen sijoittumista yksityisen ja julkisen kielenkäytön välimaastoon. Avoimet foorumikeskustelut ovat periaatteessa julkisia ja kaikkien internetikäyttäjien löydettävissä mutta keskusteluissa julkaistavat viestit voivat olla sisältönsä ja sävynsä puolesta hyvinkin tunnepitoisia, henkilökohtaisia ja keskustelunomaisia (Arpo 2005: 92; Claridge 2007: 87–88). Voidaan siis ajatella, että foorumikeskusteluja tutkimalla on mahdollista päästä käsiksi sellaisiin kielenkäyttäjien näkemyksiin ja käsityksiin, jotka ovat vähemmän näkyvillä muissa julkisen viestinnän muodoissa.

Keskityn luvussa 4.1 tutkimusaineiston sisältöön ja rakentumiseen vaikuttavien tekijöiden tarkasteluun. Aloitan tarkastelun käymällä läpi keskustelufoorumeiden viestinnällisiä ja kielellisiä ominaisuuksia luvussa 4.1.2, minkä jälkeen tarkennan luvussa 4.1.3 tarkastelun erityisesti omaan keskustelufoorumiaineistooni eli Suomi24-keskusteluihin. Luvussa 4.1.4 käyn

puolestaan läpi aineiston keräämis- ja rajaamisprosessin ja esittelen tarkemmin lopullisen tutkimusaineiston.

4.1.2 Keskustelufoorumien viestintä

Keskustelufoorumit ovat vakiintunut osaksi nykykulttuuria viimeisen parin vuosikymmenen aikana, joten niitä voidaan pitää historiallisesti kohtalaisen tuoreena ilmiönä mutta nykypäivän näkökulmasta verrattain arkisena ja vakiintuneena viestintämuotona. Keskustelufoorumien nykyinen tarjonta on kohtalaisen monenkirjava, ja ne voivat erota toisistaan muun muassa niiden käyttötarkoituksen, kohdeyleisön ja avoimuuden perusteella (Page 2012: 25; Arpo 2005: 15). Tyypillisesti keskustelufoorumit ovat rakentuneet tietyn teeman tai kiinnostuksen kohteen, esimerkiksi harrastuksen, ammatin tai yhteiskunnallisen ongelman, ympärille (Crystal 2001: 132; Goddard & Geesin 2011: 38). Foorumit tarjoavat näin keskustelijoille mahdollisuuden jakaa kokemuksia, näkemyksiä ja tietoa sekä pitää yhteyttä toisten, samoista aiheista kiinnostuneiden keskustelijoiden kanssa (Savolainen 1999: 13; Claridge 2007: 97). Suuremmille foorumeille, esimerkiksi S24:lle, voi pitää tyypillisenä sitä, että foorumin keskusteluissa ovat esillä hyvin monenlaiset aiheet yksittäisten kiinnostuksen kohteiden ja teemojen sijaan.

Foorumin rakenteen perustana toimivat keskustelualueet, jotka on eroteltu toisistaan esimerkiksi keskusteluiden aiheen tai käyttötarkoituksen perusteella. Keskustelualueet jakautuvat useimmiten vielä pienempiin aihepiireihin, joissa itse keskustelu tapahtuu keskusteluketjujen muodossa. Keskusteluketju syntyy, kun joku keskustelijoista luo aloitusviestin (”aloituspostauksen”) ja muut keskustelijat alkavat kommentoida kyseistä viestiä. (Ks. mm. Heimala-Lindqvist 2010: 4, Heinonen 2016: 36.) Keskustelut varastoituvat sivustolle, joten niitä on mahdollista käydä kommentoimassa vielä jälkikäteenkin (Claridge 2007: 88; Laukkanen 2007: 32; Page 2012: 24–25;). Foorumiviestintä on toisin sanoen pääosin asynkronista, ei-reaaliaikaista, eli foorumikeskustelijoiden ei tarvitse olla samassa tilassa (foorumilla) samaan aikaan kyetäkseen viestimään toistensa kanssa, toisin kuin esimerkiksi chat-viestinnässä tai kasvokkaiskeskustelussa (Page 2012: 25; Heimala-Lindqvist 2010: 3). Foorumiviestintä voi kuitenkin saada synkronisen viestinnän piirteitä esimerkiksi silloin, kun kaksi tai useampi keskustelija jättää viestejä samaan keskusteluketjuun yhtä aikaa (ks. esim. Lagus ym. 2016: 32). Foorumiviestintä onkin lähtökohtaisesti hyvin monenkirjavaa: siinä voi havaita piirteitä ”niin epävirallisesta kirjeestä kuin esseestä, niin puhutusta monologista kuin dialogista” (Crystal 2001: 148).

Foorumikeskusteluita voi lähtökohtaisesti lukea kuka tahansa foorumivierailija. Keskustelujen kommentoiminen saattaa kuitenkin edellyttää rekisteröitymistä. (Ks. esim. Heimala-

Lindqvist 2010: 8, 12; Laukkanen 2007: 45). Viestintä foorumeilla tapahtuu pääsääntöisesti nimimerkin tai anonymiteetin suojissa, minkä vuoksi keskustelijoilla on yleensä hyvin vähän konkreettista tietoa siitä, kenen kanssa he käyvät keskustelua (Arpo 2005: 65; Crystal 2011). Keskustelijoiden kasvottomuutta ja nimettömyyttä voidaan pitää keskusteluiden sujumisen kannalta sekä etuna että haasteena: Anonymiteetin suoja voi rohkaista foorumikävijöitä ottamaan rohkeammin osaa keskusteluihin ja ehkäistä online-olemuksen perusteella tehtävää syrjintää. Toisaalta anonymiteetti mahdollistaa myös valheellisen identiteetin ylläpitämisen, muiden keskustelijoiden huijaamisen ja muun häiriökäyttäytymisen. (Giese 1998: *Text as Ghetto*; Crystal 2001: 50–51; Laukkanen 2007: 41.) Monilla foorumeilla asiallista käyttäytymistä pyritään edistämään foorumin virallisilla säännöillä, jotka sisältävät ohjeistuksen muun muassa sen suhteen, millaista aineistoa foorumilla saa jakaa ja missä kulkevat epäasiallisen kielenkäytön rajat (Page 2012: 25). Foorumikeskusteluja valvovat ja ohjaavat usein myös moderaattorit eli foorumivalvojat, joilla on muun muassa valtuus poistaa asiattomia viestejä (Crystal 2001: 133; Page 2012: 26).

Foorumeiden kielenkäyttöä koskien yleinen näkemys on, että foorumiviestintä noudattaa monilta osin kirjallisen viestinnän konventioita (ks. esim. Heimala-Lindqvist 2010; Hynönen 2014: 187–188). Foorumiviestinnässä, kuten muiden internetkeskusteluiden kielenkäytössä, voi kuitenkin usein havaita myös puhekielisiä piirteitä, esimerkiksi pikapuhemuotoja (esim. *mä oon*), huudahduksia, dialogipartikkelien käyttöä (*no, jaa*) ja kirjakielen normien vastaisia sananmuotoja ja lauserakenteita. Myös kirjoitusvirheet ovat kohtalaisen yleisiä onlinekeskusteluissa. (Giese 1998: *Textual Adaptions*; Savolainen 1999: 19; Laukkanen 2007: 32.) Foorumiviestinnän puhekielisydestä johtuen onkin toisinaan esitetty, että foorumikeskusteluiden kielenkäyttö olisi kirjoitetun ja puhutun viestinnän sekoitus (ks. esim. Arpo 2005: 16–17). Vallitsevin näkemys kuitenkin on, että puhekielisistä piirteistä huolimatta foorumiviestintä on ensisijaisesti kirjoitettua viestintää ja noudattaa suureksi osaksi yleiskielen normeja (Crystal 2011: 21). Toisaalta on hyvä ottaa huomioon, että internetkeskusteluihin sisältyy myös sille ominaisia erityispiirteitä, esimerkiksi tunteiden ilmaisemista hymiöiden muodossa (😊), huutamisen merkitsemistä CAPS LOCK -kirjoituksella ja lyhenteiden käyttöä (*lol, asap*) (Giese 1998: *Textual Adaptions*; Laukkanen 2007: 34; Hynönen 2014: 187–188). Foorumikeskusteluiden viestintää voidaan siis jossain määrin pitää omana erillisenä kielimuotonaan.

Kaiken kaikkiaan keskustelufoorumia voidaan pitää viestintäympäristönä, joka tarjoaa mahdollisuuden hyvin monentyyppiseen ajatuksenvaihtoon ja vuorovaikutukseen. Foorumikeskusteluita, kuten muitakin internetin keskustelukanavia, leimaakin vahvasti moniäänisyys ja polylogisuus: mahdollisten keskusteluun osallistuvien henkilöiden määrä on periaatteessa

rajaton (Giles, Stommel, Paulus, Lester, & Reed 2015), ja keskustelut tuovat esille näkemyksiä myös niiltä ihmisiltä, jotka esimerkiksi rajallisten kielellisten resurssien tai heikon sosiaalisen aseman vuoksi eivät yleensä saa ääntään kuuluville julkisissa viestintävälineissä (Giese 1998: *Textual Adaptions*; Malin 2001: 121). Näin ollen foorumikeskusteluita voidaan pitää hyvin informaatorikkaana ja monipuolisena mutta myös haastavana aineistona: foorumikeskustelut tuovat esille lukuisia eri tekstintuottamis- ja merkityksellistämistapoja, mistä johtuen foorumiaineistoa analysoidessa punaisen langan löytäminen voi viedä kohtuullisen paljon aikaa (Weir 2005: 79). Keskusteluissa rakentuvat viestintä- ja kielenkäyttötavat ovat usein myös vahvasti sidoksissa siihen, millainen foorumin rakenne, käytänteet ja käyttäjäkunta ovat. Esimerkiksi rekisteröitymisen vaatimus voi karsia osan keskustelijoista pois ja käsiteltävien aiheiden määrä ja luonne määrittellä sen, kuinka homo- tai heterogeeniseksi foorumin aktiivikävijöiden joukko muodostuu. Tarkastelen seuraavaksi luvussa 4.1.3, millainen viestintäympäristö tutkimusaineistoni lähde eli Suomi24-foorumi on.

4.1.3 Suomi24-foorumi viestintäympäristönä

Suomi24-foorumi on Aller Median omistama palvelu, joka on osa samannimistä Suomi24-sivustoa. Keskustelufoorumin lisäksi sivustoon kuuluvat myös Treffit-, Posti- ja Chat-nimiset palvelut. Pönkän (2014: 141) ja FIAMin (2018) tuoreimpien tilastojen mukaan Suomi24 kuuluu kävijämäärältään Suomen kuuden suosituimman verkkosivuston joukkoon, ja on kyseisten tietojen valossa kävijämäärältään Suomen suurin sosiaalisen median palvelu. Vuonna 2018 Suomi24-sivuston keskimääräinen kuukausittainen kävijämäärä on ollut noin 2,2 miljoonaa (FIAM 2018). Suomi24-foorumin kuukausittaisista kävijämääristä ei ole olemassa vastaavia tilastoja. Vuosien 2001–2015 aikana foorumilla on ollut lähes 60 000 tuhatta rekisteröitynyttä käyttäjää, mutta heidän osuutensa foorumille kirjoitetuista viesteistä on vain noin 7–8 prosenttia (Lagus ym. 2016: 36). Suurin osa foorumikeskusteluista käydään siis joko nimettömänä tai rekisteröimättömien nimimerkkien turvin. On kuitenkin muistettava, että kirjoittajien lisäksi foorumikävijöiden joukkoon kuuluu myös suuri joukko ihmisiä, jotka käyvät vain lukemassa keskusteluja. Jos keskusteluiden lukijat lasketaan mukaan, Suomi24-foorumin kuukausittainen kävijämäärä on todennäköisesti useita satoja tuhansia.

Suomi24-foorumi ei ole nivoutunut tietyn teeman, aktiviteetin tai käyttäjäryhmän ympärille, vaan foorumilla käydään keskustelua hyvin monenlaisista aiheista, muun muassa yhteiskunnasta, harrastuksista, ihmissuhteista, terveydestä ja tieteestä. Foorumin keskustelut on jaettu 21 päätason keskustelualueeseen, jotka jakautuvat vielä useampiin alatasoihin. Yhteensä pää-

ja alatasoja on yli 3000 (Lagus ym. 2016: 24). Keskusteluaktiivisuuden ja näyttökertojen perusteella kaikista suosituimmat keskustelualueet ovat Yhteiskunta, Suhteet, Paikkakunnat, Ajo-
neuvot ja liikenne, Tiede ja teknologia, Viihde ja kulttuuri sekä Terveys. (Lagus ym. 2016: 24–
25.) Vilkkaimpina keskustelutunteina foorumilla julkaistaan lähes 20 000 kommenttia tunnissa
(Lagus ym. 2016: 30).

Keskustelut ovat Suomi24-foorumilla verrattain nopeatempoisia. Suurin osa keskusteluketjun kommentteista ilmestyy noin 7 minuutin sisällä, ja valtaosa keskusteluista hiljenee jo muutaman päivän sisällä. (Lagus ym. 2016: 32.) Monet Suomi24-keskusteluista näyttäisivät näin ollen lähenevän synkronista viestintää. Toisaalta useisiin Suomi24-keskusteluista päädytään Google-haun kautta, mikä voi pitää vanhat keskusteluketjut elävinä vielä vuosia niiden syntymisen jälkeen. Lisäksi monet aktiivikävijöistä käyvät usein hidastempoisempaa, asynkronista keskustelua omilla vakialueillaan. (Lagus ym. 2016: 32.) Suomi24-keskustelujen kirjo on siis hyvin laaja, eikä keskusteluiden rakentumiselle tai viestintätavoille voi esittää yhtä, yleistä mallia. Todennäköistä kuitenkin on, että keskustelun aihe vaikuttaa siihen, kuinka keskustelua käydään (Lagus ym. 2016: 32). Hyvin aktuaaliset aiheet, kuten esimerkiksi televisiolähetyksen tapahtumat, keräävät todennäköisesti eniten huomiota ja kommentteja heti keskustelun aloittamisen jälkeen (Lagus ym. 2016: 32), kun taas yleismaailmallisemmista, ajattomista aiheista keskustelemisen voi odottaa tapahtuvan hitaammin ja pidemmällä aikavälillä. Lasken itse seksuaalisen haluttomuuden enemmän yleismaailmalliseksi ja ajattomaksi kuin aktuaaliseksi ilmiöksi, minkä vuoksi oletan myös seksuaalista haluttomuutta koskevien keskusteluiden tapahtuvan pääosin asynkronisesti.

Suomi24-foorumilla on omat keskusteluja koskevat sääntönsä, joilla pyritään ehkäisemään asiatonta viestintää. Foorumin toimintaa pitävät silmällä myös moderaattorit eli foorumi-
valvojat, jotka käyvät tarvittaessa poistamassa sääntöjä rikkovat viestit (Lagus ym. 2016: 10). Pönkän (2014: 142) mukaan Suomi24-foorumilla on maine paikkana, missä keskustelut yltyvät helposti kiivaiksi ja asiattomiksi ja viestejä poistetaan yli miljoona vuosittain. Keskusteluissa saattaa esiintyä esimerkiksi muiden tahallista ärsyttämistä ja provosointia (Lagus ym. 2016: 10). Keskusteluiden asiallisuuden taso on kuitenkin hyvin pitkälti aihe- ja aluekohtaista. Pieniä paikkakuntia, työttömyyttä, potkuja tai alkoholia käsittelevissä keskusteluissa viestintä kärjistyy helposti asiattomaksi, kun taas esimerkiksi luonnontieteitä ja harrastuksia koskevat keskustelut pysyvät siistinä ilman moderointiakin (Lagus ym. 2016: 10). Omassa, seksuaalista haluttomuutta koskevassa tutkimusaineistossani en ole huomannut suuremmin merkkejä häiriökäyttäytymistä, kenties osaksi johtuen siitä, ettei Suomi24-korpusaineistoon sisälly moderaattoreiden poistamia kommentteja (ks. 4.1.4).

Virallisten sääntöjen lisäksi Suomi24-foorumin viestintää voidaan tarkastella myös siitä näkökulmasta, millaisia yhteisöllisiä käytänteitä ja normeja foorumikeskustelijoiden välillä on. Yhteisölliset normit voivat ohjata viestintää foorumeilla monella tapaa: verkkoyhteisön jäsenet saattavat esimerkiksi suosia tietynlaista sanastoa keskusteluissa tai estää ulkopuolisiksi koettuja henkilöitä ottamasta osaa keskusteluihin (Laukkanen 2007 36–37; Lagus 2016: 10). Laguksen ym. (2016: 10) mukaan myös Suomi24-foorumi voidaan nähdä verkkoyhteisönä, jonka sisällä vaikuttaa useampia pieniä verkkoyhteisöjä. Suhtaudun itse tähän luonnehdintaan kuitenkin varauksella, sillä nähdäkseni Suomi24-foorumin kaltaisessa laajassa, useampaan eri keskustelun-aiheeseen keskittyneessä viestintäympäristössä voi olla vaikeaa vakiinnuttaa normeja ja käytänteitä, joihin monenkirjava foorumikeskustelijoiden joukko olisi halukas sitoutumaan. Ennakko-oletukseni on myös, että monet Suomi24-foorumin keskustelijoista ovat noin sanottuja satunnaisia vierailijoita eli foorumikävijöitä, jotka kommentoivat ja lukevat sivuston keskusteluja silloin tällöin mutta eivät vietä sivustolla aktiivisesti aikaansa. Foorumikeskustelijoiden monenkirjaisuus ja satunnaisuus ei toki poissulje sitä, etteikö osa foorumin keskusteluista sisältäisi yhteisöllisiä piirteitä, mutta pidän tätä foorumin rakenteen ja perusluonteen perusteella toissijaisena vaihtoehtona ei-yhteisölliseen foorumitoimintaan nähden. Tämän vuoksi olen myös omaa tutkimusaineistoani lähestynyt siitä ennako-oletuksesta, että keskusteluihin osallistuneet kirjoittajat ovat lähestyneet toisiaan uusina, entuudestaan tuntemattomina tuttavuuksina ja nojanneet viesteissään ensisijaisesti yleisiin suomenkielisen keskustelukulttuurin käytänteisiin eivätkä foorumin sisäisiin viestinnän normeihin.

4.1.4 Tutkimusaineiston keräys ja rajaus

Olen kerännyt tutkimusaineiston kesällä 2016, jolloin käyttämäni Suomi24-korpukseen oli koottu aineistoa vuosina 2001–2015 julkaistuista Suomi24-foorumiviesteistä. Aineiston keräämisessä olen hyödyntänyt Korp-käyttöliittymää, jonka tarjoamien työkalujen avulla on mahdollista hakea aineistoa yhdestä tai useammasta korpuksesta eri hakutoimintojen avulla. Korpin aineistoihin sisältyy kaksi Suomi24-aiheista korpusta: Suomi24-korpus ja Suomi24 2001–2014 (näyte) -korpus. Jälkimmäisen korpuksen aineisto sisältyy myös edellä mainittuun, suurempaan Suomi24-korpukseen, minkä vuoksi en ole ottanut sitä mukaan tähän tutkimukseen. Suomi24-korpukseen (Aller Media 2014) kuuluu tällä hetkellä kymmenen osakorpusta, joista oman tutkimusaineistoni pohjana toimivat yhdeksän varhaisinta korpusta eli 1.1.2011–18.6.2015 Suomi24-foorumilla julkaistut viestit. Näiden yhdeksän korpuksen kokonaiskoko on 2 434 875 682 eli noin 2:4 miljardia sanetta.

Suomi24-korpukseen sisältyy pääosa Suomi24-foorumilla edellä mainitulla aikavälillä julkaistuista viesteistä, mutta osa foorumiaineistosta on kuitenkin jäänyt pois. Ensinnäkin korpuksesta puuttuvat moderaattoreiden poistama aineisto eli viestit, joita moderaattorit eivät ole kokeneet riittävän asiallisiksi ja foorumin sääntöjä noudattaviksi. Toisekseen korpuksessa ei ole mukana viestejä, jotka ovat kadonneet aineistosta teknisen tai muun viestien sisällöstä riippumattoman syyn vuoksi. Kolmanneksi aineistoon ei myöskään sisälly *Seksi*-keskustelualan viestejä, sillä kyseinen keskustelualue on tarkoitettu yli 18-vuotiaille käyttäjille eivätkä siihen sisältyvät viestit ole sen vuoksi samalla tapaa käytettävissä kuin muu foorumisisältö. (Lagus ym. 2016: 19–20.) Oman tutkimukseni kannalta *Seksi*-alueen viestien puuttuminen on luonnollisesti harmillista, sillä on mahdollista, että kyseisen materiaalin puuttumisen vuoksi osa keskeisistä näkökulmista jää näkymättömiin aineistossa. Pohdin tarkemmin luvussa 8.2, kuinka nämä aineistorajoitteet vaikuttavat oman tutkimusaineistoni edustavuuteen ja tutkimustulosten arviointiin.

Kerätessäni aineistoa Korp-käyttöliittymän hakutoiminnolla käytin hakusanani sanaa *haluttomuus*. Päädyin kyseiseen hakusanaan kaksiosaisen *seksuaalinen haluttomuus* -hakulausekkeen sijaan varmistaakseni, että aineistoon sisältyvät myös viestit, joissa seksuaaliseen haluttomuuteen viitataan pelkästään *haluttomuus*-sanalla. Koska tutkimukseni ei ole keskittynyt tiettyjen kielellisten muotojen tarkasteluun, hain aineistoa *haluttomuus*-sanan kaikista sijamuodoista räätälöidyn erityishaun avulla. Kyseinen haku tuotti tulokseksi 14 285 osumaa. Alun perin tarkoitukseni oli hakea aineistoa myös *haluton*-sanalla, mutta *haluttomuus*-sanan hakutulosten suuresta määrästä johtuen päädyin rajaamaan tutkimuksen vain yhden hakusanan tarkasteluun.

Hakutulokset näytetään Korpissa konkordanssirivien muodossa. Korpissa on mahdollista tarkastella kyseisiä konkordansseja eri toimintojen (esimerkiksi tilastojen) kautta tai ladata tai kopioida ne omiin tiedostoihin muuta käyttöä varten. Halusin itse saada haun tulokset käyttöni muodossa, joka mahdollistaa tekstien lukemisen ja tarvittaessa poistamisen, minkä vuoksi toin ensin Korpissa näytille osumien koko kontekstin ja siirsin ne sen jälkeen Word-dokumentille ”kopioi ja liitä” -toiminnon avulla. Samalla muutin kyseisen tekstimassan konkordanssiriveistä tavalliseksi Word-kirjoitukseksi.

Ennen aineistoanalyysin aloittamista poistin keräämästäni aineistosta kaikki viestit, jotka eivät sisältäneet merkityksellistä informaatiota (esimerkiksi yksittäisen sanan tai sanaparin sisältävät viestit) tai käsittelivät seksuaalisen haluttomuuden sijaan jotain muuta haluttomuutta. Jälkimmäiseen kategoriaan kuuluvia viestejä olikin aineistossa kohtalaisen runsaasti, mikä oli

odotuksenmukaista, sillä *haluttomuus*-sanaa käytetään luonnollisesti myös muissa asiayhteyksissä (esimerkiksi työhaluttomuudesta tai uudistushaluttomuudesta puhuttaessa). Poistin aineistosta myös viestit, joiden koin sisältävän epäasiallista tekstiä (eli esimerkiksi trollausta). Rajauksen jälkeen tutkimusaineistosta muodostui 6902 viestin ja 377 790 saneen kokoinen.

4.2 Analyysin menetelmät ja vaiheet

Tutkimukseni analyysi jakautuu neljään osioon: kollokaatioanalyysiin, semanttisen preferenssin analyysiin, diskurssianalyysiin sekä metodologian analyysiin. Analyysin kolmessa ensimmäisessä osiossa pyrin vastaamaan tutkimuskysymykseen ”Mitkä ovat seksuaalista haluttomuutta käsittelevän foorumiaineiston keskeisimmät diskurssit?”. Neljäs ja viimeinen osio keskittyy puolestaan tutkimuksen metodologian tarkasteluun ja hakee vastauksia tutkimuskysymykseen ”Millaisia etuja ja haasteita kriittisen diskurssianalyysin ja korpuslingvistiikan yhdistämiseen sisältyy?”. Analyysin ensimmäiset kolme vaihetta keskittyvät siis aineiston analysoimiseen ja neljäs vaihe puolestaan aineiston metodologian tarkasteluun.

Analyysin kolme ensimmäistä osiota rakentuvat vahvasti toistensa varaan. Kollokaatioanalyysin tulokset toimivat pohjana semanttisen preferenssi analyysille, joka puolestaan tarjoaa perustan diskurssianalyysille. Kollokaatio- ja semanttisen preferenssin analyysi edustavat eniten korpuslingvististä tutkimusta, kun taas diskurssianalyysissa painottuu enemmän kriittisen diskurssianalyysin näkökulma. Metodologian analyysi tarkastelee puolestaan kriittisesti tutkimuksessa hyödynnettyjä menetelmiä ja ratkaisutapoja.

Käyn tässä luvussa läpi, millaisten menetelmien ja työvaiheiden pohjalle analyysini ovat rakentuneet. Ennen sitä perehdyn kuitenkin luvussa 4.2.1 kollokaatioanalyysissä hyödyntämiini korpustyökaluihin. Luvussa 4.2.2 esittelen puolestaan kollokaation määritelmän, joka toimii eräänä keskeisimmistä perustoista kollokaatioanalyysilleni.

4.2.1 Korpustyökalut

Olen käyttänyt kollokaatioanalyysissani työkaluna WordSmith Tools -ohjelmaa, jonka avulla on mahdollista käydä läpi kirjallista aineistoa korpustutkimuksen metodein. Ohjelma on mahdollista ladata käyttöön WordSmith Toolsin kotisivulta, ja sen käyttäminen on maksullista. Tutkimuksessani käyttämäni versio, WordSmith Tools 7.0, on tällä hetkellä ohjelman viimeisin päivitetty versio.

WordSmith Tools sisältää kolme työkalua: Concord-, KeyWords- ja WordList-ohjelmat. Concord-ohjelmassa on mahdollista tarkastella hakusanan eli noodin aineistoesiintymiä konkordanssirivien muodossa sekä saada tietoa esimerkiksi noodin lähikontekstissa esiintyvistä kollokaateista. KeyWords-ohjelma mahdollistaa aineiston avainsanojen selvittämisen eli sen tutkimisen, mitkä ovat aineiston frekventeimmät sanat verrattuna toiseen, tyypillisesti laajempaan vertailukorpukseen. Tällaisen avainsana-analyysin avulla pyritään toisin sanoen hakemaan ne sanat, joiden esiintymätaajuus on suhteellisesti suurempi tutkimusaineistossa kuin vertailukorpuksessa (Baker & McEnery 2015: 5). WordList puolestaan näyttää listan aineistossa esiintyvistä sanoista, joka on mahdollista asettaa sekä aakkosjärjestykseen että frekvenssin mukaiseen järjestykseen.

Alkuperäisenä suunnitelmani oli hyödyntää korpustyöskentelyssä KeyWord-ohjelmaa ja selvittää suuremman, Suomi24-aineistosta koostuvan vertailukorpuksen avulla, mitkä sanat nousevat aineistossa esille erityisen frekventteinä vertailukorpuksen verrattuna. Teknisistä syistä johtuen KeyWord-ohjelman hyödyntäminen ei kuitenkaan onnistunut ja päädyin sen sijaan käyttämään Concord-ohjelmaa eli selvittämään ohjelman näyttämiä konkordanssirivejä tutkimalla, mitkä sanat osoittautuvat tutkimani *haluttomuus*-noodin frekventeimmiksi kollokaateiksi. Konkordanssianalyysin keskeisin hankaluus avainsana-analyysiin nähden on sen hitaus: Concord-ohjelmassa kollokaatioiden laskemista ei voi tehdä suoraan ohjelman avulla vaan kollokaatiot on laskettava manuaalisesti joko konkordanssirivejä tai eri sananmuotojen esiintymämääriä tarkastelemalla. Toisaalta konkordanssianalyysissä on myös avainsana-analyysiin nähden omat etunsa. Ensinnäkin analyysin kohdistaminen pelkästään *haluttomuus*-sanankontekstissa oleviin sanoihin varmistaa sen, etteivät ns. aiheeseen kuulumattomat viestin osat (eli kohdat, joissa puhutaan muusta kuin seksuaalisesta haluttomuudesta) saa analyysissä liikaa painoarvoa. Konkordanssirivejä tarkastelua voidaan pitää myös diskurssianalyysin kannalta hyödyllisenä, sillä konkordanssianalyysissä tutkittavan lekseemin kontekstiin tutustutaan lähtökohtaisesti tarkemmin kuin avainsana-analyysissä ja näin aineistoon tulee tutustuttua verrattain paljon ennen muihin analyysivaiheisiin siirtymistä. Koenkin, että konkordanssianalyysin ansiosta minulla oli verrattain hyvä kokonaiskuva tutkittavien viestien tarkemmasta sisällöstä jo ennen diskurssianalyysiin siirtymistä.

Concord-ohjelmassa tutkimuksen kohteena ovat konkordanssirivien muodossa esitettävät hakusanan esiintymät, jotka ohjelma hakee aineistosta valitun hakusanan ja -asetusten perusteella. Hakutuloksen muodostavat keskellä näkyvät hakusanan eri tulokset sekä sen lähikontekstissa esiintyvät sanat (kuva 2). Hakusanasta eli noodista seuraavana oikealla esiintyvien sanojen asema on merkitty tunnuksella R1, sitä seuraava asema tunnuksella R2 jne.

Vasemmalla puolella sana-asemien tunnukset ovat puolestaan L1, L2 jne. Konkordanssirivit on mahdollista asettaa aakkosjärjestykseen näiden eri sana-asemien perusteella tarkastelualueella 5:5, minkä ansiosta valitussa sana-asemassa esiintyvien sanojen esiintymät löytyvät kutakuinkin samasta kohdasta eikä tutkijan tarvitse etsiä niitä erikseen aineistosta. Olen hyödyntänyt tätä ominaisuutta kollokaatioanalyyseissä ja laskenut viiden lähimmän oikean- ja vasemmanpuoleisen sana-aseman kohdalla kollokaatin kriteerit täyttävien sanojen määrän (ks. 4.2.3).

Kuva 2. Esimerkki konkordanssiliistasta.

Aakkosjärjestystoiminnon ansiosta kollokaattien manuaalinen laskeminen on kohtalaisen helppoa, sillä kunkin sanan esiintymät on mahdollista laskea yhtenä tai useampana rypypäänä yksittäisten laskutoimitusten sijaan. Kollokaattien tarkastelussa olisi ollut myös mahdollista hyödyntää Concord-ohjelman tarjoamaa collocates-välilehteä, jossa on esitetty tiedot sanaesiintymien frekvensseistä. Collocates-työkalu tarjoaa kuitenkin kyseiset tiedot sane- eikä sanakohtaisesti eikä mahdollista tulosten lajittelua aakkosjärjestykseen, mistä johtuen koin sovelluksen hyödyntämisen oman tutkimukseni kannalta turhan suuritöiseksi ja päädyin sen sijaan hyödyntämään edellä esiteltyä konkordanssirivien tarkastelua. Kollokaatioanalyyseini työvaiheet ja -menetelmät on kuvattu tarkemmin luvussa 4.2.3.

4.2.2 Kollokaation ulottuvuudet

Kuten luvussa 3.3.3 on tuotu ilmi, nojaan tässä tutkimuksessa kollokaation firthilaiseen määritelmään eli ajatukseen kollokaatista empiirisesti todennettavana, toistuvana ja todennäköisenä sanojen myötäesiintymisenä. Tämä ei kuitenkaan vielä yksistään riitä kollokaatioanalyysin perustaksi, minkä vuoksi olen laajentanut määritelmää seuraavien kollokaation ulottuvuuksien kautta: a) kollokaatioon kuuluvien sanojen lukumäärä, b) noodin ja sen kollokaattien kieliopillinen suhde, c) kollokaation toistuvuus d) noodin ja sen kollokaattien välimatka, e) tarkastelualueen symmetrisyys f) kollokaatioon kuuluvien sanojen sananmuoto ja g) kollokaatioon kuuluvien sanojen sanaluokka. Näistä ulottuvuuksista viisi ensimmäistä on peräisin Jantuselta (2004: 15–21) ja kaksi viimeistä ovat omia lisäyksiäni. Käyn seuraavaksi läpi, kuinka olen kyseisten ulottuvuuksien perusteella päättänyt määrittelemään kollokaation omassa analyysissäni.

Kollokaatio määritellään toisinaan kahden tai useamman sanan myötäesiintymiseksi, jolloin kollokaatioon kuuluvien sanojen lukumäärää ei ole rajoitettu (Sinclair 1991: 170). Tavallisempaa on kuitenkin se, että kollokaatioksi lasketaan vain kahden sanan myötäesiintymät ja useamman sanan myötäesiintymät eli klusterit luokitellaan erilliseksi ilmiöksi (ks. esim. Jantunen 2009b: 358–359). Myös tässä tutkimuksessa on toimittu kyseisellä tavalla ja rajattu tarkastelu kahden sanan myötäesiintymiin. Firthilaisen tradition mukaisesti olen asettanut kotekstuaalisen lähietäisyyden noodin ja sen kollokaatin välillä kieliopillisen suhteen edelle (Evert 2009: 1220). En siis edellytä, että noodi ja sen lähikotekstissa toistuva sana muodostavat kieliopillisesti toimivaa rakennetta.

Kollokaation toistuvuuden vähimmäisehtona voidaan pitää sitä, että kahden sanan myötäesiintyminen toistuu aineistossa vähintään kaksi kertaa. Usein raja riittävälle toistuvuudelle on kuitenkin suurempi. Esimerkiksi Jantusen (2004) ja Pirkolan (2016) tutkimuksissa kollokaatioksi laskettavan myötäesiintymän toistuvuuden vähimmäisvaatimus on viisi aineistoesiintymää. Omassa työssäni olen pyrkimällä löytämään toistuvuuden raja-arvon, joka takaa kollokaatioanalyysille riittävän suuren aineiston mutta ei kuitenkaan kasvata tarkasteltavien kollokaattien määrää hallitsemattoman suureksi. Olen näin päättänyt määrittelemään riittävän toistuvuuden rajaksi, että sana esiintyy noodin lähikotekstissa vähintään neljä kertaa kunkin sana-aseman kohdalla eli 40 kertaa koko aineistossa. En ole kuitenkaan edellyttänyt kollokaatiksi laskettavilta sanoilta neljän esiintymän vähimmäismäärää kaikissa sana-asemissa, sillä hyvin frekventilläkin sanalla saattaa joissain sana-asemissa olla vain pieni määrä esiintymiä. 40 esiintymän vähimmäisvaatimus osoittautui analyysin kannalta

sopivaksi, sillä lopullisessa analyysissä tarkasteltavien kollokaattien määrä (106) oli riittävän suuri mutta analyysin kannalta hallittavissa oleva.

Kuten edellä jo tuotiin ilmi, lasken kollokaatioksi ne sanaesiintymät, jotka ovat kotekstissa riittävän lähellä toisiaan. Aineistossa esiintyvän sanan pitää siis osua tietylle kollokaatiovälille, jotta se voidaan laskea noodin kollokaatiksi. Kollokaatiovälin määrittely on usein eräs keskeisimmistä kollokaatioanalyysin vaiheista, sillä analysoitavan alueen koko vaikuttaa merkittävästi löydettäviin tuloksiin (Jantunen 2004: 19; Evert 2009: 1221). Tutkijoiden kesken ei kuitenkaan vallitse yhteneväistä näkemystä siitä, mikä on kollokaatioanalyysille sopiva tarkastelualue. Yleensä kollokaatiovälin pituus vaihtelee kolmen ja viiden sanan välillä (Jantunen 2001: 177; Jantunen 2004: 19; Evert 2009). Tutkijat ovat tehneet eriäviä ratkaisuja myös siinä, ovatko he pitäneet kollokaatiovälin symmetrisenä eli ottaneet tarkasteltavaksi saman määrän sanoja noodin molemmin puolin (Jantunen 2004: 21). Esimerkiksi Jantunen (2004: 84) on konkordanssirivejä tarkastelemalla päätenyt määrittämään kollokaatiovälin epäsymmetriseksi 3:2-alueeksi.

Loppupeleissä kollokaatiovälin pituus ja symmetrisyys on kannattavinta määrittellä tekeillä olevan tutkimuksen ja siihen sisältyvän kollokaatioanalyysin tavoitteiden mukaisesti. Koska oma kollokaatioanalyysini toimii pohjana myöhemmin tehtävälle diskurssianalyysille, olen lähestynyt kollokaatiovälin määrittelemistä erityisesti diskurssianalyysin tavoitteiden näkökulmasta. Diskursiivinen toiminta voi ilmetä tekstissä hyvin laajalla alueella, minkä vuoksi olen päätenyt määrittämään tarkasteltavan kollokaatiovälin kohtalaisen suureksi ja symmetriseksi: viideksi sanaksi noodin molemmin puolin (5:5). Tällä pyrin varmistamaan, ettei mikään tutkimuksen kannalta mielenkiintoinen näkökulma jää huomaamatta liian tiukasti rajatun tarkastelualueen vuoksi.

Viimeisimpinä kollokaation ulottuvuuksista käyn läpi kollokaatin muodostamien sanojen sananmuodolle ja -luokalle asetetut rajoitukset. Noodin ja kollokaattien sananmuotojen suhteen en ole tehnyt mitään rajoituksia. Olen siis hyväksynyt mukaan kaikki noodin ja kollokaattien eri taivutusmuodot sekä muodot, joissa sanojen loppuun on lisätty erilaisia päätteitä ja liitteitä (*haluttomuushan, miehenikin*). Sen sijaan sanan johdokset ja yhdyssanat, joissa sana on mukana joko perus- tai määriteosana (*seksihaluttomuus, mieshenkilö*), olen laskenut omiksi ryhmikseen. Sananmuotojen kohdalla olen puolestaan tehnyt tiukemman linjauksen sen suhteen, mitä sanaluokkaa kollokaatit voivat edustaa. Olen päätenyt ottamaan analyysiin mukaan vain sisältösanat ja rajaamaan analyysin ulkopuolelle funktiosanat. Sisältösanoilla tarkoitetaan sanoja, jotka viittaavat kielenulkoisessa todellisuudessa esiintyvään tarkoitteeseen, ja funktiosanoilla sanoja,

jotka eivät viittaa kielenulkoiseen todellisuuteen vaan toimivat itse kielenkäyttöä ohjaavina sanoina (VISK § 438.). Rajausta voidaan pitää diskurssianalyysin tavoitteiden kannalta loogisena, sillä kielenkäytön ja kielenulkoisen todellisuuden välisen vuorovaikutuksen tutkiminen edellyttää sitä, että tarkasteltavien kielellisten yksikköjen ja kielenulkoisen todellisuuden välillä on havaittavissa selkeä yhteys.

Olen laskenut sisältösanoiksi substantiivit, adjektiivit sekä primääriverbit eli verbit, jotka kuvaavat kielenulkoista asiaintilaa. Primääriverbejä ovat muun muassa aineistossa esiintyvät *kärsiä*, *aiheuttaa* ja *haluta*. Analyysini ulkopuolelle olen sen sijaan jättänyt kaikki *olla*-verbin esiintymät, numeraalit sekä ns. kieliopilliset sanat eli sanat, jotka eivät viittaa kielenulkoiseen tarkoitteeseen vaan toimivat kielenkäytössä kieliopillisessa tai kielenkäyttöä ohjaavassa tehtävässä. Kieliopillisiksi sanoiksi olen laskenut partikkelit, adverbit, astemääritteet, pronominit sekä apuverbit ja muut sekundaariverbit, jotka primaariverbeistä poiketen eivät pyri kuvaamaan asiaintiloja vaan suhteuttavat asiaintiloja toisiinsa. (Primaari- ja sekundaariverbeistä Pajunen 2001: 51–56.)

Jako sisältö- ja funktiosanoihin on kohtalaisen yksiselitteinen, mutta kielessä on kuitenkin myös monia sanoja, joiden luokittelu jompaankumpaan ryhmistä ei ole täysin ongelmaton. Esimerkiksi adverbien joukkoon kuuluu useita sanoja, jotka voisi laskea myös sisältösanoiksi ja näin ollen varteenotettaviksi tutkimuksen kohteiksi (esimerkiksi *valitettavasti*, *myöhään*). Aineistosta tekemieni havaintojen perusteella frekventeimmät ja merkityksellisemmät kollokaatit voidaan kuitenkin sijoittaa kolmeen edellä mainittuun, sisältösanoiksi laskettavaan sanaryhmään, ja näin ollen olen päätenyt pitämään analyysin tarkastelun kyseisissä sanoissa.

Määritelmän yhteenvetona voidaan siis todeta, että analyysissäni kollokaatioksi lasketaan kahden sanan myötäesiintymät, jotka toistuvat aineistossa vähintään 40 kertaa kollokaatiivälillä 5:5 ja jossa noodin kollokaattina toimii sisältösana.

4.2.3 Kollokaatioanalyysi

Kuten jo edellä luvussa 4.2.1 tuodaan ilmi, olen käyttänyt kollokaatioanalyysini perustana konkordanssiohjelmaa ja tarkastellut, kuinka monta esiintymää kullakin sanalla on tarkasteltavalle kollokaatiivälille sijoittuvien sana-asemien kohdalla. Konkordanssianalyysini hakusana eli tarkasteltava lekseemi on sama kuin aineistonkeruuvaiheessa eli *haluttomuus*. Concord-ohjelman asetuksista johtuen olen käyttänyt sanasta lyhennettyä muotoa *haluttomuu?*, jonka avulla on

mahdollista saada näytille kaikki *haluttomuus*-sanan eri muodot. Tutkimusaineistona olen hyödyntänyt Suomi24-korpuksesta kokoamaani tekstien joukkoa, jonka keräämistä ja rajaamista olen kuvaillut jo aiemmin luvussa 4.2.1.

Sinclairin periaatteita (Sinclair 2004: 190–191) noudattaen olen tehnyt aineistoon mahdollisimman vähän omia merkintöjäni ja jättänyt esimerkiksi kielioppi- ja kirjoitusvirheet sellaisinaan teksteihin. Jouduin kuitenkin tekemään yhden poikkeuksen tämän ohjeen suhteen: Huomasin tarkastellessani konkordanssilistoja Concord-ohjelmassa, että hakusanaesiintymien lähikonteksti ei rajoitu konkordanssiriveillä yhteen viestiin vaan riveillä näkyy tekstiä myös edellä ja jäljessä esiintyneistä viesteistä. Tällaisesta aineistosta on mahdotonta erottaa ilman lähilukua, missä kukin viesti alkaa ja loppuu, ja näin ollen on suuri riski siihen, että sama aineisto käydään konkordanssityöskentelyssä läpi kahteen kertaan. Koska en saanut viestien väliä merkittyä Concord-ohjelman asetusten kautta, päädyin korjaamaan asian Wordin puolella ja lisäämään QQQ-merkinnän jokaisen aineistossa esiintyvän viestin alkuun. Esimerkki QQQ-merkinnöistä näkyy kuvassa 2 (ks, luku 4.2.1.) ja kuvassa 3. Vaikka kyseisen merkinnän käyttö ei ollut kaikkein sulavin tapa merkitä rajaa viestien välille, se toimi konkordanssityöskentelyssä yllättävän hyvin ja helpotti huomattavasti viestien välisten rajojen hahmottamista.

Haku *haluttomuu?*-hakusanalla tuotti Concord-ohjelmassa tulokseksi 6902 riviä. Analyysiin sisältyvien konkordanssirivien määrä on todellisuudessa kuitenkin pienempi, arviolta 6500–6600 riviä, sillä rajasin osan riveistä pois muun muassa saman esiintymän toistumisen vuoksi. Kuten luvussa 4.2.1 tuodaan esille, konkordanssirivit on mahdollista lajitella aakkosjärjestykseen eri sana-asemien mukaan tarkastelualueella 5:5, minkä ansiosta lajittelun perusteena olevassa sana-asemassa esiintyvät sanat näkyvät konkordanssiriveillä peräkkäin tai lähes peräkkäin. Olen näin ollen hyödyntänyt sanaesiintymien määrän laskemisessa konkordanssirivien numerointia ja laskenut peräkkäin esiintyvien sanaesiintymien määrän laskukaavalla ”viimeisimmän sanaesiintymän rivinnumero – ensimmäisen sanaesiintymän rivinnumero + 1”. Esimerkiksi VUOSI-kollokaatin esiintymien yhteissumma kuvassa 2 laskutoimitus olisi $822 - 816 + 1 = 7$. Mikäli tämän laskutoimituksen hyödyntäminen ei ollut mahdollista, olen laskenut esiintymät yksitellen.

Kuva 3. Esimerkki kollokaattien sanaesiintymien laskemisesta.

816	ollut mun juttu . Paino nousi ja haluttomuus lisääntyi . Mäkeen vaan !QQQMinä käytin kyseisiä pillereitä useita vuosia . Haluttomuus alkoi olla
817	vain osittain . Haluasin aidosti tietää , onko ketään miestä jonka seksuaalinen halukkuus on kohentunut vuosien haluttomuuden jälkeen
818	ym.tutkimukset jos haluaa selvittää onko joku sairaus , häiriö vienyt seksihalut .QQQminultaq löytyi vuosien haluttomuuden jälkeen
819	hormooniverenkva ym.tutkimukset jos haluaa selvittää onko joku sairaus , häiriö vienyt seksihalut . minulta löytyi vuosien haluttomuuden jälkeen
820	QQQtelleni ei sovi hormooni ... niistä mm VUOSIEN haluttomuus :(mutta k
821	mahtava ihminen . En voisi parempaa löytääkään .QQQOli vuosia pää kipeä niistä ja lähes joka päivä :(myös vuosien haluttomuus ja raajojei
822	suhdekiirisissä ollut pidempiä taukoja . Utopiaa on ajatella että joillain olisi viikkojen , kuukausien tai vuosienkin haluttomuutta suhteess

Analyysia tehdessäni olen laskenut aineistosta mukaan kaikki kollokaatiomääritelmän täyttävät sanaesiintymät, lemmannut ne eli määritellyt niille perusmuodon sekä laskenut saman lemman esiintymät yhteen. Sanan esiintymiksi olen laskenut kaikki sanan taivutusmuodot. Olen sen sijaan erottanut omaksi ryhmäkseen partisiipit, jotka ovat leksikaalistuneet tarkoittamaan muuta kuin kyseisestä verbistä johdettua ominaisuutta. Esimerkkinä tällaisesta partisiipista on *jatkuva*, joka voi jonkin toiminnan jatkumisen lisäksi viitata yhtämittäiseen ja taukoamattomaan toimintaan. Partisiipin leksikaalistumisen olen määritellyt oman kielitajuni sekä sen perusteella, onko partisiipista tehty oma erillinen esittelynsä Kielitoimiston sanakirjaan (2017).

Saatuani ensimmäiset laskelmat valmiiksi olen karsinut tuloksista pois ne kollokaatit, joiden frekvenssi jää alle 40 esiintymän. Tämän jälkeen olen tehnyt tarkistuslaskut niille kollokaateille, joiden esiintyvyys täyttää vähimmäismäärän vaatimukset. Olen myös tarkistuslaskujen yhteydessä ottanut huomioon sanojen mahdolliset eri merkitykset ja laskenut näitä edustavat sanaesiintymät omiksi lemmoikseen. Kyseisen valinnan taustalla vaikuttaa Bednarekin (2008: 124–126) huomio siitä, että kunkin sanan eri merkitykset voivat erota kontekstuaalisilta ominaisuuksiltaan huomattavankin paljon ja näin ollen voi olla harhaanjohtavaa käsitellä niitä samana lekseemina. Eräs esimerkki tällaisesta monimerkityksisyydestä on sanan *saada* käyttö: on eri asia puhua jonkin asian saamisesta (*sain e-pillerireseptin*) kuin siitä, että on saanut luvan tehdä jotain (*saanko kysyä syytä?*). Yksittäin poimitut sanat saattavat myös olla osa fraasia tai idiomia (esimerkiksi *saada selville*), jossa niiden merkitys voi olla hyvinkin erilainen kuin eifraasimaisessa käytössä. Sanaesiintymien lemmaaminen pelkästään niiden yhteneväisen äänne-asun perusteella ei siis ole riittävää kontekstuaalisen tutkimuksen näkökulmasta.

Merkityksiä erotellessa olen käyttänyt tukena Kielitoimiston sanakirjaa (KS), joka tarjoaa tietoa sanojen eri merkityksistä ja käytöstä. Myös aineistosta tehdyt havainnot ovat ohjailleet merkitysten erottelua: sanan merkittävimmiksi merkityksiksi ovat nousseet ne, jotka esiintyvät aineistossa riittävän toistuvasti. Mikäli jokin sanan merkityksistä sen sijaan esiintyy vain kerran tai pari, olen jättänyt kyseisen merkityksen huomioimatta. Monet tarkasteltavista sanoista esiintyvätkin aineistossa pääosin yhdenlaisessa merkityksessä, enkä ole tämän vuoksi jakanut kyseisten sanojen esiintymiä eri merkitysten perusteella. Sen sijaan olen kiinnittänyt tarkempaa huomiota niihin sanoihin, joiden eri merkitysten huomioimatta jättäminen hankaloittaisi kollokaatio- ja semanttisen preferenssin analyysin tekemistä. Esimerkiksi kollokaatti OSA esiintyy aineistossa sekä osuuden (*se on suuri osa ongelmaa*) että osallisuuden ilmaisijana (*voin omalta osaltani sanoa*), mistä johtuen sanan analysointi yhtenä kollokaattina olisi hankalaa. Olen tehnyt merkityserottelun myös sellaisten frekventtien kollokaattien kuin MIES ja NAINEN kohdalla, joiden eri merkitysten välillä ei ole yhtä selkeää, kielensisäistä eroa (vrt.

'mies/nainen sukupuolensa edustajana' ja 'yksittäinen mies/naissukupuolinen henkilö'), mutta joiden suuren frekvenssin vuoksi merkityserot nousevat merkittäviksi.

Tarkastettavista sanoista suurimman osan kohdalla olen laskenut eri merkitysten saamat sanemäärät konkordanssiriveiltä sanaesiintymä kerrallaan. Olen kuitenkin tehnyt poikkeuksen MIES- ja NAINEN-kollokaattien kohdalla niiden suuren frekvenssin vuoksi, ja sen sijaan kerännyt tarkasteltavaksi 100 aineistossa esiintyvää esimerkkiä molemmista kollokaateista, joihin olen pohjannut arvioni eri merkitysten saamista sanemääristä. Olen aineistosta tekemiäni havaintojen perusteella sijoittanut esimerkin jompaankumpaan seuraavista ryhmistä: viesteihin, jossa MIES/NAINEN esiintyy yleisessä, sukupuolensa edustajan merkityksessä (*eivät miehetkään aina halua*), tai viesteihin, jossa MIES/NAINEN esiintyy yksittäisen henkilön, esimerkiksi kirjoittajan aviopuolison tai seurustelukumppanin, merkityksessä (*entä jos sun miehellä on työstressiä?*). Mikäli merkitysero ei ole käynyt viestistä selkeästi ilmi, olen sijoittanut kyseisen esimerkin joko sopivampaan ryhmään tai jättänyt viestin tarkastelun ulkopuolelle. Lopuksi olen laskenut, kuinka suuren prosenttiosuuden merkitykset saavat sadan esimerkiviestin määrästä, ja käyttänyt samoja prosenttiosuuksia laskiessani, kuinka suuri osuus merkityksillä on kollokaatin kokonaisfrekvenssistä. Kollokaattianalyysin tuloksissa (luku 5.1.1) näkyvät lukemat ovat siis MIES- ja NAINEN-kollokaattien osalta suuntaa-antavat mutta nähdäkseni riittävän tarkat antaakseen osviittaa siitä, kuinka suuri osuus niiden saamista merkityksillä on aineiston sanaesiintymistä.

Laskettuani eri merkitysten saamat sanemäärät olen ottanut frekventeimpien kollokaattien joukkoon ne sanan merkitykset, joiden frekvenssi on vielä erottelun jälkeenkin vähintään 40 sanaesiintymää. Esimerkiksi PUOLI-kollokaattia en ole laskenut frekventeimpien kollokaattien joukkoon sen suuresta kokonaisfrekvenssistä huolimatta, sillä yksikään sanan eri merkityksistä ei tavoita 40 esiintymän vähimmäisvaatimusta. Toistuvuuden vähimmäisvaatimuksen täyttäneiden kollokaattien yhteismäärä on 106. Semanttisen preferenssin analyysin kannalta määrä on hiukan alhainen, sillä esimerkiksi Jantuselle (2004) ja Pirkolalla (2016) semanttisen preferenssin analyysissä analysoitavien kollokaattien määrä on kunkin tutkimuskohteena olevan leksemin osalta noin 350. Toisaalta tutkimustyöni tavoitteet ovat erilaiset kuin Jantusella (em.) ja Pirkolalla (em.): en pyri kollokaatio- ja semanttisen preferenssin analyysillä tarjoamaan mahdollisimman kattavaa kuvausta *haluttomuus*-sanon fraseologiasta vaan luomaan pohjan myöhemmin tehtävälle diskurssianalyysille. Aineistosta tekemiäni havaintojen perusteella vaikuttaa myös siltä, että frekventeimpien kollokaattien ulkopuolelle jäävät sanat edustavat jokseenkin samoja merkitysryhmiä kuin frekventeimmät kollokaatit, ja näin ollen niiden sisällyttäminen analyysiin ei olisi juurikaan muuttanut lopullisia

tuloksia. Tämän vuoksi pidänkin 106 kollokaatin määrää tutkimukseni tavoitteiden kannalta riittävänä.

4.2.4 Semanttisen preferenssin analyysi

Semanttisen preferenssin analyysin pohjana toimivat *haluttomuus*-noodin 106 frekventeintä kollokaattia, jotka ovat esillä liitteessä 1. Olen jaotellut kollokaatit semanttisiin ryhmiin sen perusteella, mikä niiden merkitys on *haluttomuus*-noodin kontekstissa. Esimerkiksi kollokaatti SYÖDÄ esiintyy noodin kontekstissa lähes poikkeuksetta pillereiden syömisestä puhuttaessa eikä ruokailemiseen viitattaessa, miksi olen sijoittanut sen luokkaan 'terveydenhoito' yhdessä *pilleri-* ja *lääkäri-*tyyppisten sanojen kanssa. Olen myös erottanut sanojen eri merkitykset omiksi kollokaateikseen, kuten jo edellä luvussa 4.2.2 todettiin. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että semanttisen preferenssin analyysia tehdessä huomioin vain ne saman merkityksen saavat sanaesiintymät, jotka ovat lukumääränsä puolesta yltäneet frekventeimpien kollokaattien joukkoon, ja jätän sanan muut merkitykset huomioimatta. Esimerkiksi sana *haluta* esiintyy aineistossa sekä yleisluontoisen haluamisen (*hän haluaa rauhaa*) että seksuaalisen haluamisen merkityksessä (*mitä tehdä, kun toinen ei halua?*), mutta semanttisen preferenssin analyysiin olen sisällyttänyt vain ensiksi mainitun *haluta*-sanan merkityksen.

Semanttisen preferenssin analyysissa on tyypillistä jättää sanaluokkarajat huomioimatta ja sen sijaan jakaa tarkasteltavat sanat eri luokkiin sanojen semanttisen yhteenkuuluvuuden perusteella (Jantunen 2004: 133; Pirkola 2016: 36). Esimerkiksi omassa analyysissäni olen sijoittanut samaan 'arvo, laatu' -luokkaan sekä adjektiivikollokaatteja (HYVÄ, PAHA, VAIKEA) että substantiivikollokaatteja (ONGELMA, PUUTE, VIKKA), koska kyseisiä kollokaatteja yhdistää sama semanttinen ominaisuus, arvon ja laadun ilmaiseminen. Semanttisten luokkien muodostamisessa olen Jantusen (2004: 135) ja Pirkolan (2016: 36) tavoin nojannut pääasiassa korpusvetoiseen lähestymistapaan. Korpusvetoisessa tutkimuksessa aineisto on keskeinen huomion kohde, ja aineistosta tehtyjen havaintojen luokittelu ja määrittely tapahtuvat ensisijaisesti aineiston itsensä eikä valmiiden luokittelujen tai aiempien teorioiden pohjalta (Tognini-Bonelli 2001: 84). Semanttisen luokitteluni pohjana toimivat siis havaintoni siitä, millaisiin semanttisiin ryhmiin tarkastelemani kollokaatit on mahdollista jakaa, eivätkä ennakolta määritellyt kielelliset kategoriat. Olen kuitenkin käyttänyt luokittelun tukena aiempaa tutkimuskirjallisuutta aiheesta, tarkemmin sanottuna Pajusen (2001) kuvausta suomen verbeistä sekä Jantusen (2004)

ja Pirkolan (2016) tutkimuksissaan tekemää semanttisen preferenssin analyysia. Esittelen luvussa 5.2.1 analysoimani semanttiset ryhmät sekä perusteet kunkin ryhmän nimeämislle ja määrittelylle.

Semanttisen luokittelun tekeminen on aina jossain määrin tulkinnanvaraista, sillä semanttiset luokat eivät nouse esille aineistossa yhtä konkreettisesti kuin esimerkiksi kollokaatit ja viime kädessä tutkija tekee tulkinnan siitä, millaisiin semanttisiin ryhmiin sanat jakautuvat (Jantunen 2004: 24). Kuten jo edellä todettiin, luokittelun ensisijainen kriteeri on semanttinen: samaan semanttiseen ryhmään sijoitetaan sanat, jotka yhdistyvät toisiinsa semanttisin perustein ja vastaavasti eroavat semanttisesti riittävän paljon muiden ryhmien sanoista (Pirkola 2016: 37). Toisin sanoen esimerkiksi sanojen JOHTUA, LÄÄKE, VAIMO, LUKEA ja NORMAALI pohjalta olisi vaikea luoda semanttista ryhmää, sillä sanojen välillä ei ole selkeää yhteistä nimittäjää semantiikan puolesta. Vastaavasti sanojen PUHUA, KERTOJA, SANOA ja KESKUSTELLA jakaminen kahteen eri semanttiseen ryhmään olisi hankalaa, sillä ryhmien välille ei todennäköisesti syntyisi riittävän suurta eroa. Luokittelun tekeminen pelkästään semanttisen yhtenevyyden pohjalta on kuitenkin ajoittain hankalaa, sillä tutkittavat sanat harvemmin jakautuvat semanttisiin ryhmiin täysin yksiselitteisesti. On esimerkiksi mahdollista, että yhden tai useamman sanan aineistossa voisi sijoittaa kahteen tai jopa useampaan semanttiseen luokkaan. Esimerkiksi omassa tutkimusaineistossani esiintyvä VAIMO voisi sopia sekä 'sukupuoli'- että 'perhe, parisuhde'-luokkaan, sillä naiseus ja perheen tai parisuhteen osapuolena oleminen ovat molemmat olennainen osa vaimona olemisen määrittelyä. Vastaavasti aineistosta löytyy yleensä väistämättä myös sanoja, jotka eivät merkityksensä puolesta sovi luontevasti yhteenkään semanttisista ryhmistä.

Tehtäessä valintaa sen välillä, mihin semanttiseen ryhmään kukin sana kuuluu, olen hyödyntänyt erityisesti seuraavaa kahta Pirkolan (2016: 37–38) esittämää periaatetta: a) sana kuuluu luokkaan, jota se vahviten edustaa b) merkitykseltään tarkat, kapea-alaiset luokat ovat luokittelussa ensisijaisia ja laaja-alaiset luokat toissijaisia. Vahvan edustavuuden tietyissä luokassa tulkitsen tarkoittavan sitä, että sana assosioituu selkeästi valittavan luokan sanoihin ja on kyseisessä luokassa keskeisemmässä osassa kuin muissa, vaihtoehtoisissa luokissa. Olen esimerkiksi sijoittanut kollokaatin VAIMO 'perhe ja parisuhde'-luokkaan juuri sillä perusteella, että vaimona toimiminen on yleensä merkittävämpi asia perheestä ja parisuhteista kuin sukupuolesta puhuttaessa. Kapea-alaisuuden periaatteesta taas toimii esimerkkinä se, että olen sijoittanut AIHEUTTAA- ja VAIKUTTAA-sanat kohtalaisen kapea-alaiseen 'kausaalisuus'-luokkaan enkä laajempialaiseen 'toiminta'-luokkaan. Olenkin sisällyttänyt laaja-alaisiin 'toiminta'- ja 'tila'-luokkiin sanoja vain siinä tapauksessa, mikäli sanat eivät ole ongelmattomasti sopineet

muihin, kapea-alaisimpiin luokkiin. Tekemäni erottelut pohjautuvat suurelta osin omaan kieltajuuni ja intuitioon, mutta olen käyttänyt luokittelun tukena myös Kielitoimiston sanakirjaa (KS), joka tarjoaa tietoa sanojen sanakirjakohtaisista merkityksistä sekä yleisestä käytöstä. Pirkolan (2016: 37) tavoin olen sijoittanut kunkin tarkasteltavan yksikön (eli omassa analyysissäni kollokaatin) vain yhteen semanttiseen merkitysryhmään.

Edellä esitettyjen kriteerien lisäksi olen Pirkolan (2016: 38) ja Jantusen (2004: 135) esimerkin mukaisesti pyrkinyt huomioimaan luokittelussa myös semanttisten luokkien koot ja määrän. Semanttisen preferenssin analyysissä on tavoitteena löytää mahdollisimman tarkka-alaisia merkitysryhmiä, mutta ryhmän koko vaikuttaa myös siihen, onko järkevintä käsitellä ryhmä omana erillisenä yksikkönään vai sisällyttää osaksi toista semanttista luokkaa (Pirkola 2016: 38; Jantunen 2004: 135). Esimerkiksi 'arvo ja laatu'-luokasta olisi mahdollista erottaa omaksi ryhmäkseen negatiivista arvoa tai ongelmallisuutta ilmaisevat kollokaatit, jotka kattavat suurimman osan kyseisen luokan sanoista. Jäljelle jäävät kollokaatit (HYVÄ, NORMAALI) muodostaisivat kuitenkin yksinään melko pienen ryhmän ($n = 141$), minkä vuoksi on järkevämpää pitää 'arvo ja laatu' -luokka jakautumattomana. Vastaavasti olen jakanut suurikokoiset 'terveydentila'- ja 'mentaalisuus'-luokat alaluokkiin, jotta pystyn luokkien yleiskuvausten lisäksi tarkastelemaan tarkemmin kyseisten merkitysryhmien myötäesiintymistä *haluttomuus*-noodin kanssa.

Kaiken kaikkiaan semanttisen luokittelun tekemiseen ei siis ole olemassa yhtä toimintatapaa vaan tutkijan tulee itse arvioida, millainen luokittelu toimii analyysissä parhaiten. Semanttisten preferenssien tutkiminen pohjautuu monelta osin tutkijan tulkintaan ja intuitioon, mutta olen edellä esitettyjen periaatteiden avulla pyrkinyt varmistamaan, että analyysin tekeminen on mahdollisimman johdonmukaista ja perusteltua.

4.2.5 Diskurssianalyysi

Tutkimukseni diskurssianalyysi keskittyy kartoittamaan, millaisia diskursseja korpusanalyysin tuloksista nousee esille ja millaisia merkityksiä ne luovat seksuaaliselle haluttomuudelle. Diskurssianalyysini on lähtökohtaisesti kolmivaiheinen: Ensimmäisessä vaiheessa olen pyrkinyt ”jäljittämään” aineistossa dominoivat diskurssit korpusanalyysin tulosten ja muun aineiston perusteella. Toisessa vaiheessa olen tarkastellut, millaisia merkityksiä diskurssissa rakentuu seksuaaliselle haluttomuudelle ja muille diskurssissa keskeisesti esille nouseville toimijoille, objekteille, tapahtumille ja ilmiöille. Kolmannessa vaiheessa olen puolestaan pyrkinyt sitomaan tekemiäni havaintoja kielenkäyttöä ympäröivään laajempaan, sosiokulttuuriseen kontekstiin ja

tarkastellut erityisesti sitä, kuinka diskurssi heijastaa ja rakentaa valtasuhteita. Analyysini eteneminen noudattelee siis jossain määrin Faicloughin analyysimallia (ks. 3.2.4). En ole kuitenkaan analyysia tehdessäni tai raportoidessani vetänyt selkeitä rajoja eri analyysivaiheiden välille vaan antanut aineiston osittain ohjata analyysin toteuttamista.

Diskurssianalyysin aineistona olen käyttänyt ensisijaisesti korpusanalyysissa tarkastelemiani kollokaattien sanaesiintymiä, joita olen korpusanalyysin yhteydessä koonnut sattumanvaraisella haulilla aineistosta 10–40 kappaletta kutakin kollokaattia kohti¹. Kykenen kyseisellä esiintymämäärällä saavuttamaan saturaation sanaesiintymien tarjoaman tiedon osalta. Haluan kuitenkin varmistaa, että frekventeimpiin kollokaatteihin ja semanttisiin preferensseihin keskittyminen ei rajaisi mitään diskurssianalyysin kannalta oleellista näkökulmaa tarkastelun ulkopuolelle (ks. 4.2.6). Näin ollen olen täydentänyt diskurssianalyysin aineistoa ottamalla lähitarasteluun 100 sattumanvaraisesti valittua SYY-kollokaatin esiintymää². Pysin kyseisiä tekstejä tarkastelemalla selvittämään, mitä muuta aineistosta mahdollisesti löytyy korpusanalyysin esille nostamien diskursiivisten piirteiden ja rakenteiden lisäksi. Osa diskurssianalyysissa tekemistäni huomioista pohjautuu siis kyseisen lisäaineiston tarkasteluun. Diskurssianalyysini keskeisin perusta on kuitenkin korpusanalyysin tuloksissa enkä ole esimerkiksi nostanut diskurssianalyysissa esille diskurssia, joka ei nousisi esille korpusanalyysissa.

Ensimmäisessä analyysivaiheessa, eli diskurssien tunnistamisvaiheessa, olen pyrkinyt korpusanalyysin tulosten ja lisäaineiston perusteella kartoittamaan, mitkä merkityksellistämisen tavat nousevat aineistossa kaikkein keskeisimmiksi. Diskurssien tunnistaminen ei ole mikään yksinkertainen tehtävä, sillä diskurssit harvemmin esiintyvät teksteissä kokonaisuuksina (Jokinen ym. 2016: 53) vaan pikemminkin teksteihin sisältyy ”johtolankoja” diskursseista, joita diskurssintutkijat pyrkivät analyysin avulla jäljittämään (Pynnönen 2013: 9). Diskurssien tunnistaminen on aina lähtökohtaisesti tutkijan tulkinnan tulosta (Jokinen ym. 2016: 35), sillä kuten Sunderland (2004) toteaa, ei ole olemassa ”diskurssien sanakirjaa”. Havaittuja diskursseja ei siis pysty identifioimaan tai nimeäkään kielitieteellisten oppaiden tai luokitteluiden avulla, kuten esimerkiksi kieliopin yksiköitä. Toisaalta tutkija intuitio ei ole yksistään riittävä pohja

¹ Tarkasteltujen sanaesiintymien määrä vaihtelee kunkin kollokaatin osalta, sillä kollokaatit eroavat toistensa suhteen siinä, kuinka vaihtelevissa konteksteissa ja merkityksissä ne esiintyvät aineistossa. Esimerkiksi MIES- ja NAINEN-kollokaattien osalta on vaikea määritellä kaikkein tyypillisintä kontekstia, kun taas LIMAKALVO- ja SYÖDÄ-tyyppiset kollokaatit esiintyvät pääpiirteittäin aina samankaltaisessa kontekstissa eikä niiden osalta tarvitse näin ollen tehdä tarkempaa analyysia.

² SYY-kollokaatin esiintymät päättyivät lisäaineiston lähteeksi sen suuren frekvenssin vuoksi sekä siksi, että sen kautta aineistosta nousee esille verrattain monenlaisia merkityksellistämistapoja.

diskurssin tunnistamiselle vaan analyysin pitäisi perustua laajempaan, kontekstuaaliseen tietoon tutkimuksen kohteesta sekä sitä ympäröivistä merkityksellistämisen tavoista (Jokinen ym. 2016: 54).

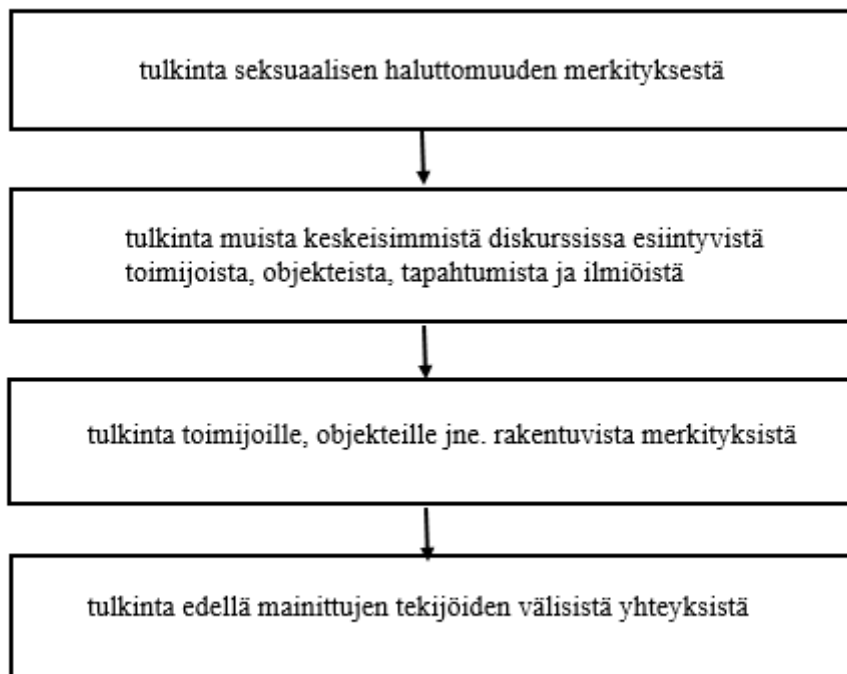
Olen käyttänyt diskurssien tunnistamisessa apuna diskurssiteoriaa (esim. Pietikäinen & Mäntynen 2009), diskurssien tunnistamiseen esitettyjä ohjeita (esim. Jokinen ym. 2016: 61–64) sekä muita diskurssien tunnistamiseen keskittyneitä diskurssianalyyseja (esim. Jantunen 2018). Olen näiden lähteiden pohjalta luonut omaan analyysiini sopivan kriteeristön diskurssien tunnistamiselle. Kyseiset kriteerit ovat seuraavanlaiset:

- **Diskurssi tuottaa tarkasteltavalle analyysin kohteelle tietyn, tunnistettavissa olevan merkityksen.** Esimerkiksi lääketieteellinen diskurssi luo seksuaaliselle haluttomuudelle merkityksen lääketieteellisen tarkastelun alaisena kohteena, kun taas sukupuolidiskurssit antavat seksuaaliselle haluttomuudelle sukupuolittuneen ilmiön merkityksen.
- **Diskurssi voi realisoitua tekstissä monella tapaa eikä ole sidoksissa mihinkään tiettyyn kielelliseen kategoriaan tai piirteeseen.** Diskurssin ”johtolankana” voivat siis toimia niin kielenkäytön pienimmät elementit (esimerkiksi yksittäiset morfeemit) kuin lause- ja virketason ylittävät piirteet (esimerkiksi tietynlaisen sanaston toistuminen).
- **Diskurssi sisältää potentiaalin monen eri kohteen merkityksellistämiseen.** Diskurssi ei siis ole sidottu mihinkään tiettyyn aineistosta esille nousevaan aiheeseen tai teemaan vaan voi nousta esille useamman aiheen tai teeman kautta.
- **Diskurssia on mahdollista analysoida makrotasolla.** Diskurssissa on siis mahdollista havaita yhteys aineistoa ympäröiviin diskursiivisiin käytänteisiin sekä laajempaan sosiokulttuuriseen kontekstiin.
- **Diskurssi jättämät ”johtolangat” ovat toistuvasti esillä aineistossa.** Diskurssin tunnistaminen ei siis saa perustua pelkästään yksittäiseen havaintoon tietyn piirteen olemassaolosta.
- **Diskurssiin viitataan myös toisessa tieteellisessä julkaisussa, esimerkiksi tutkimusartikkelissa tai tieteellisessä oppaassa.** Viittaus voi tapahtua niin suorasti (esimerkiksi ni-

meämällä) kuin epäsuorasti (esimerkiksi kuvailemalla diskurssin vaikutuksia). Lähdeaineistoni rajallisuudesta johtuen en ole kuitenkaan pitänyt tätä kriteeriä ehdottomana vaatimuksena diskurssin nimeämiseksi ja tarkastelulle.

Analyysin toisessa vaiheessa olen tarkastellut tarkemmin, kuinka diskurssit heijastavat ja rakentavat eli konstruoivat sosiaalista todellisuutta. En ole pohjannut tätä analyysin vaihetta mihinkään tiettyyn, valmiiseen analyysimalliin vaan luonut omani aineistosta tekemiäni alustavien havaintojen pohjalta. Analyysimallini on rakentunut seuraavanlaisesti (kuva 4):

Kuva 4. Diskurssianalyysin rakenne.

Keskityn siis tässä analyysin vaiheessa tarkastelemaan erityisesti diskurssissa esille nousvien tekijöiden merkityksiä sekä kyseisten tekijöiden välisiä yhteyksiä. Merkityksen käsitän tässä funktionaalisen kieliopin ja sanojen myötäesiintymistutkimuksen näkemysten mukaisesti laajaksi ja kontekstisidonnaiseksi ilmiöksi (ks. luvut 3.2.2 ja 3.3.2). Käsitän tässä yhteydessä toimijan, objektin, tapahtuman tai ilmiön merkityksen koostuvan niistä toiminnan muodoista, ominaisuuksista ja prosesseista, joihin se sosiaalisen todellisuuden konstruoinnissa yhdistetään. Tekemäni analyysi ei ole systemaattista, eli en pyri tulkitsemaan ja tuomaan esille kaikkia dis-

kurssiin sisältyviä tekijöitä ja merkityksiä vaan olen kiinnittänyt huomiota erityisesti niihin tarkastelun kohteisiin, jotka tarjoavat merkityksellistä tietoa diskurssin kielellisen realisoituman ja kielenkäyttöä ympäröivän yhteiskunnan ja kulttuurin välisistä yhteyksistä. Diskurssien rakentumisen analysointia voidaan siis pitää eräänlaisena välittävänä tekijänä kielenkäytön mikro- ja makrotason tarkastelun välillä.

Diskurssianalyysini ei pohjautu minkään tiettyjen kielellisten yksiköiden tarkasteluille. Olen kuitenkin kiinnittänyt analyysissäni erityistä huomiota presuppositioihin eli epäsuorasti esitettyihin väitteisiin, joiden ilmentämät näkemykset, käsitykset ja asiainlat tarjotaan ikään kuin annettuina ja kyseenalaistamattomina tosiasioina (ks. esim. van Dijk 2012: 597–598). Presuppositioita voidaan pitää hedelmällisenä tutkimuskohteena kriittisen diskurssianalyysin kannalta, sillä ne pohjautuvat yleensä viestin lähettäjän ja vastaanottajan jakamaan tietopohjaan (Herneaho 2016: 35–36) ja näin ollen voivat välittää tietoa esimerkiksi siitä, millaiset merkitykset ja merkityksellistämistavat ovat muodostuneet tietyn kieliyhteisön sisällä itsestäänselvyyksiksi. Presuppositioita tarkastelemalla pyrin pääsemään käsiksi erityisesti siihen, millaiset näkemykset ja käsitykset harjoittavat tarkasteltavassa kieliaineistossa noin sanottua ”näkömätöntä” vallankäyttöä (ks. luku 2.3).

Kolmannessa eli kielenkäytön makrotasoon keskittyvässä vaiheessa pyrin selvittämään, millaisiin yleisiin kulttuurisiin ja sosiaalisiin näkemyksiin, käytänteisiin ja ennako-oletuksiin kieliaineistosta tekemäni havainnot pohjautuvat ja millaisia valta-asetelmia kielenkäytön ja laajemman kontekstin väliset yhteydet heijastavat. Olen siis ensiksi pyrkinyt jäljittämään diskurssin todennäköisimmän ”alkuperän” eli sen sosiokulttuurisen viitekehyksen, kollektiivisesti jaetun ajattelutavan tai ideologian, johon diskurssi on kytköksissä. Tämän jälkeen olen tarkastellut sitä, millainen suhde diskurssilla on vallankäyttöön, eli kenelle valta rakentuu diskurssissa, miten diskurssi heijastaa jo olemassaolevia valtasuhteita ja kuinka diskurssin kautta käytetään valtaa sosiaalisessa todellisuutta. Vallankäytön analyysissä tukeudun erityisesti Foucaultin valtakäsitykseen eli ajatukseen vallan kokonaisvaltaisesta sosiaalisen toiminnan ja vuorovaikutuksen läpivalaisusta (ks. luku 2.3). Olen analyysin kolmannessa vaiheessa käyttänyt tukenani erityisesti teorioita ja aikaisempaa tutkimusta seksuaaliseen haluttomuuteen, seksuaalikuulttuuriin ja seksuaalisuuden historiaan liittyen. Diskurssianalyysini on siis luonteeltaan ensisijaisesti tulkitsevaa ja selittävää kuin systeemaattisesti rakentunutta lingvististä kuvausta.

4.2.6 Metodologian analyysi

Metodologian analyysissä pyrin tarkastelemaan kriittisesti, millaisia etuja ja haasteita kriittisen diskurssintutkimuksen ja korpuslingvistiikan menetelmien ja lähtökohtien yhdistämiseen sisältyy tutkimustyötä tehdessä. Metodologista analyysia voidaan pitää tarpeellisena jo sen vuoksi, että kriittisen diskurssintutkimuksen ja korpuslingvistiikan yhdistämisen ei ole vielä erityisen vakiintunut tutkimuksen tekotapa (ks. luku 1). Toisaalta metodologisen analyysin tekemisen voidaan ajatella tukevan myös luvussa 3.2.1 esille tuotua kriittisyyden periaatetta, joka edellyttää kriittistä lähestymistapaa itse tutkittavan aiheen lisäksi tutkijan omia valintoja ja menetelmiä kohtaan. Pyrin siis tutkimuksen teoreettismetodologisen etujen ja haasteiden kartoittamisen lisäksi reflektomaan analyysissä, kuinka oma tutkijan positioni heijastuu tehtyihin valintoihin ja ratkaisuihin.

Lähestyn metodologisen analyysin tekemistä seuraavasta neljästä näkökulmasta: tutkimuksen objektiivisuus, tutkimusaineiston kontekstin riittävyys, korpusanalyysin tulosten ja tarkasteltavien diskurssien vastaavuus sekä korpusaineiston ja diskurssianalyysin yhteensovittaminen. Kyseisistä näkökulmista kolme (kaksi edeltävää ja jälkimmäinen) pohjautuu aiemmissa tutkimuksissa ja muussa tutkimuskirjallisuudessa esitettyihin näkemyksiin kriittistä diskurssintutkimusta ja korpuslingvistiikkaa yhdistävän tutkimuksen keskeisimmistä eduista ja haasteista. Kolmas näkökulma, korpusanalyysin tulosten ja diskurssien vastaavuus, on puolestaan muotoutunut oman tutkimusprosessini pohjalta. Esittelen seuraavaksi tarkemmin, millä perusteella olen valinnut analyysissäni tarkasteltavat kohteet ja millä tavoin olen lähestynyt niitä.

Ensimmäinen tarkastelun kohde analyysissäni on tutkimuksessa tehtyjen ratkaisujen ja valintojen objektiivisuus. Kriittistä diskurssintutkimusta on usein kritisoitu tutkimuksen liian subjektiivisesta otteesta eli siitä, että tutkijan omat henkilökohtaiset näkemykset ja intressit vaikuttavat liikaa tutkimuksessa tehtäviin valintoihin ja ratkaisuihin (Baker 2006: 10–12; Baker & McEnery 2015: 5). Tutkija saattaa esimerkiksi heijastaa omia ennako-oletuksiaan siihen, millaisen aineiston hän valitsee ja mistä näkökulmasta hän niitä tulkitsee (Mautner 2009b, 34–35; Baker 2012: 247). Korpuslingvistiikassa tutkimus puolestaan perustuu hyvin suureksi osaksi kvantitatiivisiin menetelmiin, minkä vuoksi osa korpusta hyödyntävistä tutkijoista on esittänyt, että korpustutkimuksen menetelmillä on mahdollista lisätä kriittisen diskurssintutkimuksen objektiivisuutta (ks. esim. Baker ym. 2008: 277, Lee 2008: 92–93; Mautner 2009a: 123). Varauksetonta luottamusta korpuslingvistiikan mahdollistamaan objektiivisuuteen on kuitenkin myös kritisoitu. Esimerkiksi Baker (2012: 255) esittää, että myös kvantitatiivisessa tutkimuksessa

näkyvästä väistämättä tutkijan tekemien valintojen ja ratkaisujen kädenjälki ja näin ollen korpus-tutkimuksen avulla ei ole mahdollista häivyttää tutkijan osuutta kokonaan pois.

Pyrin omassa metodologian analyysissäni kartoittamaan, missä määrin korpus-tutkimuk-sen avulla on mahdollista vähentää tutkijan henkilökohtaisten valintojen ja näkemysten vaiku-tusta tutkittavan aineiston ja tulosten muodostumiseen. Tarkastelen tässä analyysin vaiheessa tutkijan osuutta erityisesti kolmella osa-alueella: tutkimusaineiston kerääminen ja rajaaminen, korpusanalyysin tulosten rakentuminen sekä diskurssianalyysin tulosten rakentuminen. Reflek-toin analyysissäni, missä määrin tutkijan intuitio on vaikuttanut kyseisillä osa-alueilla tehtyihin ratkaisuihin ja valintoihin ja missä määrin korpusanalyysin tarjoamat menetelmät ja lähtökoh-dat ovat puolestaan pystyneet tukemaan objektiivisen tutkimusotteen säilyttämistä.

Analyysin toisessa vaiheessa keskityn tarkastelemaan korpusaineiston tarjoaman kon-tekstuaalisen tiedon riittävyyttä. Korpusaineistolle on ominaista, että siihen sisältyvät teksti-näytteet on irrotettu alkuperäisestä kontekstistaan, mistä johtuen niistä saatava kontekstuaalinen tieto on verrattain vähäinen (Baker 2008: 83; Virtanen 2009: 1048). Kriittisen diskurssintutki-muksen kannalta tämä voi olla suuri ongelmatekijä, sillä kriittisessä diskurssianalyysissä kon-tekstin eri tasojen tarkastelu on tyypillisesti keskeinen osa analyysin toteuttamista (ks. 3.2.3). Pureudun tähän ristiriitaan analyysissäni tarkastelemalla korpusaineiston tarjoaman kontekstu-aalisen tiedon riittävyyttä seuraavien kontekstin tasojen näkökulmasta: koteksti, tilannekon-teksti ja sosiokulttuurinen konteksti. Tarkastelen siis aluksi, kuinka kattavasti korpusaineisto tarjoaa informaatiota kotekstin tasolla. Selvitän sen jälkeen, mitä korpusaineiston avulla voi päätellä tekstien tilannekontekstista kontekstista. Perehdyn vielä lopuksi siihen, missä määrin aineisto antaa viitteitä tekstien ja sitä ympäröivän yhteiskunnallisen, kulttuurisen ja historialli-sen kontekstin välisistä yhteyksistä. Jätän analyysistäni pois diskursiivisten käytänteiden kon-tekstin, sillä se ei kuulu tutkimukseni keskeisimpiin tarkastelun kohteisiin (ks. 3.2.3).

Analyysin kolmannessa vaiheessa huomion kohteenani on korpusanalyysin tulosten ja diskurssien vastaavuus. Pyrin tarkemmin sanottuna kartoittamaan, missä määrin korpusanaly-yssä esille nousevat kollokaatit ja semanttiset merkitysryhmät ovat nähtävillä niissä diskurs-seissa, jotka ovat diskurssianalyysissä tekemieni ratkaisujen perusteella (ks. 4.2.5) päätyneet tutkimuksessa tarkasteltaviksi diskursseiksi. Tämän tarkastelunäkökulman valintaan vaikuttaa erityisesti havaintoni siitä, etteivät kaikki kollokaatiolaskennassa tekemäni havainnot nousseet esille kollokaatioanalyysin tuloksissa (ks. 4.2.5). Samankaltaisen havainnon on tehnyt myös Mautner (2009a: 141), jonka mukaan huomion kohdistuminen korpusanalyysissä tarkasti rajat-tuihin kielellisiin yksikköihin (esimerkiksi sanoihin) voi rajata jotkut keskeisistä diskursiivisia kielenkäyttötavoista analyysin ulkopuolelle. Päädyin näin ollen tarkastelemaan kriittisesti,

kuinka kattavan kuvan frekventeimmät kollokaatit ja semanttiset preferenssit antavat aineiston diskursiivisista ominaisuuksista.

Metodologian analyysini neljännessä ja viimeisessä vaiheessa keskityn tarkastelemaan korpusaineiston ja (kriittisen) diskurssianalyysin yhteensovittamisen etuja ja haasteita. Tämän analyysivaiheen lähtökohtana on tutkimuskirjallisuudessa esitetty havainto, että korpustutkimuksessa hyödynnettävät kvantitatiiviset menetelmät ja suurikokoiset aineistot voivat sekä rikastuttaa että hankaloittaa kriittisen diskurssianalyysin tekemistä. Laajojen aineistojen ja kvantitatiivisten menetelmien hyödyntäminen voi tuoda aineistosta esille kielellisiä piirteitä, joita tutkija ei välttämättä kykenisi havaitsemaan suppeamman aineiston ja pelkän kvalitatiivisen analyysin perusteella (Baker 2006, 88–89; Partington ym. 2013: 11). Toisaalta diskurssitutkimukselle tyypillistä lähilukua ja aineiston systemaattista erittelyä voi olla vaikea toteuttaa useita tuhansia tekstejä sisältävän aineiston ja kvantitatiivisen analyysin tulosten pohjalta (Baker 2006: 7).

Lähestyn omassa analyysissäni korpusaineiston ja diskurssianalyysin yhteensovittamisen ristiriitaa tarkastelemalla, millaisen diskurssianalyysin korpusaineisto mahdollistaa ja mitkä ovat omassa tutkimuksessani hyödyntämäni analyysimallin mahdollisuudet ja rajoitteet. Tutkimukseni rajallisesta laajuudesta johtuen en käy systemaattisesti läpi kaikkia mahdollisia diskurssianalyysin muotoutumiseen vaikuttaneita tekijöitä vaan pyrin ennemminkin antamaan yleiskuvan aiheesta. Olen luvussa 4.2.5 kuvannut tarkemmin, minkä mallin pohjalle olen perustanut diskurssianalyysini.

5 KORPUSANALYYSIN TULOKSET

5.1 Kollokaatioanalyysin tulokset

5.1.1 Frekventeimmät kollokaatit

Liitteen 1 taulukossa näkyvät kaikki *haluttomuus*-sanon kollokaatit, jotka täyttävät luvussa 4.2.2 esitellyt kriteerit. Näiden kollokaattien yhteismäärä on 106. Keskityn kollokaatioanalyysissä tarkastelemaan *haluttomuus*-sanon 20 frekventeintä kollokaattia. Kyseiset kollokaatit on esitelty taulukossa 1. Tarkasteltavien kollokaattien määrä on kohtalaisen vähäinen (vrt. esim. Jantunen 2004 ja Pirkola 2016), mutta toisaalta myös kollokaatioanalyysin osuus tutkimukseni on rajatumpi. Näin ollen olen kokenut parhaimmaksi ratkaisuksi pitää kollokaatioanalyysin pienimuotoisena ja hallittuna kuin laajana katsauksena useiden kymmenien kollokaattien esiintymisiin.

Taulukko 1. *haluttomuus*-noodin 20 frekventeintä kollokaattia.

syy	812
mies (yleinen)	678
mies (yksilöity)	626
johtua	625
nainen (yleinen)	587
aiheuttaa	564
seksuaalinen	511
seksi	508
e-pilleri	385
nainen (yksilöity)	344
ongelma	328
kärsiä	307
oma	269
vaimo	259
tulla	255
asia	247
vuosi	238
haluta	187
masennus	185
haluttomuus	182

Kuten taulukosta voi huomata, MIES- ja NAINEN-sanat esiintyvät tuloksissa kahteen kertaan. Syy tähän on jo luvussa 4.2.3 esitelty sanojen merkitysten erottelu: MIES- ja NAINEN-sanojen käyttö eroaa aineistoon sisältyvien tekstinäytteiden kesken sen verran paljon, että olen

päätynyt laskemaan sanojen saamat kaksi yleisintä merkitystä eri kollokaateiksi. *yleinen*-merkintä viittaa MIES- ja NAINEN-sanan käyttöön sukupuolen edustajana eli yleistävässä merkityksessä. *yksilöity*-merkintä tarkoittaa puolestaan sitä, että tarkasteltavassa tekstissä viitataan johonkin tiettyyn mies- tai naissukupuoliseen yksilöön, pääasiassa jonkun henkilön seurustelukumppaniin tai aviopuolisoon. MIES- ja NAINEN-sanat ovat ainoat kollokaatio- ja semanttisen preferenssin analyysissä tarkasteltavista sanoista, joilta on päätynyt useampi kuin yksi merkitys frekventeimpien kollokaattien joukkoon.

haluttomuus-sanana selkeästi frekventein kollokaatti on SYY. Frekventeimpien kollokaattien joukkoon mahtuu myös kaksi muuta syy-seuraussuhteiden ilmaisemisessa käytettävää sanaa: AIHEUTTAA ja JOHTUA. Sukupuoleen ja sukupuolisuuteen linkittyvät sanat (MIES, NAINEN, VAIMO) ovat myös vahvasti esillä tuloksissa, sekä yleisessä että yksilöidyssä merkityksessä. Lisäksi frekventeimpien kollokaattien joukossa on seksuaalisuuteen (SEKSI, SEKSUAALISUUS, HALUTTOMUUS) ja lääketieteen ilmiöihin (E-PILLERI, MASENNUS) viittaavia sanoja sekä sanoja, joiden perusmerkitykseksi voidaan lukea negatiivisen arvion tai kokemuksen ilmentäminen (ONGELMA, KÄRSIÄ). Jäljelle jäävien sanojen joukko on merkityssuhteidensa puolesta kohtalaisen hajanainen: mukana on omistamiseen tai omaamiseen viittaava sana OMA, liikettä ilmaiseva TULLA, ajanmääränä toimiva VUOSI, tahtotilaa tai toivetta ilmentävä HALUTA sekä sana ASIA, jota käytetään muun muassa toimintaan, tapahtumaan, olotilaan ja ominaisuuteen viitattaessa (Kielitoimiston sanakirja *asia*). Kollokaatioanalyysin kvantitatiivisten tulosten pohjalta voidaan siis päätellä, että noodi suosii kotekstissaan ainakin syy-seuraussuhteiden, sukupuolen, seksuaalisuuden, lääketieteen ja ongelmallisuuden merkitysrhyimiä, mutta noodin muut semanttiset preferenssit jäävät vielä tältä osin epäselviksi.

Esittelen seuraavaksi, kuinka edellä esitetyt kollokaatit ilmenevät tutkimusaineistossa, ja esitän sen jälkeen hypoteesini siitä, mitä kollokaatioanalyysin perusteella voi päätellä *haluttomuus*-sanana semanttisista preferensseistä. Olen tarvittaessa tarkastellut kahta tai useampaa kollokaattia yhtenä yksikkönä, mikäli ne ovat kotekstuaalisten piirteidensä puolesta jokseenkin samankaltaiset. Havainnollistan analysoimiani kollokaatiosuhteita aineistoesimerkeillä, joiden koen edustavan tarkasteltavaa kollokaatiota parhaiten. Esimerkit on rajattu pääasiassa noodin ja sen kollokaatin lähimpään kotekstiin ja muuta kotekstia tuotu esille vain, mikäli esimerkin sisällön ymmärtäminen on sitä edellyttänyt. Tarkasteltavana olevat kollokaatit tai kollokaatti on merkitty esimerkkiotteisiin lihavoidulla fontilla ja noodi (*haluttomuus*) kursivoidulla fontilla.

SYY, JOHTUA ja AIHEUTTAA

Haluttomuuden syyn hakeminen ja esittäminen on hyvin yleistä aineistossa, mikä selittää suureksi osaksi SYY-, JOHTUA- ja AIHEUTTAA-kollokaattien suuren frekvenssin. Haluttomuuden aiheuttajana esitettävät tekijät vaihtelevat esiintymästä toiseen: syyksi voidaan esittää esimerkiksi lääkkeitä (1), tiettyä henkilöä (2) tai fyysisiä muutoksia (3). Haluttomuuden syntymistä selittävät esiintymät vaihtelevat runsaasti episteemisen modaalisuuden eli sen suhteen, kuinka todenmukaisena tai -näköisenä niissä kuvattu asiantila esitetään. Esitetty näkemys saatetaan tarjota esimerkiksi ns. varmana tietona (1), todennäköisenä vaihtoehtona (2) tai yhtenä mahdollisena vaihtoehtona (3).

- 1) Masennuslääkkeet **aiheuttivat** itselläni sekä *haluttomuutta* että laukeamisvaikeuksia.
- 2) Enpä usko että vaimosi *haluttomuus* **johtuu** sinusta.
- 3) Jospa **syy** miehesi *haluttomuuteen* **johtuukin** siitä, että synnytysten jälkeen olet ulkoisesti lässähtänyt?

SYY-kollokaatti esiintyy laajalti myös koteksteissa, joissa huomio on haluttomuutta selittävän tekijän puuttumisessa tai sen löytämisen haasteellisuudessa. Esimerkiksi esimerkissä 4 tietyn henkilön (vaimon) haluttomuutta kuvataan mystiseksi ilmiöksi, johon on vaikeaa löytää syytä.

- 4) Olisit kiitollinen tosiaan siitä, että tiedät tasan tarkkaan mistä kenkä puristaa, eikä **syynä** olisi vain vaimosi mystinen haluttomuus johon ei oikein **syitä** löydy millään.

Haluttomuuden selittämisen lisäksi SYY- ja AIHEUTTAA-kollokaattia käytetään myös ilmaistaessa, millaisia seurauksia seksuaalisella haluttomuudella on esimerkiksi haluttoman toimintaan (5) tai tunne-elämään (6). JOHTUU-kollokaatilla ei ole vastaavanlaisia esiintymiä, paria poikkeusta (7) lukuun ottamatta.

- 5) *Haluttomuushan* taitaa olla yksi yleisimmistä **syistä** gynekologin käynnille.
- 6) Oma *haluttomuuskin* voi **aiheuttaa** syyllisyyttä ja tarvetta puolustautua.
- 7) Minun ei tee yhtään mieli ja muutenkin yleensä tunnen paljon kipua seksin aikana. (kuivat limakalvot?) ja se **johtuu** *haluttomuudesta*.

MIES ja NAINEN (yleinen)

MIESyl ja NAINENyl ovat molemmat hyvin frekventtejä kollokaatteja aineistossa. MIESyl-kollokaatti on kuitenkin NAINENyl-kollokaattia huomattavasti, lähes 100 sanetta, frekventimpi. Tälle ei korpusanalyysin perusteella paljastu mitään selkeää syytä, sillä esimerkiksi *nainen*-sanana vaihtoehtoisina korvaajina toimivien *muija*- ja *tyttö*-tyyppisten sanojen esiintyminen *haluttomuus*-noodin kontekstissa on sen verran pientä, ettei se kykene yksinään selittämään frekvenssieroaa. Kollokaatioanalyysin tulosten perusteella näyttäisi siis siltä, että miesten yleiset ominaisuudet nousevat seksuaalista haluttomuutta koskevissa Suom24-keskusteluissa suuremmaksi kiinnostuksenkohteeksi kuin naisten yleiset ominaisuudet, mikä heijastuu tuloksiin MIESyl-kollokaatin suurempana frekvenssinä.

Miehistä ja naisista yleisesti puhuttaessa keskitytään ensisijaisesti erittelemään miesten ja naisten osuutta haluttomuuden syntyyn, kokemiseen ja hoitamiseen. Viittauksia kyseisiin sukupuoliin tehdään niin yksikkö- (8, 9) kuin monikkomuodossa (10, 11). Pääosin MIES- ja NAINEN-sanojen käyttö on samankaltaista: molempien sukupuolten edustajat voidaan esittää niin haluttomuuden kokijoina, haluttoman kumppaneina kuin haluttomuuden aiheuttajina (esimerkkinä viestit 8 ja 9.) Aineistossa nousee kuitenkin ajoittain esille presuppositio miesten seksuaalisen haluttomuuden epätyypillisyydestä ja vähäisestä esiintyvyydestä naisten haluttomuuteen nähden. Tämä käy ilmi esimerkiksi *myös miehet* - ja *miehilläkin*-tyyppisistä toteamuksista (10 ja 11). Kaiken kaikkiaan sukupuoliä sekä sukupuolten välisiä eroja koskevat näkemykset ja yleistykset nousevat esille monissa aineistoon sisältyvissä teksteissä.

- 8) Voi olla että on suhteita joissa **miehen** passiivisuus kotitöissä on se todellinen syy **naisen** *haluttomuuteen*.
- 9) Minä perustan väitteeni suhteen yhdestä subjektista siihen yksinkertaiseen tosiasiaan, että jos **mies** ihmettelee **naisen** *haluttomuutta* häneltä kysellään onko muistanut siivota ja olla hellä, mutta jos **nainen** ihmettelee **miehen** *haluttomuutta* häntä neuvotaan lähtemään suhteesta tai vähintäänkin tarkistamaan onko **miehellä** salasuhte.
- 10) Toisaalta se, että *haluttomuudesta* kärsii enemmän **naisia** kuin **miehiä** (huom! myös **miehet** kärsii *haluttomuudesta*), ei tarkoita, että **naiset** olisivat jotenkin miniseksuaalisia:DD
- 11) *Haluttomuus* on tavallaista **naisilla**, ja esiintyy sitä **miehilläkin**.

MIES, NAINEN ja VAIMO (yksilöity)

MIESyk-, NAINENyk- ja VAIMO-kollokaatteja yhdistää se, että ne kaikki viittaavat aineistossa pääosin jonkun tietyn henkilön seurustelukumppaniin tai aviopuolisoon. MIESyk toimii siis aineistossa suureksi osaksi vastineena sanoille *aviomies*, *avomies*, *miesystävä* ja *poikaystävä* ja NAINENyk puolestaan sanoille *aviovaimo*, *avovaimo*, *naisystävä* ja *tyttöystävä*. Toisin kuin MIESyk- ja NAINENyk-kollokaattien kohdalla, MIESyk- ja NAINENyk-kollokaatit esiintyvät aineistossa ainoastaan yksikkömuodossa.

MIESyk-, NAINENyk- ja VAIMO-sanoja käytetään pääosin haluttomasta seurustelukumppanista tai avo/aviopuolisosta puhuttaessa (12, 13, 14). Aineistoon sisältyy myös viestejä, jossa MIESyk-, NAINENyk- ja VAIMO-kollokaateilla viitataan haluttoman osapuolen kumppaniin tai puolisoon (15, 16, 17). Edellä mainittujen esiintymien verrattain suuresta toistuvuudesta voi kuitenkin päätellä, että kumppanin haluttomuus nousee aineistossa keskeisemmäksi tarkastelun kohteeksi kuin hänen asemansa ei-haluttomana osapuolena.

- 12) **Miehen haluttomuus** on tietenkin ollut rankka juttu.
- 13) Suhteemme seksielämä on väljähtynyt **naiseni haluttomuuden** myötä.
- 14) **Vaimoni** seksuaalinen *haluttomuus* ei johdu myöskään siitä, että hän ei saisi riittävästi hellyyttä.
- 15) Olen kärsinyt *haluttomuudesta* seksiin ja **mies** uhkailee mitä moninlaisin keinoin.
- 16) Surullista lukea, että naista syyllistetään miehen *haluttomuudesta*. **Nainenhan** on tässä yrittänyt, ostanut korsetinkin ja ties mitä.
- 17) ensiksi olen miespuolinen ja minä olen meillä se joka kärsin *haluttomuudesta*, **vaimo** on seksuaalisesti hyvinkin aktiivinen

Kollokaattien frekvenssilukemisissa huomiota kiinnittää se, että MIESyk on NAINENyk-kollokaattia 241 sanetta frekventimpi, mikä on jopa suurempi ero kuin MIESyl- ja NAINENyl-kollokaattien välillä. MIESyk- ja NAINENyk-kollokaattien frekvenssien välillä olevaa suurta eroa voi kuitenkin osaltaan selittää se, että MIES esiintyy aineistossa usein *aviomies*- ja *avomies*-sanojen vastineena, kun taas naissukupuoliseen avio- tai avopuolisoon viitataan usein sanalla *vaimo*. NAINENyk- ja VAIMO-kollokaattien yhteisfrekvenssi onkin 613 sanetta, mikä on jo kohtalaisen lähellä MIESyk-kollokaatin frekvenssiä.

SEKSUAALINEN, SEKSI ja HALUTTOMUUS

Koska aineisto on rajattu seksuaalista haluttomuutta käsitteleviin teksteihin, ei voida pitää yllätyksenä, että SEKSUAALINEN, SEKSI ja HALUTTOMUUS kuuluvat *haluttomuus*-noodin frekventeimpiin kollokaatteihin. SEKSUAALINEN-kollokaatti esiintyy pääosin *haluttomuus*-sanana ja muiden seksuaalisiin haluihin tai toimintaan viittaavien substantiivien adjektiivimäärittäenä (18, 19). Myös SEKSI-kollokaatti esiintyy *haluttomuus*-sanana määrittäenä vastaavallisessa käyttöyhteydessä (20). Kollokaatin HALUTTOMUUS suuri frekvenssi puolestaan selittyy pääosin *haluttomuus*-sanana toistolla (21).

- 18) Itseäni on vaivannut melko kauan **seksuaalinen** *haluttomuus*.
- 19) Yli 60 vuotiaista naisista n. 75 % tuntee *haluttomuutta* **seksuaaliseen** kanssakäymiseen, osa jopa vastenmielisyyttä.
- 20) Täydellinen *haluttomuus* **seksiin** vaatii syiden selvittelyä ja hoitoa, jotta seksihalut palaisivat.
- 21) Ei se *haluttomuus* (siis oikea **haluttomuus**) mitään kivaa ole

SEKSI esiintyy myös taajaan koteksteissa, joissa käsitellään seksin määrää tai laatua. Aineistossa on esimerkiksi tyypillistä tuoda esille, kuinka paljon seksiä haluttoman osapuolen ja hänen seurustelukumppaninsa/puolisonsa välillä on (22) ja millaista se on laadullisilta ominaisuuksiltaan (23). Lisäksi SEKSI esiintyy kohtalaisen taajaan *haluttomuus*-noodin kotekstissa velvollisuuksiin ja oikeuksiin viittaavien sanojen kanssa. Seksien merkitystä tietyille henkilöille saatetaan esimerkiksi lähestyä seksiin liittyvien velvollisuuksien ja sen pakollisuuden kautta (24).

- 22) Vaimolla oli jo kauan ollut *haluttomuutta*. **Seksiä** ei juuri koskaan
- 23) johtuuko mieheni *haluttomuus* juuri siitä, kun **seksimme** on aina erittäin aggressiivista ja kovaa painoa?
- 24) Jos nainen kokee, että mies pitää **seksiä** velvollisuutena ja syyttää naista *haluttomuudesta*, nainen alkaa nähdä seksin pakkona.

E-PILLERI ja MASENNUS

E-PILLERI- ja MASENNUS-kollokaatit esiintyvät aineistossa tyypillisesti koteksteissa, joissa rakennetaan syy-seurausyhteyttä sanojen viittauskohteiden ja seksuaalisen haluttomuuden il-

menemisen välille. Aineistoon sisältyvissä foorumiviesteissä on esimerkiksi tavallista merkityksellistä e-pillereitä eli ehkäisytabletteja ja masennus seksuaalisen haluttomuuden aiheuttajaksi tai selittäväksi tekijäksi (25–28). Haluttomuuden ja sitä selittävän tekijän välisen syy-seuraussuhteen varmuusasteen ja todennäköisyyden sanallistaminen vaihtelee esiintymittäin, kuten jo SYY-, JOHTUA- ja AIHEUTTAA-kollokaatteja tarkastellessa todettiin.

- 25) Aloitin n. vuosi sitten kyseiset **e-pillereitä** ja seksuaalinen *haluttomuus* on vaivannut siitä asti.
- 26) Kaikille **e-pillereitä** eivät ilmeisesti vaikuta niin selkeää *haluttomuutta* kuin minulle.
- 27) Aiemmin *haluttomuus* johtui kuulemma **masennuksesta** joka sittemmin todettiin.
- 28) **Haluttomuutta** aiheuttaa mm. **masennus**, väsymys ja hormonaaliset muutokset (joskus ehkäisy).

MASENNUS-kollokaatin esiintymiä tarkastellessa voi myös havaita, että *haluttomuus*-noodi ja MASENNUS kollokoivat usein koteksteissa, joissa listataan jonkin terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavan tekijän seurauksia ja sivuoireita. Esimerkkeinä alla olevat aineistoesiintymät, joissa seksuaalinen haluttomuus on yhdistetty ehkäisyvalmisteiden käytön sivuoireisiin (29) ja abortin jälkiseurauksiin (30). Monet *haluttomuus*-sanon frekventteimmistä kollokaateista (ks. LIITE 1) ovatkin terveyttä heikentäviä vaivoja ja oireita, jotka aineistossa on esitetty jonkin lääketieteellisen ilmiön oheistuotteena.

- 29) Meikäläisen osalta tuli nyt se lopullinen EI hormonilliselle ehkäisylle! En halua enää jatkuvia mielialanheittelyitä, **masennusta**, turvotusta, migreeniä, *haluttomuutta*, iho-ongelmia jne.
- 30) Psykologisia vaikutuksia ovat mm. raskaat syömisvaikeudet, **masennus**, seksiongelmat (*haluttomuus* ja jopa vastenmielisyydet, intimitetin puute, avioliiton ulkopuoliset suhteet) ja huumeiden, alkoholin käytön sekä äitien itsemurhien lisääntyminen.

ONGELMA ja KÄRSIÄ

ONGELMA esiintyy aineistossa pääosin *haluttomuus*-noodin määrittelyn ja kuvauksen yhteydessä, eli toisin sanoen aineistossa on tyypillistä määrittellä haluttomuus joko ongelmaksi (31, 32) tai ei-ongelmalliseksi (33). Ongelmalliseksi voidaan kokea sekä jonkin tietyn joukon (31) tai yksilön haluttomuus (32) tai haluttomuus yleisellä tasolla (33). Kuvailusuhteet toimii myös toisinpäin, eli *haluttomuus* saattaa esiintyä aineistossa myös ONGELMA-kollokaatin luonnehtijana (32).

- 31) Ettekö te tajua, että puolison *haluttomuus* on oikeasti **ongelma**
- 32) Meillä on kuitenkin **ongelmana** vaimon *haluttomuus*.

33) Ei *haluttomuuden* tarvitse mikään **ongelma** olla

KÄRSIÄ esiintyy aineistossa pääosin persoonamuodoissa mutta myös nominaalimuodossa, tarkemmin sanottuna partisiippina. *kärsiä*-sanaksi kaksi keskeisintä merkitystä ovat Kielitoimiston sanakirjan (KS s. v. *kärsiä*) mukaan 'tuntea (ruumiillista tai sielullista) kipua, tuskaa tai vaivaa' sekä 'olla jonkin epäedullisen vaikutuksen alaisena'. On näin ollen johdonmukaista, että KÄRSIÄ kollokoi noodin kanssa pääosin koteksteissa, joissa haluttomuudesta rakentuu negatiivinen kuva (34, 35). KÄRSIÄ esiintyy kuitenkin myös koteksteissa, joissa kokemus haluttomuudesta ei rakennu yksiselitteisen negatiivisena vaan KÄRSIÄ näyttäisi toimivan pikemminkin neutraalimmassa, *potea*-sanaa vastaavassa merkityksessä (36, 37). KÄRSIÄ-kollokaatin suuri frekvenssi herättääkin kysymyksen, heijastaako KÄRSIÄ-sanan valinta kaikkien esiintymien kohdalla kirjoittajan näkemystä kielenulkoisen todellisuuden tilasta vai onko KÄRSIÄ päätyntä noodin kollokaatiksi pikemminkin kielen idiomaattisen valinnan perusteella (ks. luku 3.3.2). KÄRSIÄ-sanan kollokointia *haluttomuus*-noodin kanssa voikin pitää eräänä mahdollisena esimerkkinä siitä, kuinka sanojen yleiset myötäesiintymäpreferenssit ohjaavat osaltaan kielenkäytössä tehtäviä valintoja (ks. 3.3.2).

34) Niinhän se vaan on, että itse **kärsin** vuosia mieheni *haluttomuudesta* ja syyllistin siitä itseäni.

35) Suhteessamme on monta muutakin ongelmaa, mm. seksittömyyttä (mies kärsii *haluttomuudesta*, minä **kärsin** puutteessa).

36) Tutkimusten mukaan *haluttomuudesta* **kärsivissä** pareissa haluttomuus johtuu kolmasosassa tapauksista miehestä ja kahdessa kolmasosassa naisesta.

37) Toisaalta se, että *haluttomuudesta* **kärsii** enemmän naisia kuin miehiä (huom! myös miehet **kärsii** *haluttomuudesta*), ei tarkoita, että naiset olisivat jotenkin miniseksuaalisia:DD

OMA

oma-adjektiivi esiintyy kielenkäytössä hyvin monenlaisissa konteksteissa ja käyttötarkoituksissa (KS s. v. *oma*). OMA-kollokaatin esiintymissä nousee Kielitoimiston sanakirjan (em.) tarjoamista merkityksistä eniten esille merkitys 'muille kuulumaton, yksityinen, henkilökohtainen'. Aineistossa OMA esiintyy siis pääosin koteksteissa, joissa viitataan jonkun henkilön yksityiselämän tekijöihin (38) tai henkilökohtaiseen mentaaliseen prosessointiin (39, 40). Henkilökohtaisiin ja yksityisiin asioihin keskittymistä selittänee erityisesti foorumiviestien subjektiivinen luonne (Crystal 2001: 168; Claridge 2007: 97) sekä seksuaalisen haluttomuuden asema ensisijaisesti yksityiselämän piiriin kuuluvana ilmiönä (ks. 2.4).

- 38) Tämä näkyy tietysti *haluttomuutena omaan* kumppaniin ja kiinnostuksena vieraisiin miehiin.
- 39) Voi olla että on suhteita joissa miehen passiivisuus kotitöissä on se todellinen syy naisen *haluttomuuteen*. Mutta *omasta* kokemuksestani olen tullut kyllä siihen johtopäätökseen että ihan yhtä usein se on vain hyvä syy olla haluton.
- 40) *Haluttomuus* ei ole *oma* valinta, joten asiasta pitää puhua ja suunnitella yhdessä miten asian suhteen edetään.

TULLA

Olen aineistoanalyysissäni rajannut TULLA-sanank tarkastelun *tulla*-sanank liikettä ja liikkumista ilmentävään merkitykseen, joka osoittautui frekvenssilukemien tarkastuslaskennassa TULLA-kollokaatin keskeisimmäksi merkitykseksi aineistossa (ks. 4.2.3). Kyseiset TULLA-kollokaatin esiintymät edustavat pääosin jonkin mielessä tai ruumiissa koettavan muutoksen ilmenemistä tai saapumista (41–43). Kuten esimerkeistä voi huomata, TULLA esiintyy tyypillisesti haluttomuuden tai hyvinvointia ja terveyttä heikentävien vaivojen syntymistä kuvaillessa. TULLA-kollokaatin esiintymät ovat siis myös vahvasti yhteydessä syy-seuraussuhteiden rakentumiseen (ks. SYY, JOHTUA ja AIHEUTTAA) sekä lääketieteelliseen kontekstiin (ks. E-PILLERI ja MASENNUS).

- 41) Oon syönyt yasmineja ja dianeja ja kummastakin **tuli** pahaa *haluttomuutta*, limakalvojen kuivumista ja mielialanvaihdoksia.
- 42) Mutta tosiasiaa *haluttomuus tulee* kun kumppani ei ole haluttava eikä herätä edes vähääkään seksuaalista kiinnostusta
- 43) Ekat neljäkuukautta ei tullut mitään sivuoireita mutta sen jälkeen on **tullut** mielialanvaihteluita, *haluttomuutta*, vähän lihoamista, vaikka olen liikkunut yhtä paljon kuin ennenkin.

ASIA

ASIA-kollokaatti esiintyy tutkimusaineistossa pääasiassa predikatiivisessa tai viittaussuhteessa *haluttomuus*-noodin kanssa. ASIA-sanaa käyttämällä haluttomuus siis määritellään tietynlaiseksi asiaksi (44, 45) tai tehdään anaforinen viittaus haluttomuuteen ja haluttomuuteen läheisesti liittyviin tekijöihin (46). ASIA-sana toimii näin ollen eräänlaisena korvikkeena esimerkiksi *ongelma-* ja *ilmiö-*sanoille, joita olisi myös ollut paradigmaattisesti katsottuna mahdollista käyttää haluttomuutta määritellessä tai siihen viitattaessa.

- 44) Akan *haluttomuus* on huomattavasti vaikeampi **asia** kuin miehen impotenssi
- 45) PIHTAAMINEN ja *haluttomuus* on eri **asioita**.
- 46) En lopettanut hormonikierrukan käyttöä vaikka olin rutikuiva ja kärsin *haluttomuudesta*. Puhuin **asiasta** lääkärille, joka väitti että useimmat naiset valittavat vain limaisuudesta.

VUOSI

VUOSI esiintyy pääosin koteksteissa, joissa käsitellään jonkin toiminnan tai ilmiön jatkumisen kestoa. Useissa viesteissä kuvataan esimerkiksi, kuinka useita vuosia haluttomuus (47, 48) tai parisuhde on jatkunut (49). Eräissä viesteissä kuvataan myös sitä, kuinka nopeasti jokin vaiva tai tuntemus (esimerkiksi haluttomuus) on ilmaantunut (48). *haluttomuus*-noodin frekventeimpiin kollokaatteihin kuuluu myös kaksi muuta ajankestoja ja -kohtaa ilmaisevaa sanaa: KUUKAUSI ja KERTA. Ajankeston ja -kohdan ilmaiseminen näyttäisi siis olevan eräs noodin kanssa myötäesiintyvistä merkitysryhmistä.

- 47) Niinhän se vaan on, että itse kärsin **vuosia** mieheni *haluttomuudesta* ja syyllistin siitä itseäni
- 48) eli itse söin yasmin-pillereitä kolme **vuotta**. *haluttomuus* tuli parin **vuoden** jälkeen. **vuoden** elin siinä *haluttomuudessa* ja nyt sitten olen ollut kuukauden ilman pillereitä.
- 49) Erosimme yli 12 **vuotta** kestäneestä liitosta VAIN *haluttomuuden* takia!

HALUTA

Olen tarkastellut kollokaatioanalyysissä HALUTA-kollokaatin esiintymiä, joissa HALUTA saa objektin tai toimii apuverbinä. Toisin sanoen olen keskittynyt analysoimaan HALUTA-sanan käyttöä tarpeen tai toiveen tavoittelun merkityksessä, ja rajannut analyysin ulkopuolelle esiintymät, joissa HALUTA esiintyy merkityksessä 'tuntea sukupuolista halua, himoita' (KS s. v. *haluta*). Päädyin erottamaan kyseiset esiintymät toisistaan sen vuoksi, että seksuaalista haluttomuutta käsittelevässä tutkimuksessa seksuaalinen haluaminen voidaan nähdä hyvin eri ilmiöksi kuin esimerkiksi jonkin konkreettisen objektin tai toiminnan haluaminen, ja näin ollen eri merkitykset saavat esiintymät on syytä erottaa omiksi ryhmikseen.

HALUTA-kollokaatti esiintyy aineistossa pääosin koteksteissa, jossa tuodaan esille yksittäisen henkilön halu saada tai tehdä jotain. Tyypillisesti kyseinen tarpeen tai toiveen esittäminen kohdistuu suorasti tai epäsuorasti myös johonkuhun toiseen henkilöön. Haluamisen kohteena oleva asia tai toiminta sen sijaan vaihtelee viestistä toiseen. Haluamisen kohteena saattaa

esimerkiksi olla seksi (50), ero parisuhteesta (51) tai toisen henkilön toimintaan liittyvät odotukset (52). HALUTA-kollokaatin verrattain suuren frekvenssin pohjalta voidaan näin ollen päätellä, että toiveiden ja tarpeiden esittäminen tai raportoiminen on suuresti esillä seksuaalista haluttomuutta koskevilla keskusteluilla.

- 50) Miten se *haluttomuus* sitten määritellään? Jos toinen **haluaa** seksiä kolme kertaa viikossa ja toinen kerran, niin voidaanko vielä haluttomuudesta puhua?
- 51) Mies on minua huomattavasti nuorempi, ja *haluttomuuteni* takia **haluaa** ihan oikeesti erota
- 52) Ja kyllä, se varmasti vaikuttaa haluihini (*haluttomuuteeni*) häntä kohtaan **haluaisin** että mieheni olisi ainakin välillä juuri tuollainen minä vien, sinä vikiset

5.1.2 Kollokaatioanalyysin tulosten yhteenveto

Olen edellä luvussa 5.1 esitellyt, millaisissa merkityksissä ja käytössä *haluttomuus*-noodin 20 frekventeintä kollokaattia ilmenevät noodin lähikotekstissa. Esitän seuraavaksi yhteenvedon analyysin tuloksista sekä näkemyksen siitä, mitkä merkitysryhmät näyttäisivät osoittautuvan noodin keskeisimmiksi semanttisiksi preferensseiksi kollokaatioanalyysin perusteella.

Kuten edeltävässä analyysissä tuotiin ilmi, seksuaalisen haluttomuuden merkityksellistämisen syy-seuraussuhteista käsin on hyvin taajaa aineistossa. Tämä nousee esille erityisesti SYY-, JOHTUA- ja AIHEUTTAA-tyyppisten kollokaattien suurena frekvenssinä mutta myös muiden sanojen, esimerkiksi E-PILLERI- ja MASENNUS-kollokaattien, esiintymissä havaittavina syy-seuraussuhteiden konstruointina. Syy-seuraussuhteiden esiintymisen runsauden perusteella voidaankin päätellä, että 'kausaalisuus' on eräs noodin keskeisimmistä semanttisista preferensseistä.

Sukupuolta ja sukupuolisuutta ilmaisevat sanat osoittautuivat myös *haluttomuus*-noodin frekventeimmiksi kollokaateiksi. MIESyl/yk- ja NAINENyl/yk-kollokaattien esiintymistä voidaan havaita, että sukupuoli nousee esille sekä sukupuolesta yleisesti puhuttaessa että tiettyä sukupuolta edustaviin henkilöihin viitattaessa. Eräs noodin vahvimmista semanttisista preferensseistä näyttäisi tällä perusteella olevan 'sukupuoli'. Toisaalta viittaus henkilön sukupuoleen on monien esiintymien kohdalla vahvasti yhteydessä myös henkilön asemaan jonkun seurustelukumppanina tai avio/avopuolisona, kuten käy ilmi MIESyk-, NAINENyk- ja VAIMO-kollokaattien esiintymiä tarkastellessa. Noodin semanttiseksi preferenssiksi näyttäisi näin ollen nousevan myös merkitysryhmä 'kumppanuus' tai 'parisuhte'.

Seksuaalisuuteen ja seksuaaliseen toimintaan liittyvät sanat (SEKSUAALINEN, SEKSI, HALUTTOMUUS) ovat odotetusti esillä *haluttomuus*-noodin frekventeimpien kollokaattien joukossa. Tämä selittynee pääosin tutkimusaiheen valinnalla, sillä jo itse tutkittava ilmiö seksuaalinen haluttomuus edustaa seksuaalisuuden ja seksuaalisen toiminnan merkitysryhmää. Tällä perusteella on hyvin todennäköistä, että merkitysryhmä 'seksuaalisuus' osoittautuu noodin vahvaksi myötäesiintymäpreferenssiksi myös semanttisen preferenssin analyysissa.

Kollokaatioanalyysissa nousee myös taajaan esille tapa merkityksellistä haluttomuutta lääketieteellisestä näkökulmasta käsin. Esimerkiksi E-PILLERI- ja MASENNUS-kollokaattien esiintymissä haluttomuuden synty ja ilmeneminen rakentuu usein jonkin lääketieteellisen ilmiön seuraukseksi tai lieveilmiöksi. Eräs noodin keskeisimmistä semanttisista preferensseistä näyttäisi näin ollen olevan 'lääketiede' tai 'terveys ja sairaus'.

Viiden edellä mainitun merkitysryhmän ohella noodi näyttäisi lisäksi myötäesiintyvän taajaan ongelmallisuuden ja tuskaisuuden ilmaisemisen kanssa. Tämän osoittaa muun muassa noodin taipumus kollokoida ONGELMA- ja KÄRSIÄ-kollokaattien kanssa, joilla on jo perusmerkityksensä puolesta negatiivinen semanttinen aura. Tämän perusteella voi siis olettaa, että erääksi noodin semanttisista preferensseistä osoittautuu joko merkitysryhmä 'ongelmallisuus, tuskaisuus' tai 'negatiivinen arvo ja laatu'.

Muiksi noodin frekventeiksi kollokaateiksi osoittautuivat OMA, TULLA, ASIA, VUOSI ja HALUTA. Kyseisten sanojen osalta on vaikeampi päätellä, millaisia merkitysryhmiä noodi suosii kotekstissaan. OMA- ja HALUTA-sanojen esiintymien perusteella näyttäisi siltä, että aineistossa esiintyisi myötäesiintymistä noodin ja mentaalisten ilmiöiden ja toimintojen välillä. VUOSI-kollokaatin suuren frekvenssin pohjalta voi puolestaan ajatella, että eräs noodin keskeisimmistä semanttisista preferensseistä olisi 'aika'. 'kausaalisuus'-, 'sukupuoli'-, 'kumppanuus/parisuhde'-, 'seksuaalisuus'-, 'lääketiede'- ja 'ongelmallisuus, tuskaisuus' -merkitysryhmien ulkopuolelle jäävät sanat eivät kuitenkaan muodosta keskenään selkeästi esille nousevia merkitysryhmiä, ja näin ollen on vaikea sanoa, onko esimerkiksi OMA- tai HALUTA-kollokaattien suuri frekvenssi osoitus noodin myötäesiintymäpreferenssistä omistamisen ja yhteenkuuluvuuden sekä tarpeiden ja toiveiden ilmaisemisen kanssa vai kyseisten kollokaattien myötäesiintymiseen rajoittunut ominaisuus. Selvältä näyttäisi kuitenkin se, että edellä mainitut kuusi frekventtiä merkitysryhmää ovat hyvin todennäköisesti osa noodin semanttisia myötäesiintymäpreferenssejä. Perehdyn seuraavaksi luvussa 5.2 siihen, mitkä merkitysryhmät nousevat keskeisimpänä esille semanttisen preferenssin analyysissa ja mitä niiden perusteella voi päätellä *haluttomuus*-sanaa ympäröivistä diskursseista.

5.2 Semanttisen preferenssin analyysin tulokset

5.2.1 Merkitysryhmien luokittelun perusteet

Olen jakanut noodin 106 frekventeintä kollokaattia luvussa 4.2.4 esiteltyjen periaatteiden mukaisesti 14 semanttiseen luokkaan. Nämä luokat ovat suuruusjärjestyksessä 'kausaatio', 'sukupuoli', 'terveys ja sairaus', 'mentaalisuus', 'seksuaalisuus', 'prosessi', 'perhe ja parisuhde', 'arvo ja laatu', 'luokittelemattomat', 'viestintä', 'toiminta', 'aika', 'määrä' ja 'tila'. Kuviossa 1 (ks. 5.2.2) on esitelty luokat suuruusjärjestyksessä. Liitteessä 2 puolestaan näkyvät luokkien sanemäärä, prosentuaalinen osuus kokonaissanemäärästä sekä luokkiin kuuluvat kollokaatit. Semanttisten luokkien 'kausaatio', 'mentaalisuus' ja 'tila' pohjana toimii Pajusen (2001) verbiluokittelu sekä Jantusen (2004) ja Pirkolan (2016) tekemät kuvaukset kyseisistä luokista. Jantusen ja Pirkolan luokkajaottelut toimivat perustana myös merkitysryhmille 'terveys ja sairaus', 'arvo, laatu', 'luokittelemattomat', 'viestintä', 'aika' ja 'määrä, intensiteetti'. Jäljelle jäävistä luokista kolme ('sukupuoli', 'seksuaalisuus' ja 'perhe ja parisuhde') olen muodostanut puhtaasti aineiston pohjalta, kun taas luokkien 'tila' ja 'toiminta' rajaamisessa olen aineiston lisäksi käyttänyt tukena Pajusen (2001) verbiluokittelua. Kuvailen seuraavaksi, millä perusteella olen päättänyt muodostamaan kyseiset luokat ja minkä tyyppisiä sanoja luokkiin kuuluu.

Edellä esitetyistä luokista kolme, 'sukupuoli', 'seksuaalisuus' ja 'perhe ja parisuhde', ovat semanttisesti melko lähellä toisiaan, ja olen näin ollen joutunut tekemään selkeän linjanvedon sen suhteen, mitä luokkaa esimerkiksi *seksi*- ja *vaimo*-tyyppiset sanat edustavat. Jaottelun perustana olen hyödyntänyt jo luvussa 4.2.3 esiteltyjä vahvan edustavuuden ja laajojen luokkien toissijaisuuden periaatteita. Olen myös käyttänyt 'perhe ja parisuhde' - ja sukupuoli'-luokkien erottelussa tukena MIES- ja NAINEN-esiintymien jakoa: 'perhe- ja parisuhde' -luokkaan sijoittuvat seurustelukumppaniin tai avio/avopuolisuuteen merkitsevät sanat ja 'sukupuoli'-luokkaan yleisesti sukupuoleen viittaavat sanat. 'seksuaalisuus'-luokkaan olen puolestaan sijoittanut kaikki sanat, jotka ilmentävät ensisijaisesti seksuaalista toimintaa tai seksuaalisen halun kokemista eivätkä esimerkiksi parisuhteeseen kuulumista tai sukupuolen toteutusta. Näin ollen olen päättänyt sijoittamaan SEKSI-kollokaatin 'seksuaalisuus'-luokkaan, vaikka seksi on usein keskeinen osa myös sukupuolisuutta ja perhe- ja parisuhde-elämää, ja VAIMO-kollokaatin 'perhe ja parisuhde' -luokkaan, vaikka *vaimo*-sanankäyttö tuo esille myös sen viittauskohteen naissukupuolisuuden.

Koska monet aineiston sukupuolittunutta toimintaa tai asemaa ilmentävistä sanoista sijoittuvat edellä esiteltyjen määrittelyperiaatteiden perusteella luokkiin 'seksuaalisuus' ja 'perhe

ja parisuhde', luokkaan 'sukupuoli' kuuluu vain kaksi puhtaasti sukupuolierotteluun viittaavaa kollokaattia: MIES (yleinen) ja NAINEN (yleinen). MIESyl- ja NAINENyl-sanojen lisäksi olen sisällyttänyt 'sukupuoli'-luokkaan sanan IHMINEN, vaikka se ei tarkalleen ottaen olekaan sukupuolta tai sukupuolittunutta ominaisuutta ilmaiseva sana vaan pikemminkin sukupuolineutraali vaihtoehto MIES- ja NAINEN-tyyppisten sanojen käyttämiselle. Luokittelun olisi voinut ratkaista myös toisella tavalla: Luokan olisi voinut Pirkolan (2004: 77) esimerkin mukaisesti nimetä yleisluontoisemmin 'ihmiset'-luokaksi, jolloin IHMINEN-sanan sisällyttäminen luokkaan olisi ollut täysin luontevaa. Sukupuolta ilmaisevat MIES- ja NAINEN-sanat muodostavat kuitenkin valtaosan luokan sanemäärästä (96,1 %), minkä vuoksi nimitys 'ihmiset' olisi hiukan harhaanjohtava eikä antaisi hyvää kuvaa siitä, mitkä sanat todella ovat luokan keskiössä. Kolmas vaihtoehto olisi ollut sijoittaa IHMINEN 'luokittelemattomat'-luokkaan. Perusperiaate semanttisen preferenssin analyysiä tehtäessä kuitenkin on, että 'luokittelemattomat'-luokkaan sijoitetaan mahdollisimman vähän sanoja ja vain siinä tapauksessa, kun sanalla ei ole mitään luontevaa semanttista yhteyttä muissa luokissa oleviin sanoihin (ks. luku 4.2.4). IHMINEN voidaan nähdä eräänlaisena sukupuolineutraalina vaihtoehtona MIES- ja NAINEN-sanojen käyttämiselle, minkä vuoksi sen sisällyttäminen 'sukupuoli'-luokkaan 'luokittelemattomat'-luokan sijasta on perusteltua. Osaltaan tätä ratkaisua puoltaa myös se, että IHMINEN-sanaa käytetään aineistossa samankaltaisissa subjekti- ja objektiasemissa kuin MIES- ja NAINEN-sanoja.

'seksuaalisuus'-luokkaan kuuluu SEKSI- ja SEKSUAALINEN-sanojen lisäksi kolme haluun tai sen puutteeseen viittaavaa sanaa: HALU, HALUTTOMUUS ja HALUTON. Kolme jälkimmäisenä esiteltyä sanaa ovat päätyneet 'mentaalisuus'-luokan sijasta 'seksuaalisuus'-luokkaan siksi, että ne viittaavat aineistossa ensisijaisesti seksuaaliseen haluun ja haluttomuuteen, ja laajojen luokkien toissijaisuuden perusteella (ks. luku 4.2.4) tarkka-alaisempi 'seksuaalisuus'-luokka menee luokittelussa laaja-alaisemman 'mentaalisuus'-luokan edelle. Yleiseen haluun ja haluttomuuteen viittaavien sanaesiintymien määrä ei ole niin suuri, että ne olisivat mahtuneet aineistoanalyyseissä tarkasteltavien kollokaattien joukkoon. Sen sijaan HALUTA-sana esiintyy aineistossa pääosin yleisluontoisessa merkityksessä, ja olen näin ollen sijoittanut sen 'mentaalisuus'-luokkaan.

Kahteen edeltävään ryhmään verrattuna 'perhe ja parisuhde' -luokassa esiintyy kohtalaisen erityyppisiä sanoja. Luokkaan kuuluu parisuhdetta ilmaisevia sanoja (SUHDE, PARISUHDE), suhteen osapuoliin tai perheenjäseniin viittaavia sanoja (VAIMO, PUOLISO, KUMPPANI, LAPSI) sekä sana RASKAUS, jota voidaan pitää eräänä yleisimmistä parisuhteen ja perheen sisällä tapahtuvista muutoksista. RASKAUS-sanan olisi voinut vaihtoehtoisesti

sijoittaa myös luokkaan 'terveys ja sairaus', sillä kollokaatti RASKAUS esiintyy usein nimenomaan raskauden mukana tulleista fysiologisista ja psyykkisistä muutoksista puhuttaessa. 'terveys ja sairaus'-luokassa RASKAUS olisi kuitenkin sijoittunut luontevammin 'oireet, vaivat' - kuin 'terveydenhoito'-ryhmään, mikä olisi antanut turhan negatiivisen kuvan raskaudesta olo-tilana. Olen tämän vuoksi päättänyt pitämään RASKAUS-sanana 'perhe, parisuhde' -luokassa.

Luokkaan 'terveys ja sairaus' olen Pirkolan tavoin (2016: 77) sijoittanut sanoja, joita käytetään terveydestä ja sairauksista puhuttaessa. 'terveys ja sairaus'-luokkaan kuuluu kuitenkin monia sanoja, jotka voisi vaihtoehtoisesti sijoittaa myös toiseen luokkaan. Esimerkiksi sanat STRESSI ja MIELIALAVAIHTELU voisi luokitella mentaaliseksi ilmiöksi terveydentilaan vaikuttavan tekijän sijaan, ja IMPOTENSSI-sanana voisi sisällyttää 'seksuaalisuus'-luokkaan, sillä impotenssi on nimenomaan seksuaalista toimintaa hankaloittava vaiva. Olen kuitenkin sijoittanut edellä mainitut ja niiden kaltaiset sanat 'terveys ja sairaus'-luokkaan sillä perusteella, että ne esiintyvät aineistossa useimmiten kotekstissa, jossa puhutaan sivuoireista, fyysisestä ja henkisestä jaksamisesta, lääkäri- ja lääkehoidosta tai muusta vastaavasta terveydentilaan ja -hoitoon kuuluvasta aiheesta. Kuten luvussa 4.2.4 todetaan, koteksti määrää lopulta sen, mikä sanan merkitys analyysissa on.

Luokkaan 'terveys ja sairaus' kuuluu 20 sanaa, mikä on kohtuullisen suuri määrä analyysin tekoa ajatellen. Tämän vuoksi olen jakanut luokan kahteen alaluokkaan: 'oireet ja vaivat' ja 'lääkintä'. Luokkaan 'oireet ja vaivat' olen sijoittanut ensisijaisesti sanoja, jotka viittaavat terveydentilaa heikentäviin fyysisiin ja henkisiin tuntemuksiin ja muutoksiin. Luokkaan kuuluu siis esimerkiksi sellaisia sanoja kuin MASENNUS, PÄÄNSÄRKY, LIHOMINEN ja SAIRAUS, joilla yleisesti ottaen on terveydestä puhuttaessa negatiivinen kaiku. Luokkaan sisältyy kuitenkin myös sanoja, joiden yhteys terveydentilaa heikentäviin oireisiin ja vaivoihin käy ilmi vasta niiden kotekstista aineistossa. Esimerkiksi sana LIMAKALVOT ei yksinään vielä viittaa terveydelliseen oireeseen tai vaivaan mutta esiintyy aineistossa usein limakalvojen kuivumisesta puhuttaessa, minkä vuoksi se voidaan nähdä osana terveydellistä vaivaa tai oiretta.

Luokkaan 'lääkintä' puolestaan kuuluu sanoja, jotka viittaavat oman fyysisen ja psyykkisen kunnon huolehtimisessa hyödynnettäviin lääkevalmisteisiin ja ammattilaisapuun. Luokan nimityksen pohjana toimivat kollokaatit E-PILLERI ja LÄÄKE, jotka kattavat valtaosan luokan sanemäärästä. Olen kuitenkin sijoittanut myös sanan SYÖDÄ 'lääkintä'-luokkaan sillä perusteella, että sitä käytetään tarkastellulla kollokaatiovälillä lähes yksinomaan lääkkeiden syömisestä puhuttaessa (*Söin lääkettä ahdistukseen ja paniikkihäiriöön*). Sanan LÄÄKÄRI yhteys

'lääkintä'-merkitykseen ei sen sijaan ole yhtä suora, sillä LÄÄKÄRI ei muiden luokkaan kuuluvien sanojen lailla viittaa suoraan lääkevalmisteiden käyttöön. Lääkäreillä ja lääkevalmisteilla on kuitenkin yhteisenä piirteenä se, että ihmiset tukeutuvat sekä lääkäreihin että lääkevalmisteisiin halutessaan vaikuttaa terveyteensä ja hyvinvointiinsa lääketieteen keinoin, mistä syystä olen katsonut LÄÄKÄRI-kollokaatin sopivan parhaiten 'lääkintä'-luokkaan.

'mentaalisuus'-luokan pohjalla toimii Pajusen (2001: 300–309) esitys psykologisista verbeistä, joilla ilmennetään tunnetiloja ja kognitiivista toimintaa. Luokkaan kuuluu siis sellaisia verbejä kuin KOKEA, TUNTEA, TIETÄÄ ja AJATELLA sekä kaksi mentaaliseen toimintaan viittaavaa nominia (KOKEMUS ja MIELI). Olen Pajusen (em.) psykologisia verbejä koskevan luokittelun mukaisesti jakanut 'mentaalisuus'-luokan kahteen alaluokkaan: 'emootiot ja kokeminen' ja 'kognitio'. 'emootiot ja kokeminen'-luokkaan olen sijoittanut sanat, jotka viittaavat tunne- tai tuntemuseräiseen kokemukseen. 'kognitio'-luokkaan kuuluvat sanat leksikalisoivat puolestaan ihmismielessä tapahtuvia tiedonkäsittelyn ja -arvioinnin prosesseja, eli esimerkiksi ajattelua, tietämistä, ymmärtämistä ja uskomista. Ero luokkien välillä ei ole kovin selväpiirteinen, ja osan sanoista voisi sijoittaa kumpaan luokkaan tahansa. Esimerkiksi haluamisen voi tulkita sekä tunneperäiseksi että tiedonkäsittelyä ja -arviointia edellyttäväksi toiminnaksi. Olen tarvittaessa käyttänyt sanojen tyypillisintä kontekstia perustana sille, kumpaan alaluokkaan olen tarkasteltavan sanan sijoittanut.

'viestintä'-luokan perustana toimii Pajusen (2001: 339–352) kuvaus puheaktiverbeistä, joilla leksikalisoidaan kielellistä toimintaa. Luokkaan kuuluu sellaisia sanoja kuin PUHUA, KERTOJA ja KESKUSTELLA. PUHUA- ja KERTOJA-kaltaiset affirmatiiviset eli raportoivat puheaktiverbit (Pajunen 2001: 340) ovat aineistossa yleisimpiä puheaktiverbejä. Frekventeimpien kollokaattien joukkoon sisältyy kuitenkin kaksi puheaktiverbiä, jotka ilmentävät vuoro-vaikutusta kahden viestintälähteen välillä (KESKUSTELLA ja LUKEA), sekä verbi, joka neutraalin raportoimisen sijaan heijastaa arvioivaa asennetta (SYTTÄÄ). Kaikki 'viestintä'-luokkaan kuuluvat sanat ovat verbejä.

Luokat 'liike' ja 'toiminta' pohjautuvat puolestaan osittain Pajusen (2001: 120–270) esitykseen liikettä ilmaisevista liikeverbeistä sekä prosessia ilmaisevista teko-, tapahtuma- ja muutoksetverbeistä. Kyseisiä verbejä yhdistää se, että ne heijastavat dynaamista toimintaa ja tekemistä staattisen olemisen sijaan, ja tämä on yhteistä myös 'liike'- ja 'toiminta'-luokkien sanoille. En ole kuitenkaan kaikilta osin pitäytynyt Pajusen verbijaottelussa, vaan 'liike'- ja 'toiminta'-luokkien määrittely ja erottelu pohjautuu pääosin aineistosta tekemiini havaintoihin ja tulkintaan. 'liike'-luokkaan olen sisällyttänyt sanoja, jotka ilmentävät muun muassa paikassa, olotilassa tai omistajuussuhteessa tapahtuvaa muutosta tai pysyvyyttä. 'liike'-luokan sanoilla ei siis pyritä

ilmaisemaan sitä, millaisia taustatekijöitä tai seurauksia puheenaiheena olevalla kohteella on, vaan sitä, millainen kohteen asema, rooli tai sijainti on suhteessa aiempaan. Luokkaan kuuluu esimerkiksi sanoja, joilla ilmaistaan saapumista tai ilmenemistä (TULLA), antamista ja saamista (ANTAA, SAADA) sekä alkamista ja jatkumista (ALKAA, JATKUA). 'toiminta'-luokkaan olen pääasiassa sijoittanut sanoja, jotka eivät luontevasti sovi muihin ryhmiin ja viittaavat tekemiseen ja toimintaan. 'toiminta'-luokan sanoja yhdistää myös se, että niiden viittauskohteena olevat teot ja toiminta vaativat useimmiten tietoista valintaa ja verrattain paljon panostusta tekijältä. Luokkaan kuuluvia sanoja ovat esimerkiksi TEHDÄ, KÄYTTÄÄ, YRITTÄÄ ja KOKEILLA.

Olen erottanut edellisestä kahdesta luokasta omilleen luokan 'kausaalisuus', johon olen sijoittanut Pirkolan (2016: 80) esityksen mukaisesti kausaalisia suhteita eli syy-seuraussuhteita leksikalisoivia sanoja. Luokkaan kuuluu muun muassa sellaisia sanoja kuin SYYY, AIHEUTTAA ja JOHTUA, joilla ilmaistaan jonkin tekijän aiheuttajaa tai aikaansaannosta. Olen Pirkolan (2016: 80) tavoin sisällyttänyt 'kausaalisuus'-luokkaan myös sanan TAUSTA, joka esiintyy aineistossa useimmiten muodossa *taustalla* ja viittaa näin ollen puheenaiheena olevan ilmiön taustatekijään tai -selitykseen (*joskus haluttomuuden taustalla ovat häpeän tunteet*). Luokkaan kuuluu lisäksi kollokaatti AUTTAA, joka esiintyy aineistossa pääosin jonkin ongelman ratkaisemiseen vaikuttavana tekijänä (*e-pillereiden lopettaminen auttaa haluttomuuteen*) ja voidaan näin ollen luokitella kausaalisuutta ilmaisevaksi sanaksi. AUTTAA-sanan nominimuotoisen vastineen, APU-sanan, olen sen sijaan sijoittanut 'toiminta'-luokkaan, sillä se esiintyy aineistossa pääosin tarjolla tai haettavissa olevan tuen merkityksessä eikä ilmaise kausaalisuutta samalla tapaa kuin AUTTAA-sana.

Toisin kuin edellä esitetyt 'liike'-, 'toiminta'- ja 'kausaalisuus' -luokat, 'tila'-luokkaan sisältyvät sanat eivät leksikalisoivat dynaamista tai prosessinomaista toimintaa vaan staattisuutta, olemista ja olemassaoloa (Pajunen 2001: 96). 'tila'-luokkaan kuuluvat sanat eivät siis viittaa toimintaan tai kohteisiin, joihin sisältyy ajatus kausaatiosta, liikkeestä tai tietoisesta pyrkimyksestä ja valinnasta. Sen sijaan 'tila'-luokkaan kuuluu sanojen kuten ESIINTYÄ, LÖYTYÄ ja ILMETÄ, joita käytetään, kun halutaan kuvailla puheenaiheena olevan kohteen olemista ja olemusta tietystä ajasta, paikasta tai omistajasta käsin. Rajanveto ei-staattisten luokkien ja 'tila'-luokan välillä ei ole täysin ongelmatonta. Esimerkiksi kollokaatti TILANNE voisi sijoittaa sekä 'tila' että 'liike'-luokkaan, sillä *tilanne*-sanaa käytettäessä voidaan viitata sekä määrähetkenä vallitsevaan että muutoksessa olevaan asiointilaan (ks. KS s. v. *tilanne*). Omassa analyysissäni

olen päätenyt sijoittamaan TILANNE-sanana 'tila'-luokkaan, sillä aineistossa TILANNE esiintyy pääosin tarkkailun tai kuvauksen kohteena (*tilanne tuntuu toivottamalta*) ja on näin ollen kontekstuaaliselta merkitykseltään lähemmässä yhteydessä 'tila'- kuin 'liike'-luokan sanoihin.

Luokkien 'arvo, laatu', 'määrä, intensiteetti', 'aika' ja 'luokittelemattomat' muodostamisessa olen hyvin pitkälti noudattanut Pirkolan (2016: 76: 81-82) tarjoamaa esimerkkiä luokkien määrittelystä. Luokkaan 'arvo, laatu' olen sisällyttänyt sanoja, joilla kuvataan tietyn kohteen hyvyyttä, huonoutta tai muuta laadullista ominaisuutta. Suurin osa luokan sanoista on adjektiiveja (HYVÄ, NORMAALI, PAHA, HUONO, VAIKEA), mutta olen sijoittanut luokkaan myös substantiiveja, joilla on arvottava merkitys (ONGELMA, PUUTE, VIKA). Kuten edellä esitetyistä esimerkeistä voi huomata, monet luokan sanoista ilmentävät negatiivista ominaisuutta ja eritoten ongelmallisuutta. Luokalle olisikin vaihtoehtoisesti voinut antaa nimityksen 'ongelmallisuus', mikäli luokkaan ei kuuluisi ei-negatiivissävytteisiä kollokaatteja (HYVÄ ja NORMAALI).

Luokkaan 'määrä' kuuluu sanoja, jotka ilmaisevat määrää tai muutoksia määrässä. Puhuttaasti määrään viittaavia sanoja luokassa on kaksi: SUURI ja OSA. Myös YLEINEN-sanaa voidaan pitää määrän ilmaisijana, sillä jonkin tekijän yleisyys voidaan katsoa merkiksi suuresta määrästä. Olen laskenut määrää ilmentäviksi sanoiksi myös LISÄTÄ- ja LISÄÄNTYÄ-sanat, sillä niillä viitataan aineistossa jonkin kohteen määrän lisääntymiseen. Lisäksi luokkaan kuuluu sana PITKÄ, joka ei varsinaisesti ilmaise määrää vaan kohteen ulottuvuutta. Kyseisen ratkaisun perustana on Pirkolan (2016: 76) luokittelu, jossa luokkaan 'määrä' on sisällytetty myös ulottuvuutta ilmaisevat sanat.

'aika'-luokkaan olen sisällyttänyt ajankohtaa ja ajan kulumista ilmentäviä sanoja. Luokkaan kuuluu vain muutama sana, ja ne ilmentävät kohtalaisen täsmällisesti rajattua aikamäärettä: VUOSI, KERTA ja KUUKAUSI. Luokkaan olisi voinut sijoittaa myös sanan ELÄMÄ, jolla voidaan viitata ihmisen elinajan keston (KS s. v. *elämä*) ja näin ollen ilmentää eräänlaista ajankestoa VUOSI- ja KUUKAUSI-sanojen tavalla. Aineistossa ELÄMÄ-sana esiintyy kuitenkin enemmän merkityksessä 'ihmisyksilön elämisen eri puolet ja laatu' (KS s. v. *elämä*), eli sanalla ei ole aineistossa suoraa yhteyttä ajan ilmaisemiseen. Olen tämän vuoksi päätenyt sisällyttämään ELÄMÄ-kollokaatin osaksi 'luokittelemattomat'-ryhmää.

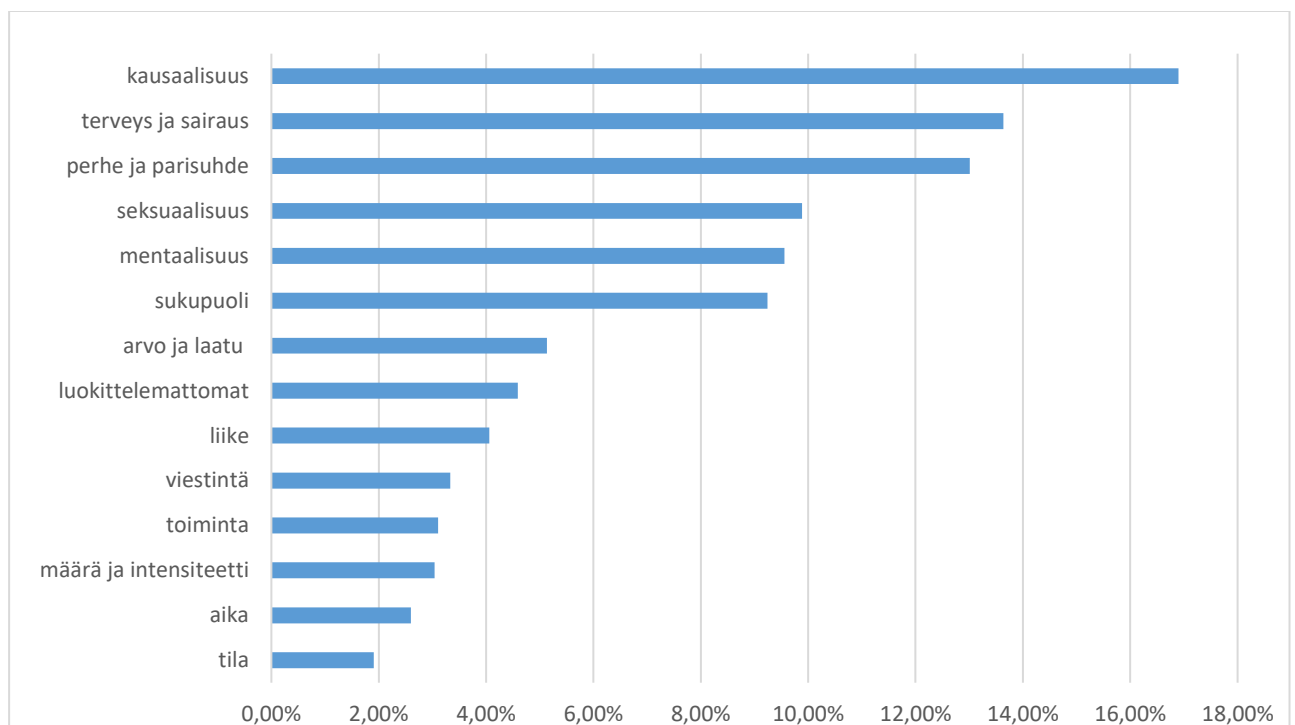
Ideaalitalanteessa kaikki luokiteltavat sanat on mahdollista sijoittaa analyysissa muodostuneisiin luokkiin. Sanan sijoittaminen tiettyyn luokkaan täytyy kuitenkin olla luontevaa, ja mikäli sanalle ei löydy yhtään sopivaa merkitysryhmää, sana sijoitetaan 'luokittelemattomat'-ryhmään. (Pirkola 2016: 82, 86.) Omassa tutkimuksessani kyseiseen luokkaan ovat päätenneet sanat OMA, ASIA, ELÄMÄ, ERI ja MAHDOLLINEN. Olen jo edellä tässä luvussa esitellyt, miksi

päädyin sijoittamaan ELÄMÄ-sanana 'luokittelemattomat'-ryhmään 'aika'-luokan sijaan. MAHDOLLINEN-kollokaatin olisi puolestaan voinut sijoittaa 'arvo ja laatu' -luokkaan sen adjektiivisen luonteen vuoksi, mutta tarkalleen ottaen kyseinen sana ei kuitenkaan ilmennä arvoa tai laatua vaan lähinnä kuvailtavan kohteen episteemistä olemusta. Tästä johtuen olen katsonut parhaaksi sijoittaa sanan 'luokittelemattomat'-ryhmään.

5.2.2 Vahvimmat preferenssit

Kuviossa 1 on edellä esiteltyt semanttiset luokat suuruusjärjestyksessä sen mukaisesti, kuinka suuren prosenttiosuuden ne saavat kollokaattien sanaesiintymien kokonaismäärästä. Kuvioon on sisällytetty pelkästään pääluokat. Liitteessä 2 näkyvät puolestaan sekä pää- että alaluokkien sanemäärät ja prosenttiosuudet että luokkiin kuuluvat kollokaatit.

Kuvio 1. *haluttomuus*-noodin keskeisimmät semanttiset preferenssit.

Kuviosta voidaan nähdä, että *haluttomuus*-noodin suurin semanttinen preferenssi on 'kausaalisuus' eli syy-seuraussuhteiden ilmaiseminen. Tulos on yhdenmukainen kollokaatioanalyysin tulosten kanssa, joiden perusteella *haluttomuus*-noodin 20 frekventeimmän kollokaatin joukkoon yltää kolme hyvin frekventtiä syy-seuraussuhteita ilmaisevaa sanaa. Myös noodin kaksi seuraavaksi suurinta semanttista preferenssiä, 'terveys ja sairaus' ja 'perhe ja parisuhde',

nousevat esille kollokaatioanalyysin tuloksissa (ks. luku 5.2). 'terveys ja sairaus'-luokan osoittautuminen noodin toiseksi suurimmaksi merkitysryhmäksi on kuitenkin osin odottamaton tulos, sillä kollokaatioiden frekvenssien perusteella noodilla olisi voinut odottaa olevan 'terveys ja sairaus' -luokkaa vahvempi myötäesiintymissuhde sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja parisuhteeseen viittaavien sanojen kanssa. 'terveys ja sairaus'-luokan vahva preferenssi noodin kanssa selittyikin pääosin luokan koolla: luokkaan sisältyy 19 sanaa, mikä tekee siitä sanamäärän puolesta kaikkein suurimman luokan. Tästä voidaan päätellä, että *haluttomuus*-sana esiintyy aineistossa usein samassa kontekstissa lääketieteellisiin oireisiin ja hoitokeinoihin viittaavien sanojen kanssa, mutta E-PILLERI- ja MASENNUS-sanoja lukuun ottamatta yksikään luokan sanoista ei nouse esille huomattavan frekventtinä.

Seuraavat kolme luokkaa, 'seksuaalisuus', 'mentaalisuus' ja 'sukupuoli', ovat sanemääränsä puolesta kohtalaisen samankokoiset. Kuten jo kollokaatioanalyysissä tuotiin esille, tutkitavan aiheen perusteella on odotuksenmukaista, että *haluttomuus*-noodi esiintyy samassa yhteydessä seksuaalisuuteen ja seksiin viittaavien sanojen kanssa. Myös noodin preferenssi mentaalisuuden kanssa nousee kollokaatioanalyysissä esille KÄRSIÄ- ja HALUTA-kollokaattien kautta. Noodin verrattain pieni preferenssi 'sukupuoli'-luokan kanssa ei sen sijaan ole odotuksenmukaista, sillä kollokaatioanalyysissä sukupuoleen viittaavat kollokaatit (MIES ja NAINEN yleisessä merkityksessä) kuuluvat noodin frekventeimpien kollokaattien joukkoon yhdessä kausaatiota ja seksuaalisuutta ilmaisevien sanojen ohella. 'sukupuoli'-luokan verrattain pientä preferenssiä noodin kanssa selittää se, että luokkaan kuuluu vain kaksi hyvin frekventtiä sanaa (MIESyl ja NAINENyl) sekä yksi kohtalaisen vähätaajuinen sana (IHMINEN). Toisin sanoen noodi esiintyy taajaan myötäesiintymäsuhteessa MIESyl- ja NAINENyl-kollokaattien kanssa mutta ei preferoi kontekstissaan muita sukupuoleen viittaavia sanoja. Tosin täytyy huomata, että osa 'perhe ja parisuhde' -luokkaan kuuluvista sanoista (MIES (yksilöity), NAINEN (yksilöity) ja VAIMO) ovat sukupuolittuneita vastineita *kumppani*-sanalle, ja mikäli kaikki viisi edellä mainittua kollokaattia sisältyisivät 'sukupuoli'-luokkaan, luokka nousisi *haluttomuus*-noodin suurimmaksi preferenssiksi.

Jäljelle jäävillä merkitysryhmillä on kohtalaisen vähäistä myötäesiintymistä noodin kanssa edellä esiteltyihin semanttisiin luokkiin verrattuna. Ne eivät myöskään nouse vahvasti esille kollokaatioanalyysissä, joskin 'arvo ja laatu', 'liike'- ja 'aika'-luokista on kustakin yksi sana noodin 20 frekventeimpien kollokaattien joukossa. Myös 'luokittelemattomat'-luokkaan kuuluvia sanoja on kollokaatioanalyysissä tarkasteltujen kollokaattien joukossa, minkä lisäksi sillä on kohtuullisen vahva myötäesiintymäsuhte noodin kanssa. Kuten luvussa 5.2.1 tuodaan ilmi, ideaaleinta olisi, että 'luokittelemattomat'-luokkaan kuuluisi mahdollisimman pieni osuus

tarkasteltavista sanoista. 'luokittelemattomat'-luokan kohtalaisen suuri sanemäärä muihin pientaajuisimpiin luokkiin verrattuna ei siis ole paras mahdollinen tulos semanttisen preferenssin analyysin kannalta. Voidaan kuitenkin pitää positiivisena tuloksena sitä, että 'luokittelemattomat' ei kuulu noodin kaikista suurimpiin preferensseihin (vrt. esim. Pirkola 2016: 85). Voidaan siis todeta, että 'luokittelemattomat'-luokan osuus kokonaissanemäärästä ei ole ongelmallisen suuri.

Annan seuraavaksi yleisluontoisen katsauksen siitä, kuinka noodin preferenssi eri merkitysryhmien kanssa ilmenee aineistossa. Olen jo kollokaatioanalyysissä tuonut esille, millaisissa koteksteissa kausaalisuutta, sukupuolta ja seksuaalisuutta ilmaisevat frekventit kollokaatit esiintyvät aineistossa. Koska kyseisten kollokaattien esiintymät antavat riittävän edustavan otoksen 'kausalisuus'-, 'sukupuoli'- ja 'seksuaalisuus'-luokkien myötäesiintymisestä noodin kanssa, en palaa kyseisten luokkien tarkempaan tarkasteluun enää uudelleen semanttisen preferenssin analyysissä. Tiivistettynä voidaan kyseisten luokkien osalta todeta, että haluttomuus nousee aineistossa esille ilmiönä, jolle haetaan syitä ja selityksiä (SYY, JOHTUA ja AIHEUTTAA), jota on tyypillistä merkityksellistä sukupuolen näkökulmasta (MIES ja NAINEN, yleinen) ja jolla on vaikutuksia ihmisten näkemukseen seksistä ja seksuaalisuudesta (SEKSUAALINEN, SEKSI ja HALUTTOMUUS). Seuraavaksi esittelen, kuinka myötäesiintyminen *haluttomuus*-noodin kanssa ilmenee muiden semanttisten merkitysryhmien kohdalla.

'terveys ja sairaus'

Kuten luvussa 5.2.1 tuotiin esille, olen jakanut 'terveys ja sairaus'-luokan kahteen alaluokkaan: 'oireet ja vaivat' sekä 'lääkintä'. 'oireet ja vaivat' -merkityksen myötäesiintyminen noodin kanssa tulee ilmi *haluttomuus*-sanana tendenssinä rakentua aineistossa jonkin terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavan tekijän seuraukseksi tai rinnakkaisoireeksi. Edellä kollokaatioanalyysissä (luku 5.1.1) on esitelty, kuinka haluttomuuden syntyä lähestytään osana masennuksen ilmenemistä. Haluttomuus liitetään aineistossa myös muihin terveydellisiin vaivoihin ja oireisiin, esimerkiksi päänsärkyyn, painonnousuun, mielialavaihteluihin ja limakalvojen kuivuuteen (62, 63). Haluttomuus näyttäisi siis merkityksellistyvän aineistossa vaivaksi tai oireeksi, jonka jokin terveyttä ja hyvinvointia muuttava tekijä aiheuttaa.

53) Lisäksi e-pillerit aiheuttavat useimmille naisille seksuaalista haluttomuutta, päänsärkyä, painonnousua yms.

- 54) Haluaisin tietää myöskin kuparikierukasta, voiko siinä olla sivuvaikutuksena haluttomuutta, heittelevää mielialaa, kuivuutta tms?

Noodin myötäesiintymisen 'lääkintä'-luokan kanssa puolestaan selittyy pääosin sillä, että aineistossa esitetään näkemyksiä ja pohdintoja eri lääkevalmisteiden osuudesta seksuaalisen haluttomuuden syntymisessä ja ilmenemisessä. Esimerkiksi ehkäisytabletit rakentuvat useissa aineistoon sisältyvissä viesteissä haluttomuuden aiheuttajaksi (55). Lääkärihoito puolestaan rakentuu aineistossa tavaksi hoitaa haluttomuutta (56). Haluttomuus merkityksellistyy näin aineistossa hyvin lääketieteelliseksi ilmiöksi: lääketieteen avulla on sekä mahdollista selittää haluttomuuden syntymistä että edistää sen hoitamista.

- 55) Tyttöystäväni aikoo lopettaa e-pillerien käytön, koska kärsii haluttomuudesta ja uskoo sen johtuvan hänen pillereistään.
- 56) Suosittelen keskustelemaan lääkärisi kanssa, seksuaalista haluttomuutta voidaan parantaa.

'perhe ja parisuhde'

'perhe ja parisuhde' -luokan ja noodin myötäesiintymisen osalta keskeisin tekijä on seksuaalisen haluttomuuden ja perhe- ja parisuhde-elämän välille syntyvät syy-seuraussuhteet. Seksuaalinen haluttomuus tuodaan esille sekä perhe- ja parisuhde-elämässä tapahtuville muutoksille vaikutuksen alaisena että perhe- ja parisuhde-elämää muokkaavana tekijänä. Esimerkiksi parisuhteen tila ja onnistuneisuus rakentuu aineistossa seksuaalista haluttomuutta selittäväksi tekijäksi (57, 58), ja toisaalta seksuaaliselle haluttomuudelle rakentuu merkitys parisuhteen vaikuttavana tekijänä (68, 69).

- 57) Varsinkin tietenkin jos suhde rakoilee jostain kohtaa, se heijastuu haluttomuutena.
- 58) Kyllä impotenssin ja seksuaalisen haluttomuuden, taustalla on useimmiten pitkä parisuhde
- 59) Haluttomuus kasvoi järkyttävän suureksi ongelmaksi suhteessamme.
- 60) Olen 22v mies suhteessa tosi kauniiseen tyyppikään mutta suuri libido kohdistuu pornoon ja suhde kärsii haluttomuudestani.

Seurustelukumppaneihin ja avio/avopuolisoihin viittaaminen on hyvin tyypillistä aineistossa, kuten jo kollokaatioanalyysissä kävi ilmi MIESYk-, NAINENYk- ja VAIMOKollokaattien esiintymiä tarkastellessa. Myös seurustelukumppanit ja avio/avopuolisot esiinty-

vät aineistossa kausaaliosuhteessa seksuaalisen haluttomuuden ilmenemisen kanssa: parisuhteen ja avioliiton osapuolet vaikuttavat osaltaan haluttomuuden syntymiseen (61, 62) mutta ovat myös sille vaikutuksen alaisia (63). Kyseisten tekijöiden ohella lapset ja raskaus näyttäytyvät aineistossa tekijöinä, joille rakentuu osallisuus seksuaalisen haluttomuuden ilmenemiseen (64, 65).

- 61) Yleisin syy haluttomuuteen on puoliso joka ei ole haluttava.
- 62) Surullista lukea, että naista syyllistetään miehen haluttomuudesta. Nainenhan on tässä yrittänyt, osannut korsetinkin ja ties mitä.
- 63) Tämä näkyy tietysti haluttomuutena omaan kumppaniin ja kiinnostuksena vieraisiin miehiin.
- 64) Lapsi ei ole syy miehen haluttomuuteen kun se nukkuu täydet yöt ja on muutenkin helppo lapsi.
- 65) Minulla alkoi heti seksi haluttomuus kun tiesin raskaudesta

Seksuaaliselle haluttomuudelle näyttäisi näin ollen rakentuvan aineistossa merkitys ilmiönä ja kokemuksena, joka on tiiviisti yhteydessä perhe- ja parisuhde-elämän tilaan ja muutoksiin. Toisaalta on myös merkittävää huomata, että aineistoon sisältyvistä viesteistä suurin osa koskettaa parisuhteessa tai avioliitossa olevia henkilöitä eikä parisuhteen ulkopuolelle jäävien henkilöiden näkökulmaa ole aineistossa juurikaan esillä. Aineisto näyttäisi siis vahvistavan luvussa 2.4 esitettyä yleistä havaintoa siitä, että seksuaalinen haluttomuus merkityksellistyy yleensä ensisijaisesti parisuhdekontekstiin sijoittuvaksi ilmiöksi.

'mentalisuus'

'mentalisuus'-luokkaan kuuluu paljon sanoja, joilla ilmenetään jonkin asian kokemista, tuntemista, kognitiivista erittelyä tai arviointia. 'mentalisuus'-luokan suuri preferenssi noodin kanssa selittyykin paljolti tietyn episteemisen modaalisuuden ilmaisemisella (66, 67) tai ilmiön kokemusperäisyyden esiintuomisella (68, 69). Voidaan myös ajatella, että näkemysten, kokemusten ja vertaistuen jakamiseen painottuvassa keskustelussa on tärkeää tuoda esille, millaiseksi kirjoittaja arvioi jakamansa sisällön totuusarvon ja millainen hänen oma mentaalinen suhteensa on keskustelussa esille tuleviin kokemuksiin ja näkemyksiin.

- 66) uskon, että haluttomuus on osa suurempaa kokonaisuutta eli masennusta.
- 67) Mies on ihana ja seksikäs, olemme olleet yhdessä 2 vuotta ja tiedän ettei haluttomuus johdu hänestä.
- 68) Halut lähtivät lasten myötä, enkä voi sille mitään, että koen haluttomuuden eteenpäin menemisenä, kasvuna.

- 69) Sitä kun tuntee olevansa oman haluttomuutensa kanssa umpikujassa, eikä ratkaisua tunnu löytyvän mistään

Kuten jo kollokaatioanalyysissäkin nousi esille, haluttomuuteen liitettävät kokemukset ja tunteet ovat pääosin negatiivissävytteiset. Esimerkiksi haluttomuuden merkityksellistämisen kärsimystä tai vaivaa tuottavaksi ilmiöksi on hyvin tyypillistä (70, 71).

- 70) Nykysin vaivaa haluttomuus, jonka uskon aiheutuvan pilsuista:(
71) Suhteessamme on muutakin ongelmaa, mm. seksittömyyttä (mies kärsii haluttomuudesta, minä kärsin puutteessa).

'arvo ja laatu'

Myös 'arvo ja laatu' -luokan myötäesiintymistä tarkastellessa negatiiviset ominaisuudet ja tekijät nousevat vahvasti esille. Haluttomuus saatetaan nimetä esimerkiksi ongelmaksi tai jonkun aiheuttamaksi haitaksi (72, 73). Myös haluttomuuteen liittyvät tekijät, kuten parisuhteen tila tai haluttomuutta kokevan henkilön olotila, tuodaan osassa viesteistä esille negatiivisesti värityneenä (74, 75).

- 72) Meidän suhteessa kyseiset ongelmat eli kumppanin haluttomuus alkoi about naimisiinmenon jälkeen
73) Voikin olla niin että miehen haluttomuuteen onkin vika naisessa itsessään
74) jospa pillerit eivät käykään ja saavat aikaan apatiaa, masennusta ja täyttä haluttomuutta, kuten mulla aikanaan. huono parisuhde tappaa kaiken intohimon.
75) elämänlaatuni on väsymyksen, haluttomuuden, päättämättömyyden ym takia ihan huono.

Negatiivisen arvottamisen ohella aineistossa nousee esille kysymys haluttomuuden normaaliudesta (76, 77). Haluttomuuden normaaliuden määrittely onkin eräs aineistossa toistuvasti esille nouseva merkityksellistämisen tapa.

- 76) Ajoittainen haluttomuus on ihan normaalia, mutta jos sitä hirveän pitkään jatkuu, tässä SAATTAA olla jotain loukkaantumista tms pelissä.
77) Haluttomuus ei oo normaalia. Heteromies ois tollanen vaan jos sil ois tosi pahoja traumoja lapsuudesta väkivallasta ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

'liike'

'liike'-luokan sanat ilmentävät haluttomuuden erittelemisessä ja kuvailemisessa esille nostettavia muutoksia tai muutosten puuttumista. Aineistossa on esimerkiksi tyypillistä rakentaa näkemystä siitä, milloin haluttomuus on alkanut (64) ja kuinka kauan se on jatkunut (65). 'liike'-luokan sanat ovat siis vahvasti yhteydessä ajan ilmaisemiseen.

64) nyt n. 2-3kk sitten alkoi haluttomuus ja erektio ongelmat vaivata

65) Enkä tarkota nyt mitään hetkellistä haluttomuutta, vaan kun se jatkunut jo kuukausia, jopa vuosia.

Myös antamisen ja saamisen liike on monella tapaa aineistossa esillä. Aineistossa saataan esimerkiksi käyttää sanoja ANTAA ja SAADA merkityksessä ”antaa seksiä” (66) ja ”saada seksiä” (67). Tällaisessa kielenkäytössä seksi merkityksellistyy eräänlaiseksi hyödykkeeksi, jota ei ensisijaisesti jaeta vaan annetaan ja saadaan, ja haluttomuus puolestaan tämän hyödykkeen antamisen ja saamisen estymiseksi. Aineistossa ilmenee toisin sanoen viitteitä vaihtokauppateoriaan pohjautuvasta ajattelusta (kts. 6.3.3).

66) Pihtari voi siis ollat minusta myös itse haluton mutta käyttää seksistä kieltäytymistä myös johonkin päämäärään. Eli vaikka antaa haluttomuudestaan huolimatta palkintona vasta kun on ensin saanut mitä halua.

67) Nykyisin saan joka yö minua huomioivaa seksiä

'viestintä'

Noodin vahvaa myötäesiintymistä 'viestintä'-luokan kanssa selittävät pääosin seuraavat kaksi aineistossa tapahtuvaa toimintaa: sanomisten ja keskustelujen raportoiminen sekä kehoitus keskustelemiseen. Toisin sanoen aineistossa on tyypillistä tuoda ilmi, mitä jokin henkilö on sanonut tai kertonut (68, 69) sekä nostaa esille haluttomuudesta keskustelemisen tärkeyttä (70, 71).

68) Nyt hän käy lääkäriillä lapsettomuustesteissä ja lääkäri sanoi haluttomuuteen ULKOILE

69) hänen ei suostu kertomaan mitään erityistä syytä haluttomuudelleen ja pahoittelee aiheuttamaansa harmia

70) Hyvin on pärjätty ja huomioitu toisen halut sekä haluttomuus. Keskustella kyllä tarvii näissä tilanteissa.

71) Seksin vaatiminen aiheuttaa haluttomalle vain lisää haluttomuutta. Keskustele rauhallisesti ja pyydä vaihtoa hakemaan apua, mikäli hän itsekin kärsii ongelmastaan

Oma erityislukunsa 'viestintä'-luokassa on kollokaatti SYYTTÄÄ, jota voidaan pitää viittauskohteena jonkin henkilön syyllisyyden rakentumiselle (64, 65). Syyllisyyden näkökulma nousee myös esille VIKA-kollokaatin ja noodin myötäesiintymisessä, joka tuotiin esille edellä 'arvo ja laatu' -luokan kohdalla. SYYLLINEN- ja VIKA-kollokaattien suuri frekvenssi viittaa siihen, että aineistossa nousee taajaan esille syyllisyyttä ja syyttämistä ilmentävät konstruktiot, vaikka luokka 'syyllisyys' ei lukeudukaan noodin vahvimpien preferenssien joukkoon.

- 64) Vaimo mm. syyttää itseään minun haluttomuudestani ja että hoitoihin joutuminen on kokonaan hänen syytään.
- 65) Mutta yhtä kaikki, toisen ihmisen tuntemuksia pitää ymmärtää kunnioittaa, eikä syyttää haluttomuudesta tms.

'toiminta'

'toiminta'-luokkaan kuuluvat sanat esiintyvät pääasiassa haluttomuuden hoitamisesta puhuttaessa (66–68). Myös tässä yhteydessä lääkevalmisteiden vaikutus seksuaalisen haluttomuuden syntyyn ja esiintyvyyteen nousee suuresti esille (66, 67), mikä vahvistaa jo kollokaatioanalyysissä tehtyä havaintoa siitä, että lääkevalmisteiden käytön ja seksuaalisen haluttomuuden ilmenemisen välille rakentuu aineistossa vahvasti kausaalinen suhde.

- 66) Joskus pillereiden poisjättäminen auttaa haluttomuuteen joten kokeilkaa sitä ensin.
- 67) suosittelen todella, että jos jollakulla tilanne on sellainen, että finasteridin käyttö aiheuttaa edes lievää tunnottomuutta tai haluttomuutta niin lääkkeen käyttö kannattaa lopettaa.
- 68) Ahdistaa, koska mieheni ja minun seksielämämme on ennen ollut mitä mahtavinta, mutta nyt oma haluttomuuteni rajoittaa sitä suuresti. Mistä apua???

'määrä ja intensiteetti'

'määrä ja intensiteetti' -luokan myötäesiintyminen noodin kanssa selittyy pääosin kahdella tekijällä: asioiden välisen hierarkian luomisella (69, 70) sekä kvantifioinnilla eli asioiden merkityksellistämällä lukujen ja suureiden kautta (71, 72). Hierarkkinen ajattelu nousee esille esimerkiksi selittävän tekijän (69) tai ongelman keskeisyyden (70) esilletuomisella. Kvantifioivissa rakenteissa puolestaan tuodaan yleensä ilmi jonkin ilmiön (71) tai ominaispiirteen (72)

yleisyyttä. Seksuaalinen haluttomuus merkityksellistyy kvantifioivissa rakenteissa siis ilmi-
öksi, jota on mahdollista analysoida myös määrällisesti.

- 69) Tämä olikin varmasti ensimmäinen ja suurin syy seksuaaliseen haluttomuuteen
- 70) Muuten suhteessamme on asiat hyvin, mutta miehen haluttomuus on suuri ongelma.
- 71) Nuorten miesten (ja vähän vanhempienkin) seksuaalinen haluttomuus on yleistä.
- 72) Miehesi haluttomuuden syytä en tiedä. Suurimmalle osalle miehistä liikaläskit ovat turn of, mutta on myös niitä, jotka kiihottuvat isoista tytöistä.

'aika'

'aika'-luokan nouseminen noodin semanttiseksi preferenssiksi tuo ilmi seksuaalisen haluttomuuden käsittelemiseen liittyvien ajankeston ja -kohdan ilmausten toistuvuuden. Aineistossa tuodaan esimerkiksi kohtalaisen taajaan esille, milloin haluttomuus on alkanut ilmetä (73) tai kuinka kauan haluttomuutta on jatkunut (74, 75). Ajallisten ilmaisujen käyttäminen näyttää siis olevan 'kausalisuus'-, 'liike'- ja 'toiminta'-luokkien tavoin olevan yhteydessä 'terveys ja sairaus' -luokan sanastoon.

- 73) eli itse söin yasmin-pillereitä kolme vuotta. haluttomuus tuli parin vuoden jälkeen. vuoden elin siinä haluttomuudessa ja nyt sitten olen ollut kuukauden ilman pillereitä.
- 74) Niinhän se vaan on, että itse kärsin vuosia mieheni haluttomuudesta ja syyllistin siitä itseäni
- 75) Olen käyttänyt n.2 vuotta ja minulla oli juuri tuossa noin kuukauden ajan täysi haluttomuus, mutta onneksi meni ohi!:)

'tila'

'tila'-luokan myötäesiintyminen noodin kanssa selittyy pääosin keskustelijoiden tavalla tuoda ilmi, missä, milloin ja/tai kenellä haluttomuutta voi havaita. Haluttomuus voi paikallistua esimerkiksi yksittäiseen henkilöön (76) tai tiettyyn kontekstiin (77).

- 76) Miehelläni ilmeni haluttomuutta jo ennen raskautta mutta nyt meillä ei ole ollut seksiä yli kuukauteen joka on minulle aivan liian pitkä aika.
- 77) Elpä hätäile, halukkuutta ja haluttomuutta todenäköisesti esiintyy aina kaikissa suhteissa

5.2.2 Semanttisen preferenssin analyysin yhteenveto

Semanttisen preferenssin analyysin tulokset ovat pääosin yhteneväiset kollokaatioanalyysin tulosten kanssa. Noodin keskeisimmät semanttiset preferenssit – ’kausaalisuus’, ’terveys ja sairaus’, ’perhe ja parisuhde’, ’seksuaalisuus’, ’mentaalisuus’ ja ’sukupuoli’ – nousevat esille myös kollokaatioanalyysin tuloksissa. Myös luokat ’arvo ja laatu’, ’liike’ ja ’aika’ ovat esillä kollokaatioanalyysissa. Semanttisen preferenssin analyysi tuotti kuitenkin myös tuloksia, joita ei ollut mahdollista ennustaa kollokaatioanalyysin perusteella. Eräänä näistä odottamattomista tuloksista voidaan pitää ’terveys ja sairaus’ -luokan suurta preferenssiä noodin kanssa, joka ei kollokaatioanalyysin tulosten perusteella näyttänyt kovin todennäköiseltä. Luokka ’sukupuoli’ osoittautui puolestaan monia muita luokkia pienemmäksi noodin preferenssiksi, vaikka luokkaan kuuluvat kollokaatit MIESyl ja NAINENyl kuuluvat noodin kaikista frekventeimpien kollokaattien joukkoon. Lisäksi semanttisen preferenssin analyysi nosti esille merkitysryhmiä, joista ei ole nähtävissä merkkejä kollokaatioanalyysin tuloksissa (’viestintä’, ’toiminta’, ’määrä ja intensiteetti’, ’tila’). Edellä esitetyt odottamattomat tulokset tuovatkin ilmi, että kollokaatioanalyysin ja semanttisen preferenssin analyysin tulosten pääpiirteittäisestä yhteneväisyydestä huolimatta erillisen semanttisen preferenssin analyysin tekeminen on useimmiten tarpeellista ja analyysia rikastuttavaa.

Semanttisen preferenssin analyysia tarkastellessa voidaan myös havaita, että monet esille nousevista luokista ovat yhteydessä lääketieteelliseen näkökulmaan. ’terveys ja sairaus’ -luokan lisäksi näkökulma nousee esille myös ’kausaalisuus’-, ’toiminta’-, ’liike’- ja ’aika’-luokkien sanaesiintymistä. Semanttisen preferenssin analyysin perusteella näyttäisikin selvältä, että lääketieteen diskurssi on eräs keskeisimmistä aineistossa rakentuvista merkityksellistämisen tavoista. Sukupuolierojen ja -stereotyyppien esille nousemista voidaan puolestaan pitää merkkinä sukupuoli- tai sukupuolieron diskurssin esiintymisestä ja negatiiviseen arvoon ja luokkaan viittaavien sanojen suurtaajuutta kärsimys- tai ongelmadiskurssin rakentumisesta.

Muiden semanttisten luokkien osalta ei sen sijaan ole täysin selkeää, millaisiin diskursseihin ne ovat kytköksissä. Osassa tarkasteltavista luokista nousevat esille seksin saamat eri merkitykset. Esimerkiksi ’seksuaalisuus’-luokkaa tarkastellessa käyvät ilmi viittaukset seksiä koskettaviin oikeuksiin ja velvollisuuksiin, kun taas ’liike’-luokan kohdalla nousee esille seksin merkitys eräänlaisena kaupankäynnin välineenä tai hyödykkeenä. ’perhe ja parisuhde’ -luokan aineistoesimerkit puolestaan keskittyvät kuvaamaan parisuhteen osapuolta välistä dynamiikkaa ja ’viestintä’-luokan sanat parisuhteen osapuolten välistä kommunikaatiota. Näyttäisi siis siltä,

että aineistossa tukeuduttaisiin taajaan myös erilaisiin parisuhdedynaamiikkaa ja -seksiä merkityksellistäviin diskursseihin. Tarkastelen seuraavaksi luvussa 6, millaisia diskursseja olen kaiken kaikkiaan havainnut aineistossa ja mitkä niiden keskeisimmät piirteet ovat.

6 DISKURSSIANALYYSIN TULOKSET

6.1 Biolääketieteen diskurssi

Biolääketieteen diskurssilla tarkoitan sen nimen mukaisesti diskurssia, joka heijastaa todellisuutta biolääketieteellistä näkökulmasta käsin. Biolääketieteen paradigman keskiössä ovat näkemys ihmisestä biologisena ja – laajemmin määriteltynä – psyykkissosiaalisena kokonaisuutena ja lääketieteestä keskeisimpänä ihmistoiminnan ja -elämän selittäjänä (kts. luku 2.4). Biolääketieteen diskurssi nousee aineistossa esille erityisesti terveyteen ja sairauteen liittyvien sanojen kautta, mutta biolääketieteen diskurssi kytkeytyy myös muihin aineistossa esille nousuviin semanttisiin ryhmiin. Olen aineiston pohjalta erotellut seuraavat tekijät biolääketieteen diskurssin keskeisimmiksi piirteiksi: seksuaalisuuden haluttomuuden merkitys oireena tai vaivana, etiologinen eli lääketieteellistä syytä ja selitystä hakeva ajattelu, oireiden raportointi (aikailmausten kautta), seksuaalisen halun merkitys psykofyysisenä ilmiönä, normaaliuskeskeisyys ja lääkärin asiantuntijavalta. Käyn seuraavaksi läpi, kuinka kyseiset tekijät ilmenevät aineistossa.

Eräänä keskeisimpänä biolääketieteen diskurssin piirteenä voidaan pitää sen seksuaaliselle haluttomuudelle rakentamaa oireen ja vaivan merkitystä. Kyseinen merkityksellistämistapa on yleinen myös lääketieteen parissa, kuten luvussa 2.4 tuodaan ilmi. Merkitys nousee esille erityisesti rakenteissa, joissa seksuaalinen haluttomuus on lueteltu yhtenä jonkin terveydessä tapahtuvan muutoksen tai lääkevalmisteen aiheuttamista oireista (78, 79). Luetteloinnissa tapahtuvan rinnastamisen voidaan ajatella toimivan merkinä lueteltavien tekijöiden samankaltaisuudesta. Näin seksuaalinen haluttomuus merkityksellistyy esimerkiksi masennuksen tai turvotuksen kaltaiseksi terveyshaitaksi.

78) Meikäläisen osalta tuli nyt se lopullinen EI hormonalliselle ehkäisylle! En halua enää jatkuvia mielialanheittelyitä, masennusta, turvotusta, migreeniä, haluttomuutta, iho-ongelmia jne.

79) Vaihdevuodet tulee, jos ei saa tarpeeksi ehkäilyä = ärtyisyys, mielialanvaihtelut, limakalvojen ja ihon kuivuminen/oheneminen, haluttomuus, masennus

Aineistossa on vahvasti esillä myös seksuaalista haluttomuutta selittävien tekijöiden hakeminen ja esittäminen (80–82). Usein haluttomuudelle rakentuva syy on jokin lääkevalmisteesiin tai terveysvaivoihin liittyvä tekijä, kuten jo edeltävästä esimerkeistä ja luvusta 5.1.1 käy ilmi. Pohdinnan seksuaalisen haluttomuuden lääketieteellisistä syistä ja selitystekijöistä voidaan nähdä olevan kytköksissä etiologiaan eli sairauksien syitä tutkivaan syyoppiin. (Etiologian määritelmästä Duodecim 2018.),

- 80) Joku mielti hormoniehkäisyn yhteyttä haluttomuuteen. Kyllä ihan hyvin syynä voi olla hormonit. Parhaiten ne vaikutukset huomaa sen hormonien lopettamisen jälkeen kun maailma kummasti kirkastuu.
- 81) En kyllä enää osaa sanoa mikä mieheni haluttomuuteen vaikuttaa. Jos hänellä ei ole huolia, stressiä, väsymystä, ruokaa saa jne. niin vaikea enää arvailla mistä kiikastaa
- 82) Mielestäni itsetyydytyksellä ja pornon katsomisella on iso osa haluttomuudessa. Pilasin oman suhteeni sillä, pornon katsominen turruttaa ajatukset seksistä ja liika itsetyydytys tekee sen että seksi ei kiinnosta enää niin paljoa kun on esimerkiksi edellispäivänä jo itse saanut orgasmin.

Myös seksuaalisen halun ja haluttomuuden merkityksellistämistä kvantitatiivisesti mitattavaksi ilmiöksi voidaan pitää osana biolääketieteellistä diskurssia. Edellä esiteltyjen oirekuvausten näkökulmasta aineiston keskeisimmäksi kvantifioinnin muodoksi rakentuvat ajalliset ilmaukset, joilla ilmennetään muun muassa seksuaalisen haluttomuuden jatkuvuuden kestoa (83, 84). Haluttomuuden ajallisen kuvaamisen voidaan ajatella konkretisoivan sen vakavuusasetta tai huomionarvoisuutta ja tukevan näin haluttomuuden oirekuvausta. 'Aika' on myös yleisesti ottaen keskeinen tiedonkategoria lääketieteessä: luomalla katsauksen menneisiin tapahtumiin lääketieteessä pyritään ymmärtämään nykyhetken tilannetta paremmin sekä luomaan ennusteita tulevaisuuden varalle (Alexias 2008).

- 83) eli itse söin yasmin-pillereitä kolme vuotta, haluttomuus tuli parin vuoden jälkeen. vuoden elin siinä haluttomuudessa ja nyt sitten olen ollut kuukauden ilman pillereitä. en voi sanoa että halut ois vielä täysin palautuneet mut parempaan ollaan menossa:)
- 84) Me ollaan 3-kymppisiä, pari vuotta on oltu yhdessä, ollaan rakastuneita, on hellyyttä molemminpuolin ja halutaan lapsia (mies ehdotti että nyt vois olla aika). Seksiä oli aluksi riittävästi, mutta nyt reilun puolen vuoden ajan selvästi vähemmän, 1-3 kertaa kuukaudessa.

Edellä esiteltyt kolme kielellistä konstruktioinnin tapaa – seksuaalisen haluttomuuden rinnastaminen terveysvaivoihin, etiologinen viestintä ja ajalliset esitykset – muodostavat pohjan eräälle aineiston keskeisimmistä viestinnän muodoista, josta käytän tässä analyysissä nimitystä ”terveysneuvonta”. Neuvontaviestinnälle on tyypillistä, että viestin lähettäjää esittelee ongelman, johon muut viestintätapahtumat osallistujat vastaavat joko esittämällä ratkaisuja, jakamalla omia kokemuksiaan tai tukemalla viestin lähettäjää emotionaalisesti (Wood & Smith 2001). Neuvontaviestinnän keskeisimpänä funktiona voidaan pitää vertaistuen jakamista tai ”online-terapian” saamista (Wood & Smith 2001). Aineistossa esiintyvässä terveysneuvonnassa näyttäisi korostuvan erityisesti ratkaisukeskeisyys: sekä viestiketjujen aloittajat (ongelman esittäjät) että viestiketjun kommentoijat pyrkivät erittelemään mahdollisia haluttomuuden syitä ja seurauksia. Näin ollen aineiston neuvontaviestinnässä on myös piirteitä lääkäreiden neuvontapalstoista, joilla viestintä keskittyy vahvasti ongelman ratkaisemiseen.

Terveysneuvonnan lisäksi biolääketieteen diskurssin keskiössä ovat seksuaaliselle halulle rakentuvat merkitykset. Halun merkityksellistämistä lähestytään erityisesti seuraavan kahden tekijän kautta: seksuaalisen halun psykofyysinen perusta sekä normaalin seksuaalisen halun määrittely. Näkemys seksuaalisen halun psykofyysisestä luonteesta nousee esille erityisesti siinä, kuinka sen syntymistä ja ilmenemistä selitetään. Aineistossa seksuaalinen haluttomuus rakentuu seuraukseksi muun muassa stressille ja väsymykselle (85), hormonivalmisteiden käytölle (86) ja ylipainolle (87), eli tekijöille, jotka voivat tehdä suuria muutoksia niin fyysisessä kuin henkisessä hyvinvoinnissa. Seksuaalinen haluttomuus merkityksellistyy siis tästä näkökulmasta katsottuna heikentyneen terveyden ja hyvinvoinnin sivutuotteeksi ja terveyttä ja hyvinvointia kohentavat tekijät puolestaan haluttomuuden keskeisimmiksi hoitokeinoiksi.

- 85) En kyllä enää osaa sanoa mikä mieheni haluttomuuteen vaikuttaa. Jos hänellä ei ole huolia, stressiä, väsymystä, ruokaa saa jne. niin vaikea enää arvailla mistä kiikastaa.
- 86) Olen yrittänyt miettiä syytä haluttomuuteeni ja olen tullut siihen tulokseen, että ne on ne e-pillerit. Olen syönyt e-pillereitä n8v ja samoihin aikoihin kun rupesin seurusteleen nykyisen kanssa vaihdoin pilleri merkin.
- 87) Liikalihavuus voi okeasti olla haluttomuuden syy, sillä hän ei koe seksiä miellyttävänä, joten ei ole muuta vaihtoehtoa hänellä, kuin joko alkaa joko syömään laihdutusevästä, esim. maustamatonta broileria siltään paahdettuna teflonpannulla tai paistopussissa ilman mausteita

Normaalin seksuaalisen halun kartoittaminen nousee puolestaan esille erityisesti konstruktioissa, joissa kategorisoidaan eri seksuaalisen haluttomuuden ilmenemismuotoja (88–90). Näin seksuaalisen haluttomuuden normaalius merkityksellistyy tekijäksi, joka on riippuvainen siitä kontekstista, mihin haluttomuuden ilmeneminen liitetään. Näkemystä normaaleista ja epänormaaleista seksuaalisen toiminnan muodoista on pidetty eräänä keskeisenä osana lääketieteen ajattelutapaa (Wood ym. 2006: 239–240; Kontula 2009: 17). Seksuaalisen haluttomuuden normaaliutta käsittelevien viestien voidaan näin ollen ajatella tukeutuvan lääketieteelliselle ajattelulle keskeiseen presuppositioon siitä, että seksuaalisuuden eri ilmentymiä on mahdollista ja luontevaa jaotella niiden normaaliuden perusteella.

- 88) Pidempään seurustelevat parit vaan siirtyvät pois alkuhuumasta 6kk-2 vuoden jälkeen, jolloin myös seksi saattaa vähentyä. Tuossa ei ole kyse mistään haluttomuudesta, vaan ihan normaalista suhteen vaiheesta.)
- 89) Iso osa ihmisistä ei halua seksiä kovinkaan usein. Se on tosiasia. Useimmille ihmisille yksi kerta viikossa tai kuukaudessa riittää. Sellainen ei ole haluttomuutta vaan normaalia.

- 90) Yritä miettiä missä vaiheessa tämä on alkanut, ja olisiko siihen ollut joku syy. Ajoittainen haluttomuus on ihan normaalia, mutta jos sitä hirveän pitkään jatkuu, tässä SAATTAA olla jotain loukkaantumista tms pelissä.

Lääkärit nousevat aineistoon rakentuvassa biolääketieteellisessä diskurssissa merkittävästi esille. Lääkäri merkityksellistyy aineistossa sekä paikaksi, josta hakea hoitoa (91, 92), että toimijaksi, jolla on auktoriteettia seksuaalisen haluttomuuden selittämisessä ja hoitamisessa (93, 94). Lääkäreille rakentuukin aineistossa paljon vaikutusvaltaa: lääkärit kykenevät tunnistamaan ja korjaamaan ongelmia (91–93) sekä jakamaan huomionarvoisia lausuntoja ja näkemyksiä (94).

- 91) Kaikki merkit eivät sovi kaikille ja osassa voi olla sivuvaikutuksena haluttomuus. Lääkäriin!
- 92) Eli lääkäriin kun menet, saan hyvin nopeastikin tietää, onko kehossasi joku ns. pielessä. Ja sehän pystytään korjaamaan.:)
- 93) Jos naisella on hormonaalisista syistä johtuvaa haluttomuutta, niihin voi lääkäri vaikuttaa.
- 94) Onko muilla miehillä kokemuksia vasektomian jälkeisestä haluttomuudesta? Lääkärit sanoo, että ei pitäisi olla vaikutusta, mutta ainakin itselläni on halukkuus hiipunut tasaisesti neljässä vuodessa lähelle nollaa.

Alla olevaa esimerkkiä (95) voidaan pitää osuvana havainnollistajana siitä, millainen valta-asema lääkäreille (ja muille vastaaville ihmiskehon ja –mielen asiantuntijoille) rakentuu: viestin lähettäjä lieventää jakamansa näkemyksen painoarvoa tuomalla ilmi, ettei hän ole lääkäri tai terapeutti. Kyseisenkaltaisia viestejä voidaankin pitää heijastuksina yleisesti tunnistetusta havainnosta (ks. esim. Hardling 1997: 262), että lääketieteeseen ja lääketieteen asiantuntijoihin kohdistetaan paljon luottamusta. Lääketieteen auktoriteettien tarjoama tieto hyväksytään, koska sen nähdään olevan neutraalia ja arvovapaata (Irvine 1993: 218; Hardling 1997: 262).

- 95) Kerroit että olet ollut kriisissä ja masentunut ja että suhteenne on ollut sen takia koetuksella. En ole mikään lääkäri enkä terapeutti mutta selvästi tuosta on nyt jäänyt jotakin joka edelleen vaikuttaa.

Kuten edeltävistä esimerkeistä voi huomata, biolääketieteellinen diskurssi heijastaa ja rakentaa erilaisia valta-asetelmia. Ensinnäkin tukeutuminen psykofyysiseen seksuaalisen halun määritelmään rajoittaa seksuaalisen haluttomuuden tarkastelun tiettyyn näkökulmaan. Psykofyysistä lähestymistapaa seksuaalisiin haluihin voidaan pitää hyvin keho- ja yksilökeskeisenä (Wood ym. 2006: 239; Ling 2013: 11). Tämänkaltaisen lähestymistapa voi siis asettaa yksilön merkityksellistämään omat haluttomuuden kokemuksensa ensisijaisesti henkilökohtaiseksi ja tietyn asiantuntijuuden (lääkärit, ravitsemusneuvojat, terapeutit jne.) apua vaativaksi ongelmaksi.

Toisekseen diskurssi rakentaa lääketieteelle hyvin keskeisen aseman seksuaalisen haluttomuuden ymmärtämisessä ja hoidossa. Kuten edellä jo tuodaan ilmi, aineistossa esiintyy esimerkiksi paljon konstruktioita, joissa lääkäri merkityksellistyy keskeiseksi haluttomuuden ongelman hoitajaksi ja selvittäjäksi. Toistuessaan tämänkaltaiset merkitykset voivat luonnollistaa kielenkäyttäjien mielessä ja rakentaa lääkäreille merkittävän valta-aseman seksuaalisen haluttomuuden määrittelemisessä ja hoitamisessa. Aineistossa onkin nähtävissä esimerkkejä viesteistä, joissa lääkärihoito näyttäytyy kyseenalaistamattomana ja kaikista odotuksenmukaisimpana avun lähteenä.

Erityisen keskeisenä tarkastelun kohteena keskusteluissa voidaan kuitenkin pitää sitä, kuinka keskustelijat heijastavat niissä itseensä kohdistuvaa kurinpidon kontrollia. Kurinpidollisessa kontrollissa yksilö sisäistää häneen kohdistetun vallankäytön niin kattavasti, ettei vallankäyttöä enää tunnusteta, ja alkaa ohjailemaan liikkeitään, tunteitaan ja halujaan häneen kohdistetun kurinpidon mukaisesti (Mills 2003: 42–43, 93–94; Hardling 2014: 266; Lupton 2014: 195–196). Esimerkkinä keskustelijoiden kurinpidollisesta kontrollista voidaan pitää jo itse keskustelujen käymistä: keskustelijat ovat huolissaan omasta tai kumppaninsa haluttomuudesta, koska ovat omaksuneet lääketieteen välittämän näkemyksen seksuaalisten halujen ”normaalitason” ihanteellisuudesta. Myös seksuaalisen haluttomuuden hoitamiseksi ja selvittämiseksi esitetyt toimeenpiteet – muun muassa lääkärihoidot, fyisiikan parantaminen ja henkiset harjoitteet – voidaan nähdä merkinä keskustelijoiden ajatuksia ja toimintaa ohjailevista kurinpidollisista toimista.

6.2 Sukupuolieron diskurssi

Erilaiset sukupuolittuneet kuvaukset ja sukupuolistereotypiat nousevat taajaan esille aineistossa. Tätä voidaan pitää odotuksenmukaisena, sillä seksuaalisuutta lähestytään usein sukupuolten välisistä eroista käsin (ks. esim. Kontula 2009: 51–54; Moran & Lee 2014: 162). Toisaalta sukupuolidikotomia eli sukupuolten välinen vastakkainasettelu on yleensä ottaen keskeinen merkityksellistämistapa länsimaisessa kulttuurissa. Sunderland (2004: 69) kuvaakin sukupuolierojen diskurssia ”ylemmän tason diskurssiksi” eli diskurssiksi, jonka vaikutusalue on laaja ja ulottuu useille eri elämän osa-alueille. Sukupuolierojen korostuminen aineistossa on siis näin kytköksissä sekä vallitsevaan seksuaalisuusideologiaan että yleisesti jaettuihin diskursiivisiin käytänteisiin.

Sukupuolieron diskurssi nousee aineistossa esille monella tavoin. Eräs yleisimpiä diskurssin piirteitä ovat sukupuolittuneet yleistyksset eli esitykset miehistä tai naisista yhtenä, yhtenäisenä joukkona. Yleistyksissä yhden sukupuolen edustajalle rakentuu ominaisuuksia, jotka koskettavat kauttaaltaan kaikkia kyseisen sukupuolen edustajia ja ovat rajoittuneet kyseisen sukupuolen olemukseen (96, 97). Yleistyksset pitävät siis näin yllä ajatusta siitä, että miesten ja naisten seksuaalista haluamista ja toimintaa ohjaavat tietyt sukupuolittuneet ominaisuudet.

96) Naiset reagoivat herkemmin seksuaalisesti muihinkin ongelmiin – jo pelkkä paha mieli tai pelko ns., ilman jäämisestä jäähdyttää naisen.

97) Jokin miehissä etoo... Tuntuu että ne on jämähtäny jollakin tavalla alkukantaiselle tasolle seksuaalisuutensa kanssa. Niiden on pakko saada seksiä. Siis PAKKO. Jos parisuhteessa nainen kärsii haluttomuudesta, ja seksiä on vähän, mies pettää tai jättää naisen ja etsii halukkaamman tilalle.

Sukupuolieron diskurssi nousee esille myös konstruktioissa, joissa kuvataan yksittäistä sukupuolen edustajaa tai tämän toimintaa sukupuolistereotyyppien mukaisesti. Stereotyyppialla tarkoitetaan jäykkää tai yksinkertaistettua käsitystä henkilöstä, ryhmästä tai asiantilasta (Hirsjärvi 1983). Voidaan siis ajatella, että sukupuolistereotyyppioissa nojataan käsityksiin ja ennakkoletuksiin, joissa sukupuolten edustajien käytös, toiminta ja ajattelutavat pelkistetään tiettyjen ominaisuuksien ja piirteiden kokonaisuudeksi. Aineistossa sukupuolistereotyyppiat nousevat esille erityisesti siinä, kuinka miesten ja naisen seksuaalista toimijuutta kuvataan. Miesten kohdalla nojataan taajaan stereotyyppiaan seksuaalisesti viriilistä miehestä, jolle vähäinen seksin määrä on ylitsepäsemätön ongelma (98, 99). Naisten kuvauksissa toistuu puolestaan stereotyyppia naisista herkkinä ja tunteellisina ihmisinä, joiden seksuaalisia haluja pitää vaalia muun muassa huomionosoitusten ja palvelusten muodossa (100, 101). Kyseiset stereotyyppiat miesten ja naisten välisistä eroista seksuaalisten halujen suhteen ovat olleet vahvasti vallalla länsimaisessa seksuaaliajattelussa jo vuosisatojen ajan (Hattunen 2007: 28–30; Kontula 2009: 51–54; Moran & Lee 2014: 162).

98) Vaikea uskoa että kukaan mies kestäisi noin kauan ilman. Itse sorruin pettämiseen jo seitsemän kuukauden seksittömyyden jälkeen johon syinä oli etäsuhe ja naisen haluttomuus.

99) Minusta seksistä kieltäytyminen ei ole kiristämistä, koska mieshän jättää sellaisen naisen kuitenkin varsin pian. Eihän kukaan mies suostu seksittömään suhteeseen, joten minä kyllä väittäisin että syy naisen haluttomuuteen on ihan jossain muualla kuin kiusantekona miehelle.

100) Pidä huoli sitten siitä että annat vaimollesi hyvää seksiä niin sitä haluttaakin. Äläkä loukkaa vaimoasi arjessa sillä se kostautuu haluttomuutena esim. Kyyläile vieraita naisia liian avoimesti tai kommentoi vaimosi ulkonäköä negatiivisesti. Äläkä unohda pieniä huomion osoituksia jota nainen tarvitsee ihan joka päivä pysyäkseen halukkaana.

- 101) Kokeile jotain uutta! Kuulostaa ehkä tyhmältä mutta kokeilepas tätä: viikon ajan huomioi vaimoasi - kiireettä- esim, hellä suukko niskaan ja pientä hartia- tai jalkapohja hierontaa. Minut se ainakin saisi villiksi... palaillaan!

Aineistossa esiintyy myös eksplisiittisiä vertailuja sukupuolten välillä (102, 103). Erona yleistyksiin ja stereotyyppisiin kuvauksiin vertailuissa voidaan pitää sitä, että sukupuolten väliset olemukselliset ja kulttuuriset eroavaisuudet tuodaan näkyvästi esille ja asetetaan tarkastelun kohteeksi. Rajanveto edellä esitettyjen diskurssi- ja piirteiden välillä on kuitenkin häilyvä, ja näin ollen esimerkiksi myös vertailuissa nojataan vahvasti yleistyksiin ja sukupuolistereotyyppisiin oihin.

- 102) Kaikesta tasa-arvohöpinästä huolimatta mies joutuu olemaan kuitenkin aina se aloitteentekijä, naiset eivät tee aloitetta koskaan.
- 103) Naisen haluttomuus ei ole niin ihmeellinen asia miehelle, koska ainahan naiset on pihdanneet ja valittaneet päänsärkyä. Miesten taas oletetaan olevan seksikoneita, joille kelpaa reikä kuin reikä. Jos sitten miestä ei yhtäkkiä halutakaan, niin se on naiselle kova paikka.

Korpusaineistoon pohjautuvan diskurssianalyysin näkökulmasta voidaan pitää mielenkiintoisena myös sitä, kuinka tiettyjen yksittäisten morfologisten piirteiden tai sanojen toistuva esiintyminen kontekstissa rakentaa sukupuolierojen diskurssia. Kollokaatioanalyysissä (luku 5.1) tuotiin jo esille, kuinka *haluttomuus*-noodin kontekstissa nousee esille *myös miehet* - ja *miehilläkin*-tyyppisiä ilmauksia. Kyseisiä kielellisiä valintoja ilmenee erityisesti konteksteissa, joissa nostetaan esille miesten asema seksuaalisen haluttomuuden kokijana (104, 105). *myös naiset kärsii haluttomuudesta* - ja *haluttomuutta esiintyy naisillakin* -tyyppisiä ilmauksia aineistossa ei puolestaan esiinny. *myös*- ja *kin*-partikkelien käyttö heijastaa näin ollen presuppositiota siitä, että miesten vähäinen seksuaalinen halukkuus on epätavanomaisempaa naisten seksuaalisten halujen vähäisyyteen verrattuna.

- 104) Toisaalta se, että haluttomuudesta kärsii enemmän naisia kuin miehiä (huom! myös miehet kärsii haluttomuudesta), ei tarkoita, että naiset olisivat jotenkin miniseksuaalisia:DD
- 105) Haluttomuus on tavallaista naisilla, ja esiintyy sitä miehilläkin.

Vastavanlaiset presuppositiot nousevat esille myös siinä, kuinka *mies*- ja *nainen*-sanat kollokoivat tiettyjen, seksuaalista toimijuutta värittävien sanojen kanssa. Huomiollepantavaa aineistossa on esimerkiksi se, että miesten seksuaalisesta haluttomuudesta puhuttaessa ei ole kovinkaan epätyypillistä viitata näkemykseen, että seksuaalisesti haluton mies on mahdollisesti

homoseksuaali tai hänellä on jokin muu ”normaalista” poikkeava seksuaalinen suuntautuminen (106, 107).

- 106) Tämä on niin selvä juttu. Miehes on pettänyt sua kauan itse ja siksi menettänyt mielenkiinnon seksiin sun kanssasi. Voi myös olla että miehesi on kaappihomo tms, jota salaa, erikoismieltymys on syy haluttomuuteensa silloin.
- 107) On mahdotonta arvailla sitä, että mistä miehen haluttomuus johtuu. Onko syynä toinen nainen, miehen homous, olematon libido, nettipornoriippuvuus vai kenties se, että hän ei vain ole kiinno tunut seksistä SINUN kanssasi.

Naisten seksuaalisesta haluttomuudesta puhuttaessa vastaavanlaiset näkemykset eivät nouse aineistossa esille. Tämä eroavaisuus rakentaa myös osaltaan stereotypiaa miesten ”kyltymättömästä” seksuaalisesta halusta (ks. esim. Hollway 1989): lähtökohtaisesti ”normaali”, heteroseksuaalinen mies on aina valmis seksiin naisen kanssa, minkä vuoksi seksuaalinen haluttomuus voi asettaa miehen heteroseksuaalisuuden kyseenalaiseksi. Naisten haluttomuutta heteroseksia kohtaan pidetään puolestaan luonnollisempana, jopa kohtalaisen yleisenä ilmiönä (Hattunen 2007: 29; Ling 2016: 16–17), mistä johtuen epäilyksiä haluttoman naisen homoseksuaalisista haluista ei voida pitää yhtä odotuksenmukaisena. Ylipäätään aineistosta on huomattavissa merkittäviä eroja sen suhteen, kuinka miesten ja naisten seksuaalisia haluja ja haluttomuutta konstruoidaan kielellisesti aineistoon sisältyvissä teksteissä. Koko sukupuolieron diskurssia rakentavien kielellisten valintojen ja piirteiden kirjon käsittely vaatisi kuitenkin erillistä analyysia, mistä johtuen olen tässä luvussa ottanut diskurssin rakentumisesta esille vain kaikkein yleisimmät johtolangat.

Sukupuolidiskurssin osalta yhteenvedona voidaan sanoa, että seksuaalinen haluttomuus merkityksellistyy siinä ilmiöksi, jonka yleisyys, ilmeneminen ja syyt ovat merkittävästi riippuvaisia haluttoman henkilön sukupuolesta. Edellä esitetyistä esimerkeistä voi havaita, että aineistossa vallitsee vahva ennakko-oletus miesten ja naisten seksuaalisten halujen erilaisuudesta: Mies merkityksellistyy aineistossa erityisesti viettieläimeksi, jonka halut ovat lähtökohtaisesti suuret ja jopa hallitsemattomat. Nainen puolestaan merkityksellistyy ensisijaisesti tunneihmiseksi, jonka seksuaalisten halujen herättämiseen pitää nähdä erityistä vaivaa. Aineistossa ilmi tuleva sukupuolieron diskurssi ylläpitää siis sukupuolittunutta seksuaalisuuskäsitystä (ks. esim. Hayfield & Clarke 2012; 71; Ling 2013: 56–57), jossa miesten seksuaalisesta halukkuudesta rakentuu luonnollinen ja mutkaton ilmiö naisten seksuaaliseen halukkuuteen nähden.

Miesten ja naisten välisiä eroja korostavan seksuaali-ideologian on usein esitetty asettavan naiset alisteiseen asemaan miehiin nähden. Koska naiset on esitetty vähemmän halukkaina

miehiin nähden, heille on rakentunut heteroseksuaalisissa suhteissa usein passiivisen ja alistettun halun kohteen asema aktiivisen seksuaalisen toimijuuden sijaan (Kontula 2009: 51–53; Moran & Lee 2014: 162–163). En kuitenkaan näe omassa aineistossani rakentuvan sukupuolieron diskurssin kohdalla merkkejä yksipuolisten miesten ja naisten välisten alistussuhteiden rakentumisesta. Esimerkiksi miehille rakentuva seksuaalinen halukkuus ja aktiivisuus ei merkityksellisty aineistossa yksistään positiiviseksi asiaksi vaan luo myös rajoituksia sille, kuinka monisyisesti miesten kokemaa seksuaalista haluttomuutta kuvataan. Vastaavasti naiselle rakentuva merkitys sukupuolten ”herkkänä ja haavoittuvaisena” osapuolena ylläpitää asetelmaa, jossa nainen on miehen huomionosoitusten ja palvelusten kohde ja näin ollen eräänlainen seksin ”portinvartija” (kts. 6.3.3). Sukupuolieron diskurssin ei siis voida ajatella rakentavan yksipuolisia alistussuhteita miesten ja naisten välille vaan pikemminkin asettavan molemmat, sekä miehet että naiset, sukupuolten toimintaa ja tunteuksia koskevien yleistysten, stereotyyppien ja vertailujen ylläpitämisen vallankäytön alaiseksi.

6.3 Suhdediskurssit

Kuten luvussa 2.4 tuodaan esille, parisuhdekontekstia³ voidaan pitää eräänä keskeisimmistä tekijöistä seksuaalisen halun merkityksellistämiseksi. Myös korpusanalyysissä nousee esille *haluttomuus*-sanana ja parisuhdesanaston vahva myötäesiintyminen (kts. luvut 5.1.1. ja 5.2.2.). Aineistosta ei ole kuitenkaan nostettavissa esille yhtä selkeää parisuhdediskurssia, joka loisi seksuaaliselle haluttomuudelle tunnistettavissa olevan merkityksen. Sen sijaan olen poiminut aineistosta neljä erillistä mutta toisiinsa kytkeytyvää suhdediskurssia, joissa seksuaalinen halu merkityksellistyy erääksi parisuhteen osapuolten välisen dynamiikan määrittelevistä tekijöistä. Kyseiset diskurssit ovat sopimus-, syyllisyys-, vaihtokauppa- ja yhteistyödiskurssi. Näistä kolme edeltävää diskurssia ovat toisiinsa sidoksissa siinä, että niissä parisuhdedynamiikan rakentamisen keskiöön nousevat parisuhteen osapuolten väliset valtataistelut. Tehdessäni viittauksen kyseisiin diskursseihin yhtenä joukkona käytänkin nimitystä ”valtapelidiskurssit”. Yhteistyödiskurssi on selkeämmin muista suhdediskursseista erillinen, sillä se lähestyy parisuhdetta enemmän kahden toisiaan tukevan yksilön yhteistyönä kuin näiden välisenä valtataisteluna. Kuvaan seuraavaksi, kuinka kyseiset diskurssit ilmenevät aineistossa ja millaisia merkityksiä ne luovat seksuaaliselle haluttomuudelle. Esitän lopuksi luvussa 3.5. yhteenvedon siitä,

³ Sanalla parisuhde viitataan tästä lähtien sekä avioliiton ulkopuolisiin romanttisiin suhteisiin että avio- ja avoliittoihin.

kuinka suhdediskurssit ovat kytköksissä laajempaan, sosiokulttuuriseen kontekstiin ja vallankäyttöön.

6.3.1 Sopimusdiskurssi

Kuten luvussa 2.4 tuodaan esille, nykyisessä seksuaalikulttuurissa vallitsee yleinen näkemys siitä, että seksi on tärkeä osa parisuhdetta ja jopa parisuhteen muodostumisen edellytys. Tämä näkemys on keskeinen myös sopimusdiskurssin rakentumisessa. Sopimusdiskurssissa seksi rakentuu eräänlaiseksi parisuhteen perustaksi, johon kohdistetaan parisuhteessa tiettyjä odotuksia ja rajoituksia. Parisuhteen osapuolten välillä vallitsee siis eräänlainen kirjoittamaton sopimus siitä, että toimivassa parisuhteessa parisuhteen osapuolten välillä on säännöllisesti seksiä. Parisuhdesekin keskeisyys nousee esille muun muassa seuraavanlaisista viesteistä (108, 109):

- 108) Tiedän, että olet hankalassa tilanteessa, koska seksi on olennainen osa parisuhdetta, mutta jos suhteenne on muuten hyvä, ota asia puheeksi vielä kerran
- 109) ei se ole puolisoa kohtaan oikein että jätetään yksin tarpeinensa ja eletään itsekkäästi ja lyödään laimin aviolliset velvollisuudet! Kyllä normaaliin avioliittoon kuuluu rakkaus, hellyys ja seksi!

Parisuhdesekin merkityksellistyminen ”kirjoittamattomaksi sopimukseksi” nousee esille erityisesti konstruktioissa, joissa parisuhdeseksiä lähestytään oikeuksien (110, 111) ja velvollisuuksien (112, 113) näkökulmasta. Kyseisissä ilmauksissa parisuhteen osapuolille rakentuu siis tiettyjä parisuhdeseksiä koskevia oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka säätelevät ja rajaavat heidän seksuaalista toimintaansa.

- 110) Se on myös tehtävä itselle selväksi, että jos aviopuolisona ei haluta, on silloin miehellä OIKEUS hoitaa asia omin käsin ja fantasiaoin - seksi on kuitenkin - tavalla tai toisella - aikuisen ihmisen perusoikeus!
- 111) Mielestäni kuitenkin jokaisella on oikeus sanoa ei seksille jos ei halua, joko vain sillä yhdellä kertaa tai sitten pidemmän aikaa.
- 112) Olisiko nyt niin että mies aistii ajoittaisen haluttomuutesi ja sen että annat hänelle velvollisuuden tunnosta etkä omasta halustasi?
- 113) Jos nainen kokee, että mies pitää seksiä velvollisuutena ja syyttää naista haluttomuudesta, nainen alkaa nähdä seksin pakkona.

Erityisen keskeisenä sopimusdiskurssin johtolankana voidaan pitää rakenteita ja ilmaisuja, joissa seksi merkityksellistyy velvollisuudeksi. Aineistossa käytetään muun muassa sanaparia ”aviollinen velvollisuus”, jolla viitataan näkemykseen seksistä avioliittoon kuuluvana vel-

vollisuutena (114–116). Ajatus seksistä aviollisena velvollisuutena on alkujaan lähtöisin kristinuskon opetuksista: aviollinen seksi on nähty eräänä jumalanpalveluksen muodoista (Kontula 2009: 15, 52). Sanaparilla ”aviollinen velvollisuus” voidaan siis ajatella olevan hyvin vahva institutionaalinen ja historiallinen painoarvo, sillä se kytkeytyy osaksi laajempaa seksuaalikulttuurin historiaa ja ideologisia näkemyksiä. Aviollisiin velvollisuuksiin viittaamista voidaan pitää tutkimusaineiston kontekstissa yllättävänä kielellisenä valintana, sillä uskonnollinen näkökulma ei muuten nouse aineistossa juurikaan esille.

- 114) Haluttomuus ei ole hyvän omantunnon mukainen syy olla täyttämättä aviollista velvollisuuttaan aviovuoteessa.
- 115) Mutta jos mies ei suorita aviollisia velvollisuuksiaan ja käy mielummin seksisivuilla ja vetelee käteen eikä anna vaimolleen tyydytystä silloin kun tämä haluaisi. Voi kysymyksessä olla väärä käsitys; mies luulee ettei vaimo halua.
- 116) Avioliitossa voisin ajatella jotain aviollisia velvollisuuksia oleva, mutta yhtä lailla on muitakin velvollisuuksia, esim. velvollisuus olla väkivalloin pakottamatta puolisoaan.

Toinen aineistossa taajaan ilmenevä käsite on ”velvollisuusseksi” eli seksin harrastaminen velvollisuudentunnosta (117, 118). Velvollisuusseksissä haluton osapuoli suostuu seksiin haluttomuudestaan huolimatta, koska näkee haluavalla osapuolella olevan oikeus yhteiseen seksiin tai kokee seksin muuten välttämättömäksi osaksi parisuhdetta (Hayfield & Clarke 2012: 71; Ling 2013: 70; Brown-Bowers 2015: 327–328). Parisuhdeseksi merkityksellistyy siis tästä näkökulmasta katsottuna sopimuksenvaraiseksi asiaksi, josta huolehtimiseen molemmilla osapuolilla on velvollisuus. Tämä puolestaan luo epäsuorasti seksuaaliselle haluttomuudelle merkityksen eräänlaisena sopimusrikkona.

- 117) Vaikka tuntuu pahalta sanoa se, inhoan seksiä hänen kanssaan. Harrastamme seksiä ehkä noin kerran kuussa, ja silloinkin vain, koska minun on pakko antaa hänelle velvollisuudesta. Eihän kukaan halua elää täysin seksittömässä parisuhteessa.
- 118) Jos nainen kokee, että mies pitää seksiä velvollisuutena ja syyttää naista haluttomuudesta, nainen alkaa nähdä seksin pakkona.

Seksuaalisen haluttomuuden merkitys sopimusrikkona nousee esille myös siinä, kuinka se konstruoidaan aineistossa muiden ”parisuhderikkeiden”, eli esimerkiksi pettämisen, selittäjäksi. Esimerkiksi alla olevista (199–121) viesteistä heijastuu epäsuora näkemys siitä, että kumppanin haluttomuus voi toimia syynä kumppanin pettämiselle. Sopimusriikon merkityk-

sessä seksuaalinen haluttomuus saa siis implisiittisen merkityksen tekijänä, joka purkaa parisuhdesopimuksen tai vähentää sen painoarvoa, ja näin asettaa myös muut parisuhteen velvollisuudet kriittisen tarkastelun kohteeksi.

- 119) Miehet luovuttaa oikeasti sen vastuun naisen haluttomuudesta liian helposti sille naiselle itselleen jotta voivat oikeuttaa pääsyn vieraisiin itselle.
- 120) Äskeiseen liittyen on aivan turha yrittää syyllistää meitä naisia; mitäs et anna, menen vieraisiin. Ei ole syytä joka oikeuttaa menemään vieraisiin, mutta on syitä jotka oikeuttavat lopettamaan suhteen.
- 121) Jos ei sinulla ole ymmärrystä koittaa selvittää vaimosi haluttomuuden syytä muutoin kun pettämällä niin lopputulos on melko selvä. Onnea valitsemallasi tiellä. Se tulee olemaan kivinen.

6.3.2 Syyllisyysdiskurssi

Kuten semanttisen preferenssin analyysissa (5.2.2) tuodaan esille, *haluttomuus*-noodin frekventimpiin kollokaatteihin kuuluu kaksi syyllisyyteen ja syyllistämiseen viittaavaa sanaa (SYYTTÄÄ ja VIKA). Myös seksuaalisen haluttomuuden kokemuksia käsittelevissä tutkimuksissa (ks. Ling 2013) on havaittu, että syyllisyyden ja syyllistämisen teemat nousevat esille haluttomuuden kokemusta kuvaillessa. Ei voida siis pitää yllättävänä, että eräs tutkimusaineistossa esille nouseva merkityksellistämisen tapa on syyllisyysdiskurssi. Syyllisyysdiskurssissa seksuaalinen haluttomuus merkityksellistyy asiaksi, jota on mahdollista ja luonnollista lähestyä syyllisyyden tunteiden ja syyllisten etsimisen näkökulmasta. Diskurssi nousee esille erityisesti viittauksina haluttoman kokemiin syyllisyyden tunteisiin (122, 123).

- 122) Nykyisin seksielämämme on parantunut, enkä enää pöde syyllisyyttä tai tunne itseäni huonoksi vaan pystyn nauttimaan mieheni kosketuksesta.
- 123) En millään jaksaisi syyllistyä haluttomuudestani enää. Olen niin kovasti jo huonommuutta ja syyllisyyttä sen takia potenu. Ehkä minäkin olen normaalisti vaan tällainen.

Edeltävissä esimerkeissä haluttomuus merkityksellistyy siis ongelmaksi, josta haluton kantaa tai on joskus kantanut syyllisyyttä. Haluavalle osapuolelle rakentuu diskurssissa puolestaan merkitys toimijana, joka voi toiminnallaan ja sanoillaan ylläpitää näkemystä haluttoman osapuolen syyllisyydestä (124, 125). Diskurssi konstruoi näin ollen haluttoman ja haluavan osapuolen välille valta-asetelman: haluava osapuoli on se, jolle rakentuu mahdollisuus esittää syytöksiä, kun taas haluttomalle rakentuu rooli puolustautuvana osapuolena.

- 124) Jos seksihalut ovat kadonneet rankan työn tms. stressin takia, se on enemmän kuin normaalia, ja puolison syyllistävä vonkaaminen vain vahvistaa haluttomuutta.
- 125) Paras tapa tappaa naisen tunteet (miellyttämisenhalu) on kiukutella, syyttää ja syyllistää naista seksin haluttomuudesta.

Huomattava osa syyllisyysdiskurssin ”johtolangoista” esiintyy viesteissä, joissa syyllisyyden tunteiden ja syyllistämisen tarpeellisuus ja oikeudenmukaisuus pyritään kyseenalaistamaan (126, 127). Kriittisestä näkökulmasta huolimatta viesteissä kuitenkin nojataan ennakkoletukseen siitä, että haluttomuutta on mahdollista käsitellä syyllisyyden tematiikasta käsin.

- 126) Toivottavasti pystyt helpottamaan paineita käsin, vaikka vaimosi onkin tällä hetkellä haluton. Kysele rauhallisesti mitä voisit asian hyväksi tehdä, mutta älä vaan painosta tai syyllistä, se pahentaa tilannetta entisestään.
- 127) Mutta todellakaan, toista ei saa syyllistää haluttomuudesta tai kehottaa tekemään jotain vasten tahtoaan toisen mieliksi. Haluttomuus ei ole oma tietoinen valinta ja tuntuu pahalta muutenkin, saati syyllistettynä.

On myös huomionarvoista, että valtaosassa syyllisyysdiskurssiin viittaavista viesteistä ei tuoda esille, minkä vuoksi seksuaalinen haluttomuus aiheuttaa syyllisyyden tunteita tai syyllistämisen tarpeen. Seksuaalisen haluttomuuden ja syyllisyyden tematiikan välinen kiinteä yhteys rakentuu siis aineistossa itsestäänselvyydeksi tai presuppositioksi, jota viestin tuottajan ei tarvitse erikseen perustella viestin vastaanottajille.

Kuten edellä esitetyistä havainnoista käy ilmi, syyllisyysdiskurssin voidaan ajatella implikoivan eli esittävän epäsuorasti seksuaaliselle haluttomuudelle merkityksen vaivana, rikkeenä tai häiriönä, jonka haluton osapuoli aiheuttaa. Syyllisyysdiskurssin voidaan ajatella kytkeytyvän näin osaksi sopimusdiskurssia: kun seksuaalinen haluttomuus saa merkityksen sopimusrikkona, haluttoman osapuolen voidaan ajatella syyllistyneen kyseiseen rikkomukseen ja häiriön tai vaivan tuottamiseen. Yhdessä sopimus- ja syyllisyysdiskurssin rakentavatkin seksuaalisen haluttomuuden käsittelystä eräänlaisen oikeusneuvottelun, jossa ”rikkeen” (seksuaalisen haluttomuuden) merkittävyys ja sen tuottaneen osapuolen (lähtökohtaisesti haluttoman) osuus pyritään määrittelemään.

6.3.3 Vaihtokauppadiskurssi

Vaihtokauppadiskurssi eroaa muista valtapelidiskursseista siinä, ettei siinä niiden tavalla nojata seksuaalisen haluttomuuden ”riike”- ja ”haitanteko”-merkitykseen. Sen sijaan seksuaalinen haluttomuus merkityksellistyy diskurssissa osaksi parisuhteen osapuolten välistä vaihtokauppaa,

jossa haluava osapuoli pyrkii erilaisilla teoilla ja palveluksilla ”ostamaan” vähemmän halua-valta osapuolelta seksiä. Toisin sanoen vaihtokauppadiskurssi nojaa vahvasti sosiaalisen vaihtokaupan teoriaan (*social exchange theory*, ks. Kontula 2009: 161–164), jossa seksi esitetään hyödykkeenä ja kaupankäynnin välineenä ja seksuaaliset suhteet puolestaan seurauksena kyseisestä kaupankäynnistä. Vaihtokauppateorian mukaan vähemmän seksiä haluavalla osapuolella on lähtökohtaisesti enemmän valtaa, koska hän voi vähäisempien halujen vuoksi säädellä kaupankäynnin ehdot (Kontula 2009: 162). Vaihtokauppateorian peruseriaatteet nousevat esille myös vaihtokauppadiskurssissa, jonka keskeiset piirteet esittelen seuraavaksi.

Vaihtokauppateorian mukaisesti vaihtokauppadiskurssissa seksi merkityksellistyy asiaksi, jonka voi luovuttaa henkilöltä toiselle. Tämä nousee esille erityisesti siinä, kuinka diskurssissa lähestytään seksiä antamisen (128, 129) ja saamisen (139, 140) toimintojen kautta. Seksi ei ole näin ollen yhdessä jaettu kokemus tai aktiviteetti vaan pikemminkin hyödyke, jonka yksi osapuoli antaa toiselle myöntyessään seksiin.

- 128) Näinpäin voi olla myös miestenkin kanssa, saattaahan miehehetkin kärsiä haluttomuudesta, mutta antavat vaimolleen, jotta tämä olisi tyytyväinen tai saadakseen jonkin vastineen siitä.
- 129) pointtini on se, että omasta haluttomuudestaan huolimatta olisi siltikin hyvä antaa miehelle, ei tarkoita sitä, että olisin jotenkin alistettu tai typerä ihminen.
- 130) Jokin miehissä etoo... Tuntuu että ne on jämähtäny jollakin tavalla alkukantaiselle tasolle seksuaalisuutensa kanssa. Niiden on pakko saada seksiä. Siis PAKKO.
- 131) Kuka tässä on väittämässä että heti ja aina pitäisi saada seksiä? Tollokin tajuaa että jos toosa on tikattu, niin himot ei ihan heti hyrrää.

Kuten edellä jo tuotiin ilmi, seksuaalisesti vähemmän halukas osapuoli on yleensä seksistä neuvoteltaessa vaikutusvaltaisemmassa asemassa, sillä hän voi sanella seksistä maksettavan ”hinnan”. Vaihtokauppadiskurssissa tämä näkemys nousee esille erityisesti viittauksina erilaisiin tekoihin ja palveluksiin, jotka koetaan tarpeellisina tai hyödyllisinä seksin saamisessa. Aineistossa toistuva asetelma on, että seksiä enemmän haluava osapuoli on mies, joka pyrkii palveluksia (esimerkiksi kotitöitä) tekemällä ”saamaan” seksiä naiselta. Tämä näkemys naisen ”seksuaalisesta vallasta” on tyypillinen vaihtokauppateorialle (Kontula 2009: 162–164).

- 132) Miehet kuvittelee aika usein että kun mä tiskaan saan palkaksi seksiä.
- 133) Usein saa lukea, kuinka naisihmiset valittelevat, kuinka mies ei tee kotitöitä, ei osallistu lasten hoitoon jne ja että siinä on suuri syy haluttomuuteen. Julkean tunnustaa, että meillä on asia juuri toisinpäin: mies tekee ja osallistuu - mykkäkautenaan kaikkein eniten ja sekös saa vielä enemmän tuntumaan että seksiähän tässä taas ostatellaan.
- 134) Itse en vaimoltani eväisi (ole evännyt) hierontaa, halausta tai suudelmaa mikäli hän niitä minulta pyytäisi. Miksi seksiä parisuhteessa aseenaan käyttävät vaimot (omani myös) / tyttöystävät tuntuvat perustelevan haluttomuuttaan juuri sillä syyllä, että mies ei huomioi?

Kuten esimerkiksi 134 käy ilmi, vaihtokauppadiskurssissa keskeinen piirre on myös seksin merkityksellistäminen vallankäytön välineeksi. Koska vähemmän haluavalla osapuolella on enemmän valtaa seksistä neuvoteltaessa, hän voi myös käyttää seksiä ”aseenaan” saadakseen jonkin toiveensa tai tahtonsa läpi (Kontula 2009: 162–164). Vaihtokauppateorian mukaisesti aineistossa tyypillisimmäksi ”seksuaalisen vallan” käyttäjäksi eli seksin portinvartijaksi rakentuu nainen, joka seksuaalisella haluttomuudella pyrkii käyttämään valtaa seksiä haluavaan mieheen (134, 135). Aineistossa esiintyy kuitenkin myös viestejä, jossa seksuaalisen vallan käyttäjäksi esitetään mies (136, 137).

- 135) Täällä palstalla aina jauhetaan siitä, miten naisen haluttomuuteen on esimerkiksi syynä se, ettei mies osallistu kotitöihin. Uskallan kyllä olla täysin eri mieltä, vaikka olenkin nainen. On helpp valittaa väsymystä ja vaatia sitä ja tätä käyttäen seksiä vallan välikappaleena.
- 136) Tuntui siltä, että miehen haluamiseen piti kaikki tähtien asennosta lähtien olla oikein ja lisäksi mies tuntui käyttävän seksiä vallan välineenä, koska itse sitä halusin.
- 137) Luulisin, että seksillä kiristäminen on yleisempää naisilla, mutta itse naisena olen törmännyt vai tähän mies pihtaa-ilmioon. Eikä kyse ollut siis haluttomuudesta vaan nimenomaan siitä, että mulkun pihtaamisella mies yritti kiristää minut tekemään mielikseen (ei sänkyjuttuja, niitä olisin ilolla tehnytkin ihan kiristämättä;-), vaan yritti riistää minulta mielipiteen vapauden jne).

Esimerkissä 137 huomionarvoisena voidaan pitää sanan *pihdata* käyttämistä. Kielitoimiston sanakirjan (s.v. *pihdata*) mukaan eräs *pihdata*-verbin keskeisimmistä merkityksistä on ’kitsastella’, jota puolestaan voidaan käyttää merkityksessä ’käyttää jotakin säästeliäästi’ (KS s.v. kitsastella). Näiden määritelmien mukaisesti seksin ”pihtaaminen” voidaan käsittää eräänlaiseksi ”seksin säästämiseksi” eli tarkoitukselliseksi seksin välttelyksi. Aineistoa tarkastellessa pihtaamiselle annetaan usein merkitys seksuaalisena haluttomuutena, jota ohjaavat motivationaaliset tekijät eli esimerkiksi seksuaalisen vallan käyttäminen (esimerkkinä 137). Osassa aineiston viesteistä näkemys erosta ”luonnollisen” haluttomuuden ja ”tarkoituksellisen” haluttomuuden (eli pihtaamisen) välillä tuodaan myös eksplisiittisesti esille (138–140):

- 138) Minusta pihtaaminen ja haluttomuus ovat kaksi eri asiaa. Itse en ole pihtarityyppiä. En ole halunnut käyttää seksiä valtavälineenä tms.
- 139) Mitä tuohon oikeaan pihtaukseen tulee tarkoitin sillä lähinnä toisen ihmisen kiusausta tyyliin antaa ymmärtää muttei ymmärrä antaa ja sillä ei ole mitään tekemistä seksuaalisen haluttomuuden kanssa. Selvisikö?
- 140) Minusta seksistä kieltäytyminen on pihtausta aina silloin kun se tehdään tarkoituksellisesti, siis yrityksenä loukata toista tai vaikuttaa toiseen. Pihtari voi siis ollat minusta myös itse haluton mutta käyttää seksistä kieltäytymistä myös johonkin päämäärään. Eli vaikka antaa haluttomuudesta huolimatta palkintona vasta kun on ensin saanut mitä haluaa.

Edellä esiteltyjen havaintojen perusteella vaihtokauppadiskurssin ominaispiirteiksi voisi erottaa seuraavat merkityksellistämistavat: seksin merkitys hyödykkeenä, jota yksi osapuoli ”antaa” toiselle vastapalvelusta vastaan, sekä seksuaalisen haluttomuuden merkitys ”vallankäyttönä”, jossa haluton henkilö pyrkii ”seksiä säästämällä” ohjaamaan tai kiristämään haluaava osapuolta. Toisin sanoen vaihtokauppadiskurssi, aivan kuten sopimus- ja syyllisyysdiskurssikin, rakentaa parisuhteen osapuolten välille valta-asetelman: haluttomampi osapuoli saa merkityksen ”tavarantoimittajana”, jonka toimittamasta ”hyödykkeestä” haluava osapuoli on riippuvainen. Näin parisuhde redusoituu eli pelkistyy eräänlaiseksi markkina-alueeksi, jossa kaksi omaa etua tavoittelevaa yksilöä pyrkii eri tavoin hyötymään toisistaan.

6.3.4 Yhteistyödiskurssi

Toisin kuin edellä esitellyissä suhdediskursseissa, yhteistyödiskurssissa lähestytään parisuhdedynamiikkaa kumppanuuteen ja vastavuoroisuuteen perustuvan yhteistyön pohjalta. Yhteistyödiskurssin keskiössä toimii ajatus ryhmän (eli parisuhteen) osapuolten välisestä solidaarisuudesta, joka Laitisen ja Pessin (2015: 1–3) mukaan saa konkreettisen muotonsa muun muassa muiden ryhmän jäsenten auttamisena ja tukemisena ongelmatilanteissa sekä yhteisen hyvän eteen työskentelemisenä. Yhteistyödiskurssissa seksuaalinen haluttomuus merkityksellistyy näin ollen ongelmaksi, joka edellyttää kumppaneiden välistä yhteistyötä ja auttamista. Tämä merkitys käy ilmi esimerkiksi viesteistä, joissa pariskunnan osapuoliin viitataan ”taisteluparina” (141) ja annetaan positiivinen merkitys kumppanista huolehtimiselle ja läheisyydelle (142).

141) Sinulla on varmasti ihana mies, koska olet hänen kanssaan halunnut naimisiin ja olet valmis tai tulemaan tämänkin asian yli.

142) Ehdota, että unohtatte seksi vaikka kuukaudeksi, mutta otatte läheisyyden löytymisen tavoitteeksi. Halitte, pussaillette, olette kainalossa, hierotte toisianne mahdollisimman paljon jne. Kumpikin yrittää kuunnella ja ymmärtää toista parhaansa mukaan (haluttomuuden syy voi olla ettei tunne tulevana kuulluksi tai arvostetuksi), kumpikin yrittää antaa toiselle läsnäoloa ja kertoa päivittäin ainakin yhden oman tunteen, haaveen tai unelman. Kun läheisyys on saatu takaisin, on helpompi siirtyä tauon jälkeen seksiinkin.

Kommunikaatio rakentuu yhteistyödiskurssissa hyvin keskeiseksi osaksi parisuhteen osapuolten välistä yhteistyötä. Kommunikaation keskeisyys nousee esille muun muassa käskylauseissa ja nesessiivirakenteissa, joissa erilaiset viestintätavat merkityksellistyvät tärkeiksi, hyödyllisiksi tai välttämättömiksi toiminnan muodoiksi.

- 143) Kysele rauhallisesti mitä voisit asian hyväksi tehdä, mutta älä vaan painosta tai syyllistä, se pa hentaa tilannetta entisestään. Ja kerro kerta toisensa jälkeen että rakastat, niinhän sä teet, jos kerran haluat apua haluttomuuteen. Helliä hetkiä teille!
- 144) Joo, asiasta pitäisi kai keskustella avoimesti, mutta se tuntuu täysin mahdottomalta ajatukselta. Ajattelen, että sitten vasta karpäsestä tulee härkänen ja asia paisuu suuremmaksi.
- 145) NO nyt pähkinän lykkäsit purtavaksi.. Eipä siihen oikein muu auta kun puhuminen joko kumppanin kanssa tai ulkopuolisen (seksuaaliterapia/terapia). Oma mies oli myös puhumista vastaan, mutta onneksi lopulta avautui asiasta.

Tärkeän toiminnon lisäksi avoin kommunikaatio saa aineistossa kuitenkin myös merkityksen haasteena ja ongelmana. Tämä käy ilmi esimerkiksi otteista 144 ja 145, joista edeltävässä avoin keskustelu määritetään ”mahdottomaksi ajatukseksi” ja jälkimmäisessä puolestaan tuodaan ilmi kumppanin haluttomuus puhumiseen. Seksistä puhuminen ei siis näyttäisi aineiston esimerkkien perusteella rakentuvan yhtä helpoksi ja luonnolliseksi asiaksi kuin esimerkiksi Karkulehto (2006: s) ja Cameron (2003: 18) esittävät sen nykyaikana olevan.

Haluttomuutta vastaan ”taistelevien” kumppaneiden lisäksi keskeisiä toimijoita yhteistyödiskurssissa ovat parisuhde- ja seksuaaliterapeutit. Terapeutit saavat yhteistyödiskurssissa merkityksen tahona, jonka tarjoaman tuen ja keskusteluavun avulla parisuhteet osapuolet kykenevät etenemään ongelman eli seksuaalisen haluttomuuden ratkaisemisessa pidemmälle (1456, 147). Näin yhteistyödiskurssissa merkityksellisiksi toiminnoiksi rakentuvat yhteistyö ja kommunikaatio laajenevat käsittämään parisuhteen osapuolten lisäksi myös muut parisuhteen kannalta merkitykselliset toimijat.

- 146) NO nyt pähkinän lykkäsit purtavaksi.. Eipä siihen oikein muu auta kun puhuminen joko kumppanin kanssa tai ulkopuolisen (seksuaaliterapia/terapia). - - mies meni terapeutin vastaanotolle (massenus), toki seksuaalisuus (tai seksuaalittomuus) kuuluu asiaan ja tätä kautta olemme yhdessä saaneet apuja ja voimia selvittääksemme asian ulkopuolisen avustuksella yhdessä kotona. Vielä ei voitettu olla, mutta hyvin on alkumatka lähtenyt käyntiin:)
- 147) Sinulla on varmasti ihana mies, koska olet hänen kanssaan halunnut naimisiin ja olet valmis taistelemaan tämänkin asian yli. Arvosta sitä, mitä sinulla on. Ja menkää vaikka seksuaaliterapeutille, sitä itsekin harkitsen, koska en ymmärrä syytä miehen haluttomuuteen. Siellä siis puhutaan suhteesta yleensä, koska kaikki suhteen asiat heijastuvat seksiin. Zemiä

Terapeuteille rakentuva auttajan toimijuus yhdistää yhteistyödiskurssin biolääketieteen diskurssiin, sillä vastaavalla tavalla biolääketieteen diskurssissa lääkäreille rakennetaan merkitys haluttoman henkilön tukena ja neuvonantajana (ks. 6.1). Terapeuteille ja lääkäreille rakentuvaa vaikutusvaltaa voidaan pitää merkinä asiantuntijadiskurssista, jossa eri tieteen tai hoitotapojen asiantuntijat merkityksellistyvät keskeisiksi avuntarjoajiksi ja ongelman selvittäjiksi. Analyysini rajallisesta laajuudesta johtuen en perehdy tässä tutkimuksessa sen syvemmin asiantuntijadiskurssiin, vaikka sitä voidaan pitää vallankäytön ja ideologioiden näkökulmasta merkityksellisenä tarkastelun kohteena.

6.3.5 Yhteenvedo suhdediskursseista

Edellä luvuissa 6.3.1–6.3.4 on tuotu ilmi, kuinka eri suhdediskurssit realisoituvat aineistossa ja millaisia merkityksiä niissä rakentuu seksuaaliselle haluttomuudelle sekä haluttomuuteen läheisesti liittyville toimijoille, toiminnoille ja ilmiöille. Tarkastelen seuraavaksi tarkemmin, kuinka diskursseista tehtävät havainnot kytkeytyvät laajempiin sosiaalisiin ja kulttuurisiin käytänteisiin sekä vallankäyttöön.

Kuten luvuissa 6.3.1–6.3.3 nousee esille, valtapelidiskurssien keskiössä ovat parisuhteen osapuolten välille rakentuvat valta-asetelmat. Valtapelidiskurssien heijastamaa ihmiskäsitystä voi pitää hyvin yksilökeskeisenä: yksilöt tavoittelevat ensisijaisesti omaa hyötyään ja tarvitsevat yhteiselon perustaksi joko yhteisen sopimuksen tai jonkin ulkoisen motivaation lähteen. Yksilökeskeisyys nousee implisiittisesti esille esimerkiksi siinä, millaiseksi parisuhteen osapuolten välinen vuorovaikutus aineistossa rakentuu, mutta keskustelijat nostavat näkemykset yksilöiden välisistä valtataisteluista myös eksplisiittisesti esille, puhumalla esimerkiksi seksuaalisesta vallankäytöstä. Keskustelijat näyttäisivät siis tukeutuvan kielenkäytössään merkityksellistämisen tapoihin, joiden alkulähde on sosiologisissa ja muissa ihmisen toimintaa selittävässä teorioissa, esimerkiksi luvussa 6.3.3 mainitussa sosiaalisen vaihtokaupan teoriassa. Tämä ei ole mikään tuntematon ilmiö internetviestinnän maailmassa: esimerkiksi Saresma (2012) on havainnut Henry Laasasen *Ihmissuhteet ja tasa-arvo* -blogia tutkiessaan, että oletus naisten seksuaalisesta vallankäytöstä on hyvin suuresti esillä sekä itse blogiteksteissä että niiden kommentissa. Näkemykset miesten ja naisten välisistä valtataisteluista ja seksin asemasta vaihdannan välineenä näyttäisivät siis saaneen valtaa suomalaisissa internetkeskusteluissa.

Valtapelidiskursseissa voi pitää huomionarvoisena sitä, kuinka ne rakentavat sekä implisiittisesti että eksplisiittisesti haluttomasta kuvaa joko vahingonaiheuttajana (syyllisenä) tai hyväksikäyttäjänä/kiristäjänä (seksuaalisen vallan käyttäjänä). Diskursseissa haluton osapuoli siis

tietyllä tapaa epäinhimillistyy eli merkityksellistyy tasa-arvoisen kumppanin ja psykofyysisen olennon sijasta tietyn valta-aseman edustajaksi. Valtapelidiskurssien rakentamaa kuvaa seksuaalisesta haluttomuudesta voi pitää pääosin negatiivissävytteisenä: kieltäytymällä seksistä haluton päätyy väistämättä aiheuttamaan vahinkoa ja tuskaa haluavalle osapuolelle. Haluttoman osapuolen ja haluttomuuden esittämistä negatiivista valossa voidaan pitää merkittävänä vallankäytön välineenä, sillä se asettaa haluttoman kokemaan omat haluttomuutensa kokemukset kiellettyinä ja vahingollisina.

Yhteistyödiskurssin välittämä ihmiskäsitys on hyvin erilainen: ihmisen välinen vastavuoroinen huolehtiminen ja vuorovaikutus rakentuvat diskurssissa keskeisimmiksi sosiaalisia suhteita määrittäväksi tekijäksi. Yhteistyödiskurssissa ei näin ollen rakennu selkeitä valta-asetelmiä parisuhteen osapuolen välille vaan pikemminkin suurin valta on heidän toimintaansa ohjaavalla solidaarisuuden periaatteella. Valtapelidiskursseja ja yhteistyödiskurssia yhdistää kuitenkin eräs merkittävä tekijä: niissä kaikissa seksuaalinen haluttomuus merkityksellistyy vakavaksi ongelmaksi, joka on uhka parisuhteen toimivuudelle. Valtapelidiskursseissa tämä heijastuu parisuhteen osapuolten välille rakentuvina valtataisteluina, kun taas yhteistyödiskurssissa seksuaalisen haluttomuuden käsittely saa merkityksen eräänlaisena taisteluna tai kamppailuna, jonka selättäminen vaatii parisuhteen osapuolilta erityistä ”vaivannäköä”, esimerkiksi oman toiminnan säätelyä tai asiantuntija-apuun tukeutumista. Voidaan siis ajatella, että yhteistyödiskurssi asettaa pariskunnan niiden samojen kurinpidollisten toimien kohteeksi, joihin biolääketieteen diskurssi asettaa yksilön.

6.4 Kärsimysdiskurssi

Kuten jo korpusanalyysissa ja edeltävissä luvuissa on noussut esille, seksuaalinen haluttomuus liitetään vahvasti negatiivisiin tuntemuksiin ja kokemuksiin. Eräänä seksuaalisen haluttomuuden keskeisimmistä diskursseista voidaan näin ollen pitää kärsimysdiskurssia, joka merkityksellistää seksuaalisen haluttomuuden kärsimystä, tuskaa ja muita negatiivisia seurauksia aiheuttavaksi ilmiöksi. Kärsimysdiskurssia voidaan pitää hyvin keskeisenä seksuaalisen haluttomuuden merkityksellistämistapana, sillä se liittyy osaksi monia muita seksuaalisen haluttomuuden diskursseja ja toimii keskeisenä perustana sille, että seksuaalinen haluttomuus näyttäytyy ongelmallisena. Voidaankin Sunderlandin (2004: 69) sanoja lainaten todeta, että kärsimysdiskurssi on seksuaalisen haluttomuuden merkityksellistämässä ”ylemmän tason diskurssi” eli diskurssi, jonka vaikutusalue ulottuu monelle eri osa-alueelle.

Kärsimysdiskurssi nousee esille jo siinä, mitä verbiä aineistossa suositetaan seksuaalisen haluttomuuden kokemiseen viitattaessa. Kuten luvussa 5.1 tuodaan esille, *haluttomuus*-noodi kollokoi vahvasti *kärsiä*-verbin kanssa (148, 149) ja myös sellaisissa koteksteissa, joissa yhteys haluttomuuden kokemisen ja kärsimyksen välillä ei ole selkeää yhteyttä (149). Seksuaalisen haluttomuuden ja kärsimyksen välinen yhteys näyttää siis luonnollistuneen niin vahvasti, että *kärsiä*-sana on muuttunut (seksuaalinen) *haluttomuus*-sanan luontaisimmaksi ja lähes ainoaksi syntagmaattisesti kelvolliseksi vaihtoehdoksi useiden eri kokemuksiin ja tuntemuksiin viittaavien verbien joukosta.

148) Niinhän se vaan on, että itse kärsin vuosia mieheni haluttomuudesta ja syyllistin siitä itseäni.

149) Tutkimusten mukaan haluttomuudesta kärsivissä pareissa haluttomuus johtuu kolmasosassa tapauksista miehestä ja kahdessa kolmasosassa naisesta.

Kärsimysdiskurssin johtolankoina toimivat myös useat muut tuskaisaan ja negatiiviseksi mielletävään olotilaan viittaavat sanat ja ilmaisut, kuten esimerkiksi alla olevissa esimerkeissä näkyvät *pilata elämä*, *painostava ilmapiiri*, *puutostila*, *loukata*, *paskamainen* ja *katkeroitua*. Eri tuskaisuuteen ja negatiiviseen olotilaan viittaavien sanojen kirjo on hyvin laaja aineistossa, ja niiden jäljittämiseksi pitäisi tehdä erillinen kollokaatioanalyysi, mistä johtuen tarjoan tästä diskurssipiirteestä vain yleiskuvauksen.

150) En millään jaksaisi syyllistyä haluttomuudestani enää. Olen niin kovasti jo **huonommuutta** ja **syyllisyyttä** sen takia potanut. Ehkä minäkin olen normaalisti vaan tällainen. Olen sanonut monta kertaa, että en halua **pilata** toisen **elämää** seksittömyydellä ja että vapaasti saa lähteä - no hard feelings-, mutta saan sitten toisaalta vakuutteluja, että minussa on paljon sellaisia hyviä puolia jotka peittoavat haluttomuuden. En vaan jaksaisi tätä **painostavaa ilmapiiriä** enää edes sen lopun hyvän takia...:-)

151) Ajatuksilleni en voi tässä **puutostilassa** mitään ja on totta, että myös epäilykset juontavat juuren juuri oman pääni sisällöstä.. Minä kuitenkin olen se, jota jo jatkuvasti **loukataan** torjumisilla ja haluttomuudella

152) Minusta se oli **paskamainen** temppu uskotella ja antaa ymmärtää jotain muuta omasta seksuaalisuudesta kuin mitä se on. Kieltämättä alan **katkeroitua** miestä kohtaan ja koen hänen tahallisesti valehdelleen minulle.

Kärsimysdiskurssin asemaa seksuaalista haluttomuutta koskevien keskusteluiden ”ylemän tason diskurssina” voidaan pitää merkittävänä, sillä se vahvistaa ja syventää laajalti jaettua näkemystä seksuaalisesta haluttomuudesta ongelmana (ks. 2.4). Kärsimysdiskurssin voidaan siis sanoa tukevan edellä esiteltyjen diskurssien olemassaoloa: mikäli seksuaalista haluttomuutta ei mielletäisi tuskaa ja kärsimystä aiheuttavaksi olotilaksi, olisi vaikeampaa pitää yllä

ennakko-oletuksia muun muassa seksuaaliseen haluttomuuteen liitettävästä lääkärihoidon tarpeesta, syyllisyyden tunteista ja vallankäytöstä. Kärsimysdiskurssi on siis seksuaaliseen haluttomuuteen liitettävän vallankäytön näkökulmasta merkityksellinen erityisesti siksi, että se luo perustan lukuisten eri diskurssien kautta harjoitettavalle vallankäytölle.

6.5 Diskurssianalyysin yhteenveto

Olen edellä diskurssianalyysissä tarkastellut diskursseja, jotka korpusanalyysin tulosten ja käyttämäni lisäaineiston perusteella osoittautuivat kaikista hallitsevimiksi aineistossa. Kuten analyysistä voi havaita, diskurssit realisoituvat ja luovat merkityksiä monin eri tavoin. Esimerkiksi biolääketieteen diskurssissa keskeisimmiksi tarkastelun kohteiksi nousevat tietynlaisen sanaston esiintyminen ja konstruktiot, kun taas sukupuoli- ja suhdediskursseissa huomio kiinnittyy erityisesti eri toimijoiden toiminnan, ominaisuuksien ja aseman rakentumiseen. Kun siis pyritään havaitsemaan aineistossa ”johtolankoja” diskursseista (ks. 4.2.5), ei voida olettaa yhtä yhtenäistä reittiä tai mallia sille, kuinka diskurssin voi tunnistaa ja asettaa analyysin kohteeksi.

Diskurssien välillä voi kuitenkin havaita myös yhteneväisyyksiä. Keskeisin diskursseja yhdistävä tekijä on se, että niissä kaikissa seksuaalinen haluttomuus merkityksellistyy ongelmaksi: biolääketieteen diskurssissa haluttomuus saa merkityksen lääketieteellistä tarkastelua vaativana oireena tai vaivana, valtapelidiskursseissa seksuaalinen haluttomuus rakentuu suhteen ”sopimusta” tai kaupankäyntiä uhkaavaksi tekijäksi, yhteistyödiskurssissa seksuaalinen haluttomuus merkityksellistyy parisuhteen osapuolten väliseksi yhteiseksi haasteeksi jne. Oman tutkimukseni lähtökohta ja ennakko-oletus – seksuaalinen haluttomuus on nykyaikana ongelma – osoittautuu siis diskurssianalyysini perusteella laajalti jaetuksi näkemykseksi.

Toinen yleisesti toistuva diskursiivinen piirre aineistossa on ihmisen rakentuminen biologiansa ja luontaisten viettiensä ohjaamaksi yksilöksi, jolle on synnynnäisen olemuksensa perusteella määrätyn tietty asema ja rooli sosiaalisissa suhteissa. Tämä ennakko-oletus nousee esille erityisesti biolääketieteen, sukupuolieron ja valtapelidiskurssien kautta. Sen sijaan ihmismielen henkiset ominaisuudet ja tunne-elämän eri sävyt ovat aineistossa vähemmän näkyvillä. Esimerkiksi seksuaalisen halun yhteys rakkauden kokemiseen ja itseluottamuksen rakentumiseen, jotka muun muassa Ling (2013: 71–72) ja Kontula (2017: 37–43, 93–94) nostavat omien tutkimuksiensa pohjalta keskeisiksi seksuaalisen haluttomuuden teemoiksi, eivät tekemäni korpus- ja diskurssianalyysin perusteella nouse erityisen suuresti esille aineistosta. Ongelmakeskeinen ja aggressiivissävytteinen viestintä näyttäisikin hallitsevan aineistoa vahvemmin kuin haluttomuuden aiheuttamista epävarmuuden ja surun tunteista puhuminen.

Huomionarvoisena voidaan pitää myös sitä, että vahvasti seksiin linkittyvästä puheenaiheesta huolimatta tutkimusaineistoon sisältyvissä foorumiviesteissä tehdään hyvin vähän viittauksia konkreettisiin seksuaalisiin toimiin ja tekijöihin. Myös yhteiskunnalliset instituutiot ja vaikuttajat jäävät aineistossa vähäisesti näkyvään rooliin (vrt. Jantunen 2018: 13–14). Tarkasteltavien viestien kautta rakentuva viestintäympäristö näyttäisikin redusoituvan ensisijaisesti neuvontapalstaksi ja parisuhde- ja seksielämän lainalaisuuksia kartoittavaksi ajatustenvaihdoksi (vrt. Saresma 2012), missä yksilön eroottiset ja seksuaaliset kokemukset rakentuvat alisteisiksi tämän asemalle tieteellisen tarkastelun kohteena ja tietyn sosiaalisen roolin täyttäjänä. Pohdin luvussa 8.1 tarkemmin, mitä tiettyjen diskurssien puuttumisen perusteella voi päätellä aineistossa esiintyvien foorumiviestien ja sosiaalisen todellisuuden välisestä yhteydestä.

7 METODOLOGIAN ANALYYSI

7.1 Tutkimuksen objektiivisuus

7.1.1 Tutkijan osuus aineiston keräyksessä ja rajauksessa

Aineiston keräystä ja rajausta voidaan pitää hyvin keskeisenä tekijänä tulosten rakentumisen kannalta, sillä tarkasteltavan aineiston sisältö ja koko asettavat väistämättä rajat sille, minkälaisia havaintoja aineistoanalyysissä nousee esille. Kriittisessä diskurssintutkimuksessa ongelmaksi koetaankin se, että tutkimuksen tekijä usein valitsee aineiston oman intuiotensa pohjalta ja voi näin tietoisesti tai tiedostamattaan suosia aineiston valinnassa materiaalia, jonka hän koee tutkittavan aiheen kannalta relevanteimmaksi tai kiinnostavimmaksi (Mautner 2009: 34; Baker & McEnery 2015: 5). Korpusaineistoon sisältyy puolestaan tyypillisesti useita satoja ja tuhansia tekstejä, mistä johtuen riski tietyn näkökulman painottumisesta korpusaineistoa käytettäessä on pienempi (Garzone ja Santulli, Partington ym. 2004, 353; Baker ym. 2008: 277; Mautner 2009a: 123). Korpusanalyysissä on myös mahdollista hyödyntää yleisessä käytössä olevaa korpusaineistoa (Mautner 2009b: 35), jolloin tutkija itse ei osallistu lainkaan korpusaineistossa esiintyvien tekstien valintaan.

Olen itse kerännyt oman tutkimusaineistoni Suomi24-korpuksesta, jonka on koonnut yleiseen käyttöön tutkimuksen ulkopuolinen taho (ks. 4.1). En ole siis pystynyt henkilökohtaisesti vaikuttamaan siihen, millaista aineistoa korpukseen sisältyy, toisin kuin jos olisin koonnut tutkimusaineiston itse. Yleisen korpuksen hyödyntäminen osoittautui tutkimukseni kannalta hyväksi ratkaisuksi, sillä korpuksen sisältämä aineisto toi esille monia näkökulmia ja kielellisiä piirteitä, joita en osannut omien ennakko-oletuksieni perusteella odottaa. Mikäli olisin koonnut aineiston itse, olisin todennäköisesti kiinnittänyt huomion vain kaikista huomiota herättävimpiin ja tunnepitoisimpiin teksteihin. Yleisen korpusaineiston käyttäminen auttoi näin ollen takaamaan, ettei aineistoni valintaa ohjanneet liikaa omat henkilökohtaiset kiinnostuksen kohteeni ja ennakko-oletukseni.

Toisaalta tulee huomata, että tutkija on kuitenkin loppupeleissä se henkilö, joka päättää tutkimuksessaan hyödynnettävän korpuksen. Useimpia aiheita on mahdollista lähestyä monenlaisen aineiston kautta, ja näin ollen tutkija tekee päätöksen siitä, minkä kriteerien perusteella hän erottelee aineistot toisistaan. Omassa tutkimuksessani Suomi24-korpuksen valintaa tutkimusaineistoksi puolsi erityisesti korpuksen helppo saatavuus: korpus oli koottu jo etukäteen toisen tahon puolesta ja siitä oli mahdollista ladata aineistoa itselleen ilmaiseksi internetissä.

Oma ennako-oletukseni oli myös, että Suomi24:n kaltaisella vilkkaalla foorumilla (ks. 4.1.3.) aiheesta riittäisi runsaasti monipuolista aineistoa. Sen sijaan pohdinnat siitä, kuinka käyttökel-poista juuri kyseisen foorumin materiaali on tutkittavan aiheen tai tutkimusmenetelmien kannalta, ovat ohjanneet aineiston valintaa vain toissijaisesti. Tutkijan henkilökohtaiset näkemykset ja intuitio näyttäisivät siis ohjaavan aineiston valintaa välillisesti myös korpusta hyödynnet-täessä.

Aineistoa rajatessa tutkijan osuus korostuu entisestään, sillä usein rajauksessa tehtävät valinnat perustuvat hyvin pitkälti tutkijan omiin näkemyksiin. Korpusaineistoa käytettäessä tutkijan tekemät rajaukset voidaan jakaa kahteen ryhmään: aihetta koskevan aineiston hakeminen sekä analyysissa tarkasteltavien tekstien rajaaminen. Usein korpusta käytettäessä analyysin aineistona ei toimi koko korpus vaan ne tekstit, joissa jokin tutkimusaiheen kannalta relevantti kielellinen piirre tai yksikkö esiintyy (ks. esim. Baker 2008; Jantunen 2018). Esimerkiksi oma analyysini on keskittynyt tutkimaan tekstejä, joissa esiintyy sana *haluttomuus* sen eri taivutusmuodoissa (ks. 4.2.1.). Aineiston hakemisessa käytettävän hakusanan valinta on näin ollen keskeinen osa aineiston rajausprosessia, sillä ne tekstit, joissa hakusana ei esiinny, rajautuvat läh-tökohtaisesti analyysin ulkopuolelle. Esimerkiksi omassa korpusanalyysissäni huomioimatta ovat jääneet muun muassa tekstit, joissa viitataan seksuaaliseen haluttomuuteen *haluton*-sanan eikä *haluttomuus*-sanan kautta.

Analyysissa tarkasteltavien tekstien rajauksessa tutkija puolestaan tekee valinnan siitä, mitkä korpuksesta löydetty tekstit hän kokee soveliaaksi tutkimusaineistoksi analyysin kannalta. Esimerkiksi foorumiaineistosta voi olla syytä karsia pois tekstit, joiden informaatioarvo on vähäinen tai joissa käytetään kieltä asiattomasti. Tällöin kysymykseksi nousee pohdinta siitä, mitä voidaan pitää soveliaana tutkimusaineistona ja mitä ei. Esimerkiksi alla olevan aineistoesi-merkin (153) kohdalla on tutkijan päätettävissä, voiko sitä humoristisen ja liioittelevan sävynsä vuoksi pitää relevanttina aineistona tutkittavan aiheen kannalta. Näin ollen on väistämättä tutkijakohtaista, mitkä aineistoon sisältyvistä viesteistä karsiutuvat pois ja mitkä jäävät.

- 153) Pitäisikö jonkun vapaaehtoisesti mennä tekemään tutkimusta, ovelta ovelle kysyen: Onko teillä haluttomuutta sexin kanssa? Tai pitäisikö tutkimus tehdä kallupkyselyllä kirjeitse tai puhe-limitse. Tai pitäisikö ovelta kysyen sijaan kurkistaa makuukamariin ja vilkaista miten hommat etenee. Uskallusta vaaditaan, ainakin ovelta ovelle tapahtuvalla kyselyllä.

Tulee kuitenkin huomata, että aineiston rajauksessa ilmenevien valintamahdollisuuksien määrä ei käytännössä ole rajaton. Esimerkiksi seksuaalista haluttomuutta käsitteleviä foorumi-

viestejä haettaessa mahdollisten hakusanojen määrä oli loppujen lopuksi pieni, sillä parhaimmatkin kakkosvaihtoehdot – *haluton*, *seksihaluttomuus* ja *seksuaalinen* – olisivat tuottaneet tulokseksi joko näkökulmallisesti liian rajatun, liian pienen tai liian suuren tekstijoukon. Oman korpusanalyysini perusteella myös tekstien karsinnassa tutkijan intuitiolla on loppupeleissä vähäinen osuus, sillä suurin osa aineistoon sisältyvistä teksteistä oli täysin asiallisia eivätkä näin ollen kaivanneet tarkempaa tarkastelua. Aineiston rajauksen tutkijalähtöisyydestä huolimatta tutkijan henkilökohtaisten näkemys vaikutus tehtäviin rajausvalintoihin näyttäisi siis olevan melko vähäinen, ainakin, mikäli tutkimuksessa pyritään johdonmukaisuuteen rajauksia tehdessä ja saamaan tutkimuksen kannalta mahdollisimman relevanttia aineistoa käyttöön.

7.1.2 Tutkijan osuus korpusanalyysin tulosten rakentumisessa

Kuten Baker ym. (2008: 277) tuo esille, korpusanalyysin rakentamiseen sisältyy monia valintoja, joissa tutkijan intuitio on merkittävässä roolissa. Kyseiset valinnat voi jakaa kollokaatioanalyysin osalta seuraaviin: kollokaatiomäärittelmä, kollokaatioiden tutkimusmenetelmä sekä tarkasteltavien kollokaatioiden rajaus. Semanttisen preferenssin analyysin osalta keskeisimmät valinnat ovat puolestaan semanttisten luokkien muodostaminen sekä tarkasteltavien kollokaatioiden jaottelu luokkiin, jotka tosin limittyvät vahvasti toisiinsa. Tarkastelen seuraavaksi, kuinka oma osuuteni tutkijana näkyy kyseisissä valinnoissa.

Kollokaatiomäärittelmää voidaan pitää eräänä merkittävimmistä kollokaatioanalyysia ohjaavista tekijöistä, sillä määrittelmä toimii keskeisenä perustana sille, mitkä sanat päätyvät kollokaatioanalyysin tarkastelun kohteeksi ja mitkä eivät. Oma kollokaatiomäärittelmäni ovat ohjanneet sekä käytännön asettamat rajoitukset että intuitioni. Pyrin esimerkiksi rajaamalla tarkastelun vain noodin kontekstissa usein toistuviin, sisältösanoiksi luokiteltaviin sanoihin varmistamaan sen, että havaittavat kollokaatit tuottaisivat diskurssianalyysin kannalta oleellista tietoa. Toisaalta esimerkiksi kollokaatiövälän laajuuden määrittelyä ohjasi pääosin intuitio siitä, että suurempi tarkastelualue olisi korpuspohjaisen diskurssianalyysin kannalta parempi ratkaisu kuin tarkastelualueen tiukempi rajaus. Kollokaatiomäärittelmän ei siis tarvitse tai edes olisi syytä pohjautua pelkästään tutkijan ”mututuntumaan”, mutta tutkijan intuitiolla näyttäisi oman tutkimukseni perusteella olevan kuitenkin oma osansa määrittelmän rakentumiseen.

Kollokaatioiden tutkimisessa olen keskittynyt niiden absoluuttisen frekvenssin tarkasteluun. Tätä valintaa ohjasi pääosin käytännön rajoitteet: tilastollisten menetelmien opettelu olisi vienyt oman aikansa, joten tuntui helpommalta lähestyä uutta tutkimuksen lajia ”yksinkertaisemman” kvantitatiivisen menetelmän kautta. Myös monissa muissa korpusta hyödyntävissä

kriittisen diskurssintutkimuksen töissä tilastollisten menetelmien hyödyntäminen on vähäistä tai rajallista (Baker ym. 2008: 275). Näyttäisi siis siltä, että tutkijan taidon tai uskalluksen puute voi osaltaan myös vaikuttaa siihen, millaiseksi korpusanalyysin tekeminen muodostuu diskurssintutkimuksen yhteydessä. Pohdin tarkemmin luvussa 9, kuinka absoluuttisen frekvenssin tarkastelu tilastollisen frekvenssin sijaan on mahdollisesti vaikuttanut tuloksiin.

Myös kollokaatioanalyysissa tarkasteltavien kollokaattijoukon rajaamisessa käytännön rajoitteet ovat olleet keskeisessä asemassa. Teoriassa hallittavissa oleva kollokaatioanalyysi olisi ollut mahdollista myös suuremmalla kollokaatioiden määrällä (esimerkiksi 25 tai 30 kollokaatiolla), mutta koska kollokaatioanalyysi toimii tässä tutkimuksessa ensisijaisesti pohjana semanttisen preferenssin ja diskurssianalyysille, päädyin pitämään kollokaatioanalyysin rajatumpana. Mikäli olisin kokenut laajemman kollokaatioanalyysin tarpeelliseksi, kollokaatioanalyysin tulokset olisivat mahdollisesti rakentuneet erinäköisiksi ja kenties ohjanneet analyysia hiukan erilaiseen suuntaan. Esimerkiksi parisuhteen ja terveysvaivojen näkökulmat olisivat nousseet analyysissa entistä keskeisempänä esille, mikäli tarkasteltavien kollokaatioiden määrä olisi ollut 20 kollokaatin sijasta 30 kollokaattia (ks. liite 1).

Semanttisen preferenssin analyysissa tutkijan intuition osuus on vielä merkittävämmän esillä, sillä sanojen jaottelu merkitysryhmiin ja merkitysryhmien nimitykset pohjautuvat hyvin vahvasti tutkijan semanttiseen kielitajuun. Tutkijaintuition vaikutusta voi häivyttää tukeutumalla ulkopuolisiin tiedonlähteisiin, eli esimerkiksi sanakirjoihin ja muihin tutkimuksiin, kuten olen myös itse tehnyt semanttisia preferenssejä analysoidessani (ks. luku 4.2.4.). Ulkopuoliset tiedonlähteet eivät kuitenkaan voi tehdä tutkijan puolesta lopullista jaottelua eivätkä etenään olla avuksi silloin, kun sana olisi mahdollista sijoittaa luontevasti useampaan merkitysryhmään. Omassa analyysissani esimerkiksi KÄRSIÄ- ja MIELIALAVAIHTELUT-tyyppiset kollokaatit olisi voinut sisällyttää useampaan semanttiseen luokkaan, ja näin ollen näkemys niiden lopullisesta sijoituspaikasta perustui vahvasti omaan arviooni siitä, mitä ryhmää sanat eniten edustavat. Semanttisen preferenssin analyysin kohdalla näyttäisi olevan siis hyvin selkeää, että tulokset rakentuvat hyvin suureksi osaksi tutkijan intuition ja kielitajun varassa.

7.1.3 Tutkijan osuus diskurssianalyysin tulosten rakentumisessa

Korpuslingvistiikan ja diskurssintutkimuksen menetelmiä ja lähtökohtia yhdistävä tutkija voi luoda yhteyden korpusanalyysin ja diskurssianalyysin välille hyvin monella tapaa. Tutkija voi esimerkiksi pohjata diskurssianalyysin tulokset suoraviivaisesti korpusanalyysin tuloksiin (ks. esim. Baker 2008; Potts 2015; Jantunen 2018). Tämän lähestymistavan etuna voi pitää sitä, että

tutkijan subjektiivisten näkemysten ja ennakko-oletusten osuus minimoituu analyysissä verrattain vähäiseen määrään. Toisaalta esimerkiksi Mautner (2009: 44) on esittänyt, että liiallinen keskittyminen kielenkäytön frekventteihin piirteisiin voi rajata myös keskeisiä näkökulmia ja havaintoja diskurssianalyysistä pois. Tasapainottelu objektiivisen tutkimusotteen säilyttämisen ja laadukkaan analyysin tekemisen välillä voi näin ollen olla diskurssianalyysin kannalta haastavaa.

Omassa diskurssianalyysissäni olen päätenyt eräänlaisen puolivälin ratkaisuun, eli diskurssianalyysini tulosten pohjalla toimivat ensisijaisesti korpusanalyysissä esille nousevat havainnot frekventeimmistä kollokaateista ja semanttisista ryhmistä mutta olen kuitenkin täydentänyt aineistoa myös ”perinteisemmällä” diskurssianalyysin tavoilla (ks. 4.2.5.). Ensisijaisena lähtökohtanani diskurssianalyysissä oli, että diskurssianalyysissä esitettävät havainnot ja päätelmät perustuisivat korpusanalyysin tuloksiin, mutta kuten luvusta 4.2.5. käy ilmi, en kokenut tätä ratkaisua täydellisen tyydyttäväksi ja päädyin näin ollen tarkastelemaan aineistoa korpusanalyysin ulkopuolisesta näkökulmasta käsin. Kyseinen ratkaisu osoittautui myös tarpeelliseksi, sillä osa diskurssianalyysissä tekemistäni havainnosta pohjautuu enemmän aineiston kokonaisvaltaiseen tarkasteluun kuin frekventeimpien kollokaattien ja semanttisten merkitysryhmien analysoimiseen.

Näyttäisikin siltä, että vaikka korpusanalyysin menetelmillä on mahdollista vähentää tutkijan subjektiivisten näkemysten ja ennakko-oletusten vaikutusta, kokonaisvaltaisen diskurssianalyysin tekeminen edellyttää väistämättä myös tutkijan näkemysten ja intuition osallisuutta, ainakin viimeistään siinä vaiheessa, kun kielenkäytöstä tehtyjä havaintoja ryhdytään tarkastelemaan laajemman sosiokulttuurisen kontekstin näkökulmasta. Täydellistä objektiivisuutta aineiston tarkastelussa ja tulosten rakentumisessa ei näin ollen voida pitää realistisena tavoitteena vaan pikemminkin suuntaa antavana periaatteena, jonka toteutumista tutkija voi tukea erilaisilla menetelmällisillä ratkaisuilla ja vahvalla itsereflektiolla.

7.2 Kontekstuaalisen tiedon riittävyys

7.2.1 Tiedon riittävyys kontekstin tasolla

Korpuslingvistiikkaa voi kutsua hyvin ”koteksilähtöiseksi” tutkimukseksi, sillä korpusanalyysissä päähuomio on tutkittavan kielellisen yksikön (esimerkiksi sanan) ja tämän lähikotekstissa, usein 3–5 sanan etäisyydellä noodin molemmin puolin. Lähtökohtana voidaan näin ollen pitää sitä, että kontekstuaalisen tiedon riittävyys muodostuu harvemmin ongelmaksi korpusaineistoon pohjautuvassa diskurssianalyysissä.

Aineiston tarjoama kontekstuaalinen tieto riippuu kuitenkin hyvin pitkälti siitä, mihin tarkasteltava teksti rajataan eli käsittääkö se pelkästään lähimmät viereiset sanat, koko tekstin vai jotain siltä väliltä. Usein korpusanalyysissä aineistoa tarkastellaan konkordanssirivien kautta, jolloin nähtävillä oleva teksti voi olla kaikkea lähimmän lausekotekstin ja koko tekstin väliltä. Alla oleva kuva 5 havainnollistaa konkordanssirivien näyttämän kontekstin. Kirjainyhdistelmä **QQQ** toimii merkinä tekstin aloitukselle ja lopulle (ks. 4.2.1.).

Kuva 5. Konkordanssirivien tarjoama teksti.

N	Concordance
975	uskovaisen rippikoulunopettajan toimesta . Ja pakottamalla , ei omasta halustaan . Ei vi-uskonossa naisen halutun tai haluttomuudella ole mitään merkitystä , vaan mies ttaa mitä haluaa !QQQmoi on
976	avaa monta asiaa varsinkin naisen seksuaalisuudesta mutta myös miehen . Siinä on erittäin hyvä luku mm. tästä halun ja haluttomuuden vuoristoradasta jota osuvasti kirjassa nimitetään Seksuaaliseksi tak
977	jokainen meistä toivoo kuitenkin tulevaisuuden kohdatuksi kokonaisuutena minänä , ei jonkun toisen seksuaalisen halun (tai haluttomuuden) kohteeksi valikoituneena objektina .QQQItse tilasin todella kalliita r
978	aikana , joten sekään ei haittaa - ja jos haittaisi , niin renkaan voi ottaa siksi aikaa pois .QQQKyllä mä halun ja haluttomuuteni tiedän paremmin kuin joku itteensä täynnä oleva perso .QQQHaluto
979	härnä , kun en vaan halunnut ! ei sitä osaa selittää . Sitten aloin jo inhoamaan itseäni sentähden etten halunnut ja haluttomuus vain paheni . Koska se satutti myös miestäni , jota kuitenkin rakastan
980	tavalla (13) .QQQISSWISH (International Society for the Study of Women s Sexual Health) on halunnut muuttaa haluttomuuden määrittelyä . Perinteisesti seksuaalisuuteen liittyviä konkreettisia ong
981	pahoja oireita .QQQMulla oli tollainen avoittokihlaus (3v mukamas) jossa vois kertoa toiselle suoraan halunsa (sekä haluttomuutensa , sitä nyt harvemmin oli) .QQQKunonossani ei pitäisi läheisteni r
982	n . vuoden , vaihdettiin Gracialiin iho-ongelmien takia (vaikuttivat hyvin) söin niitä usean vuoden ajan . Halusin vaihtaa haluttomuuden ja mielialanvaihteluiden takia pillerit ja sain Yasmineja . Ongelmat ei
983	takaisin . Hormonaaliset muutokset ovat tullessaan antaneet uutta tilalle . Kun on täysi kokemus kummastakin , halusta ja haluttomuudesta , uskallan ajatella , että minä itse osaan arvioida , kumpi on parer
984	herransa tyytyväisenä - antaa hänelle niin paljon seksiä kuin hän haluaa . Seksissä ei ole kysymys vaimon halusta tai haluttomuudesta , vaan se on hänen velvollisuutensa . Poikkeuksen säännöstä aihe
989	sulatellessa ja ymmärtäessä tilanne kun masu alkoi puolivälissä rasautta kasvaa (itsellä siinä vaiheessa hirveät halut alun haluttomuuden jälkeen ja miehellä justi toisinpäin , tuli kuulemma suojelemlu) . S
986	sulatellessa ja ymmärtäessä tilanne kun masu alkoi puolivälissä rasautta kasvaa (itsellä siinä vaiheessa hirveät halut alun haluttomuuden jälkeen ja miehellä justi toisinpäin , tuli kuulemma suojelemlu) . S
987	QQQTotuushan on se , että yli 3 (tämä määrä riippuu suoraan naisen jaksamisesta) lapsisen vi-naisten halut ja haluttomuus ajankohdat menevät juuri päinvastoin , kuin naisilla , jotka käyttävät ehi
988	voi koskaan kukaan muuttua , näistä vain ei puhuta avoimesti .QQQVuosieng kuluessa mies on vienyt minun halut omalla haluttomuudella .QQQHänq kuitenkin tyydyttää itseään säännöllisesti , voiko silloin i
989	Sitten tulee aikoja jolloin halut menevät aivan ristiin , (johtuu menkoista) Hyvin on pärjätty ja huomioitu toisen halut sekä haluttomuus . Keskustella kyllä tarvi näissä tilanteissa .QQQO-ou ... tulee kyllä mie
990	kyllä pään sekaisin .QQQMIKÄ ongelma se on , jos ei kumpaakaan kiinnosta ? Minusta ongelmat alkavat , jos halut tai haluttomuus eivät kohtaa .QQQJA pitkässä liitossa voidaan myös unohtaa seksimyy
991	mutta pitää näissä uusissa tilanteissa ymmärtää myös se , ettei aina itsekään tiedä , mistä uudet tunteet tulevat , halut tai haluttomuudet johtuu .QQQEdellä oli kirjoitus miehen haluttomuudesta . Meillä se a:
992	parisuhteiden ongelma on haluttomuus ja muut seksiongelmat . Myös pettäminen tuntuu yleistyneen .QQQOmat halut tai haluttomuudet eivät ole mikään peruste .QQQJA sama pätee tohon ulkonaköön . Ti
993	niin paljon . Ruma ja huonokäyttöinen suomalainen mies ei itsestään huolehtivaa naista kiinnostaa tai haluta .QQQMun haluttomuus johtuu siitä , että seksi sattuu niin kamalasti . Sen jälkeen on alapää t
994	on ollut minusta johtuen kuukausi ja se oli jopa minusta aivan hirveää aikaa , koska olisin halunut haluta . Tuolloin haluttomuuden synä oli hormonaalinen ehkäisy , joka jätettiin pois ja sen jälkeen k
995	siirtoon .QQQOletkos nyt ansaitsemassa teolliasi autuutta ? Pitäisi siis rakastella , vaikei halutakaan ??? Vaikka haluttomuuden taustalla olisikin pelko uudesta raskaudesta , ei pelolleen ja haluton
996	jälkeen suotuisia muutoksia) .QQQJos seksuaalisuus on niin yksityinen juttu , että siitä voi ja saa halutessaan (lue haluttomuuttaan) kieltäytyä , ei mielestäni ole oikeutta kontrolloida toista ja olla siit
997	sukupuolilla juuri mitään merkitystä . Olen miettinyt tätä tilannetta toisinpäin . Jos itse olisin lähes täysin haluton (etenkin haluttomuuden jatkuessa monta vuotta) , en haluaisi toisen osapuolen kärsivän siit
998	haluttava jne . Huoh ! Voi kun joku muuten kertoisi , miksi PITÄÄ olla halukas seksiin ? Miksi ei saa olla haluton ? Miksi haluttomuus on poikkeava tila , josta kuuluu kärsiä ja jota ei saa pitää elämäntilant
999	QQQsamanlainen tilanne . IVF : n avulla tuln raskaaksi , ja koko raskauden ajan olen ollut todella haluton . Oikeastaan haluttomuus alkoi jo hoidojen aikaan , kun tuntui , että mun kaikki ajatukset olivat kii
1000	ytään että ei anna sinulle tarpeeksi usein kun olet noin moukka . Kiikkouskovaisuus ei tee naisesta halutonta , mutta haluttomuuden takana voi olla ettei rakasta mietaän enää . Voi jopa inhota .QQQKi
1001	miten sun halut saadaan takaisin . Tai sitten te eroatte ja mies voi etsiä itselleen naisen , jota haluttaa . Tuollainen haluttomuus ei ole normaalia , joten ihan itsesikin takia voisit apua hankkia .QQQKi
1002	ja tiedän kuinka loukkaavaa on tulla torjuttuksi kerta toisensa jälkeen ja turtea itsensä epä-haluttavaksi .QQQJos haluttomuus on ongelma , ratkaisun keksiminen on aika vaikeaa . Ehkä miehen ho
1003	kestänyt . Tosiaktiivinen aika oli vain 15 vuotta . Se alkoi vähentymään huolestuttavasti ja muuttui haluttomaan suuntaan . Haluttomuus ei kylläkään johtunut minusta eikä rutiniasta . Olin itse vaihtelunhaluinen
1004	useampi artikkeli mi tutkimustulokset siitä , miten seksuaalinen stimulaatio vaikuttaa haluttomaan / ei-haluttomaan . Tuo haluttomuus on muuten yksi lohkomisen muoto , toinen on haluton ja toinen halukas
1005	useampi artikkeli mi tutkimustulokset siitä , miten seksuaalinen stimulaatio vaikuttaa haluttomaan / ei-haluttomaan . Tuo haluttomuus on muuten yksi lohkomisen muoto , toinen on haluton ja toinen halukas

Kuten kuvasta kykenee huomaamaan, konkordanssirivien näyttämä teksti vaihtelee riveittäin. Rivillä saattaa näkyä koko noodia ympäröivä teksti (esim. rivi 992), lähin lausekoteksti sekä osia muista lähilauseista (esim. rivi 998) tai yksistään lähin lausekoteksti (esim. rivi 1002). Kollokaatioanalyysin kannalta jo pelkästään lausekontekstin tarkastelua voidaan

pitää riittävänä, sillä se yleensä tarjoaa riittävästi viitteitä siitä, millaisessa merkityksessä kollokaattina toimiva sana esiintyy noodin lähietäisyydellä. Diskurssianalyysin osalta pelkkään lähikotekstiin nojaaminen voi kuitenkin olla ongelmallisempaa, sillä lausekoteksti ei välttämättä yksinään vielä tarjoa koko kuvaa niistä diskursiivisista käytänteistä, joihin lause tekstissä kietoutuu. Alla kaksi havainnollistavaa esimerkkiä kuvassa 6 ja kuvassa 7:

Kuva 6. Esimerkki NAINEN-kollokaatin aineistoesiintymästä.

i ole lisääntynyt , päinvastoin .QQQnaisen haluttomuus on ongelma miehen haluun peilattuna . Ongelma miehelle siis . Naisella on juttuuteen että oksat pois .QQQNaisen haluttomuus ei ole niin ihmeellinen asia miehelle , koska ainahan naiset on pihdanneet miesten haluttomuudesta seksiin !QQQNaisen haluttomuus oli niin iso ja lopullinen juttu mulle , etten ruvennut siitä kärsimään . En

Kuva 7. Esimerkki SYY-kollokaatin aineistoesiintymästä.

o mun hirvokas käytös yksissään olla haluttomuuden syy . Sit suhteen historiaan kuuluu ikävä tapaus , partnerin mukaan ilme .QQQLiikalihavuus voi okeasti olla haluttomuuden syy , sillä hän ei koe seksiä miellyttävänä , joten ei ole muuta vaihtoehtoa . Syyksen toimimattomuus on naisten yleisin haluttomuuden syy . Siksi niin miehet kuin naisetkin hakeutuvat vieraisiin . Miehet e

Molemmat esimerkinäytteet tuovat esille tarkasteltavan kollokaatin merkityksen: NAINEN-kollokaatti toimii *haluttomuus*-sanan attribuuttina ja rajaa näin haluttomuuden tarkastelun tiettyyn sukupuoleen. SYY puolestaan toimii viitteenä pohdintaan siitä, mikä tekijä selittää seksuaalisen haluttomuuden ilmenemisen. Molemmissa näytteissä käy myös pääpiirteissään ilmi, millaisen merkityksen seksuaalinen haluttomuus saa kyseisessä kotekstissa: esimerkissä XX seksuaalinen haluttomuus rakentuu sukupuolittuneeksi ilmiöksi, esimerkissä XX haluttomuus puolestaan merkityksellistyy tietyn fysiologisen tilan (liikalihavuuden) seuraukseksi. Jo pelkän konkordanssirivin perusteella voi siis saada kohtuullisen paljon informaatiota esille. Tarkasteltavaa kotekstia laajennettaessa voidaan kuitenkin havaita, että yksittäisessä lauseessa rakentuvien merkitysten diskursiiviset kytkökset näkyvät kokonaisuudessaan vasta koko tekstin kotekstissa:

- 154) Naisen haluttomuus ei ole niin ihmeellinen asia miehelle, koska ainahan naiset on pihdanneet ja valittaneet päänsärkyä. Miesten taas oletetaan olevan seksikoneita, joille kelpaa reikä kuin reikä. Jos sitten miestä ei yhtäkkiä halutakaan, niin se on naiselle kova paikka. Miehenhän kuuluu haluta aina, niin naisessa täytyy olla jotain pahasti vialla jos ei seksi kelpaa!
- 155) Liikalihavuus voi okeasti olla haluttomuuden syy, sillä hän ei koe seksiä miellyttävänä, joten ei ole muuta vaihtoehtoa hänellä, kuin joko alkaa joko syömään laihdutusväistä, esim. maustamatonta broileria siltään paahdettuna teflonpannalla tai paistopussissa ilman mausteita (on muuten ihan hyvänmakuista!) ja lisänä luonnonriisiä suolalla maustetussa vedessä keitettynä, rasvatonta,

maustamatonta jogurtia ja sekaan rasvatonta maitorahkaa ja marjoja ilman yhtään sokeria, ja rasvatonta raejuustoa, tuorekurkkua ja paljon, paljon vettä, (ravinto-ohjeita pitää kysyä ravitsemusterapeutilta, tai mielellään jumpparyhmien ravintoterapeuteilta, ja sitten vaan liikuntaa, liikuntaa, liikuntaa.

Esimerkistä 154 voidaan havaita, että kuvassa 6 esille tullut nousut sukupuolittunut näkökulma ei rajoitu ”Naisen haluttomuus ei ole niin ihmeellinen asia miehelle” vaan näkyy kaiken kaikkiaan siinä, kuinka tekstissä lähestytään miehiä ja naisia hyvin stereotyyppisestä ja dikotomisesta näkökulmasta. Esimerkissä 155 rakentuvaa ruokavalio-ohjeistusta voidaan puolestaan pitää esimerkkinä tekstin tuottajan omaksumista ja välittämistä kurinpidollisista toimista, joilla yksilön ruumista pyritään pitämään kurissa (ks. 6.1.). Konkordanssirivien tarjoama konteksti voi tarjota siis käsityksen siitä, millaisesta näkökulmasta käsiteltävää aihetta lähestytään tekstissä mutta kokonaiskuva teksteissä rakentuvien kielellisten merkitysten ja rakenteiden diskursiivisista yhteyksistä voi jäädä pelkkiä rivejä tarkastelemalla saavuttamatta. Päädyinkin omassa analyysissäni rajaamaan konkordanssianalyysin kollokaattien laskentavaiheeseen ja pohjaamaan tarkemman kollokaatioiden, semanttisten preferenssien ja diskurssien tarkastelun kokonaisuun teksteihin.

7.2.2 Tiedon riittävyys tilannekontekstin tasolla

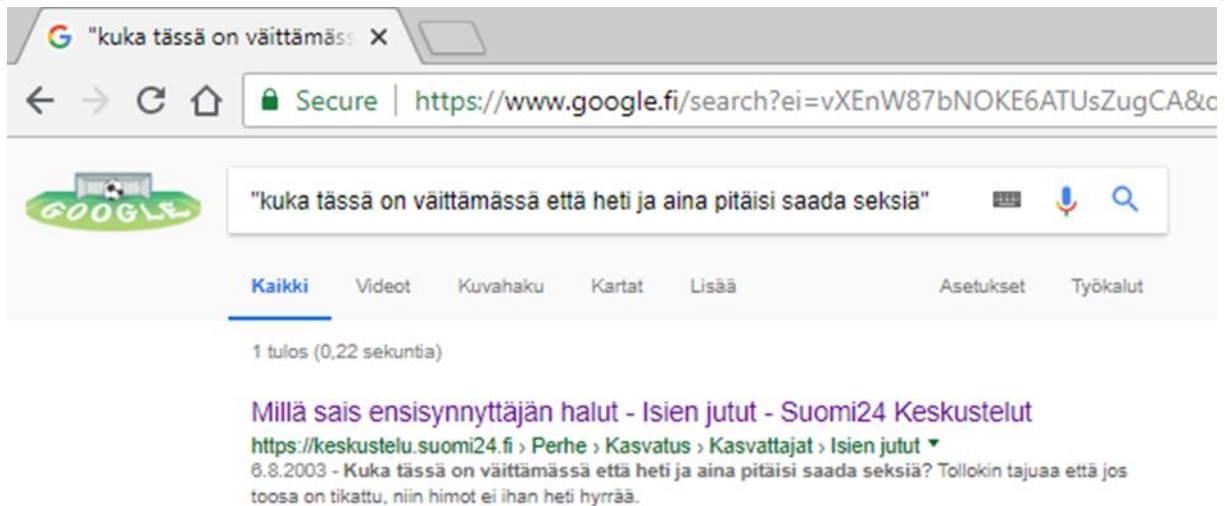
Kun tarkastellaan korpusaineiston kontekstuaalisen tiedon riittävyyttä, voidaan suurimpana kysymysmerkkinä pitää korpusaineiston sisältämien tekstien tilannekontekstin näkyvyyttä. Korpusanalyysissä tekstinäytteitä tarkastellaan niiden alkuperäiskontekstista irrotettuna, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että esimerkiksi tekstin julkaisuajankohta, julkaisijan tai tuottajan nimi ja viestintätapahtuma tai -ympäristö, missä teksti on tuotettu, ei käy ilmi pelkästä korpusaineistosta. Tästä johtuen tieto tilannekontekstista eli tekstin tuottamishetkeä ympäröivistä kontekstuaalisista tekijöistä jää väistämättä rajalliseksi.

Omassa tutkimuksessani käyttämäni aineisto on tietyllä tapaa ”kaksin verroin” irrallaan tilannekontekstista, sillä foorumiaineisto jo yksistään sisältää vähän tietoa siitä, millaisten ihmisten tai instituutioiden toimesta ja millaisissa olosuhteissa tekstit on tuotettu (ks. 4.1.2.). Tutkimusaineistoni tilannekontekstissa tarkastelun kohteiksi nousevat näin ollen tekstien tuottamista ympäröivä viestintätapahtuma tai -ympäristö ja julkaisuajankohta. Nämä tiedot eivät käy ilmi

analyysikäyttöön kootusta aineistosta mutta koska Suomi24-keskustelut varastoituvat sivustolle (ks. 4.1.3.), tekstien alkuperäiskontekstin voi päästä näkemään esimerkiksi Google-haun kautta. Alla on kuvassa 8 siitä, millaisen tuloksen sain hakemalla esimerkkiviestiä 156.

- 156) Kuka tässä on väittämässä että heti ja aina pitäisi saada seksiä? Tollokin tajuaa että jos toosa on tikattu, niin himot ei ihan heti hyrrää.

Kuva 8. Esimerkki konkordanssinäytteen alkuperäiskontekstin hakemisesta.

Alkuperäiskontekstia (ks. LIITE 3) tarkastelemalla käy ilmi, että teksti on julkaistu viestiketjussa nimeltä ”Millä sais ensisynnyttäjän halut”, joka on julkaistu 6.8.2003 klo 23.16 ja jossa käsitellään vastasyntyneen äidin kadonneita seksuaalisia haluja. Itse tekstinäyte paljastuu kappaleeksi viestissä, joka on julkaistu 12.8.2003 klo 11.42 ja kirjoitettu vastauksena toiselle keskustelua kommentoineelle henkilölle. Viestiketjua selatessa voi huomata, että kyseisen viestin lähettäjä ja keskustelija, jonka viestiä hän on lainannut, ovat nimimerkkien toistuvuudesta päätellen käyneet keskustelua jo useamman viestin verran keskenään. Tilannekontekstin paljastaa näin ollen, että yksittäinen, parin virkkeen tekstinäyte korpusaineistossa onkin osa laajempaa vuorovaikutusta kahden keskustelijan välillä.

Kuten edellä olevasta esimerkistä voi huomata, korpusnäytteen kokonaisvaltainen ymmärtäminen ja selittäminen edellyttää usein tilannekontekstin tuntemista. Tämä voi olla kuitenkin hyvin suuri haaste tutkijalle, sillä korpusanalyysissa käydään läpi useita satoja, jopa tuhansia tekstinäytteitä ja näin ollen jokaisen tekstin julkaisuajankohdan ja -ympäristön tarkistaminen tuottaisi suuren määrän lisätyötä. On näin ollen realistisempaa ajatella, että tilannekontekstin tarkastelu jää korpusanalyysiin pohjautuvassa diskurssintutkimuksessa väistämättä vähäiselle tasolle. Se, kuinka suureksi menetykseksi tilannekontekstia koskevan tiedon vähäisyys

muodostuu, riippuu ennen kaikkea tutkimuskysymyksistä ja -tavoitteista. Esimerkiksi omassa tutkimuksessani keskitytään aineistossa rakentuvien diskurssien tunnistamiseen ja keskeisten piirteiden kuvailuun ja näin ollen keskeisintä on saada riittävästi tietoa aineiston sisältämästä kielenkäytöstä. Tilannekontekstin rajallinen tarkastelu olisi kuitenkin merkittävämpi puute, mikäli tutkimukseni keskittyisi ensisijaisesti diskurssien rakentumisen käytänteisiin eli siihen, kuinka diskurssit rakentuvat osana viestintätapahtumaa. Kyseisessä tapauksessa tieto viestien välisestä vuoropuhelusta olisi hyvin keskeinen osa analyysia, minkä myötä tekstien tilannekonteksti nousisi erääksi tärkeimmistä tarkastelun kohteista ja keskeiseksi aineiston käytettävyyden kriteeriksi.

7.2.3 Tiedon riittävyys sosiokulttuurisen kontekstin tasolla

Kriittisessä diskurssitutkimuksessa eräs keskeisimmistä tavoitteista on saada ja välittää tietoa kielenkäyttöä ympäröivästä kulttuurista ja yhteiskunnasta kriittisen analyysin avulla (ks. 3.2.4). Näin ollen myös diskurssianalyyseissä käytettävää aineistoa on tärkeää pystyä analysoimaan sosiokulttuurisen ja yhteiskunnallisen kontekstin tasolla. Korpusanalyysin avulla on mahdollista tukea kyseistä tavoitetta tietyiltä osin todella hyvin, sillä kuten Hunt & Harvey (2015: 134–135) esittävät, korpusaineistoon on kerätty talteen kokoelma sosiokulttuurisen ryhmän tai ryhmien tuottamia kielenkäytön tapoja ja näin ollen se voi paljastaa ne alitajuiset merkityksellistämistavat, joiden avulla vallalla olevia merkityksiä tuotetaan diskursiivisesti. Toisin sanoen korpusaineistoa voidaan pitää eräänlaisena läpileikkauksena siitä, millaiset kielelliset konventiot ja diskurssit ovat hallineet tietyn kieliyhteisön kielenkäyttöä tietyllä aikavälillä. Myös omassa diskurssianalyyseissäni (luku 6) voi havaita, että korpusanalyysissä esille nousevat sanat ja merkitysryhmät eivät lukeudu frekventeimpien myötäesiintymisten joukkoon sattumalta vaan toimivat viittauksina tiettyihin ideologioihin, kollektiivisesti jaettuihin ennako-oletuksiin ja kulttuuriin käytänteisiin, jotka ohjaavat kielenkäyttöä.

Toisaalta luvussa 7.2.2 esille tuotu havainto siitä, että korpusaineistossa tilannekonteksti jää osittain tai lähes kokonaan pimentoon, rajoittaa väistämättä myös sitä, kuinka kattavasti diskurssianalyyseissä voidaan tarkastella kielenkäytön sosiokulttuurisen ja yhteiskunnallisen kontekstin tasoa. Esimerkiksi erilaisten ajankohtaisten tapahtumien tai yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutosprosessien vaikutusta kielenkäyttöön on hankalaa arvioida pelkästään korpusaineistoon sisältyvien tekstinäytteiden perusteella. Omassa tutkimusaineistossani voi kiinnittää huomiota esimerkiksi siihen, kuinka Henry Laasasen blogissa esille nousevat näkemykset

naisten seksuaalisesta vallankäytöstä (ks. Saresma 2012) ovat vahvasti esillä myös tarkastelemissani Suomi24-foorumiviesteissä. Viestien tilannekontekstiin perehtymällä voisi olla mahdollista selvittää, korreloiko kyseisten näkökantojen ilmaantuminen blogin suosion kasvun kanssa vai ovatko kyseiset näkemykset olleet nähtävillä jo ennen blogin saamaa huomiota. Korpusaineisto voi siis tarjota kattavan kuvan tietyn kielenkäyttäjyhteisön tai aikakauden yleisistä kielenkäytön piirteistä, mutta yhteyksiä erilaisten kielenkäytön tapojen ja ajankohtaisten ilmiöiden välille voi olla vaikeampi luoda pelkästään korpusaineistoon tukeutumalla.

Sosiokulttuurisen kontekstin osalta voidaan siis todeta sama kuin tilannekontekstin kohdalla: Korpusaineisto voi tarjota paljon merkityksellistä tietoa tietyn kieliyhteisön tai aikakauden yleisimmistä kielenkäytön ja merkityksellistämisen tavoista ja näin laajentaa ymmärrystä siitä, millainen yhteys konkreettisten tekstien, sosiaalisen toiminnan ja yhteiskunnan välille on kielenkäytössä rakentunut. Sen sijaan tiettyä viestintätapahtumaa ympäröivät, tilanteiset tekijät (tekstin tuottajan yhteiskunnallinen ja sosiaalinen asema, viestintätilanteen osallistujat, kielenkäyttöä ympäröivät ajankohtaiset tapahtumat jne.) rajautuvat oletusarvoisesti analyysin tarkastelun ulkopuolelle, ellei tutkija erikseen pyri analyysissään hakemaan niistä lisää tietoa muuta kautta.

7.3 Korpusaineiston ja diskurssianalyysin yhteensovittaminen

Kuten luvussa 3.1 on tuotu ilmi, korpusta on mahdollista hyödyntää tutkimuksessa monella tapaa. Erään keskeisen rajanvedon eri käyttötapojen välille voi laittaa siinä, onko tutkimuksen lähtökohtana aluksi rajatun tekstijoukon lähiluku vai korpusaineisto (Mautner 2009b: 35). Edeltävässä vaihtoehdossa korpus toimii siis tapana tarkistaa ja havainnollistaa tekstien lähiluvussa esille nousseet havainnot, kun taas jälkimmäisessä vaihtoehdossa aineistoon tutustuminen aloitetaan korpusanalyysin kautta (Mautner 2009b: 35). Omassa tutkimuksessani olen tukeutunut jälkimmäiseen vaihtoehtoon, joten keskityn erityisesti sen tarkasteluun tässä luvussa.

Kun tutkimuksessa tehdyt havainnot perustuvat korpusanalyysiin, voidaan erottaa ainakin kaksi tapaa toteuttaa diskurssianalyysi: Analyysissa voidaan ottaa tarkempaan tarkasteluun osa aineistosta ja analysoida tätä esimerkiksi systemaattisfunktionaalisen kieliopin mukaisesti tai havainnoida aineiston yleisiä diskursiivisia piirteitä ja tarvittaessa luokitella niitä tietyn kuvausjärjestelmän mukaisesti (ks. esim. Caldas-Coulthard 2010). Edeltävässä vaihtoehdossa etuna voidaan pitää analyysin hallittavuutta: analyysissa on mahdollisuus syventyä teksteissä ilmi tulleisiin kielellisiin valintoihin ja piirteisiin ilman analyysin ylikuormittumista. Tiettyyn tekstijoukkoon keskittymistä voidaan kuitenkin pitää tietyllä tapaa ”taantumuksellisenä” ratkaisuna,

sillä korpusanalyysissä ideana on nimenomaisesti yleisten piirteiden ja laajan aineiston kartoittaminen. Jälkimmäisen vaihtoehdon etu onkin se, että se tarjoaa mahdollisuuden saada laajan kokonaiskuvan tutkittavasta aiheesta. Systemaattista kielellistä analyysia on kuitenkin vaikeampi tehdä laajan aineiston pohjalta ja analyysi voi muuttua enemmän sisällön erittelyksi hienojakoisen kielellisten prosessien erittelyn sijaan. Useissa korpusta hyödyntävissä diskurssi-analyyseissa (esim. Baker 2008, Mautner 2009a, Mautner 2009b, Potts 2015) kielenkäytön tarkastelu jääkin hyvin pitkälti kollokaatti- ja semanttisen preferenssin esiintymien tarkastelun tasolle eikä kielenkäytön funktionaalista rakentumista juurikaan tuoda esille.

Myös omassa tutkimuksessani olen päätenyt tarkastelemaan ja erittelemään aineistoa hyvin yleisellä tasolla. Olen siis tarkastelemieni sanaesiintymien ja lukemieni tekstien perusteella pyrkinyt saamaan ymmärryksen siitä, mitkä merkityksellistämisen tavat ja kielelliset piirteet toistuvat aineistossa tiheään ja millaisia merkityksiä ne rakentavat. Diskurssien havaitsemisen ja tunnistamisen vaiheessa tämä menetelmä onkin toiminut oikein hyvin: diskurssien keskeisimmät piirteet on helpompi todentaa, kun ne nousevat esille useammassa eri kymmenessä tekstissä. Laajan tekstimassan tarkastelu antaa myös tutkijalle varmuuden siitä, että aineistosta esitettävät havainnot eivät ole sattumanvaraisia tai perustu liian vähäiseen otantaan.

Diskurssien rakentumista ja vaikutuksia eritellessä laajan aineiston hyödyttäminen on kuitenkin vaikeampaa. Vaikka tietyt diskursiiviset piirteet ja käytänteet saavatkin aineiston kielenkäytössä samanlaisen ilmiön eri koteksteissa, yleisempää kuitenkin on, että diskursiivisten piirteiden ilmenemisessä on paljon variaatiota. Alla luvussa 6.3.3 esitetyt esimerkit siitä, kuinka näkemys seksuaalisen haluttomuuden ja ”seksuaalisen vallankäytön” yhteydestä ilmenee aineistossa:

- 157) Täällä palstalla aina jauhetaan siitä, miten naisen haluttomuuteen on esimerkiksi syynä se, ettei mies osallistu kotitöihin. Uskallan kyllä olla täysin eri mieltä, vaikka olenkin nainen. On helppo valittaa väsymystä ja vaatia sitä ja tätä käyttäen seksiä vallan välikappaleena.
- 158) Tuntui siltä, että miehen haluamiseen piti kaikki tähtien asennosta lähtien olla oikein ja lisäksi mies tuntui käyttävän seksiä vallan välineenä, koska itse sitä halusin.
- 159) Luulisin, että seksillä kiristäminen on yleisempää naisilla, mutta itse naisena olen törmännyt vai tähän mies pihtaa-ilmiöön. Eikä kyse ollut siis haluttomuudesta vaan nimenomaan siitä, että mulkun pihtaamisella mies yritti kiristää minut tekemään mielikseen (ei sänkyjuttuja, niitä olisin ilolla tehnytkin ihan kiristämättä;-), vaan yritti riistää minulta mielipiteen vapauden jne).

Esimerkeissä 157–159 yhdistävänä tekijänä voidaan pitää sitä, että teksteissä jokin henkilö (tekstin kirjoittaja, ”minä”) tai tietyn ihmisryhmän edustaja (mies) rakentuu toisen henkilön

(miesystävä) tai ihmisryhmän edustajan (nainen) vallankäytön kohteeksi. Rakentuminen tapahtuu kussakin tekstissä hyvin eriävin tavoin, eikä seksuaalisen vallankäytön saamaa merkitystä voida pitää teksteissä identtisenä. Tukeutumalla systemaattisfunktionaaliseen kielioppiin tai muuhun kielellisen analyysin malliin voitaisiin tarkastella esimerkiksi sitä, kuinka erilaiset prosessit realisoituvat kielenkäytössä ja millaisia toimijuuksia eri henkilöille rakentuu. Kielenkäytön yleisiä piirteitä tarkastellessa tämänkaltainen kielenkäytön erittely jää väistämättä vähemmälle ja käsitys kielenkäytön eri diskursiivisista ja sosiaalisista yhteyksistä redusoituu eli pelkistyy siihen, minkä tutkija kykenee erottamaan laajan tekstimassan keskeltä.

Korpuksen hyödyntämistä voidaan siis pitää diskurssianalyysin kannalta sekä suurena mahdollisuutena että haasteena. Korpus voi auttaa huomaamaan diskurssien rakentumisen yleisimmät piirteet, kuten on jo edellä muun muassa luvussa 3.3.2 tuotu ilmi. Toisaalta edellä tässä luvussa esitetyistä havainnoista voi huomata, että yleisimpien piirteiden tarkastelulla on hintansa: piiloon voivat puolestaan jäädä ne erityiset ja tekstikohtaiset tavat, joiden kautta diskurssit rakentuvat aineistossa. Korpusvetoista lähestymistapaa hyödynnettäessä on näin ollen syytä tarkastella kriittisesti, missä määrin korpusanalyysin tarjoavat menetelmät ja työkalut kykenevät tarjoamaan tietoa tutkittavasta aiheesta.

7.4 Korpusanalyysin tulosten ja diskurssien vastaavuus

Kuten jo luvussa 7.1.3 on tuotu ilmi, keskittyminen pelkästään kielenkäytön frekventeimpiin piirteisiin ei välttämättä anna kattavaa kokonaiskuvaa tutkimusaineiston diskursiivisista piirteistä. Tämän vuoksi olenkin pyrkinyt diskurssianalyysissäni arvioimaan kriittisesti, missä määrin korpusanalyysin tuloksilla on mahdollista tukea diskurssianalyysia ja mitä tietoa ne puolestaan eivät tarjoa. Lähestyn arviointia aluksi kollokaatioanalyysin tulosten näkökulmasta ja siirryn sen jälkeen tarkastelemaan semanttisten merkitysryhmien ja diskurssien välistä yhteyttä.

7.4.1 Kollokaatioanalyysin tulosten vastaavuus

Kollokaatioanalyysissä olen tarkastellut *haluttomuus*-noodin 20 frekventeintä kollokaattia (ks. 5.1). Kuvassa 9 näkyvät sekä kyseiset kollokaatit että aineistosta tunnistamani keskeisimmät seksuaalisen haluttomuuden diskurssit.

Kuva 9. Frekventeimpien kollokaattien ja keskeisimpien diskurssien vertailu.

Frekventeimmät kollokaatit	
1. syy	2. mies (yleinen)
3. mies (yksilöity)	4. johtua
5. nainen (yleinen)	6. aiheuttaa
7. seksuaalinen	8. seksi
9. e-pilleri	10. nainen (yksilöity)
11. ongelma	12. kärsiä
13. oma	14. vaimo
15. tulla	16. asia
17. vuosi	18. haluta
19. masennus	20. haluttomuus

Keskeisimmät diskurssit
biolääketieteen diskurssi
sukupuolieron diskurssi
suhdediskurssit
<ul style="list-style-type: none"> • sopimusdiskurssi • syyllisyysdiskurssi • vaihtokauppadiskurssi • yhteistyödiskurssi
kärsimysdiskurssi

Keskeisin havainto tulosten vertailusta on, että tekemieni analyysien perusteella jo yksittäiset kollokaatit voivat toimia johtolankana diskurssin olemassaolosta. Esimerkiksi frekventeimpien joukkoon kuuluvat KÄRSIÄ ja ONGELMA toimivat viitteinä siitä, että seksuaalinen haluttomuus merkityksellistyy ongelmalliseksi ja tuskaa tuottavaksi tekijäksi ja näin toimivat johtolankana kärsimysdiskurssille (ks. 6.4). Myös MIES- ja NAINEN-kollokaattien yleisyys antaa viitteitä siitä, että seksuaalinen haluttomuus merkityksellistyy aineistossa sukupuolittuneeksi ilmiöksi.

Toisaalta analyysien tuloksia vertailtaessa voidaan myös havaita, että frekventeimmät kollokaatit ja merkittävimmät diskurssit eivät vastaa kaikilta osin toisiaan. Esimerkiksi terveyteen ja sairauteen viittaavista sanoista vain yksi (E-PILLERI) lukeutuu *haluttomuus*-noodin 10 frekventeimmän kollokaatin joukkoon, vaikka semanttisia preferenssejä tarkastellessa (ks. luku 5.2.2) ja tarkempaa diskurssianalyysia tehdessä (ks. luku 6.1) voikin havaita, että biolääketieteen diskurssi on eräs keskeisimpiä aineistossa esille nousevista diskursseista. Myös yhteistyö- ja syyllisyysdiskurssi jäävät havaitsematta kollokaatioanalyysin tulosten perusteella.

Vastaavasti frekventeimpien kollokaattien joukkoon lukeutuvat sanat OMA ja ASIA, joilla ei ole selkeää yhteyttä mihinkään tiettyyn diskurssianalyysissä esille nousevaan diskurssiin. Onkin mahdollista, että kyseiset sanat ovat osoittautuneet noodin frekventeimmiksi kollokaateiksi sillä perusteella, että ne ovat ylipäättään yleisesti käytössä olevia sanoja keskusteluissa, joissa puhutaan tietyistä ilmiöistä ja objekteista sekä jaetaan omia henkilökohtaisia näkemyksiä ja kokemuksia (ks. 5.1.1). Kollokaatioanalyysin tuloksia tarkastellessa on näin ollen keskeistä

arvioida sitä, missä määrin analyysin menetelmälliset ratkaisut ovat vaikuttaneet tulosten rakentumiseen (ks. 7.1.2).

Yhteenvedona voidaan todeta, että kollokaatioanalyysi näyttäisi olevan hyvä lähtöalusta diskurssin havainnoimiselle ja tunnistamiselle mutta ei välttämättä tarjoa riittävästi tietoa kaikista aineistoon rakentuvista diskursseista tai niiden välisestä hierarkiasta. Keskeisimpänä ongelmana voidaan pitää sitä, että tietty sana voi päätyä noodin frekventiksi kollokaatiksi monin perustein eikä aina välttämättä tarjoaa selkeää johtolankaa diskurssista, johon sen käyttö kytkeytyy. Näin ollen diskurssin tarkastelun syventäminen ja laajentaminen esimerkiksi semanttisen preferenssin analyysin avulla voi olla hyvä tapa varmistaa, mitkä kollokaatioanalyysissa esille nousevat havainnot ovat diskurssianalyysin kannalta keskeisiä ja mitkä eivät.

7.4.2 Semanttisen preferenssin analyysin tulosten vastaavuus

Semanttisen preferenssin analyysissä keskiössä ovat tarkasteltavan noodin keskeisimmät semanttiset merkitysryhmät. Semanttisen preferenssin analyysin voidaan näin ollen ajatella olevan ”askeleen lähempänä” diskurssin havaitsemista ja tunnistamista kollokaatioanalyysiin verrattuna: se, että jokin merkitys nousee vahvasti esille aineistossa, voi toimia johtolankana siitä, että myös kyseinen merkityksellistämistapa esiintyy taajaan aineistossa. Semanttisten preferenssien jaottelu ja nimitykset voivatkin toimia keskeisimpänä pohjana sille, kuinka diskurssi nimetään ja jaotellaan diskurssianalyysissä (ks. esim. Jantunen 2018).

Kuva 10. Keskeisimpien semanttisten merkitysryhmien ja diskurssien vertailu.

Keskeisimmät semanttiset merkitysryhmät		Keskeisimmät diskurssit:
1. kausaalisuus	2. terveys ja sairaus	biolääketieteen diskurssi
3. perhe ja parisuhde	4. seksuaalisuus	sukupuolieron diskurssi
5. mentaalisuus	6. sukupuoli	suhdediskurssit
7. arvo ja laatu	8. luokittelemattomat	<ul style="list-style-type: none"> • sopimusdiskurssi • syyllisyysdiskurssi • vaihtokauppadiskurssi • yhteistyödiskurssi
9. liike	10. viestintä	
11. toiminta	12. määrä ja intensiteetti	
13. aika	14. tila	kärsimysdiskurssi

Kuvassa 10 on nähtävissä, mitkä ovat *haluttomuus*-noodin keskeisimmät semanttiset merkitysryhmät ja mitkä puolestaan diskurssianalyysin tarkastelun kohteeksi nousseet diskurssit. Myös tästä kuvasta voi havaita, että semanttisten preferenssien ja diskurssien välillä on hyvin vahva yhteys: valtaosa noodin keskeisimmistä semanttisista merkitysryhmistä on tavalla tai toisella kytköksissä diskursseihin, jotka diskurssianalyysin perusteella ovat osoittautuneet keskeisimmiksi seksuaalisen haluttomuuden merkityksellistämisen tavoiksi. Analyysien tuloksissa voidaan esimerkiksi havaita yhteys 'terveys ja sairaus' -luokan ja biolääketieteen diskurssin, 'sukupuoli'-luokan ja sukupuolierojen diskurssin sekä 'perhe ja parisuhde' -luokan ja suhde-diskurssien välillä.

Havaitsin kuitenkin semanttisen preferenssin analyysia tehdessäni, että diskurssien ja semanttisten ryhmien välille rakentuva yhteys ei ole kuitenkaan täysin suoraviivainen. Ensinnäkin osa semanttisista ryhmistä näyttäisi linkittyvän samaan diskurssiin. Esimerkiksi biolääketieteen diskurssin pohjana voidaan pitää sekä 'kausaalisuus'-, 'terveys ja sairaus'-, 'liike'-, 'toiminta'- ja 'aika'-luokissa esille nousevia kielenkäytön piirteitä. Toisaalta yksittäinen semanttinen ryhmä voi olla kytköksissä moneen eri diskurssiin. Esimerkiksi 'liike'-luokan sanoilla on yhteys sekä biolääketieteen että vaihtokauppadiskurssiin ja 'viestintä'-luokan sanoilla sekä yhteistyö- että syyllisyysdiskurssiin. Osa yhteyksistä voi myös käydä ilmi jo pelkästään luokkaan kuuluvia sanoja tarkastelemalla, osa yhteyksistä nousee puolestaan esille vasta tarkempaa sanaesiintymien analyysia tehdessä.

Aineistoanalyysini perusteella näyttäisikin siltä, ettei diskurssien ja semanttisten preferenssien välille voi vetää täyttä yhtäläisyysmerkkiä vaan diskurssit nousevat ilmi semanttisen preferenssin analyysissa monin eri tavoin. Eräänä korpuslingvistiikkaa ja kriittisistä diskurssianalyysia yhdistävän tutkimuksen keskeisinä kehityskohtina voidaankin pitää sitä, kuinka lokaattien tai semanttisten preferenssien ja diskurssien välinen yhteys voitaisiin todentaa ja havainnollistaa muillakin tavoin kuin pelkästään tutkijan intuitioon ja arvioihin nojaamalla.

7.5 Yhteenveto metodologian analyysista

Olen edellä tässä luvussa esitellyt havaintoni ja arvioni siitä, kuinka korpuslingvistiikan ja kriittisen diskurssintutkimuksen menetelmien ja lähtökohtien yhdistyminen onnistuu käytännössä. Yhteenvetona voidaan todeta, että korpuslingvistiikka ja kriittinen diskurssintutkimus voivat täydentää toisiaan monella tapaa mutta tutkimustraditioiden välisen synergian toteuttaminen ei tapahdu ongelmitta. Keskeisimmiksi ongelmakohtiksi aineistoanalyysini perusteella nousevat kontekstuaalisen tiedon riittävyys sekä diskurssianalyysin ja korpusaineiston yhdistäminen.

Kontekstuaalisen tiedon osalta hankaluuksia aiheuttaa erityisesti se, ettei tekstien alkuperäinen konteksti ole korpusaineistossa näkyvillä ja näin ollen syväluotaavan, kontekstuaalisen analyysin tekeminen on haastavaa. Diskurssianalyysin ja korpusaineiston yhdistämisessä kysymyksiä herättää puolestaan se, kuinka mahdollistaa yksityiskohtainen kielellinen analyysi ja erittely useita satoja ja tuhansia tekstejä sisältävän korpusaineiston pohjalta.

Ainestoaalyysi tuo kuitenkin esille myös monia tapoja, joilla kahden eri tutkimustradition yhdistäminen syventää ja rikastuttaa kielenkäytön analyysia. Synergisen lähestymistavan hyötynä voidaan pitää muun muassa sitä, että korpusanalyysissa esille nousevia kielenkäytön yleisiä ja frekventtejä piirteitä tarkastelemalla on mahdollista kartoittaa, millaiset merkityksellistämisen tavat ja kielelliset konventiot ovat hallinneet tietyn kielenkäyttäjryhmän (tässä tapauksessa Suomi24-keskustelijoiden) viestintää tietyllä aikavälillä. Näin ollen korpusanalyysin ja diskurssintutkimuksen yhdistäminen voi tuoda näkyville tietoa kielenkäytön ja laajemman, sosiokulttuurisen ja yhteiskunnallisen kontekstin välisistä yhteyksistä, jotka pelkästään jompaankumpaan metodologiseen lähestymistapaan nojattaessa saattaisivat jäädä huomaamatta.

Metodologian analyysissa esittelemieni havaintojen osalta täytyy kuitenkin huomata, että käyttämäni menetelmät ja työkalut ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, millaiseksi olen arvioinut tutkimukseni metodologisen pohjan. Esimerkiksi tietyn korpustyökalun (WordSmith Toolsin) käyttäminen on vaikuttanut osaltaan siihen, millaisia ratkaisuja olen päätenyt tekemään kollokaatioanalyysissa, joka puolestaan on toiminut merkittävänä pohjana muille aineistoanalyysin osille. Tekemäni havainnot ja arviot saattaisivat näin ollen olla erinäköiset, mikäli olisin hyödyntänyt analyysissani eri työkaluja ja metodeja. Olen kuitenkin pyrkinyt aiempaan tutkimukseen nojaten tuomaan esille näkemyksiä ja havaintoja, joiden uskon koskettavan korpuslingvistiikkaa ja kriittistä diskurssintutkimusta yhdistäviä tutkimustöitä laajemmassa mittakaavassa.

8 PÄÄTÄNTÖ

8.1 Suuresti ja vähäisesti näkyvät diskurssit

Olen tutkimuksessani tarkastellut, millaisia diskursseja seksuaalista haluttomuutta koskevissa Suomi24-foorumikeskusteluissa rakentuu. Olen lähestynyt aihetta erityisesti siitä näkökulmasta, että seksuaalinen haluttomuus on sosiaalinen ongelma, joka nousee esille ensisijaisesti parisuhdekontekstissa ja jota on tyypillistä tarkastella biolääketieteellisestä näkökulmasta. Aineistoanalyysini perusteella nämä ennako-oletukset saavat tukea myös aineistossa: Seksuaalinen haluttomuus merkityksellistyy aineistossa ennen kaikkea ongelmaksi, minkä lisäksi se saa merkityksen muun muassa ruumiillisena ja henkisenä oireena ja vaivana, sukupuolittuneena ilmiönä sekä parisuhdedynamiikan määrittäjänä ja seurauksena. Kyseiset merkityksellistämisen tavat nousevat esille myös muissa seksuaalista haluttomuutta tarkastelevissa tutkimuksissa ja tutkimuskirjallisuudessa.

Olen jo edellä luvussa 6.5. tuonut esille havainnon siitä, että seksuaalista haluttomuutta koskevat Suomi24-keskustelu näyttäisivät ensisijaisesti redusoituvan neuvontapalstaviestinnäksi tai parisuhde- ja seksielämän lainalaisuuksia eritteleväksi ajatustenvaihdoksi. Keskusteluiden yhtäläisyys neuvontapalstoihin nousee esille erityisesti viesteissä, joissa keskitytään haluttomuusongelman syiden selvittämiseen sekä hoitotapojen pohtimiseen. Kyseisiä viestinnän piirteitä voidaan pitää esimerkkinä medikalisoituneelle kulttuurille ominaisista kurinpidollisista toimista, jotka omaksuessaan yksilö alkaa valvomaan ja säätelemään kehonsa ja mielensä toimintoja lääketieteellisen kontrollin perusteiden mukaisesti. Toisin sanoen huolestuneisuus seksuaalisen haluttomuuden syistä ja seurauksista voidaan nähdä merkkinä lääketieteen harjoittamasta vallankäytöstä, joka ohjaa yksilöt pitämään jatkuvaa huolta kehostaan ja etsimään aktiivisesti selityksiä ja ratkaisuja kehon ”poikkeavuustiloille”.

Mikäli lääketieteen vahva auktoriteetti seksuaalisen haluttomuuden selittämisessä ja hoitamisessa on haluttoman yksilön kannalta negatiivinen tekijä vai ei, on vaikea sanoa. Kuten Irvine (1993: 218–220) huomauttaa, lääketieteellisten diagnoosien ja julkaisujen auktoriteettia ei voida suoraan määritellä vääristyneeksi ja yksilön käytöstä ohjaavaksi vallankäytöksi vaan yksilön kokemuksilla ja tuntemuksilla on myös vaikutusta siihen, kuinka keskeisen roolin lääketiede saa hänen henkilökohtaisessa seksuaalielämässään. Kriittisestä näkökulmasta katsottuna voidaan pitää kuitenkin huomionarvoisena sitä, että huolimatta haluttomuusongelman monisyisyydestä ja vahvasta yhteydestä interpersoonallisiin tekijöihin (ks.esim. Ling 2013: 52–

60; Kontula 2017: 37–87), seksuaalisen haluttomuuden ja lääketieteellisen arvioinnin ja hoidon välille rakentuva yhteys näyttäytyy monissa aineiston tekstinäytteissä luonnollistuneena.

Parisuhde- ja seksielämän lainalaisuuksien erittely puolestaan näkyy erityisesti siinä, kuinka keskusteluissa esitetään tiettyjä yleistäviä ”totuuksia” esimerkiksi miesten ja naisten välisistä eroista ja parisuhteen osapuolten välisestä dynamiikasta. Nämä keskustelut seksuaalisesta haluttomuudesta pohjautuvat vahvasti dikotomiseen ajatteluun: niin parisuhteessa kuin seksi- ja sukupuolielämässä yleensäkin on erotettavissa kaksi vastakkaista tai lähes vastakkaista voimaa, jotka parhaimmillaan täydentävät toisiaan ja pahimmillaan joutuvat vakaviin ristiriitoihin ja valtataisteluihin keskenään. Kuten edellä diskurssianalyyssissa (ks. 6.3.5) on tuotu ilmi, kyseinen merkityksellistämisen tapa on havaittavissa Saresman (2012) mukaan myös ”mies-asiamiehen” Henry Laasasen blogikirjoituksissa ja -kommenteissa, joissa pari- ja seksisuhteita lähestytään vahvasti sukupuolidikotomian, ”pariutumismarkkinoiden” ja naisten seksuaalisen vallankäytön näkökulmasta. Vaikuttaisi siis siltä, että miesten ja naisten tasa-arvoistumisesta sekä selkeän sukupuolijaon murenemisesta huolimatta suomalaisessa keskustelukulttuurissa esiintyy vielä merkkejä ajattelusta, jossa sukupuolidikotomia ja -stereotypiat ovat keskeinen merkityksenannon perusta.

On kuitenkin hyvä huomata, että dikotomiselle ajattelulle rakentuu aineistossa myös selkeä vastavoima: yhteistyödiskurssi ja sukupuolineutraali diskurssi. Analyysissa onkin jo tuotu esille, kuinka yhteistyödiskurssi nostaa keskeisiksi tarkastelun kohteiksi kumppanuuden ja kommunikaation voiman. Sukupuolieroja häivyttävä ja piilottava sukupuolineutraali diskurssi ei puolestaan nouse aineistossa aivan yhtä vahvasti esille eikä tämän vuoksi ole ollut diskurssianalyyssissa tarkastelun kohteena, mutta diskurssin voi havaita esimerkiksi KUMPPANI- ja PUOLISO-kollokaattien suurena frekvenssinä. Aineistoa ei voi näin ollen pitää kokonaan dikotomisen ajattelun hallitsemana, vaan pikemminkin yhtenäisyyttä ja erillisyyttä korostavat merkityksellistämisen tavat näyttäisivät esiintyvän aineistossa rinta rinnan ja toisiinaan jopa samojen tekstien sisällä. Suomalaisen kulttuurin sukupuoli-ideologia näyttäisi aineiston perusteella elävän siis murroskautta: toisaalta keskustelussa nousee esille vahvasti sukupuolidikotomia ja suhteiden valtataisteluja korostavat näkemykset, toisaalta keskusteluissa nojataan myös yhtenäisyyttä ja yhdenvertaisuutta esille nostaviin näkökulmiin.

Keskeisimpien diskurssien tarkastelun lisäksi mielenkiintoisena pohdinnan aiheena voidaan pitää myös sitä, millaiset diskurssit näkyvät aineistossa vähäisesti tai puuttuvat (lähes) kokonaan. Kuten diskurssianalyyssin yhteenvedossa on tuotu ilmi (luku 6.5), aineistossa on merkille pantavaa se, että seksiin liittyvästä puheenaiheesta huolimatta keskusteluissa harvemmin tehdään viittauksia konkreettisiin seksuaalisiin toimiin ja tekijöihin eli esimerkiksi eri seksin

harrastamisen muotoihin, ruumiinosiin tai seksuaalifantasioihin. Toisin sanoen eroottinen diskurssi on vain vähäisesti nähtävillä aineistossa. Eroottisen diskurssin vähäistä näkyvyyttä aineistossa voidaan pitää jokseenkin epäodotuksenmukaisena tuloksena, sillä olisi johdonmukaista olettaa, että seksuaalielämää koskevista ongelmista puhuttaessa tehtäisiin runsaasti viittauksia ongelmien lähteeseen eli seksuaalielämään. Kyseistä oletusta tukevat myös muun muassa Karkulehdon (2006) ja Cameronin (2003: 18) esittämät näkemykset siitä, että nykyinen länsimainen seksuaalikulttuuri on varsin vapautunut ja seksistä puhumista pidetään enemmän myönteisenä kuin negatiivisena asiana. Aineistoanalyysini perusteella näyttää kuitenkin siltä, että ainakin seksuaalisen haluttomuuden kaltaisen ilmiön kohdalla keskustelu seksistä pysyy hyvin toteavana ja ”kliinisenä”. Foorumikeskusteluissa on siis toisin sanoen tyypillisempää lähestyä seksuaalista haluttomuutta lääketieteellisen tarkastelun tai analyttisen erittelyn kuin seksuaalisten kokemusten ja tunteiden kautta.

Keskusteluiden ”kliininen” ote tulee esille myös siinä, kuinka vähän aineistossa loppupeleissä tehdään viittauksia tunteisiin ja tunne-elämään. Esimerkiksi *haluttomuus*-noodin 106 frekventimmän kollokaatin joukossa ei ole yhtään sanaa, joka aineistoesiintymiensä perusteella toimisi viittauksena ilon, surun, vihan, häpeän tai pelon kaltaiselle voimakkaalle tunnekokemukselle. Poikkeuksena voidaan pitää *KÄRSIÄ*-kollokaattia, joka toimii viittauksena haluttomuuden aiheuttamaan tuskaan. Tätä ei voida pitää seksuaalista haluttomuutta koskeville keskusteluille universaalina piirteenä, sillä muun muassa Ling (2013) on havainnut parien kokemaa seksuaalista haluttomuutta tarkastelevassa tutkimuksessaan, että monet hänen haastattelamistaan pariskunnan haluavista osapuolista kokevat seksuaalisen haluttomuuden kolauksena itsetunnolleen sekä merkinä kumppanin rakastavien tunteiden hiipumisesta. Haluavien osapuolien tunnustuksia voidaan siis pitää osoituksena heidän kokemastaan epävarmuudesta, itsetunnon murenemisestä sekä rakastetuksi tuleminen kaipuusta. Tämänkaltaiset ajatusmallit eivät nouse selkeästi esille Suomi24-foorumiaineistosta tekemäni aineistoanalyysin perusteella. Voidaan pohtia, selittykö Suomi24-aineistosta heijastuvan tunnemaailman verrattainen ”yksi-puolisuus” ja ”epäherkkyys” tutkimusaineiston ja -menetelmien eroavaisuuksilla vai onko kyseessä piirre, joka on ominainen juuri suomalaiselle (online)keskustelukulttuurille.

Kolmanneksi, ja viimeisimmäksi, vähäisesti näkyväksi merkityksellistämisen tavaksi voidaan nostaa yhteiskunnallinen diskurssi. Yhteiskunnallisen diskurssin vähäistä esiintyvyyttä voidaan pitää odotuksenmukaisena tuloksena siinä mielessä, että seksuaalista haluttomuutta ei ole tyypillistä merkityksellistää kovin yhteisölliseksi tai yhteiskunnalliseksi ilmiöksi (ks. 2.4). On kuitenkin mielenkiintoista havaita, että Jantusen vastaavanlaisessa, homo- ja heterodiskurs-

seja kartoittavassa tutkimuksessa, uskonto- ja poliittinen diskurssi nousevat esille eräänä homoja koskevien keskusteluiden keskeisimmistä diskursseista. Seksuaalista ”epänormaaliutta” on siis mahdollista lähestyä myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta, mutta kuten Jantusen ja omaa tutkimustani verrattaessa voi havaita, yhteiskunnallisen näkökulman hallitsevuus riippuu vahvasti seksuaalisen käyttäytymis- tai ajatustavan muodosta.

Yhteiskunnallisen diskurssin vähäistä näkyvyyttä aineistossa voidaan luonnollisesti pitää merkinä siitä, ettei seksuaaliselle haluttomuudelle ole rakentunut suomen kielenkäytössä ja suomalaisessa keskustelukulttuurissa yhteiskunnallisesti merkittävää asemaa, toisin kuin esimerkiksi homoseksuaalisuudelle, vaan seksuaalinen haluttomuus näyttäytyy ensisijaisesti yksilöiden ja pariskuntien ongelmana. Tätä voidaan pitää osoituksena yksilöiden oikeuksia ja vapauksia korostavan seksuaalikulttuurin vaikutusvallasta, mutta kriittisestä näkökulmasta katsottuna on kuitenkin syytä pohtia, onko tämänkaltainen yksilökeskeisyys välttämättä hyvä asia. Yhteiskunnallisen näkökulman puuttuminen voi nimittäin rajata tarkastelun ulkopuolelle myös ne yhteiskunnalliset tekijät, joilla on mahdollisesti syy-seuraussuhde seksuaaliseen haluttomuuteen, kuten esimerkiksi työstressin ja sosiaaliset ja taloudelliset paineet. Näin seksuaalisen haluttomuuden merkityksellistyminen yksilön tai kahden yksilön väliseksi ongelmaksi piilottaa taakseen kriittisemmän pohdiskelun siitä, onko seksuaalisen haluttomuuden keräämän huomion kasvamisessa kyse yksilöiden lisääntyneestä valveutuneisuudesta ja seksikeskeisyydestä vai kenties suuremmasta yhteiskunnallisesta ongelmasta, jota ei voi selittää pelkästään yksittäisten ihmisten halun kokemuksilla.

8.2 Tutkimuksen arviointi

Esitin johdannossa tutkimukselleni kolme tavoitetta: seksuaalisen haluttomuuden ilmiötä koskevan tiedon lisäämisen, korpuslingvistiikan ja kriittisen diskurssintutkimuksen yhdistämiseen liittyvien etujen ja haasteiden kartoittamisen sekä suomalaista seksuaalikulttuuria koskevan kriittisen tiedon tarjoamisen. Koen tutkimukseni täyttävän kyseiset tavoitteet. Uskon, että tutkimukseni kykenee avartamaan seksuaalitutkijoiden ja muiden aiheesta kiinnostuneiden henkilöiden käsitystä seksuaalisesta haluttomuudesta ja etenkin siihen yhdistetyistä näkemyksistä ja uskomuksista. Pidän myös tutkimustani mahdollisuutena lisätä tietoa siitä, kuinka korpuslingvistiikan ja kriittisen diskurssintutkimuksen menetelmien ja lähtökohtien yhdistäminen onnistuu suomalaisen aineiston kohdalla. Koen tutkimuksen myös tarjoavan kriittisiä näkökulmia

siihen, millaiset ennakko-oletukset, näkemykset ja käytänteet hallitsevat suomalaista seksuaalikeskustelua ja -kulttuuria. Uuden tiedon tuottamisen kannalta tutkimustani voi siis pitää varsin onnistuneena.

Olen kuitenkin tietoinen erinäisistä metodologisista ongelmista, joita tutkimustyöhöni sisältää. Keskeisimmät ongelmat koskevat kollokaatioanalyysissä tehtyjä metodologisia ratkaisuja sekä diskurssianalyysin toteuttamista. Kollokaatioanalyysissä koen suurimmaksi puutteeksi päätöksen tutkia kollokaatioita konkordanssilistojen ja absoluuttisen frekvenssin kautta. Kyseisellä menetelmällä on kyllä mahdollista kartoittaa, mitkä sanat esiintyvät toistuvasti ja taajaan noodin kotekstissa, mutta kyseinen informaatio ei vielä tarjoa tietoa siitä, toistuvatko kollokaatit usein nimenomaisesti noodin kotekstissa vai kielenkäytössä ylipäättään. Kyseisen tiedon puutteen voi havaita esimerkiksi noodin 20 frekventeintä kollokaattia tarkastellessa: vaikka monet tarkasteltavista kollokaateista ovatkin relevantteja diskurssianalyysin kannalta, frekventeimpien kollokaattien joukkoon mahtuu myös sanoja, joiden toistuva esiintyminen ei tarjoa mitään selkeitä johtolankoja diskursseista. Mikäli toteuttaisin tutkimuksen uudelleen, tukeutuisin kollokaatioanalyysissä todennäköisesti alkuperäiseen suunnitelmaani eli avainsana-analyysiin ja mahdollisesti selvittäisin myös kollokaatioiden tilastollisen merkitsevyyden.

Diskurssianalyysissä keskeisimpänä puutteena voidaan puolestaan pitää kielellisen analyysin systemaattisuuden ja funktiolähtöisen tarkastelun puutetta. Vaikka pidänkin diskurssianalyysissä tekemiäni havaintoja tutkittavan aiheen kannalta relevantteina ja uskottavina, koen, että systemaattisen ja hienojakoisen kielellisen analyysin vuoksi kielenkäytön ja sosiaalisen todellisuuden välisen dialektisen suhteen tarkastelu jää verrattain pintapuoliselle tasolle. Kielellisten analyysimallien puutetta voidaan ylipäättään pitää korpuspohjaisten diskurssianalyysien keskeisimpänä puutteena ja uskonkin, että niiden kehittäminen tekisi korpuslingvistiikan ja kriittisen diskurssianalyysin yhdistävästä tutkimuksesta helposti lähestyttävämmän ja metodologisesti kestävämmän tutkimussuuntauksen.

On myös syytä tarkastella kriittisesti, kuinka hyvin käyttämäni aineisto soveltuu tutkimusaiheeni – seksuaalisen haluttomuuden diskurssien – tarkasteluun. Keskeisenä ongelmatekijänä voidaan pitää jo luvussa 4.1.4 mainittua havaintoa, että Suomi24-korpukseen ei sisälly Suomi24-foorumin *Seksi*-keskusteluaineiston viestejä. On siis mahdollista, että monet Suomi24-foorumilla julkaistut seksuaaliseen haluttomuuteen liittyvät viestit ja keskustelut eivät ole mukana käyttämässäni korpusaineistossa ja mukana olleiden viestien näkökulma on saattanut painottua tiettyyn näkökulmaan sen mukaisesti, millä muilla keskustelualueilla haluttomuudesta on foorumilla puhuttu. On esimerkiksi todennäköisestä, että *Seksi*-keskustelun alueen ulkopuolella haluttomuudesta puhutaan todennäköisesti eniten *Suhteet*-, *Terveys*- ja *Tunteet*-alueilla

ja näin ollen esimerkiksi lääketieteen ja parisuhteiden näkökulman korostuminen aineistossa saattaa osaltaan johtua tästä. Voidaankin pohtia, olisiko *Seksi*-alueen mukana olo tuonut enemmän esille esimerkiksi parisuhteen ulkopuolella olevien henkilöiden kokemuksia seksuaalisesta haluttomuudesta.

Toisena aineistoon liittyvänä ongelmana tai ainakin mietinnän aiheena voidaan pitää sitä, että käyttämäni Suomi24-korpusaineisto ei sisälläkään kokonaisia tekstejä vaan erikokoisia otteita teksteistä. Vaikka tekstinäytteiden irrallisuutta kontekstista voidaan pitää korpusanalyysin lähtökohtana, on diskurssianalyysin toteuttamisen kannalta harmillista, että aineistosta on rajautunut monien muiden kontekstuaalisten tekijöiden lisäksi myös tekstinäytteiden viestitason konteksti pois. Tämän havainnon ongelmallisuus olisi toki selvitettävissä vahvemalla teoreettisella pohjalla: sulauttamalla sanojen myötäesiintymistä koskeva teoretisointi ja diskurssioteoria luontevasti yhteen olisi mahdollisesti luoda pohja analyysille, jossa korpusnäytteiden dekontekstuaalisuus ei nouse suureksi ongelmaksi. Koen, että omassa tutkimuksessani kyseisten teoreettisten lähtökohtien yhdistäminen jäi vielä puolitiehen. Mikäli tutkimus siis toteutettaisiin uudelleen, pyrkisin joko käyttämään lisää aikaa sanojen myötäesiintymisteorian ja diskurssioteorian välisten samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien ymmärtämiseen tai lähestyisin korpusaineiston analyysia erilaisesta, vähemmän frekvenssikeskeisestä näkökulmasta.

8.3 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Olen käsillä olevassa tutkimuksessa tarkastellut Suomi24-korpusaineistoon rakentuvia seksuaalisen haluttomuuden diskursseja melko laajasta ja yleisestä näkökulmasta. Mahdollisen jatkotutkimuksen kannalta hedelmällisintä olisi keskittyä yhteen tutkimustuloksissa esille nousseista näkökulmista. Aineisto tarjoaa mahdollisuuden esimerkiksi medikalisaation kritiikkiin eli kriittiseen analyysiin siitä, kuinka lääketieteellinen näkökulma hallitsee seksuaalisen haluttomuuden tarkastelua ja selittämistä (ks. esim. Irvine 1993; Wood ym. 2006). Tekemäni analyysin perusteella hedelmällinen lähtökohta tähän tutkimukseen voisi esimerkiksi olla sen tarkastelu, millainen vaikutussuhde seksuaalisen haluttomuutta kokevien henkilöiden ja lääketieteellisten toimijoiden, objektien ja ilmiöiden välille aineistossa rakentuu.

Käsillä olevassa tutkimuksessa on noussut myös esille, kuinka vahvasti miesten ja naisten seksuaalisten halujen kuvaus liitetään erilaisiin sukupuolittuneisiin käsityksiin ja stereotyyppioihin. Jatkotutkimuksessa voisikin näin ollen selvittää, millaisia kollokaatteja *mies*- ja *nainen*-sanat saavat aineistossa. Tämä lähtökohta tuottaisi todennäköisesti hyvin mielenkiintoisen läh-

tökohdan sukupuolittuneiden seksuaalikäsitusten tarkasteluun, sillä jo tässä tutkimuksessa tekemäni korpusanalyysi ja diskurssianalyysi antoivat osviittaa siitä, että miesten ja naisten seksuaalisen toimijuuden kuvauksessa nojataan hyvin erilaiseen sanastoon ja rakenteisiin. Toisaalta voisi olla kiintoisaa ja hedelmällistä tarkastella myös sitä, millaisten sanojen ja semanttisten merkitysryhmien kanssa sukupuolineutraalit sanat (esimerkiksi *puoliso* ja *kumppani*) kolloikoivat.

Eräänä mielenkiintoisena havaintona aineistossa voidaan pitää sitä, kuinka vahvasti näkemys parisuhteen osapuolten ”valtapeleistä” nousee esille aineistoon sisältyvissä teksteissä. Vaikka tämänkaltainen merkityksenanto ei ole täysin tuntematon seksuaalista haluttomuutta koskevissa tutkimuksissa (ks. esim. Kontula 2009), on aiheen tarkastelu jäänyt kuitenkin vielä melko pintapuoliselle tasolle. Poikkeuksena voidaan pitää Saresman (2012) katsausta Henry Laasasen blogiaineistosta, jossa samantyyppiset näkemykset nousevat esille. Suomi24-aineiston sisällön ja Laasasen näkemysten saamasta huomiosta (ks. esim. Matilainen 2013) päätellen kyseinen näkökulma näyttäisi olevan eräs vallalla olevista merkityksellistämistavoista, joiden kautta ihmiset luovat käsityksen miesten ja naisten välisistä yhtäläisyyksistä ja eroavaisuuksista sekä pariutumisen ja parisuhteiden rakentumisesta. Jatkotutkimuksessa voisi näin ollen keskittyä syventämään käsitystä siitä, kuinka seksuaalisesta haluttomuudesta keskusteleminen heijastaa näkemyksiä sukupuolten ja parisuhteen osapuolten välisistä valtataisteluista ja yhdenvertaisuuden puutteesta ja kuinka kyseiset näkemykset ovat kytköksissä muun muassa ihmussuhteiden rakentumista ja ihmiskäsitystä koskeviin teorioihin.

LÄHTEET

- Aamutohtori 2015: Seksuaalinen haluttomuus. – *Yle Areena* 19.8.2015. – <https://areena.yle.fi/1-2977332>
- Alexias, George 2008: Medical Discourse and Time: Authoritative Reconstruction of Present, Future and Past. *Social Theory & Health* 6 s. 167–183.
- Arpo, Robert 2005: *Internetin keskustelukulttuurit. Tutkimus Internet-keskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhetavoista, tulkintoista ja tulkinnan kehyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa*. Väitöskirja. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Baker, Paul & McEnery, Tony 2015: Introduction. – Baker, Paul & McEnery, Tony (toim.), *Corpora and discourse studies. Integrating discourse and corpora* s. 134–154. Palgrave Macmillan: Basingstoke.
- Baker, Paul 2006: *Using corpora in discourse analysis*. London: Continuum 2006.
- Baker, Paul 2008: 'Eligible' Bachelors and 'Frustrated' Spinster: Corpus Linguistics, Gender and Language. – Kate Harrington (toim.), *Gender and language research methodologies* s. 73–84. Palgrave Macmillan: Basingstoke.
- Baker, Paul 2012: Acceptable bias? Using corpus linguistics methods with critical discourse analysis. – *Critical Discourse Studies* 9 (3) s. 247–256.
- Baker, Paul, Gabrielatos, Costas, Khosravini, Majid, Krzyżanowski, Michał, Mcenery, Tony & Wodak, Ruth 2008: A useful methodological synergy? Combining critical discourse analysis and corpus linguistics to examine discourses of refugees and asylum seekers in the UK press. – *Discourse & Society* 19 (3) s. 273–306.
- Bednarek, Monika 2008: Semantic preference and semantic prosody re-examined. – *Corpus Linguistics and Linguistic Theory* 4 (2) s. 119–139.
- Blommaert, Jan 2005: *Discourse: a critical introduction*. New York: Cambridge University Press.
- Brown, G. and Yule, G. 1983: *Discourse Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brown-Bowers, Amy, Gurevich, Maria, Vasilovsky, Alexander, Cosma, Stephanie & Matti, Sarde 2015: Managed Not Missing: Young Women's Discourses of Sexual Desire Within a Postfeminist Heterosexual Marketplace. – *Psychology of Women Quarterly* 39 (3).
- Burr, V. 1995: *An Introduction to Social Constructionism*. London: Routledge.
- Caldas-Coulthard, Carmen Rosa & Moon, Rosamund 2010: 'Curvy, hunky, kinky': Using corpora as tools for critical analysis. *Discourse & Society* 21 (2) s. 99–133.
- Cameron, Deborah & Kulick, Don 2003: *Language and sexuality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Claridge, Claudia 2007: Constructing a Corpus from the Web: Message Boards. – Marianne Hundt, Nadja Nesselhauf & Carolin Biewer (toim.), *Corpus Linguistics and the Web* s. 87–108. Amsterdam: Rodopi.
- Crystal, David 2001: *Language and the Internet*. Cambridge/New York: Cambridge University Press.
- Crystal, David 2011: *Internet linguistics*. London: Routledge.
- Eagleton, Terry 1991: *Ideology: An Introduction*. London: Verso.
- Eder, Franz & Cole, Laurence 2004: Discourse and Sexual Desire: German-Language Discourse on Masturbation in the Late Eighteenth Century. – *Journal of the History of Sexuality* 13 (4) s. 428–445.
- Eerikäinen, Hannu 2006: Halu ja nautinto järjen haasteena. – Kinnunen, Taina & Puuronen, Anne (toim.), *Seksuaalinen ruumis: kulttuuritieteelliset lähestymistavat*. Helsinki: Gaudeamus.

- Evert, Stefan 2009: Corpora and collocations. – Anke Lüdeling & Merja Kytö (toim.), *Corpus linguistics: an international handbook. Volume 2*. Walter de Gruyter: Berlin/New York.
- Fairclough, Norman 2001 [1989]: *Language and power*. Second Edition. Essex: Pearson Education Limited.
- Fairclough, Norman & Wodak, Ruth 1997: Critical Discourse Analysis. – Teun A. van Dijk (toim.), *Discourse Studies 2: A Multidisciplinary Introduction. Discourse As Social Interaction* s. 258–284. SAGE: London.
- FIAM = Finnish Internet Audience Measurement 2018: *Tulokset*. – <http://fiam.fi/tulokset/>
- Giese, Mark 1998: Self without Body: Textual Self-Representation in an Electronic Community. – *First Monday* 3 (4–6). <http://journals.uic.edu/ojs/index.php/fm/article/view/587/508>
- Garzone, Giuliana & Santulli, Francesca 2004: What can corpus linguistics do for critical discourse analysis? – Partington, Alan, Marley, John & Haarman, Louann (toim.), *Corpora and discourse* s. 351–368.
- Giles, D., Stommel, W., Paulus, T., Lester, J. & Reed, D. 2015: Microanalysis of Online Data: The Methodological development of “Digital CA”. – *Discourse, Context & Media*, 7, 45–51.
- Goddard, Angela & Geesin, Beverly 2011: *Language and technology*. Abingdon/New York: Routledge.
- Hakala, Salli & Vesa, Juho 2015: Verkkokeskustelut ja sisällön erittely. – Laaksonen, Salla-Maaria, Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.), *Otteita verkosta: verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino.
- Halliday, M. A. K. 2004: *An introduction to functional grammar*. Lontoo: Arnold.
- Hardling, Jennifer 1997: Bodies at risk. Sex, surveillance and hormone replacement therapy. – Robin Bunton (toim.), *Foucault, Health, and Medicine* 134–151. London/New York: Routledge.
- Hattunen, Leena 2007: *Haluttaako? Seksuaalisen halun ääriäriivoja*. Helsinki: Kirjapaja.
- Hayfield, Nikki & Clarke, Victoria 2012: "I'd be just as happy with a cup of tea": Women's accounts of sex and affection in long-term heterosexual relationships. – *Women's Studies International Forum* 35 (2).
- Heimala-Lindqvist, Riikka 2010: *Internetkielen variaatio ja sen funktiot Rautaneito-keskustelupalstalla*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen oppiaine.
- Heinonen, Mira Maria 2016: *Äitiyskeskustelun paikka: kirjoittajien suhtautuminen vauvakuume-keskusteluketjuun ja sen sisällä tapahtuvaan toimintaan Suomi24.fi:n keskustelupalstalla*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen oppiaine.
- Herneaho, Irina 2016: *Maahanmuuttodiskurssit eduskuntapuolueiden vuoden 2015 vaalimateriaaleissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen oppiaine.
- Hirsjärvi, Sirkka (toim.) 1983: *Kasvatustieteen käsitteistö*. Helsinki: Otava.
- Hoey, Michael 2007: Lexical priming and literary creativity. – Michael Hoey, Michaela Mahlberg, Michael Stubbs & Wolfgang Teubert (toim.), *Text, discourse and corpora. Theory and analysis* s. 7–29. London: Continuum.
- Hollway, Wendy 1989: *Subjectivity and method in psychology: gender, meaning and science*. London: Sage. http://blogs.helsinki.fi/citizenmindscape/files/2016/05/257383_HY_VALT_suomi24
- Hunt, Daniel & Harvey, Kevin 2015: Health Communication and Corpus Linguistics: Using Corpus Tools to Analyse Eating Disorder Discourse Online. – Baker, Paul & McEnery, Tony (toim.), *Corpora and discourse studies. Integrating discourse and corpora* s. 134–154. Palgrave Macmillan: Basingstoke.

- Hunt, Sally 2015: Representations of gender and agency in the Harry Potter series. – Baker, Paul & McEnery, Tony (toim.), *Corpora and discourse studies. Integrating discourse and corpora* s. 134–154. Palgrave Macmillan: Basingstoke.
- Hynönen, Emmi 2014: Kieli verkossa: näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen. – *Nuoret kielikuvassa* s. 186–190. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Härkönen, Anna-Leena 2008: *Ei kiitos*. Helsinki: Otava.
- Irvine, Janice M. 1993: Regulated Passions. The invention of inhibited sexual desire and sex addiction. – *Social Text* 37 s. 203–226.
- Jantunen, Jarmo Harri 2001: “Tärkeä seikka” ja “keskeinen kysymys”: Mitä korpuslingvistinen analyysi paljastaa lähisyronyymeista? – *Virittäjä* 105 (2) s. 170–192.
- Jantunen, Jarmo 2004: *Synonymia ja käänössuomi. Korpusnäkökulma samamerkityksisyyden kontekstuaalisuuteen ja käänöskielen leksikaalisiin erityispiirteisiin*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 35. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Jantunen, Jarmo 2009a: Ei pelkästään mielikuvituksen puutteen vuoksi – Kieliaineistojen systemaattinen käyttö kielentutkimuksessa. – *Virittäjä* 113 (1) s. 101–113.
- Jantunen, Jarmo 2009b: ”Minulla on aivan paljon rahaa” – fraseologiset yksiköt suomen kielen opetuksessa. – *Virittäjä* 113 (3) s. 356–381.
- Jantunen, Jarmo 2018: Homot ja heterot Suomi24:ssä: analyysi digitaalisista diskursseista. – *Puhe ja kieli* 38 (1) s. 3–22.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 2016: *Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Jäger, Sigmund & Maier, Florentine 2009: Theoretical and methodological aspects of foucauldian critical discourse analysis and dispositive analysis. – Wodak, Ruth & Meyer, Michael (toim.), *Methods of critical discourse analysis* s. 34–62. London: SAGE.
- Järvinen, Virve 2012: Seksuaalinen haluttomuus – Herätä halut uudestaan. – *Anna* 10.7.2012. – <https://anna.fi/hyvinvointi/seksielama/seksuaalinen-haluttomuus-herata-halut-uudestaan>
- King, Brian 2009: Building and analysing corpora of computer-mediated communication. – Paul Baker (toim.), *Contemporary corpus linguistics* s. 301–320. London/New York: Continuum.
- Kontula, Osmo 2009: *Between sexual desire and reality: the evolution of sex in Finland*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja. Helsinki: Population Research Institute, Family Federation of Finland.
- Kontula, Osmo & Sandberg, Tarja 2012: *Halut jäissä? Naisten seksuaalisen halun puute*. Helsinki: VL-Markkinointi.
- Koskinen, Paula 2016: Tutkimus: Naisen seksuaalinen halu voi nuukahtaa pitkässä parisuhteessa. – *Yle Uutiset* 10.11.2016 (päiv. 14.11.2016). – <https://yle.fi/uutiset/3-9283767>
- KS = Kielitoimiston sanakirja 2018. Kotimaisten kielten keskuksen verkkopublications 35. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433, ISSN 2323-3370. Verkkopublication HTML. Päivitetty julkaisu. Päivitetty 6.6.2018.
- Kysy seksistä 2013: Miksi olen haluton? – *Ilta-Sanomien* 17.11.2013. – <https://www.is.fi/kysy-seksista/art-2000000681226.html>
- Kysy seksistä 2016: Tyttöystäväni on haluton, mikä avuksi? – *Ilta-Sanomien* 2.12.2016. – <https://www.is.fi/kysy-seksista/art-2000004889414.html>

Kysy seksistä 2017: Olen yrittänyt kaikkeni, mutta seksi ei kiinnosta miestä – mikä avuksi? – *Ilta-Sanomat* 11.11.2017. – <https://www.is.fi/kysy-seksista/art-2000005444324.html>

Lagus, K., Pantzar, M., Ruckenstein, M. & Ylisiurua, M. (2016): *Suomi24. Muodonantaa aineistolle*. Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisuja 10. Helsinki: Helsingin yliopisto. Haettu 27.1.2017 osoitteesta http://blogs.helsinki.fi/citizenmindscapes/files/2016/05/257383_HY_VALT_suomi24_muodonantaa_aineistolle.pdf

Laitinen, Arto & Pessi, Anne 2015: *Solidarity: theory and practice*. Lanham: Lexington Books.

Laukkanen, Marjo 2007: *Sähköinen seksuaalisuus: tutkimus tyttöydestä nettikeskusteluissa*. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Lee, David Y.W. 2008: Corpora and discourse analysis: new ways of doing old things. – Vijay K. Bhatia, John Flowerdew & Rodney H. Jones (toim.), *Advances in Discourse Studies* 86–100.

Lehto, Liisa-Maria 2018: Korpusavusteinen diskurssianalyysi japaninsuomalaisten kielipuheesta.

Leppänen, Mikko 2017: Tutkimus: Jopa viidennes suomalaisista harrastaa seksiä korkeintaan joka toinen kuukausi. – *Yle Uutiset* 10.1.2017. – <https://yle.fi/uutiset/3-9395138>

Ling, Jeanne M. 2013: *Let's talk about sex: a critical narrative analysis of heterosexual couples' accounts of low sexual desire*. Väitöskirja. Psykologian oppiaine. Lontoo: London Metropolitan University.

Loring, Ariel 2016: Ideologies and Collocations of ‘Citizenship’ in Media Discourse: A Corpus-Based Critical Discourse Analysis. – Ariel Loring & Vaidehi Ramanathan (toim.), *Language, immigration and naturalization: legal and linguistic issues*. Bristol: Multilingual Matters.

Lupton, Deborah 2014: Foucault and the medicalisation critique. – Robin Bunton (toim.), *Foucault, Health, and Medicine* 94–110. London/New York: Routledge.

Luukka, Minna-Riitta 2000: Näkökulma luo kohteen: diskurssintutkimuksen taustaoletukset. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö*. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Malin, Maili 2001: “Luomulapsi, pakkashemmot ja Täti Punainen” – lapsettomuutta kokeneiden naisten vertiaaryhmä Internetissä. – *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 38 s. 120–138.

Matilainen, Ville 2013: Henry Laasanen ja miesten tasa-arvo-ongelmat. – *Yle Elävä Arkisto* 14.6.2013. – <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2013/06/14/henry-laasanen-ja-miesten-tasa-arvo-ongelmat>

Mautner, Gerlinde 2009a: Checks and balances: How corpus linguistics can contribute to CDA. – Wodak, Ruth & Meyer, Michael (toim.), *Methods of critical discourse analysis* s. 122–143. London: SAGE.

Mautner, Gerlinde 2009b: Corpora and critical discourse analysis. – Paul Baker (toim.), *Contemporary corpus linguistics* s. 32–46. London/New York: Continuum.

Mills, Sara 2003: *Michel Foucault*. London: Routledge.

Mills, Sara 2004: *Discourse*. London/New York: Routledge.

Moran, Claire & Lee, Christina 2014: Women’s constructions of heterosexual non-romantic sex and the implications for sexual health. – *Psychology & Sexuality* 5 (2) s. 161-182.

Onnelliseksi 2015: Halu ja haluttomuus - voiko haluta liikaa tai liian vähän? – *Yle Areena* 30.6.2015. – <https://areena.yle.fi/1-2841307>

Page, Ruth 2012: *Stories and Social media. Identities and Interaction*. Routledge Studies in Sociolinguistics 3. London: Routledge.

- Pajunen, Anneli 2001: *Argumenttirakenne. Asiantilojen luokitus ja verbien käyttäytyminen suomen kielessä*. Suomi 187. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Parker, Richard 2009: Sexuality, culture and society: shifting paradigms in sexuality research. – *An International Journal for Research, Intervention and Care* 11 (3) s. 251–266.
- Partington, Alan, Morley, John & Haarman, Louann 2004: *Corpora and discourse*. Bern: Peter Lang.
- Partington, Alan, Duguid, Alison & Taylor, Charlotte 2013: *Patterns and meanings in discourse: theory and practice in corpus-assisted discourse studies* (CADS). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Pietarinen, Juhani 2012: Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. – Sakari Karjalainen, Veikko Launis, Risto Pelkonen & Juhani Pietarinen (toim.), *Tutkijan eettiset valinnat* 58 – 69. Helsinki: Gaudeamus.
- Pietikäinen, Sari 2000: Kriittinen diskurssintutkimus. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö*. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pirkola, Silja 2016: *Synonyymien ehkä ja mahdollisesti kollokaatit ja semanttiset preferenssit*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen oppiaine.
- PMMP 2009: Pariterapiaa. – *Veden varaan* -albumi.
- Potts, Amanda 2015: Filtering the flood: Semanting tagging as a method of identifying salient discourse topics in a large corpus of hurricane Katrina reportage. – Baker, Paul & McEnery, Tony (toim.), *Corpora and discourse studies. Integrating discourse and corpora* s. 134–154. Palgrave Macmillan: Basingstoke.
- Pynnönen, Anu 2013: *Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. Jyväskylä: University of Jyväskylä. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42412/978-951-39-5471-0.pdf?sequence>
- Pönkä, Harto 2014: *Sosiaalisen median käsikirja*. Jyväskylä: Docendo.
- Regan, Pamela C. & Berscheid, Ellen 1999: *Lust: what we know about human sexual desire*. Thousand Oaks, California/London: SAGE.
- Salonen, Aino 2016: Eikö seksi kiinnosta? 14 syytä, jotka saavat halut katoamaan. – *Me Naiset* 23.3.2016. – https://www.menaiset.fi/artikkeli/suhteet/seksi/eiko_seksi_kiinnosta_14_syyta_jotka_saavat_halut_katoamaan
- Savolainen, Reijo 1999: Kokemuksia keskusteluryhmistä Internetin keskusteluryhmät arkipäivän viestinnän ja tiedonhankinnan foorumeina. – *Informaatiotutkimus* 18 (1) s. 21–22.
- Sinclair, John 1991: *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford University Press.
- Sinclair, John 1996: The Search for Units of Meaning. *Textus* IX s. 70-106.
- Sinclair, John 2004: *Trust the text: language, corpus and discourse*. London: Routledge 2004.
- Stubbs, Michael 1983: *Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language*. Chicago: University of Chicago Press.
- Stubbs, Michael 1995: Collocations and Cultural Connotations of Common Words. *Linguistics and education* 7 (4) s. 379-390.
- Stubbs, Michael 2009: The Search for Units of Meaning: Sinclair on Empirical Semantics. *Applied Linguistics* 30/1: 115–137 Oxford University Press.
- Sunderland, Jane 2004: *Gendered Discourses*. London: Palgrave.

Suomi24 Keskustelu: *Haluttomuus*. – <https://keskustelu.suomi24.fi/> 20.6.2018

Titscher, Stefan, Meyer, Michael, Wodak, Ruth & Vetter, Eva 2000: Two Approaches to Critical Discourse Analysis. – Stefan Titscher, Michael Meyer, Ruth Wodak & Eva Vetter (toim.), *Methods of Text and Discourse Analysis* s. 144–170.

Tognini-Bonelli, Elena 2001: *Corpus linguistics at work*. Studies in Corpus Linguistics 6. Amsterdam: John Benjamins.

Valkama, Samuli 2014: *Ei kiitos*. Elokuva perustuen Anna-Leena Härkösen *Ei kiitos* -romaaniiin.
van Dijk, Teun A. 2012: Discourse and knowledge. – James Paul Gee & Michael Handford (toim.), *The Routledge handbook of discourse analysis* s. 587–603. Lontoo: Routledge.

Weir, Katie 2005: Critical discourse analysis and internet research. – *Melbourne Studies in Education* 46 (2), s. 67–86.

Virtanen, Tuija 2009: Corpora and discourse analysis. – Lüdeling, Anke & Kytö, Merja (toim.), *Corpus linguistics: an international handbook* vol. 2 s. 1043–1069. Berlin/New York: Walter de Gruyter.

VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. – <http://scripta.kotus.fi/visk> 5.1.2016

Wodak, Ruth & Meyer, Michael 2009: Critical discourse analysis: History, agenda, theory and methodology. – Wodak, Ruth & Meyer, Michael (toim.), *Methods of critical discourse analysis* s. 1–33. London: SAGE.

Wood, Jill M., Koch, Patricia & Mansfield, Phyllis 2006: Women's sexual desire: A feminist critique. – *The Journal of Sex Research* 43 (3) s. 236–244.

WordSmith Tools: <http://lexically.net/wordsmith/downloads/>

Yle Teema 2010: Onko naisen haluttomuus sairaus? – *Yle Areena* 6.4.2010. – <http://vintti.yle.fi/yle.fi/teema/ohjelmat/juttuarkisto/onko-naisen-seksuaalinen-haluttomuus-sairaus.html>

Aineistolähteet

Aller Media Oy 2014: Suomi 24 virkkeet -korpus (2016H2) [tekstikorpus]. Kielipankki. Saatavilla <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2017021505>

LIITE 1

haluttomuus-noodin 106 frekventeintä kollokaattia.

lemma	frekvenssi
syy	812
mies (yleisessä merkityksessä)	678
mies (yksilöity)	626
johtua	625
nainen (yleisessä merkityksessä)	587
aiheuttaa	564
seksuaalinen	511
seksi	508
e-pilleri	385
nainen (yksilöity)	344
ongelma	328
kärsiä	307
oma	269
vaimo	259
tulla	255
asia	247
vuosi	238
haluta	187
masennus	185
haluttomuus	182
suhde	178
tietää	177
halu	158
parisuhde	157
kuivuus	129
puhua	128
yleinen	125
väsytys	124
tehdä	112
vaikuttaa	112
sivuvaikutus	111
suuri	110
kertoa	104
sanoa	99
ymmärtää	99
limakalvot	93
puoliso	91
mielalavaihtelut	89
kokea	88
oire	88

auttaa	86
hyvä	86
saada	82
kumppani	81
lääke	78
miettiä	78
esiintyä	77
kyvyttömyys	76
puute	75
päänsärky	75
tuntua	72
kerta	71
löytyä	71
lopettaa	69
vaivata	68
tilanne	67
liittyä	66
uskoa	66
käyttää	64
stressi	64
raskaus	63
syödä	63
kuukausi	61
lääkäri	61
vaihtaa	60
ajatella	59
osa	58
ilmetä	57
kokemus	57
apu	56
normaali	55
paha	55
alkaa	54
lapsi	54
johtaa	53
keskustella	52
lisätä	52
tuntea	52
huomata	51
ihminen	51
impotenssi	50
käyttö	50
syyttää	50
haluton	49
kuivuminen	49
yrittää	49
jatkua	47
lihominen	47

elämä	46
eri	46
painonnousu	46
sairaus	46
tarkoittaa	46
vika	46
lisääntyä	45
mahdollinen	45
huono	43
pitkä	43
tausta	43
vaikea	43
kokeilla	42
lukea	42
mieliala	42
hormonaalinen	41
antaa	40
jatkuva	40

LIITE 2

haluttomuus-noodin kanssa eniten kollokoivat semanttiset merkitysryhmät ja ryhmien prosentuaalinen osuus tutkittavasta kollokaattiaineistosta.

N = 14242		
1 KAUSAALISUUS	N = 2407	16,9 %
<ul style="list-style-type: none"> • syy • johtua • aiheuttaa • vaikuttaa • auttaa • liittyä • johtaa • tarkoittaa • tausta 		
2 TERVEYS JA SAIRAUS	N = 1942	13,64 %
<u>oireet ja vaivat</u>	N = 1355	9,52 %
<ul style="list-style-type: none"> • masennus • kuivuus • väsymys • sivuvaikutus • limakalvot • mielalavaihtelut • oire • kyvyttömyys • päänsärky • stressi • impotenssi • kuivuminen • lihominen • painonnousu • sairaus • mieliala • hormonaalinen 		
<u>lääkitys</u>	N = 587	4,12 %
<ul style="list-style-type: none"> • e-pilleri • lääke • syödä • lääkäri 		
3 PERHE JA PARISUHDE	N = 1853	13,1 %
<ul style="list-style-type: none"> • mies (yksilöity) 		

<ul style="list-style-type: none"> • nainen (yksilöity) • vaimo • suhde • parisuhde • puoliso • kumppani • raskaus • lapsi 		
4 SEKSUAALISUUS	N = 1408	9,89 %
<ul style="list-style-type: none"> • seksuaalinen • seksi • haluttomuus • halu • haluton 		
5 MENTAALISUUS	N = 1361	9,56 %
<u>emootiot ja kokeminen</u>	N = 347	2,44 %
<ul style="list-style-type: none"> • kärsiä • kokea • tuntua • vaivata • kokemus • tuntea 		
<u>kognitio</u>	N = 717	5,03 %
<ul style="list-style-type: none"> • haluta • tietää • ymmärtää • miettiä • uskoa • ajatella • huomata 		
6 SUKUPUOLI	N = 1316	9,24 %
<ul style="list-style-type: none"> • mies (yleinen) • nainen (yleinen) 		
7 ARVO JA LAATU	N = 731	5,13 %
<ul style="list-style-type: none"> • ongelma • hyvä • puute • normaali • paha • vika • huono • vaikea 		
8 LUOKITTELEMATTOMAT	N = 654	4,59 %
<ul style="list-style-type: none"> • oma 		

<ul style="list-style-type: none"> • asia • elämä • eri • mahdollinen 		
9 LIIKE <ul style="list-style-type: none"> • tulla • saada • vaihtaa • alkaa • jatkua • antaa • jatkuva 	N = 578	4,06 %
10 VIESTINTÄ <ul style="list-style-type: none"> • puhua • kertoa • sanoa • keskustella • syyttää • lukea 	N = 475	3,34 %
11 TOIMINTA <ul style="list-style-type: none"> • tehdä • lopettaa • käyttää • apu • käyttö • yrittää • kokeilla 	N = 442	3,10 %
12 MÄÄRÄ JA INTENSITEETTI <ul style="list-style-type: none"> • yleinen • suuri • osa • lisätä • lisääntyä • pitkä 	N = 433	3,04 %
13 AIKA <ul style="list-style-type: none"> • vuosi • kerta • kuukausi 	N = 370	2,60 %
14 TILA <ul style="list-style-type: none"> • esiintyä • löytyä • tilanne • ilmetä 	N = 272	1,91 %

LIITE 3

”Millä sais ensisynnyttäjän halut” -viestiketjussa julkaistu viesti.

12.8.2003 11:42

[redacted]; kirjoitti:

Ja mitenkähän esittämiini näkökantoihin mahtaa vaikuttaa mahdollinen omakohtainen kokemus/kokemattomuus?

Ainakin sen verran, että ellei omakohtaista riittävän laajaa kokemusta aiheesta ole, kannattaa kirjoittaa oletusmuodossa.

Kysymys ei ole nimittäin pelkästään seksistä, vaan toisen huomioonottamisesta. Jos joku (mies tai nainen) elää seksittömässä liitossa ja kärsii siitä eikä partneri asiaan kiinnitä huomiota, niin eikö se kerro jotain välittämisen tasosta?

Jaa ja minä kun tyhmänä luulin, että tässä keskustelussa & sinun puheenvuorossa oli kysymys lähinnä seksistä.

Minun mielestä kertoo loistavasti myös välittämisen tasosta se, että heti kun ennen niin rakas morsian, pidättäytyy seksistä, syystä, niin heti alkaa itku "omasta hyvästään" ja oikeudenmukaisuudesta. (miksi helliiä vaimoa kun ei saa itse vastinetta).

Ketään ei saa eikä voi pakottaa seksiin mutta sanonpahan vain että suhteen toisen osapuolen kärsiessä seksittömyydestä ongelma on YHTEINEN, sitä ei pitäisi kuitata sillä että toista ei vain kiinnosta.

Yhteinen on myös naisen haluttomuus, ei yhtään "vähempiarvoisempi" kun miehen puutteessa olo.

Argumentit ovat aina olemassa riippumatta niiden esittäjästä. Näissä asioissa ihmiset on helppo leimata.

Ei omakohtaisia kokemuksia: Turpa kiinni kun et mistään tiedä!

On omakohtaisia kokemuksia: Katkeroitunut äijänreppana se vaan tilittää!

Jos olisit vaivautunut lukemaan kunnolla vaikkapa aiemman viestini (otsikolla "älähtikös joku") olisit huomannut, että puhun TARPEISTA en SEKSISTÄ.

Kuka tässä on väittämässä että heti ja aina pitäisi saada seksiä? Tollokin tajuaa että jos toosa on tikattu, niin himot ei ihan heti hyrrää. Mutta mitäs sitten kun synnytyksen jälkeinen haluttomuus venyy kuukausiksi ja vuosiksi? Missä vaiheessa miehellä on oikeus odottaa, että myös hänen tarpeensa huomioidaan? Ja miten tilanne pitäisi ratkaista? Onko ainoa tapa se, että homma hoidetaan vain ja ainoastaan naisen lähtökohdista, eli toteutetaan pelkästään naisen mieltymyksiä mitä tulee "hyvään seksiin"?

Ja mitä "haluttomuuteen" ja "välipitämättömyyteen" tulee, niin ne eivät ole synonyymeja. Mutta jos oman haluttomuutensa (naisen tai miehen) ohittaa olankohautuksella ("ei mua vaan huvita") toisen kärsiessä tilanteesta, niin SE on välipitämättömyyttä. Totta kai naisen haluttomuus on yhteinen ongelma siinä missä miehen seksipuute. Eihän toisesta voi edes puhua ilman toista.

Jos haluat jatkaa tätä keskustelua, niin vedä kunnolla henkeä ja harkitse ennen kirjoittelua. Saisit vastineesi yhden otsikon alle.

Kommentoi

Jaa Ilmianna